

مَنْ يَدْرَأَ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفْقَهُهُ فِي الدِّينِ ط

د سعادت خزانہ

د قران ، سنتو او حنفی فقہی پہ ربا کی

پہ پستو ژبه ترجمہ

مولف
نیز ممد پریس دین اور اخروہ کے اسپارشی
ناشر: محترم الحاج نور محمد خان (اندر)

Ketabton.com

د کتاب ځانگړنې

د کتاب نوم:	د سعادت خزانه (د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې)
ليکونکي:	الحاج عزيز محمد "درويش"
ناشر:	الحاج نور محمد خان (انډي)
ډيزاين:	محمد جواد "مبارز"
کمپوز:	عبدالرحمن (احمدی)
د چاپ کال:	۱۳۹۷ هـ ش
د چاپ شمير:	(۱۰۰۰) جلد
تليفون نمبر:	۰۷۰۷۸۵۴۹۴۲

تقریظ

مونیر دا کتاب ٲول مطالعه کرو. واقعا د پشتون قوم لپاره مفید او ضروری ده، استاز عزیز محمد (پردیس) په ډیر کوشش او تحقیق سره د ډیرو لویو معتبرو کتابونو نه په حواله نهایت صحیح او ضروری مسایل په عام فهم په پشتو کی لیکلی او د اسلام یو عظیم خدمت یی په بی نظیر طریقی سره انجام کړی ده.

مونیر دعا ورته کوو چی الله تعالی دی ده ته د دی خدمت مقابل کی دنیوی او اخروی اجر و نه ورته نصیب وگرځوی ، امین یا رب العالمین.

۱ حضرت مولانا شیخ الحدیث و مفتی صاحب عبدالبصیر

۲ دوکتور روح الله احمدی

۳ حضرت مولانا الحاج مولوی ولی الله

۴ حضرت مولانا الحافظ مولوی سلطان عمرخان

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ أ

د کتاب متعلق يو خو ضروري هدايات

۱ د دې کتاب مسلي چې د کومو کتابونو نه اخستل شويدي د هغو کتابونو نومونه دادی لکه هدايه ، دورمختار ، رد مختار المعروف باشامي ، فتاوه عالمکير ، فتاوه قاضيخان ، فتاوه ودوديه ، بحر راءق ، مبسوط ، مجمع الانهار ، دارالمتقي ، خلاصه الفتوا طحطاوی ، رسائل الارکان ، مراعی ، الفلاح ، شرحه وقايه ، کنزالدقائق ، زيلعی ، منيه ، صغری ، کيیری، فضایل اعمال ، فضایل صدقات ، ترمذی ، ابو داود ، ابن ماجه ، مسلم ، مشکوت ، بخاری ، کنز ، جامع الصغیر ، احمد طبرانی ، دور مشور ، خواجه طبرانی ، نحوه ، نساء ، فی شعیب الايمان ، حیات الحيوان ، او داسی نور کتابونو نه دلته مسایل رانقل شويدي .

۲ د هری مسلي حواله په اخر د حدیث او مسلي کی ورکړ شويدي او د حوالی نه علاوه د نورو مفیدو خبرو او ضروري نکاتو او اشاراتو په هره ورقه کی ځای پر ځای لیکل شوی .
۳ ځینی اهم مقاماتو ابتدا د آیات شریف او د احادیثو په رڼا کی د ترغیب او ترهیب په مختصر مضمون سره کړی شويدي . او اکثره احادیث د صحاح سته نه او د بعضی نورو کتب حدیث نه را اخستل شويدي ، او حدیث حواله هم با قاعده ورته درج شويده .

۴ ځنی مسلي داسی وی چې په پوښتنه کی خلق د عالم نه ځانته شرم بولی نو بهتره او شه خبره دا ده چې د دین باره کی شرم پکار ندی پدی باره کی هوشیاران وایی، چې په دری حالاتو کی شرم کول په خپل ځان ظلم کول دی .

الف/ یو د بی علمه انسان چې عالم نه پوښتنه نکوی ب/ بل وری ده چې هغه ته طعام حاضر ایشی وی او دی ست غواړی ج/ بل مریض دی چې د علاج لپاره داکتر ته ځی او د خپل مرض حال پوره ورته نه وایی لکه چې فارسی کی هوشیارانو فرمایلی پرسیدن عیب نیست ندانستن عیب است

یوه ورځ حضرت اسما (رض) د نبی (ع) د زړوکی (حیض) پوښتنه وکړه نو دایی هم وویل چې یا رسول الله (ص) چې د خدای پاک په حقه خبره کی شرم نکوی مطلب دا چې د دین په کار کی حیا نشته د دی لپاره چې زه د چا نه پوښتنه کوم
الغرض چې دا قسم مسلي زمونږ په مذهبی کتابونو کی ډیری لیکل شويدي خو جدا جدا

ليکل شوی ليکن ما په د کتاب کی په خپل باب کی يوځای ليکلی د دی لپاره چی بعضی وخت استاذ شاکرد ته دا مضامين فی الحال زده کول مناسب نه بولی یا ورته ځان ته دمطالعی کولو هدايت کوی نو په د طریقه کی مسولیت دی خصوصا د مدرسو طالبالعلما و ته د دی کتاب په زده کړه کی ډیر سهولیتونه ورته حاصلیږی

بل دا چی په اسلامی ټولتنه نن ورځ بی علمی زیاته لیدل کیږی او اکثره مسلمانان د بی علمی او نا پوهی پواسطه خپل ورځنی ژوند کی د الله ﷻ د احکامو او د نبی کریم ص د مبارکو طریقو پیاده کولو نه بیل کل عاجز دی په دی وجه ما په خپل ځان لازم وکېله چی باید خاص د الله ﷻ د رضا حاصلولو په خاطر او د دی مظلوم بی چاره او بی علمه او عوامو مسلمانانو لپاره په ساده او پشتو ژبه باندی ضروری او حقیقی شرعی مسایل د نورو کتابو نه راتول او په د کتاب کی درج کړم او د خپلو مسلمانانو ورونو په اختیار کی به یی عندالله و عندالرسول ورکړم الله ﷻ د وکړی چی دوی یی هم په خپل ځان کور او خپل ماحول کی په عمل کی پیاده کړی دلته زما غوښتنه له کرانو مومنو متدینو او مسلمانانو ورونو نه دا ده چی کله زما دا غوښتنه وینی نو ما حقیر فقیر مسکین او د عاصی بنده په حق کی د اخلاص دعا وکړی

العبد حقیر فقیر او مسکین عزیز محمد (پردیس) د مرحوم حاجی خواجه محمد زوی د میدان شهر د سنگ مرمرو د خروتو د کلی اوسیدونکی
۱۳۹۵ ه ش کال

د مضامينو فهرست

۱.....	لومړی باب
۱.....	توحيد
۲.....	د دنيا پيدايښت
۳.....	د آدم ع پيدايښت
۶.....	کوم انعامات چې الله ﷻ د مونږ نصيب کړخولي
۸.....	د الله ﷻ د مهرباني يو څو واقعي
۱۱.....	دين او د دين اهميت په اسلام کې
۱۲.....	د دين په خاطر د پيغمبرانو قرباني او د هغوی د سختيو او مشقتونو زغمل
۱۶.....	دوهم باب
۱۶.....	د نبی کریم ص د مبارک ستوری ظهور و دنيا ته
۱۷.....	د نبی کریم ص کومی ستونځی او مشکلات چې د دين په خاطر کاللی دی
۱۷.....	د نبی کریم ص د طائف سفر
۱۸.....	د نبی کریم ص د هجرت کولو موجه
۲۰.....	د الله ﷻ د خوا نه د نبی کریم ص بلنه معراج ته
۲۲.....	د نبی کریم ص څو معجزی
۲۳.....	د نبی کریم ص د محبت واقعي
۲۷.....	د صحابه کرامو قرباني په دين د اسلام باندی
۳۱.....	دریم باب
۳۱.....	په دين د اسلام کې د الله ﷻ څو صفتونه
۳۴.....	د الله ﷻ صفتونو کې دوهم صفت لمونځ دی
۳۶.....	د الله ﷻ صفتونو کې بل صفت علم دی
۳۷.....	د الله ﷻ صفتو کې يو صفت هم ذکر دی
۴۰.....	د الله ﷻ صفتو کې يو صفت هم اکرام مسلم ده
۴۲.....	د الله ﷻ صفتونو نه يو صفت هم صحی نیت دی
۴۳.....	د الله ﷻ صفتو نه يو صفت هم دعوت الاله ده
۴۵.....	د الله ﷻ صفتو کې يو صفت هم صدقه ده
۴۷.....	قرانکریم د الله ﷻ کلام دی
۴۸.....	د قرانکریم د نزول سلسله

۵۱.....	سجده تلاوت قرانکریم.....
۵۲.....	د صله رحمی باره کی.....
۵۴.....	د زهد او تقوا باره کی.....
۵۵.....	په مصیبتونو باندی صبر کول.....
۵۶.....	د شریعت حکمونه.....
۵۸.....	د مذهبونو خاوندان څلور امامان دی.....
۶۰.....	څلورم باب.....
۶۰.....	د طهارت(پاکوالی) باب.....
۶۰.....	د اودس او غسل فضیلت.....
۶۰.....	د اوداسه فرائض.....
۶۱.....	د اوداسه ستونه.....
۶۲.....	د اوداسه مستحبات او مکروهات.....
۶۳.....	د اودس کولو طریقه په مسنونه شکل سره.....
۶۳.....	په هغو شیانو چی اودس ماتیری.....
۶۵.....	غسل او د غسل اقسام.....
۶۶.....	د جنابت بیان او مسائل ئی.....
۶۷.....	د غسل کولو طریقه.....
۶۷.....	د غسل فرضونه.....
۶۸.....	د غسل ستونه.....
۶۸.....	په کومو اوبو اودس جواز لری.....
۶۹.....	د کوهی بیان او مسائل.....
۷۱.....	د جوتی بیان او مسائل.....
۷۲.....	د تیمم مسائل او بیان.....
۷۴.....	ترتیب د تیمم.....
۷۵.....	پر موزو باندی مسحه کول.....
۷۶.....	پر پتی باندی مسحه کول.....
۷۷.....	د معزور بیان.....
۷۹.....	د حیض او استحاضی بیان.....
۸۰.....	د حیض احکام.....
۸۱.....	د نفاس مسائل.....

د قرآن، ستو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۵

۸۲	پنځم باب .....
۸۲	د بانک او اقامت بيان.....
۸۳	د آذان لفظي ترجمه .....
۸۳	د لمانځه لفظي ترجمه.....
۸۵	د جومات احکام.....
۸۶	د جومات باره کی مسائل.....
۸۷	د امامت بيان او مسائل.....
۸۸	په جماعت کی د شاملیدو او نه شاملیدو بيان.....
۸۹	د مقتدی بيان او مسائل.....
۹۳	شپږم باب.....
۹۳	د لمانځه بيان او مسائل.....
۹۹	د لمانځه شرطونه .....
۱۰۰	د لمانځه مستحبه طریقه .....
۱۰۱	د ښځی د لمانځه طریقه .....
۱۰۲	د لمانځه فرائض یا احکام .....
۱۰۲	د لمانځه واجبیات.....
۱۰۲	د لمانځه ستونه .....
۱۰۳	د لمانځه اداب او مستحبات.....
۱۰۳	د لمانځه مکروهات .....
۱۰۶	په هغو شيانو چی لمونځ فاسدیږی.....
۱۰۸	د وتر واجبو بيان.....
۱۰۹	د ستو بيان .....
۱۰۹	د جُمعی د ورځی فضیلت .....
۱۱۱	د جمعی لمونځ پر چا فرض دی.....
۱۱۱	د جمعی لمانځه د صحت شرطونه .....
۱۱۱	د جمعی د لمانځه د خطبی مسائل .....
۱۱۲	د جمعی د لمانځه مسائل.....
۱۱۳	د اختر د لمانځه مسائل .....
۱۱۵	تکبیرات تشریق.....
۱۱۶	د جنازی د لمانځه بيان.....

۱۱۷	د جنازی د لمانځه مسائل
۱۱۸	د جنازی د لمانځه د ادا کولو طریقه
۱۱۹	د جنازی د لمانځه فرضونه
۱۲۱	د تراویح د لمانځه بیان
۱۲۲	د نفلی لمونځونو مسائل او بیان
۱۲۷	د قضائی لمونځونو راکړځول
۱۲۹	د مریض د لمانځه بیان او مسائل
۱۳۰	د مسافر د لمانځه بیان او مسائل
۱۳۲	د صلوات خوف مسائل
۱۳۳	د سجدي سهوی بیان او مسائل
۱۳۶	د لمانځه فضیلتونه
۱۳۸	اووم باب
۱۳۸	د روژی مبارکی بیان او مسائل ئی
۱۳۹	د شب قدر شپه
۱۴۰	د شب قدر د شپې تعریف د اِنَّا اَنْزَلْنَا په سورت کی
۱۴۱	د شب قدر شپې علامی
۱۴۲	د روژی نیت
۱۴۲	د شکی روژی بیان
۱۴۳	په کومو شیانو چی روژه نه ماتیری
۱۴۴	په هغه شیانو چی روژه ماتیری خو تنها قضائی پری لازمیری
۱۴۵	په هغه شیانو چی روژه ماتیری کفارو او قضائی دواړه پری لازمیری
۱۴۶	په کومو شیانو چی روژه مکروه کیږی
۱۴۷	د کفاری بیان او مسائل
۱۴۸	د فدیې بیان او مسائل
۱۴۹	د نذری روژی بیان
۱۴۹	د نفلی روژی بیان
۱۵۱	د اعتکاف بیان
۱۵۳	اتم باب
۱۵۳	د زکات بیان
۱۵۶	زکات پر چا فرض دی

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ز

د قارون قيصه	۱۵۷
د زکات مسحقين څوک دی	۱۵۹
د څارويو زکات.....	۱۶۰
د وزو او پسو زکات.....	۱۶۰
د غوا او ميخو زکات.....	۱۶۰
د عشر بيان او مسائل ئی	۱۶۱
د صدقی فطر بيان	۱۶۱
نهم باب.....	۱۶۳
د ځنکدن د حالت بيان.....	۱۶۳
د مړی د لمبلو د طريقي مسائل	۱۶۵
مړی ته د کفن ورکولو طریقه او مسائل	۱۶۷
د شهيد احکام او مسائل	۱۶۹
د قبر د حالت بيان او مسائل.....	۱۷۰
د دعا کولو طریقه او مسائل ئی.....	۱۷۲
د سوال کولو مسائل.....	۱۷۳
د بخل باره کی مسائل	۱۷۵
لسم باب.....	۱۷۸
د نکاح مسائل او بيان ئی	۱۷۸
د نکاح ترلو طریقه	۱۷۸
چا سره چی نکاح حرامه ده.....	۱۸۰
په نکاح کی د ولی بيان	۱۸۱
د بیببانو برابری	۱۸۱
د مهر بيان او مسائل ئی	۱۸۲
د کفارو د نکاح باره کی.....	۱۸۳
د تی ورکولو بيان او مسائل	۱۸۳
د طلاق مسائل او بيان ئی	۱۸۴
یوولسم باب	۱۸۷
د بنخي باره کی څو شرعی خبری	۱۸۷
د یوی مسلمانی او نیکی بنخي سره د الله ﷻ وعده.....	۱۸۸
د بنخي د بدرفتاری وعیدونه (عذابونه).....	۱۸۸

۱۹۰.....	د بنځي په هکله نوري مسئلې
۱۹۱.....	دولسم باب
۱۹۱.....	متفرقه مسئله
۱۹۱.....	د قسم خوړولو بيان
۱۹۱.....	د قسم خوړلو كفاره
۱۹۲.....	د قسم الفاظ او مسائل ئی
۱۹۳.....	د حد مسائل
۱۹۴.....	د مرتد د حکم مسائل
۱۹۵.....	د لقطې (د ميندلو) بيان
۱۹۶.....	د مفقود بيان
۱۹۶.....	د وقف بيان
۱۹۷.....	د شکار بيان
۱۹۸.....	د ذبحی بيان
۱۹۹.....	د قربانی بيان او مسائل
۲۰۱.....	د خوراک او څښاک بيان
۲۰۱.....	د نيشی شيانو بيان
۲۰۲.....	د زرو او ورينمو بيان
۲۰۲.....	د بدن د صفائی بيان
۲۰۴.....	د غيبت بيان
۲۰۴.....	د سلام اداکولو بيان
۲۰۵.....	د ستر بيان او مسائل
۲۰۶.....	د رشوت اخستلو بيان
۲۰۷.....	جنیات څو قسمه دی
۲۰۷.....	د سکندر کبير يا ذوالقونين قصه
۲۰۸.....	د تعليم اداب
۲۰۹.....	د مشورې بيان
۲۱۰.....	د دولس اوصولو عملی کول
۲۱۰.....	کرام الکاتبين

لومړی باب

د آیات شریف مفهوم دی چې الله ﷻ وعده کړې د هغو خلکو سره چې ایمان ئی راوړی او نیک عملونه کوی نو هغوی به ضرور د مځکی پر مخ خلیفه جوړوم او الله ﷻ مسلمانانو ته دا تسلی هم ورکړې ده چې مومنان به تل په کافرانو غالب وی او د کافرانو سره به هیڅ یار او مددکار نه وی (سورت نور ۱ رکوع)

د آیات شریف مفهوم دی چې الله ﷻ فرمائی ای امت محمدیه تاسو بهترنی امت یاست او تاسو د خلقو د فایدې لپاره لیرل شوی یاست خلقو ته ښی خبری کوی او هغوی د بدو کارونو نه او خبرو نه منع کړې او په خپل الله ﷻ باندی ایمان مضبوط وساتی (العمران ۱۷ رکوع)

د بل آیات شریف مفهوم دی چې الله ﷻ فرمائی چې ای خلقو پوه شی چې د الله ﷻ وعده حق ده هسی نه چې دنیوی زندگی تاسو دوکه کی واچوی او هسی نه چې دوکه باز شیطان د الله ﷻ سره تاسی په دوکه کی واچوی.
(رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنبَأْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ) ترجمه ای الله ﷻ مونږ په تا باندی توکل کړی ده او ستا وخوا ته مو رجوع وکړه او ستا طرف ته به رجوع کوو (ابراهیم ع به تل دا دعا لوستله)

د حدیث شریف : مفهوم دی چې الله ﷻ فرمائی دی چې ای د آدم ځویه ته څما د عبادت او بندکی لپاره فارغ شه نوزه به ستا سینه د غنا نه ډکه کړم او د زړه نه به دی فقر لری کړم (رواه ابن ماجه و ترمذی)

د بل حدیث شریف مفهوم دی چې نبی کریم ص فرمائی دی چې څوک دنیا سره محبت ساتی هغه آخرت ته نقصان رسوی او څوک چې آخرت سره محبت ساتی هغه دنیا ته نقصان رسوی (رواه دور منشور)

توحید

الله ﷻ ډیر لوی او عظیم ، واحد، لاشریک او باقدرته ذات دی او د ډیرو اوصافو خاوند دی . کله چې دنیا او د دنیا کائنات یو هم نه وه لکن دا واحد او لاشریک ذات

موجود وه نو کله ئی چی دا دنیا او د دنیا کائنات پیدا کړل لکه په ننی دنیا کی مونږه ژوند کوو بیا هم د ده واحد او لاشریک ذات حاضر او ناظر دی. همدارنګه که دا دنیا او د دنیا ټول کائنات محوه او نابودیری بیا به هم د الله ﷻ واحد او لاشریک ذات موجود وی او کله چی حشر بر پا کیږی هلته به هم د الله ﷻ د واحد او لاشریک ذات پادشاهی قائم مقام وی.

الله ﷻ داسی یو واحد او لاشریک ذات دی چی مثال ی نه مخکی موجود وه نه اوس شته او نه به وروسته د د مثال راپیداشی حقیقی خالق، رازق، مالک، حافظ، او ناظر ذات دی او هم ستار غفار کریم او رحیم ذات دی .

الله ﷻ خالق:- الله ﷻ داسی خالق دی چی اوه طبقی طبقی مخکی او اوه طبقی اسمانونه ئی پیدا کړی او ټول کائنات ئی پکی ځای پر ځای کړی دی بل داسی خالق نشته چی دا شیان پیدا کړی.

الله ﷻ رازق دی:- داسی رازق دی چی څه مخلوق پر مخکه او اسمانونو کی دی د ټولو رازق الله ﷻ حتی چی هوا کی مرغانو او بوکی ماهیانو ته رزق رسونکی دی بل داسی رزاق نشته چی دوی ته روزی ورسوی.

الله ﷻ مالک دی:- داسی یو لوی او با قدرته مالک دی چی د مخکی او اسمانونو په ټولو کائناتو ئی پادشاهی قائمه ده او داسی مالکیت قرار لری چی یوه پاڼه ئی بی د ده د ایرادی حرکت کولای نشی.

الله ﷻ حافظ دی:- بل داسی حافظ نشته او نه به پیداشی چی د دنیا د ټولو شیانو لکه حیوانات، نباتات، جمادات او مائو حفاظت وکړی همدا حافظ ذات دی چی د ټولو حفاظت کوی او که وغواړی په یوه لحظه کی ټوله هستی نیست کولای هم شی.

د دنیا پیدایښت

کله چی دا دنیا او د دنیا کائنات وجود نه درلوده یو د الله ﷻ لوی او عظیم ذات موجود وه نو کوم وخت چی الله ﷻ د دنیا او د دنیا دکائناتو د پیدا کولو نقشه په خپل قدرت اذلی ترتیب کړه ابتدا کی ئی د خپل حبیب او نازولی رسول ص مبارک نور پیدا کړو او خپله خدائی د حضرت محمد ص د مبارک نور په پیدا کولو ظاهره کړه او په عرش معلا په ذرین خط کلمه شریفه د (لااله الاالله محمد رسول الله) ولیکله ۲ بیا ئی فرشتی په خپل

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۳

قدرت کامله سره د نور نه پیدا کړی ۳ وروسته لدی شیطان په خپل قدرت اذلی سره د اور نه پیدا کړو ۴ ورپسې الله ﷻ د دنیا او د دنیا د کائناتو نقشه پدی ترتیب عملی کړه په حیات الحیوان نومی کتاب کی لیکلی چی د شنبی د ورځی نه شروع اول ئی ۷ اوه طبقی مخکی او ۷ اوه طبقی اسمانونه او په هغوی کی موجوده کائنات پیدا کړل تر چهارشنبی پوری د پنجشنبی په ورځ ئی نارینه اس په خپل قدرت اذلی سره پیدا کړو دلته غیر مسلم او د فاسدو عقیدو اشخاصو ته سوال پیدا کیږی چی بنځه اسپه نه وی نو نارینه اس د کومه کیږی؟ خواب ئی دا دی چی د الله ﷻ قادر توانا ذات کولی شی چی بی موره او بی پلاره څوک پیدا کړی لکه چی ادم ع ئی بی موره او بی پلاره پیدا کړی دی همدارنکه الله ﷻ کولای شی چی بی موره اولاد منځ ته راوړی لکه څنکه چی بی بی حوا بی موره پیدا کړی ده همداسی الله ﷻ کولای شی چی بی پلاره څوک پیدا کړی لکه حضرت عیسی ع ئی بی پلاره پیدا کړی د ذکر شوو مثالونو برسیره الله ﷻ کولای شی چی چاته هر څه وغواړی ورکولای ئی شی او چی وغواړی چی هیڅ ورنه کړی او که ئی ورکړی وی ورنه اخیستلای ئی هم شی الله ﷻ اس د جنوب هوا نه پیدا کړی ده چی اس د اسماعیل ع تر زمانی پوری وحشی او ځنکلی وه چی اسماعیل ع اهلی کړی او اول وار اسماعیل ع په هغه باندي خپله مبارکه پشه اړه ولی ده.

د آدم ﷺ پیدایښت

په حیات حیوان نومی کتاب کی لیکل چی کله الله ﷻ دنیا او د دنیا ټول کائنات ترتیب کړی د شنبی د ورځی نه تر چهارشنبی پوری اوه طبقی مخکی او اسمانونه او کائنات پیدا کړی د پنجشنبی په ورځ ی اس د جنوب د هوا نه پیدا کړو. د جمعی په ورځ ئی د حضرت بابا ادم ع د مبارک جسد خاوره ئی د ملائکو په ظریعه د مخکی د مخه په خپل قدرت کامل راتوله او د ادم ع مبارک کالبوت ئی ورنه جوړ کړو. او په خپل قدرت کامله سره ئی روح په مبارک جسد کی ورته وغزاوه په حرکت راغی د پرنجی په اظهارولو سره مبارک ځای کی کښینی او په عرش معلائی نظر لکیږی کوری چی د عرش معلای پر سر کلمه شریفه د (لااله الاالله محمد رسول الله) لیکل شوی ده الله ﷻ ته عرض کوی چی یا الله ﷻ دا محمد نومی شخص څوک دی چی د هغه نوم تا د خپل نامه سره پیوست لیکلی دی الله ﷻ ورته فرمائی چی محمد ځما حبیب او آخری پیغمبر دی د

نبوت سلسله به په همدی محمد ص ختمیری الله ﷺ فرمائی چی ما خپله خدائی هم د ده د نور پواسطه اظهار کړیده دا دنیا او د دنیا تول کائنات می د همدی حبیب په روی پیدا کړی دی او دا محمد به ستا د اولادی څخه وی نوکله چی الله ﷻ د ادم ع مبارک صورت ئی په خپل قدرت اذلی د خاورو نه ترتیب او جوړ کړو نو الله ﷻ ټول مخلوق آدم ع ته د سجدی کولو لپاره راوبلل او حکم ئی ورته وکړو چی ټول بابا ادم ع ته سجده وکړی ټول مخلوق د الله ﷻ حکم ته لیک وویل آدم ع ته ئی سجده وکړه بی له شیطان نه چی شیطان وویل زه د اور نه پیدا شوی یم او ادم ع د خاوری نه نوزه څنکه ده ته سجده وکړم کبر او غرور ئی اختیار کړو د الله ﷻ حکم نه ئی غاړه وغړوله الله ﷻ مقابل کی شیطان رانده او معذول کړلو او د اسمانه ئی مځکی ته حواله کړوکه نه نو ابتدا کی شیطان د خپل لیاقت او بندکی پواسطه الله ﷻ د فرشتو سره یو قطار درولی وه د هوشیاری او پوهی پواسطه په اول اسمان کی د شیطان نوم عابد وه دوهم اسمان کی ئی نوم ذاهد او په دریم اسمان کی ئی نوم عارف وه او په څلوروم اسمان کی ئی نوم ولی وه او په پنځم اسمان کی ئی نوم متقی وه په شپږم اسمان کی ئی نوم عزازیل وه همدارنکه په اوم اسمان کی شیطان نوم ابلیس شو.

مفسرینو لیکلی چی د نبی کریم ص زمانه کی فرعون ابوجهل لعین وه ځکه چی ابو جهل شیطان ته د ورور خطاب کړی وه بیرته اصل موضوع تا راکړو دا چی الله ﷻ د دنیا د نقشی د عملی کولو لپاره د ادم ع جنت کی د میوی د خوراک نه منعه کړی وه او هغه د هغی میوی نه د خوړولو استفاده وکړه مقابل کی الله ﷻ ادم ع د جنت نه یعنی د اسمانه مځکی ته راکوزوی الله ﷻ په خپل قدرت اذلی سره ادم ع د اسمانه مځکی ته د هندوستان په سر اندیب بحر هند چی د چین یوه جزیره ده هلته ئی د غره پر سر په یوه روښانه ډبره باندی راکوز کړو چی د مبارکو پښو چاپونه ئی تر اوسه پوری روښانه ښکاری او هغه تل د باران د اوبو پواسطه پریولل کیری د بجلی غوندی پرق وهی.

الله ﷻ بیت المعمور هم مځکی ته ورسره راکوز کړو ادم ع ته ئی وفرمائیل چی اوس دلته هم لکه څنکه چی تا اسمانو کی ځما توافونه او عباداتونه کول نو دلته ئی هم په هغه شکل سره خپل عبادتونه او توافوانه کوه.

بیت المعمور دوه دروازی درلودی چی یوه ئی شرق خواته او بله ئی غرب خواته وه خپله بیت المعمور د یاقوتو نه او دروازی ئی د زبرجدو نه جوړی شوی وی.

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۵

ادم ع تر هغه وخته خپل عبادتونه او طوافونه بیت المعمور نه کول چې دی په هندوستان کې وه کله چې الله ﷻ د حضرت ادم ع ته حکم وکاوه چې نور به د هندوستان ه مکې شریفې خوا ته روان شه الله ﷻ فرشتې د لاری د رهنمائی لپاره ورسره مقررې کړې کله چې مکې شریفې ته ورسید په مکه شریفه کې ئې د حج مراسم ادا کړل نو ملائکو ورسره ملاقات شروع کړو ورته ئې وویل چې ای بابا ادم ع الله ﷻ دی خیر درته نصیب کړې مونږه تا نه دلته دوه زره کاله مخکې د مکې شریفې نه طواف کړې ده.

په کتاب کې لیکلې چې د بیت المعمور وروسته الله ﷻ د حجر اسود ډبره مخکې ته نازله کړې ده دا چې حجر اسود ډبره پخوا تکه سپینه د شیدو غوندې روښانه وه لیکن په مرور د وخت سره د حج د مراسمو وخت کې د جهالت دوره کې د حیض والا ښځو د لاس وروړو نه خپل سپین والی د لاسه ورکړیدی لږ غوندې توره کرځیدلی دی.

تر طوفان د نوح ع پورې بیت المعمور پر مخکې وه کله چې الله ﷻ د نوح ع په غوښتنه باندې په نازل شوی طوفان ټوله دنیا غرقه کړه نو د مخکې د غرقیدو نه الله ﷻ د حجر اسود ډبره د جبرئیل امین ع پواسطه جبل ابو قیسېه سر کې امانت کېښوده چې د طوفان نه په امن پاتې شی د حجر اسود ډبرې د خوندي کیدو وروسته الله ﷻ بیت المعمور ئې د مخکې نه اسمان ته اوچت کړو چې بیت المعمور هم د طوفان لاندې رانشی د نوح ع طوفان راپدی خوا د مکې شریفې ځای خالی وه د ابراهیم غ تر زمانې پورې.

حیات الحیوان نومی کتاب کې ذکر شوی چې بی بی حوا د حضرت ادم ع د چپې پښې نه پیدا شوی چې پس د ۴۰ کلونو حضرت بابا ادم ع سره یوځای شوی ده او په جنت کې ژوند اختیار کړی دی کله چې الله ﷻ په خپل حکمت اذلی حضرت ادم ع د اسمانه هندوستان کې او بی بی حوا په عربستان کې د عرفات په غوندې او شیطان ئې د عربستان په جده کې او ماران ئې د عربستان په اصفهان شهر کې راکوز کړی.

کله چې ادم ع الله چې د اسمانه (جنت نه) د ورپښې اشتبا پواسطه مخکې ته راکوز کړ نو مبارک ۴۰ څلویښت کاله ژړلی دی داسې ئې لیکلې چې پدی ژړا کې ادم ع دومره اوبښکی توی کړی چې د ټولې دنیا د مخلوق د اوبښکو د پیمانی (وزن) نه د ادم ع د اوبښکو وزن زیات وه اخر الامر ادم ع په سجده پروت الله ﷻ ته عرض وکړو چې یا الله ﷻ د هغه محمد ص په روی چې تا ئې نوم د عرش معلا په سر په ذرین خط لیکلې نو د هغه حبیب په روی ما ته عفو وکړه الله ﷻ عفو ورته وکړه او وئې بخښه.

کوم انعامات چي اللہ ﷻ د مونږ نصيب کرځولي

څنکه چي اللہ ﷻ دینی جسمی غذائی او نورانعامات چي د مونږه ئی نصیب کړي دی نوکه مونږه شپه او ورځ ۲۴ کینتی اللہ ﷻ ته په سجده پریوزو او ټول عمر په عبادت او بندکي کی تیر کړو نو مونږه په سلوکی نیم فیصد د اللہ ﷻ د یوه انعام مقابل د شکرانکی لیاقت نلرو او نه به ئی لیاقت پیدا کړو او نه به په حشرکی د اللہ ﷻ په مبارک حضورکی د خپل عمل نه داسی یو نیک عمل پیش نشو کړای چي د ده د یوه عادی انعام یا نعمت پیمانہ پوره کړی.

۱ دینی نعمتونه ئی : اللہ ﷻ پر مونږه ډیر مهربان دی چي مونږه په ټول مخلوق کی انسانان پیدا کړي یو بیا ئی په انسانانو کی مسلمانان پیدا کړي یو او په مسلمانانو کی بیا په امت محمد رسول الله ص پیدا کړي یو او د خپل کلام قرانکریم پیرویان ئی کرځولي یو او د خپلو خزانو نه ئی دا مبارکه کلمه شریفه د (لااله الاالله محمد رسول الله) د مونږه نصیب کرځولي ده او په ټول مخلوق کی ئی اشرف المخلوق کرځولي یو

۲ جسمی نعمتونه که مونږه په واقعیت د خپل وجود تشکیل ته متوجی شو او د خپل صورت هر عضوه تر مطالعی لاندی ونیسو لکه څنکه چي اللہ ﷻ مونږه ته اول ټول صورت بیا په صورت کی سر ژبه غوړونه سترکی لاسونه پښي زړه کلمی وغیره اعضا راکړي که د دی اعضا نه د مونږه یوه عضوه مادرزاتی یا په حادثاتو کی ضایع شی اول به ئی پیدا نشو کړای فرضاً که ئی پیدا شی خپل اصلی حالت بانندی هغه نصب کولای نشو او که ئی نصب کړو بیا هم هغه به ناقص او بی کیفیته وی غریب خو ئی بلکول اچولی نشی او که کوم سرمایه دار ئی اچوی نو په میلیونو دالرو قیمت ورته تمامیری.

د سترکو لیدلی او په غوړو اوریدلی حال زمونږ خپل کلی کی یو نفر په نامه د حاجی فضل الحق د خپل ځوی چي گنک دی په ۱۳۹۳ ه ش کال ئی خپل ځوی هندوستان ته د تداوی لپاره بوته د هغه سرکی ئی یو رک عملیات کړو چي داکتر وعده هم ورکړه وه چي پدی عملیات سره دا هلک خبری هغه هم دکوشی په کمک ۳۵ فیصده واورى نو حاجی فضل الحق نه ئی هندوستان کی ۲۵ زره دالر اخستی وه بیا هم د هلک لپاره ئی لس فیصده فایده نده کړی دا چي مونږه ته الله ح شه صورت او په صورت کی ښکلی ښکلی اعضاوی د سالمی تندرستی راکړی دی شپه او ورځ فایدی ورنه اخلو لکه:

اللہ ﷻ مونکه ته داسی عقل فکر دماغ او حافظه راکړی چي ټول کمپیوترونه ورته

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۷

عاجز دی.

ب او داسې ژبه ئې راکړې ده چې د ټولې دنیا ژبې لکه پښتو دري انګلسي ازبکي ترک مني بلوچي عربي اوردو وغيره ژبو ترجماني پوره کوي.

ج **الله ﷻ** مونږه ته بدن کې داسې يوه ټوټه غوښه (زړه) را په برخه کړې دی چې دا زړه زمونږه په ټول بدن او د بدن په اعضاو حاکميت لري او ټول لحظه لحظه کنټرولوي زړه بدن ته د موټر د ماشين غونډی حیثيت لري لکه څنګه چې موټر د خپل ماشين پواسطه کنټروليږي همداسې بدن د زړه پواسطه کنټروليږي لکه زړه د بدن هري حصی ته د رکونو پواسطه وینه رسوي او ورته پمپ کوي ئې ۲ د ورځي يو لک سل زره ضربات اجراکوي ۳ د ورځي ۷ زره کرته وینه وجود ته پمپ کوي ۴ همدارنګه وجود ته ۳۶۰ ليتره اکسيجن داخلوي ۵ په دی شکل ۳۶۰ ليتره کاربن دای اکساید بدن نه خارجوي.

په همدی شکل که مونږه د **الله ﷻ** انعامات او نعمتونه تر مطالعي او دقيقی پلټني لاندی راولو نو دا راته ثبوت ته رسيري چې اټکل ئې نه په فکر کې او نه تر قلم لاندی راوستلای شو.

په جسمی انعاماتو کې خپل د پيدايښت سلسه تر مطالعي لاندی ونيسو چې **الله ﷻ** مونږه څنګه د نېستی نه هستی ته اول د یوی قطري مرداری مادی (منی نه) د پلار پوشت نه د مور رحم ته داخل کړی یو د مور رحم کې هغه ماده په وینه بیا وینه په یوه ټوټه غوښه او هغه ټوټه غوښه بیا په شکل صورت د مور په رحم کې **الله ﷻ** په خپل قدرت کامله سره پيداکړی یو او دنیا ته ئی د طفل په شکل راضاهر کړی یو د طفولیت نه ځوانی ته او د ځوانی مرحله ئی زمونږ په بوډائی او د بوډائی عاقبت ئی مرک ته حواله کړی دی.

۴ غذائي انعامات ئې : **الله ﷻ** دنیا کې ژوند راته نصیب کړی دی او دا ژوندی شيان ئی لکه:

الف د تنفس پواسطه چې په فضا کې هوا دخولې او پوزی پواسطه وجود ته داخلوي چې د ژوند لپاره آهمه او ضروری وسیله ده چې بی د دی وسیلی ژوند امکان نلري
ب همدارنګه د ټولو ساه لرونکو لپاره **الله ﷻ** د اوبو لوی نعمت ئی د مونږه رانصیب کړی چې په همدی اوبو باندی ئی زمونږ د بدن وده او ژوند ۲۴ کینتی تړلی ده
ج په همدی شکل ئی د ژوند د بقا لپاره قسما قسما نعمتونه له قبيله د خوراکی شيانو د استوګنی مکانونه او د پوښاک لپاره شه شه لباسونه ورته پوره کړی دی

د همدارنګه ئی په ټولنه کې ئی د عیش او نوش اسبابو ته ښکلی ښکلی شادی کانی او نور د ژوند پوره پوره د احتیاج وړ شیان راته مهیا کړی دی

نوبت دا چې د الله ﷻ انعامات مونږه لپاره بی شماره الله ﷻ په اختیار راکړی دی او د ده د انعاماتو او نعمتونو مقابل کې د مونږه نه یو داسی نیک عمل یا عبادت او بندګی نه ده ظاهره شوی چې د الله ﷻ د یوه عادی نعمت بدله د حشر په ورځ ورکړای شو. دا چې د الله ﷻ د نعمتو نه مونږه پوره برخورداره یو او برخورداروی مو او مقابل کې مونږه د ده د عبادت او بندګی نه عاجز وو او عاجز پاتی یو لیکن دا دعا او زاری به هره لحظه کوو چې الله ﷻ مونږه او ټول مسلمانان د الله ﷻ د رحمت نه نه محروموی امین یا رب العالمین او تل به د الله ﷻ د رحمت په انتظار شپې او ورځې تیرووو او د الله ﷻ د رحمت نه خپل ځان نه غافله کوو او که د الله ﷻ د رحمت نه مو ځان غافله کړو نو د تباهی کندی ته لاهو یو.

دا چې الله ﷻ خپل کلام کی فرمایلی چې (ما انسانان او پیریان د خپل عبادت او بندګی لپاره پیدا کړی) نو الله ﷻ دی مونږه ته توفیق را په برخه کړی چې پر خپل ځان د الله ﷻ حکمونه او د نبی کریم ص مبارکی طریقې پر خپل ځان عملی کړو که د الله ﷻ حکمونه او د نبی کریم ص طریقې مو پر خپل ځان عملی کړی جای به مو جنت وی او که مو عملی نکړی خامخا به دوزخ ته حواله یو.

د الله ﷻ د مهربانی یو څو واقعی

الله ﷻ ډیر مهربان، کریم، غفور او رحیم ذات دی ځینی وخت په معمولی نیک عمل باندی انسان ته بخشنه او عفو کوی الله ﷻ دی خپل رحمت او مهربانی زمونږ د ټولو مسلمانانو نصیب وکړځوی امین یا رب العالمین

یادونه :- یو نیک، صادق او مخلص مومن چې هغه شپه او ورځ ۲۴ ساعته د ابتدا نه تر پای د عمره خپل ټول وخت په عبادت او بندګی، روژه، ذکر او صدقه ورکولو تیر کړی وی نو دا مومن باید خپل عبادت باندی مغروره نشی او دا فکر وکړی چې زه به خامخا د خپل عبادت او بندګی پواسطه حشر کی میدان وړم او خدا نخواستہ خپل ځان د الله ﷻ د رحمت نه غافل کړی نو داسی شخص خپل ځان د تباهی کندی ته غورځوی دا ځکه چې د الله د انعاماتو مقابل د دی مومن عبادت او بندګی د ټول عمر یوه زره قدر او قیمت نلری دا ځکه چې د الله ﷻ عادی انعام او نعمت بنده ته د بحر د اوبو غونډی مثال لری او د یوه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۹

من د ټول عمر عبادت او بندګۍ الله ﷻ ته د یوې قطري اوبو نه بلکه د یوې زری اوبو په اندازه قدر او قیمت نلری د حشر په میدان حساب کتاب کی الله ﷻ ته هیڅ مومن حساب پوره کولای نشی نو هر مسلمان ته لازم او ضروری ده چی خپله بندګۍ او عبادت هم وکړی او د الله ﷻ د رحمت امید نه هم ځان غافله نکړی د الله د رحمت په امید خپلی شپي او ورځی تیری کړی

د الله ﷻ د مهربانی واقعی لکه:-

اول واقعه/ یوه کنهکاره سړی د مرک وخت کی خپل ځامن راټول کړی ورته وئی ویل چی زه کله مړ شوم په اور می وسوزوی ایره می دری حصی کړی یوه حصه ئی اوبو کی دریا ته واچوی بله حصه ئی ځنکله کی تیت کړی او بله حصه ئی هوا ته پاش کړی ځامنو ئی همسی وکړه نو الله ﷻ په قدرت کامله سره د بحر نه ځنکلو نه او هوا نه د دی شخص ایری راټولی دا کنهکار سړی ئی خپل مخ کی ودراره الله ﷻ ورته وویل چی تا ولی داسی کار وکړ کنهکار سړی ورته وویل یا الله ﷻ دا کار می ستا د ویری نه وکړ الله ﷻ بیا دی سړی ته عفو وکړع وئی بخښه (رواه فضائل صدقات)

دوهمه واقعه/ یوه ډیره کنهکاره حتی چی یوه ډمه بنځه په لاره د فسق او فساد لپاره چیرته روانه وه چی په لاره یو سپی ولیده چی د تندۍ نه ئی نفس اوت د دی کنهکاری بنځی رحم پری راغی خپله پڼه ئی د پورنی په کنج وتړله د څا نه ئی اوبه راووستلی د سپی خوله کی واچولی سپی ته ئی د مرک نه نجات ورکړو بنځی ته الله ﷻ بخښه وکړه (فضائل اعمال)

دریمه واقعه/ الله ﷻ به د قیامت په ورځ دوه کسانو ته امر وکړی چی تاسو جنهم ته لاړشی یو به په منډه د جنهم خواته روان شی دوهم به شا شا ته کوری روان به شی الله ﷻ به دواړه راوغواړی یوه ته به وائی چی تا ولی منډه کړه دا به ورته ووائی چی یا الله ﷻ ما دا چی په دنیا کی تل ستا نافرمانی کړی وه نن می ستا فرمان په چالاکی ومانه ځکه می منډه کړه دوهم نفر ته به ووائی چی تا ولی بیرته بیرته کتل کرا کرا روان شوی هغه ورته وویل چی یا الله ﷻ ما په دنیا کی ستا د رحمت اوریدلی وه نو ستا د رحمت خواته می کتل نو الله ﷻ د دواړو جواب خوخیری دواړو ته عفو او بخښه کوی دواړو ته د جنت د تلو امر ورکوی (فضائل صدقات)

څلورمه واقعه/ د حشر په میدان به د حساب کتاب وخت کی د یوه شخص یوه نیکی

کمه شی ورته وبه ویل شی چی ورشه یوه نیکی دی راپیدا کړه دی به لارشی خپل خپلوانو دوستانو او اشنايانو باندی وگرخی هر یو به جواب ورکړی ورته وائی به چی مونږه د خپل ځان په غم کی ډوب یو تاته څه درکړو بل اخره یو سپری به ورته پیداشی چی د هغه ټوله عملنانه یوه نیکی لری نو دا شخص به ورته ووائی چی ځما خو هسی یوه نیکی ده او پدی یوه نیکی زه جنت ته داخلیدای نشم راځه تاته به زه دا یوه نیکی درکړم ته خو جنت ته لار شه په خپل مقصد ځان ورسوه نو الله ﷻ یوه نیکی صدقه کوونکی ته ووائی چی ما نه خو ته دیر سخی ی الله ﷻ دواړو ته امر وکړو چی دواړه جنت ته لارشی (فضائل اعمال)

پنځمه واقعه/ کله چی حضرت موسی ع ته قارون د یوی بدکاری بنځی پواسطه دسیسه جوړه کړه قارون غوشته چی موسی ع پدی دسیسه کی راکیر کړی او په جزائی ورسوی د بنی اسرائیلو ټول مخور علما او سپین ږیری حاضر وه عام مجلس کی قارون بدکاری بنځی ته وویل چی جکه شه حال بیان کړه نو الله ﷻ د هغی بنځی ژبه په حق چلوی او اعلان کوی وائی چی ای موسی ع ته معصوم او سپیڅلی شخص ئی د الله ﷻ پیغمبر ئی قارون په غلظه او ظالم دی ما ته ئی دومره مال او متاع منلی دی چی ته ووايه چی موسی ع ما سره زنا وکړه ته پاک او معصوم شخص ئی قارون ظالم او جابر انسان ده غواړی چی تا ته دام جوړ کړی او تا پکی راکیر کړی الله ﷻ د قارون او د هغوی د ملکرو کسيفه چهره د دی بنځی پواسطه برملا کړه چی اکثره بنی اسرائیل مسلمان شول او په موسی ع ایمان راوړ.

پدی وخت حضرت موسی ع الله ﷻ ته په سجده پریوت د الله ﷻ شکرانی ادا کړه او الله ﷻ حضرت موسی ع ته وفرمایل چی د مخکی اختیار دی پلاس کی ده پر مخکه هر امر چی کوی اجرا کوی یی نو موسی ع پر ځمکه امر وکړو چی قارون او ملگری ونیسه کله چی مخکی قارون او د ده ملگری مخکی ونیول تر زنکنو ئی ونیول قرا قرا ئی لاندی کول او هره لحظه به خپله قارون او ملگری ئی موسی ع ته زاری عذرونه او خواستونه کول چی مونږه ته نجات راکړه نور مونږه ایمان راوړو څومره زاری خواستونه او امیدونه ئی چی موسی ع ته وکړل موسی قبول نکړل بل اخره قارون ئی سره د مال دولت او ملگری سره مخکی قُرت کړل په جزائی ورسول دی وخت الله ﷻ موسی ته وویل چی ای دوسته ځما که چیری خپله قارون یا ئی ملگری ماته یو واری رجوع کړی وای لکه څنکه چی تاته زاری او خواستونه وکول له ما نه ئی مدد غوښتی وای ما د خپلی مهربانی پواسطه بخښنه ورته کوله او نجات می ورکاوه خو دوی زه هیر کړم او تاته ئی رجوع وکړه.

دين او د دين اهميت په اسلام کې

دين په اسلام کې ډير غټ او ستر اهميت لري د دين د اسلام روح دی لکه څنکه چې سر د انسان بدن ته اهميت لري که چيرې سر د انسان په بدن نه وي نو د بدن لپاره بيا ژوند نا ممکن دی همدارنګه که چيرې دين په دنيا کې نه وي نو بيا به نه دا دنيا وي او نه د دنيا کائنات دا ځکه چې دين د اسلام الله ﷻ ته ډير اهميت لري.

کله چې الله دنيا او د دنيا کائنات پيداکړل او په کائناتو کې بيا انسانان او پيريان پيداکړل او د دنيا کوډوګوډو کې ئې خپاره کړل نو الله ﷻ د ټولو انسانانو او پيريانو د نظم او دسپلين لپاره دنيا ته پوره دين راوليږه

الله ﷻ د دين ته داب په کلمه شريف د (لا اله الا الله) ته داب کزاري کړو بيا ئې د دين د اشاعت (خپرولو) لپاره پيغمبران راوليږل چې هر پيغمبر په خپل وخت او زمان سره خپل قوم او د ماحول خلق دين ته راولبل او هر پيغمبر به خپلو خلقو ته ويل چې قُولُو (لا اله الا الله) تَفْلِحُونَ او د الله ﷻ حکمونه به ئې ورته رسول چا به چې د هغه وخت د خپل پيغمبر خبره ومنله هغوی ته د الله ﷻ د خوا نه د دنيا او اخرت خوبائې ورنصيب شوی. دنيا کې ئې ورته دين د اسلام پيغمبري د صحابه کرامو صفت خلفای راشيدينو او د عشره مبشره صفتونه ورنصيب کړي حتی چې په دنيا ئې د جنت زيری ورکړی او اخرت کې معلومداره خبره ده چې الله ﷻ د جنت او د جنت د نعمتونو وعده ورکړيده.

او چا چې د هغه وخت د خپل پيغمبر خبره ونه منله او د الله ﷻ حکمونو ته ئې غاږه کينښوده هغوی ټول الله ﷻ هم په دنيا او هم اخرت کې به شرمنده رسوا او تبا کوی لکه چې په دنيا کې ئې نمرود د يوه مياشې پواسطه مردار کړو چې د خدائې دعوې ته ئې هم کړی وه همدارنګه فرعون چې ده هم د خدائې دعوې ته ئې کړی وه الله ﷻ په رود نيل غرق کړو په همدې شکل قارون چې د دنيا غټ سرمايدار وه چې د الله حکمونه او د موسی ع دعوت (خبره) ئې ونه منله الله (ج) د مځکې تل ته د مال دولت او ملګرو سره کوز کړو په همدې شکل ابوجهل لعين د نبی کریم ص دعوت (خبره) ونه منله او د الله ﷻ حکم ته يې غاږه کينښوده الله ﷻ د احد په غزا کې د دوو ورکوټو انصارو ماشومانو پواسطه مردار او د دوزخ کندي ته لاهو کړی همداسې نور کفار لکه ابرهه اوبی بن خلف هامان وغيره نو دا ټول الله ﷻ دنيا کې هم تبا او برباد کړل او په اخرت کې معلومداره خبره ده چې ابدالابد

پوری به دوی جهنم کی سوزی نو داځکه چی دوی د خپل پیغمبر خبره ونه منله او د الله ﷺ حکمونو ته غاړه نده ایخی

د دین په خاطر د پیغمبرانو قربانی او د هغوی د سختیو او مشقتونو زغمل

الله ﷻ کله چی دین د اسلام دنیا ته راولیره او د دین تهداب ئی په کلمه شریفه د (لااله الاالله) تهداب کذاری کړو د دی دین د خپرولو لپاره الله ﷻ وخت په وخت سره یو لک ۲۴ زره انبیا ع (پیغمبران) رالیری چی هر پیغمبر په خپل وخت او زمان سره خلق به ئی دین د اسلام ته رابلل او د الله ﷻ حکمونه به ئی ورته بیانول او ورته ویل به ئی چی قولو (لااله الاالله) تفلحون او دا مبارکه کلمه به ئی د خلقو زړونو ته کوزوله

دا چی د دین په خپرولو کی پیغمبرانو ډیری قربانی ورکړی دی او راز راز ستونځی سختی او مشقتونه ئی برداشت کړی دی لیکن بیا به هم ټولو انبیا ع مو د الله ﷻ حکمونه خلقو ته رسول او دین د اسلام ته ئی رابلل لکه

اول/ حضرت نوح ع د الله ﷻ د حکم په اساس ۹۵۰ کاله دین اسلام په خاطر خپل محنت او خواری کاللی دا چی قوم ئی بدبخته وه په عوض د دی چی د خپل پیغمبر خبره ومنی او د الله ﷻ حکمو ته غاړه کیږی برعکس نوح ع ته به ئی ستونځی مشکلات او زجرونه رسول ملنډې به ئی پری وهلی رشخند ئی پری واهه حتی په تیکو لوټو به ئی ویشته تردی پوری چی مبارک به د تیکو لوټو لاندی شو نوکله به ئی د تیکو او لوټو نه راوویست چا به ورته وویل چی ای نوحه نور به څه کوی مبارک به وفرمائل چی د الله ﷻ حکمونه به چلوم او خلق به دین ته رابلم نوح ع په ټول عمر (۹۵۰) کلو کی ۸۰ الا ۸۱ کسه اسلام ته دعوت کړی دا ځکه چی قوم ئی ډیر کمراه او بدبخته وه د ده مبارک خبره به ئی نه منله نوح ع مجبور شو الله ﷻ نه ورته د عذاب غوښتنه وکړه نتیجه کی د یوه ځوی او ښځی په شمول ئی ټوله دنیا غرقه او د الله ﷻ په عذاب اخته شول.

دوهم/ حضرت ابراهیم ع چی په ابتدا د پیداش کی ده سره د الله ﷻ مینه وه د خپل پلار او نمرود د دین په مقابل قد علم وکړو د کفری ټولو ادیانو نه ئی انکار وکړو خاص الخاص په یو الله ﷻ خپله عقیده مضبوطه کړه او د الله ﷻ خواته به ئی خلق څه حتا چی نمرود خدائی دعوه کړی وه او پلار ئی چه تاریخ نومیده په آزر مشهوره وه هغه نمرود په خدائی بی منلی وه غوښته ئی چی خپل پلار حتی نمرود هم اسلام ته دعوت کړی ډیری

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۳

خواری پری وکړی لیکن اسلام راوړو ته حاضر نشول بل آخره حضرت ابراهیم ع مجبور شو علنی ئی مبارزه ورسره شروع کړه کله چی یوه ورځ نمرود او نمرودیان د خپلی مذهبی میلی لپاره ځی او دی مبارک په یوه بهانه ځان په مریضی اچوی میلی ته نه ځی بیا کله چی نمرودیان ټول میلی ته ځی حضرت ابراهیم ع مبارک تبر اخلی بتخانی ته ننوزی د لات ، منات ، او عزات او نور غټ بتان ریز مریز کوی خپله راوړی نو کله چی نمرودیان راځی خپل بوتان کوری ټول ریز مریز شوی دی، دی راغواړی چی دا ولی تا دا کار کړی دی ابراهیم ع مبارک ورته وائی ما نه دی کړی کفارو ورته وویل چی چا وکړل تا ونه کړل ؟ ابراهیم ع ورته فرمائی چی د خپلو خدایانو نه پوښتنه وکړی چی چا دوی تبا کړی دی نو نمرودیان ورته وائی چی دا کله خبری کوی ابراهیم ع ورته وائی چی دوی خبری نشی کولای او د خپل ځان دفاع نه هم عاجز دی نو تاسو څه احمقان یاست چی سجدی ورته لکوی او دا باطل دین باندی روان یاست راځی د هغه الله ﷺ حکم ته غاړه کیږدی چی هغه مونږه او تاسو او دا دنیا پیدا کړی ده دلته نمرودیان ډیر په غصه کیږی شورا دایروی فیصله کوی چی د اور پواسطه باید ابراهیم ع ختم کړو یو جریب ځمکه باندی دیوال راجا پیروی په هفتو او میاشتو کی دا احاطه د خس او خاشاک نه ډکوی ابراهیم ع ورته اچوی چی ۴۰ شپې او ورځې پدی اور کی پروت وه او پدی اور کی د الله ﷺ د لطف کرم او مهربانی په وجه روغ رمټ خوشحاله او په قسما قسم نعمتونو برخورداره کړو چی یو ویشته ئی هم ضایع نشو په همدی قسم نور مشکلات او ستونځی هم کالی دی.

خاطره/ چا ورنه پوښتنه وکړه چی ابراهیم ع تاته د خپل ژوند کومه خاطره د قدر وړ او خوره وه ابراهیم ع ورته وفرمائل چی ماته د ټولو خاطر و نه د نمرود په اور کی ۴۰ ورځی او شپې بهترینه خاطره وه.

دریم/ همدارنکه حضرت موسی ع هم پدی دین دیری ستونځی او خواری کالی دی خپل قوم بنی اسرائیل او نور خلک به ئی تل دین ته رابلل حتی قارون چی د ده د تره ځوی هم وه او د جهان غټ سرمایه دار هم وه تل به ئی ورته د الله ﷺ حکمونه بیانول کله ئی چی د زکات ورکولو ته بلنه شروع کړه قارون دا بلنه ونه زغمله د وغوښته چی د یوی فاحشی بنځی پواسطه موسی ع بدنام او د تباهی دام لانندی راوولی د موسی ع الله ﷺ دفاع وکړه خپل قارون الله ﷺ د ټول باند او مال دولت سره د مخکی تل ته حواله کړو.

همداسی فرعون ته ئی په سل کونو واری اسلام ته بلنه ورکړه لیکن فرعون ظالم په

عوض د دی چی د موسی ع خبره ومنی برعکس ستونځی مشکلات حتی د مرک تصمیمونه به ئی ورته نیول چی بل اخره یوه ورځ ئی موسی ع د ملکرو سره د رودنیل دریاب پر غاړه محاصره کړو او اعلان ئی ورته وکړو چی نن ورځ ته دلته په جزا د اعمال رسیږی هغه وه چی الله ﷻ رودنیل اختیار موسی ته ورکړو موسی ع ئی د خپل قوم سره الله ﷻ روغ او رمټ وساته فرعون ئی د ټول فوج سره رودنیل تباکړو.

په همدی شکل کله چی حضرت موسی ع پیغمبر شو ابتدا کی فرعون ورته یوه غټه دسیسه جوړه کړه غوښته ئی چی د ټول ملت پرمخکی مبارک د نجومیانو او ساحرانو پواسطه ملامت کړی نو ۷۰ زره ساحران فرعون راوغوشتل چی د ټول ملت مخ کی موسی لاندی او ملامت کړی او د ټول ملت مخکی د ساحر په نامه محوه او نابود کړی. لیکن د الله ﷻ مدد ورسره وه کومه لکړه چی الله ﷻ موسی ع ته ورکړی وه هغه یوه غټه او ستره معجزه وه کله چی د فرعون ۷۰ زره ساحرانو خپل سحرونه میدان کی اچوی او بیا موسی ع مبارک خپله لکړه میدان کی اچوی اژدها ورنه جوړیږی د ټولو ساحرانو سحر ورته محوه کوی پدی معجزه د موسی ع ټول ساحران مسلمانیري بیا فرعون دا ټول ساحران چی مسلمان شول په شهادت ئی رسوی او د فرعون دسیسه شنه کیري په همدی شکل په سل کونو مشکلات او ستونځی ئی نوری هم کاللی دی.

خلورم/ حضرت هود ع هم په خپل نوبت سره خلقو ته تل د دین احکام رسولی دی لیکن هغوی کمراهانو د خپل پیغمبر خبره ونه منله او د الله ﷻ حکمو ته ئی غاړه کینښوده د دوی د کمراهی او سرکشی له کبله الله ﷻ توره وریځ راوخیروله د باران په طوفان ئی یو بل باندی وویشتل ټول ئی تبا کړل.

پنځم/ صالح ع هم په کلونو کلونو خلقو ته د دین احکام ورسول او دین ته ئی راوبلل ظالمان په عوض د دی چی د خپل پیغمبر خبره ومنی اسلام راوړی بل اخره ملنډی او رشخندونه ئی پری شروع کړی اخر الامر ئی صالح ع نه داسی یو معجزه وغوښتله چی پدی غره کی د دی کانی نه یوه بلاربه اوبسه راوباسه نو مونږه ایمان راوړو صالح ع الله ﷻ ته لاس اوچت کړل دعائی وکړه الله ﷻ هسی چی دوی غوښته ورته وئی کړل لیکن بیا هم بدبختانو ایمان رانه اوړ بیا الله ﷻ هغه اوبسه ورته بلا وکړخوله ټول خوراکی شیان ورنه وخواړه بیا ئی ټولی اوبه ورنه وخبلی بیا کله چی یوه بدبخته دا اوبسه حاله کړه په اتفاق ټول غرو ته وختل غره کی ئی کورونه جوړ کړل ویل به ئی چی دلته بلا راتلاي نشی

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۵

الله ﷻ ورته هبیت ناکه ملائیکه راولیرله هغی ملائیکي یوه هبیت ناکه چغه وکړه ټول ئي هلاک کړل او زړونه ئي ور وچول.

شیرم/ د قوم سبا واقعه: د قوم سبا یوه هبیت ناکه واقعه ده څنکه چی د یمن خلق ټول تجارت پیشه وه کاروبار ئي زراعت وه د ټولو ورځ بلکول جوړه وه ټول یمن پاک صفا او شایسته وطن وه صافه هوا ښه ښه باغونه ئي درلودل هر قسم میوی پکی وی ماران لړمان میاشی ئي نه درلودل لیکن دا چی د خپل پیغمبر خبره ئي ونه منله او د الله ﷻ حکمونه ئي ونه منل الله ﷻ د دوی د عیش نوش مقابل کی چی کبر او غرور اختیار کړ الله ﷻ دوه مبری ورولیرلی په هغو کی یوه ږنده وه د اوبو ډیم ئي پری سوری د ډیم اوبه پری خوشی کړی ټول یمن ئي د خلقو مال او زندگی سره نیست او نابود وکړځاوه

دوهم باب

د نبی کریم ص د مبارک ستوری ظهور و دنیا ته

د حضرت عیسی ع او حضرت موسی ع دوری راپدی خوا تقریبا ۵۷۰ کلوکی د نبی کریم ص تر زمانی پوری بل پیغمبر ندی راغلی نو په ټول سرزمین د دنیا کی بلخصوص په عربوکی داسی وحشونه ظلمونه قتل قتال ملوک الطوائفی خپل سری حکومتونه شراب خوری او چورچپاول اوج ته رسیدلی وه ۳۶۰ بوتان ئی مکه کی د هر قسم عبادت په خاطر ځای پر ځای کړی وه مکی شریفی نه د کفارو نر او بسخی بر بند طوافونه کول په عادی موضوع به ئی په کلونو کلونو دشمنی کانی کولی د انسانانو په کوپړیوکی به ئی افتخاری شراب خنبل بهادر او شه ځوان به هغه وه چی مهمان خانه به ئی د انسانانو کوپړی ږیری لیدل کیدی یو ځوان به لاره خپلی پښی وغزولی اعلان به ئی وکړو چی داسی ځوان شته چی ځما پښی راټولی کړی بل ځوان به ورغی پښی به ئی په توره ورغوخ کړی هغه به اعلان وکړ چی داسی څوک شته چی ستا انتقام واخلی همداسی وړه نجلی به ئی پیدا شوه هغه به ئی ژوندی بنخولی همداسی نوری بی بندوباری زیات پکی اوج ته رسیدلی وی.

د نبی کریم ص د مبارک ستوری ظهور و دنیا ته:- د نبی کریم ص هم ابتدا د طفولیت نه الله ﷺ سره مینه وه او د الله ﷺ په مینه ئی شپي ورځی تیرولی د نبی کریم ص مشهور نوم محمد ص د پلار نوم ئی عبدالله او د نیکه نوم ئی عبدالمطلب او د غورنیکه نوم ئی هاشم او د هاشم د پلار نوم عبدمناف وه د مور نوم ئی آمنه د مور د پلار نوم ئی وهب او د نیکه نوم ئی عبدمناف دی. د ربیع الاول د میاشتی په ۱۲ د پیر(دوشنبی) په ورځ په سنه د (۵۷۰ - ۵۷۱) میلادی کال کی تولد شوی دی د ابرهه کافر پادشاهی وخت کی چی د مکی د وړانولو قصد ئی وکړو مکر الله ﷺ تباه کړو د نبی کریم ص د تولد نه ۲ میاشتی مخکی پلار عبدالله وفات شو د مبارک څوکاله پالنه ئی بی بی حلیمی رضائی مور وکړو مور مبارکه ئی په پنځه کلنی وفات شوه.

د نبی کریم ص پالنه ئی نیکه عبدالمطلب ته پاتی شوه کله ئی چی نیکه وفات شو پالنه ئی ابو طالب تره ته پاتی شوه چی بی بی خدیجی یوه بدایه بسځه وه د هغی د ځان سره

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۷

شام ته د تجارت لپاره محمد روان کړو په لاره کې يو راهب ده کې د پيغمبري علامي وليدی بي بي خديجي ته وويل چې دا هلک شام ته مه بيا يه چې خطر سره مواجه نشي د نبي کریم ص د نبوت کواهي بي بي خديجي ته ورکړه د شام د سفر نه ئي منع کړو. په ۲۵ کلني کې بي بي خديجي نکاح ورسره وکړه دی وخت کې بي بي خديجي ۴۰ کلنه وه نبي کریم ص په ۶۱۰ ميلادي کال د عمر په ۴۰ کلني کې پيغمبر شو د نبوت په ۱۳ کال الله ﷺ معراج ته وباله د نبوت ۱۳ کاله په مکه شريف کې تير کړي په ۵۲ کلني کې په ۶۲۲ په ميلادي ئي مديني منوري ته هجرت کړي خلاصه چې په مدینه منوره کې ۱۰ کاله پاتي شوی دی.

د چهارشنبی په ورځ د صفری د مياشتی دوه ورځی پاتي وی چې مبارک بیمار شو د ربيع الاول رومي خور په ۱۲ تاريخ د څانبت په وخت د ۶۳ کلني په عمر د ۶۳۳ کال ئي دنيا نه مبارکی سترکی پتي کړي په مدینه منوره کې خاورو ته وسپارل شو.

د نبي کریم ﷺ کومي ستونځی او مشکلات چې د دين په خاطر کاللی دی

نبي کریم ص کله چې د موره تولد شوی د نبوت او خوشبختی علایم پکی ظاهر شوی په طفولیت کې مبارک په اخلاقو دیانت راست کوئی او امانت داری کې ئي د امین لقب پیدا کړو. ابوجهل لعین ابتدا نه ورسره مبارزه خپله شروع کړي وه دا ځکه چې نبي کریم ص خلک تل بنو اخلاقو ته رابلل او د بدو نه ئي خلق منع کول او ابو جهل کینه ورسره کوله نو کله چې پيغمبر شو د ابوجهل او د مکي نورو کفارو دبنمنی ورسره شروع قسما قسم تکلیفونه او مشکلات به ئي ورته پیدا کول کله چې دی پيغمبر شو په بنځوکی اول بي بي خديجي لویانوکی اول حضرت ابوبکر صدیق رض وړوکی حضرت علی (رض) پری ایمان راوړ چې ورو ورو مسلمانان ۱۳ کسو ته ورسیدل لږ موده وروسته د مسلمانانو شمیر ۴۰ کسو ته ورسیدل مسلمانان د مکي شریفی د کفارو د لاسه سخت په تنک او عذاب وه د کفارو شمیر زیات وه او مسلمانان کم وه.

د نبي کریم ﷺ د طائف سفر

نبي کریم ص پدی خاطر چې د مسلمانانو تعداد کم ده چې راعه زه به طائف شريف ته لاړشم هغه یو ستر قوم دی نو زه به هغوی ته دعوت ورکړم په اسلام به ئي مشرف کړم چې

د مسلمانانو شمیر زیات شی او د کفارو مقابل کی خپله دفاع وکړو. کله چی مبارک طائف ته ورسیده نو په طایف کی دری غټ مشران وه ویې غوښتل چی اول هغو مشرانو ته دعوت ورکړی بیا به د هغوی په مرسته نور خلک اسلام ته راوبلی بدبختانه د طائف اول مشر ته چی ورغی هغه ورته وویل چی پیغمبر ئی شه شخص ئی لیکن مطالبه دی نه منم دوهم مشر ته ئی تشریف ور وور هغه ورته وویل چی ته نه پیغمبر کیدای شی او نه پیغمبر ئی داځکه چی عربو کی بل د پیغمبری لایق شخص نه وه چی الله ﷺ ته پیغمبر کړی نو دی کافر هم ځواب ورکړو دریم مشر ته ته چی ورغی هغه بدبخته بلکول د خبرو او صحبت اجازه ورنه کړه امر ئی صادرکړو چی د طائف نه ووزه خلقو او ماشومانو ته ئی د ستور ورکړو چی چغی ورپسی ووهی کنځلی ورته کوی لاسونه ورپسی پرقوی په تیکو او لوتو ئی ولی د شهر نه ئی وباسی کفارو هسی پری وکړل د مبارک بدن ئی ټوکر ټوکر او زخمی کړو حتی چی د مبارک د بدن په وینو ئی مبارک پنی د وینو نه ډکی شوی

یوځای ئی لیکلی چی اسمان دوه کرته ژړلی دی او خپلی اوبسکی ئی تویی کړی دی چی یو ئی د د نبی کریم ص د طائف په مشکل او دوهم وار ئی کله چی اسماعیل (ع) ئی چړی لاندی غورځول شوی وه الله ﷺ نبی ع ته وفرمائیل چی ملائیکي می درته په اختیار درکړی که غواړی چی د طائف غرونه ورباندی راولم خچ پیچ ئی کړم او که یی پورته اسمان ته جک کړم او په مخکه ئی راکوزار کړم نبی ع ورته وفرمائیل چی یا الله ﷺ هدایت ورته غواړم کیری چی اولادونه ئی اسلام راوړی او زما د امت ټولی پری زیات شی

د نبی کریم ﷺ د هجرت کولو موجب

کله چی مکه مکرمه کی د مسلمانانو شمیر ورځ په ورځ په زیاتیدو شه کفارو د نبی کریم ص سره خپل مقاومت زیات کړو مسلمانانو ته ئی قسما قسم مشکلات ایجادول بیا کله چی د نبی کریم ص اخلاقو، دیانت داری، نبو خوینو، امانت داری، تقوا او خواریو ورځ په ورځ کفار اسلام ته رابلل بل خصوص هغه کفارو چی د مسلمانانو وینو ته تبری ناست وه اکثره ئی مسلمانان شول مثال به ئی په عمر عمر رض ختم کړو چی خپله عمر رض د نبی کریم ص د سر غوځولو په خاطر ځی پّ عوض د سر راوړو ئی اسلام قبول کړو. په همدی شکل د مسلمانانو شمیر لس کونو نه لکونو ته ورسیده او په زیاتوالی ئی شروع

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۹

وکړه نو ابوجهل او نور غټ غټ کفارو ځان لپاره د نبی کریم ص پیشرفت نه خطر حس کړو. نبی کریم ص ته الله ﷺ یوه خوشبختی ورنصیب کړی وه چی ابوطالب تره ئي ډیره حمایه کوله دا چی ابو طالبه د قریشو د قوم یو نامداره شخصیت وه د ده د ویری کفارو په نبی کریم ص بیخایه تیری نشو کولای او په اکثره ځایو کی حمایه کړی هم ده.

بل اخره د عربو مشرانو د ابوجهل په مشری او د شیطان په رهنمائي د مکی او د مکی د شااوخوا ټول عرب راوغوښتل په نبی کریم ص ئي جرکه جوړه کړه کله ئي چی په مکه معظمه کی جرکه دایره کړه ابوجهل ابوطالب ته وویل چی وراره دی محمد راوغواړه هغه تل د مونږه په عقایدو او خدایانو باندی تل بدرد وائي او خلق خپل دین ته دعوت کوی. مونږه ټول د عرب سرزمین خلک دا ورته اعلان دی که چیری محمد څومره دنیا غواړی کومه بنایسته ښځه ئي خوښه وی ورته کوو ئي او کوم مقام رتبه چی عربو کی غواړی ورکوو ئي لیکن زمونږ خدایان دی نه ردوی د اسلام نوم دی نه اخلی بیرته دی دی دین ته د مونږه راواوړی که نه نو مونږه خپله معامله ورسره کوو. ابوطالب حضرت محمد جرگی ته راوغوښته دا چی هر وخت او په هر ځای کی به ابوطالب حضرت محمد ص خپل څنک کی کیناوه په همدی ورځ ابوجهل لعین د ده ځای ونیوه او د ابوطالب څنک کی کیناسته کله چی نبی کریم ص راغی کوری چی د تره ترڅنک ئي ابوجهل ناست دی. مبارک د حرم شریف په دروازه کی ودریده تره ئي ابوطالب ورته وویل چی دا مشران وائي چی محمد څومره مال او دولت غواړی یا دا چی کومه ښځه ئي زړه وی ورته ورکوو ئي او په عربو کی کوم مقام او چوکی غواړی ورکوو ئي لیکن د مونږه خدایانو باندی دی بدرد نه وائي نور د اسلام دعوت نه لاس واخلي. نبی کریم ص په فصاحت او په جرئت ورته جواب ورکړ چی کاکا ځما د په هغه ذات قسم وی چی ځما نفس د هغه په قبضه کی ده چی زه به د خپلی مبارزی لاس وانه خلم او دخپل اسلام په پیشرفت کی به خپلی هلی ځلی کوم د الله ﷺ د دین د پیشرفت لاره کی ځان قربانوم کله چی ابوطالب د نبی کریم ص ایمانداري جرئت او غیرت ولیده اواز ئي پری وکړو چی وراره ازاد ئي داسی څوک نه وینم چی پورته درته وکوری د کفارو بل خصوص د ابوجهل او نورو مشرانو غصه نوره هم زیاته شوه.

بل اخره بله شورا ئي جوړه کړه د هر قوم نه ئي څو څو تنه ځوانان ټول او یو ټولی ورنه جوړ کړو د نبی کریم ص لپاره ئي پلان جوړ کړ چی چاپه پری واچوی او په شهادت ئي ورسوی کله چی نبی کریم ص کور کی محاصره کوی نبی کریم ص او حضرت ابوبکر صدیق

رض د الله ﷺ په یاری او مدد د کفارو د چاپی نه روغ او رمت باسی د شور غار ته دواړه ځی پدی غار کی د جمعی شنبه او یکشنبه ورځ تیروی د دوشنی په ورځ مدینی منوری ته هجرت اختیار وی.

همدانکه نبی کریم ص د دین په خاطر په هره غذا کی لکه د احد خندق تبوک د مکی فتحه داسی په لس کونو غذاکانو کی په غټ پیمانہ قربانی کانی ستونځی او مشکلات کاللی دی حتی چی غاښ مبارک ئی د احد غذا کی په شهادت رسیدلی دی حتی چی د همدی دین په خاطر ابولهب بی دینه په څپیره وهلی دوه لورکانی ئی ورته طلاقی کړی دی او نور مشکلات ئی ور رسولی دی.

د الله ﷺ د خوا نه د نبی کریم ﷺ بلنه معراج ته

کله چی الله ﷺ نبی کریم ص معراج ته وباله او معراج ته ورسیده نو نبی کریم ص غوښته چی خپلی مبارکی پنی وباسی او عرش معلّا ته داخل شی الله ﷺ ورته وفرمائیل راڅه خپل پیزار مه باسه عرش معلّا نه ماته د خپل حبیب جمال د قدر وړ ده بیا نو نبی کریم ص خو د معراج حالتونه داسی بیانوی لکه

۱ نبی کریم ص فرمائیلی دی چی د معراج په شپه څما ملاقات حضرت ابراهیم ص سره وشو هغه راته وویل چی امت ته دی څما سلام وایه او ورته ووايه چی د جنت یوه دیره صافه خاوره ده بهترینی خوری اوبه لری او یو دیر ښکلی او هوار میدان لری چی د هغه میدان ټولی ونی او بوتی ئی (سبحان الله والحمدل الله و لا اله الا الله و الله اکبر) دی ستا امت چی څومره وغواړی هلته دی د خپل ځان لپاره ونی ولکوی (رواه ترمذی، بخاری او مسلم).

۲ بل حدیث کی راغلی چی د (ولاحول ولاقوت الا بالله العلی العظیم) د ویلو مقابل کی هم هلته یوه ونه لکولی شی همدارنکه د (سبحان الله ويحمد سبحان الله العظیم) ویلو هم جنت کی یوه ونه لکولی شی (رواه بخاری مسلم او ترمذی).

۳ حدیث شریف : نبی کریم ص مهربانی کړی ده چی ما د معراج په شپه داسی حالت مشاهده کړو چی د سړیو نه د یوی ډلی خلکو د بدن غوښی په قیچی کانو قیچی کیدی ما د جبرئیل امین ع نه وپوښتل چی دا کوم خلک دی هغه راته وویل چی دا هغه کسان دی چی خپل ځانونه به ئی سینکارول او د کوره به وتل او بل ځای می کوهی ولیده چی د هغه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۲۱

ځايه بدبوی او چغی راوتلی ما د جبرئیل امین نه پوښتنه وکړه چې دا کوم کسان دی هغه راته وویل چې دا هغه زبانه دی چې دوی به خپل ځانونه سینکار کړل او د کوره به وتلی.

بل ځای می ولیدی چې مردانه او زنانه یوځای ځوړند دی او د تیونه اویزان شویدی ما د جبرئیل امین نه وپوښتل چې دا کوم کسان دی هغه راته وویل چې دا خلک ټول پیغور ورکونکی او چغلکری دی (رواه دور منشور).

۴ حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې ماته کله الله ﷺ معراج کی جنت راوښوده کا ته می چې په اعلی درجه کی فقرا او مهاجرین وه مالدار او زنانه پکی کم لیدل کیده ما د جبرئیل امین نه پوښتنه وکړه چې دا ولی؟ هغه راته وویل چې مالداران د جنت دروازه کی په حساب او کتاب اخته دی او زنانه د خپلو سرو او سپینو په محبت کی اخته دی (رواه مشکوته).

۵ حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې ما د معراج په حالت کی یوه ډله کسان ولیدل چې شوندي ئی د دوزخ د اور په قیچی کانو قیچی کیدی ما د جبرئیل امین نه وپوښتل چې دا کوم کسان دی هغه راته وویل چې دا ستا د امت واعظان دی چې په خپل علم ئی عمل نه کاوه ځکه نن ورځ ئی چې وینی پدی بدبختی اخته دی (رواه مشکوته).

۶ حدیث شریف: کله چې نبی کریم ص معراج ته تشریف یو وور د الله ﷺ د خوا نه (پنځوس) وخته شواروز کی لمنځونه ورکړل شول نبی کریم ص فرمائی چې ما سره موسی ع معراج کی ملاقات وشو هغه راته وویل چې ستا امت پنځوس وخته لمنځونه اداکولو نه عاجز راځی اداکولای ئی نشی د موسی ع په مشوره می څو واری الله ﷺ د کمولو عرض وړاندی کړو بل اخره چې شواروز کی پینځه وخته لمنځونه الله ﷺ راوستل نو نور ئی په کمولو کی حیا راغله په پنځه وخته می قناعت حاصل کړو الله ﷺ پنځه وخته لمنځ شواروز کی پر مسلمانانو فرض کړو که څوک دا پنځه وخته لمنځونه په ښه ترتیب اداکړی نو الله ﷺ د پوره پنځوس لمنځونو ثواب ورکوی.

۷ حدیث شریف: کله چې نبی کریم ص ته د الله ﷺ د خوا نه د جنت د خزانو نه څلور تحفی لکه د سورت فاتحی سورت، آیات کرسی، د سورت البقری اخری څو ایاتو او سورت کوثر تحفی ورکړی شوی نو نبی کریم ص صحابه کرامو ته وفرمائیل چې الله ﷺ ماته د خپلو خزانو نه داسی تحفی راکړی چې هیچا ته ئی نه دی ورکړی.

حسن د بصری رحمته الله د نبی کریم ص ارشاد نقل کوی چې څوک یو واری سورت

فاتحہ ولولی نولکہ دہ چی سل صحیفی ، تورات ، انجیل ، زبور ، او قرانکریم ټول تلاوت کړی وی.

د نبی کریم ﷺ خو معجزې

د نبی کریم ص یوه معجزه دا وه چی په روښانه لمر او سپوږمی کی د ده د وجود مبارک سیوری پر مخکۀ نه معلومیدۀ دا ځکۀ چی د لمر او سپوږمی نه د ده د نور روښنایی زیاته وه ۲ د نبی کریم ص بله معجزه دا وه چی نورو خلکو به غذائی مواد خوړل یا ئی خوری نو بقایا ی په فضلۀ ئی مواد تبدیلیدل او تبدیلیری لیکن د نبی کریم ص د غذائی مواد بقایاوو نه خوشبوئی تولیدیدۀ کله به چی صحراکشت ته به مبارک کیناست پر مخکۀ به د ده مبارک د صحراکشتی هیڅ اثار نه معلومیدۀ بی له خوشبو ئی نه.

۳ معجزه ئی دا وه کله به چی نبی کریم ص په کوم ځای کیناست او یا چی په کومه لاره تشریف یووړ د هغه ځای او هغی لاری به خوشبوئی تله نو خلک به پوه کیدۀ چی دلته نبی کریم ص ناست ده او یا ئی پدی لاره تشریف وړی ده.

۴ معجزه ئی دا وه کله چی نبی کریم ص مدینه منوره کی خطبه ویله نو په یوه وچه خرمانی تکیه کوله کله چی هلته د مسجد نبوی د جومات د محراب ممبر جور شو او نبی کریم ص هلته د خطبې ویلو لپاره کیناست کوری چی هغه وچه خورما په چغو چغو ژارږی او سلکی وهی چی دا چغی صحابه کرامو هم مشاهده کړی نبی کریم ص دفعتاً ممبر نه کوزیری وچی خورما ته تسلی ورکوی ونه چپ کیری.

۵ حضرت علی رض فرمائی چی زه یوه ورځ نبی ع سره په سفر روان وم چی ما کتل او هم می اوریدلی چی د کانو او بوتو نه دا (اسلام علیکم یا رسول الله اسلام علیکم یا رسول الله) اوازونه پورته کیدی.

۶ یوه ورځ یوه یهودی یوه مړه (سمساره) راوړه نبی کریم ص ته ئی وویل چی ای محمدۀ که دی حیوان پر تا کواهی درکړه نو زه مسلمان کیږم هغه وه چی نبی کریم ص سمساری ته اشاره وکړه سمساره پورته شوه (اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمد عبده ورسول) وویل ورپسی وویل چی څوک تا منی جنتی دی او څوک تا نه منی جای دوزخ ده.

۷ حضرت ابوهریره رض فرمائی چی یوه ورځ ډیر وری شوم لارکی ودریدم چی څوک پیداشی ما د ځان سره بوزی او څه وخورم کتل می چی حضرت ابوبکر صدیق رض راغی

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۲۳

رانه تير شو ورپسې نبي کریم ص راغی مبارک راته مسکي شو اشاره ئی راته وکړه چې رايخه راپسې ورپسې روان شوم يوه کور ته ورغلو چې هغه کور کی يوه پياله شيدی وی نبي کریم ص حکم راته وکړو چې ورشه صحابه صُفَه ټول راوله ما خپل ځان سره فکر وکړو چې يوه پياله شيدی دی لپاره ۷۰ کسه صحابه صُفَه هم راولم نو دا کله کفایت کوی خیر د نبي کریم ص امر می پر ځای کړو لارم صحابه صُفَه می هم راوستل نبي ع راته وفرمائیل چې پياله واخله په ټولو شيدی وخوره ما د يوه سره پياله هر يوه ته ورکوله او شيدی ئی خوړلی ټولو چې شيدی وخوړی ښه ماړه شول نبي کریم ص پياله ماته ونيوله دوه پيالی شيدی پر ما وخوړی نبي کریم ص هم وخوړی کتل می چې پياله هسی ډکه پاتی شوه (رواه فضائل صدقات).

۸ حضرت بی بی عایشی فرمایلی چې يوه شپه ما خپله د نبي ع د مبارک د مخ رڼا ته په ستنه کی تار واچاوه دا ځکه چې ورځ کی په لمر باندی د نبي کریم ص مبارک نور غالب وه او شپه کی تیاری هم د نبي کریم ص مبارک نور مغلوب کولای نشو.

۹ د خندق غزا کی صحابه کرام ټول داسی وړی وه چې پر سینه ئی کانی تړلی وه. هغه وه چې حضرت جابر رض خاص د نبي کریم ص او د هغه څو تنو ملکرو لپاره څه غذا تیار کړه نبي کریم ص ته وویل چې د خپلو خاصو ملکرو سره ځما کورته تشریف راوړی اوغزا وخوړی نبي ع زر ۱۰۰۰ تنه صحابه ټول ځان سره د حضرت جابر رض کور ته بوتلل کوم طعام چې حضرت جابر رض د څو تنو لپاره تیار کړی وه ۱۰۰۰ زرکسه ئی هم ورباندی ماړه شول کور کی ورته دیک کاسه او دستارخوان کی هم ورته پاتی شول.

د نبي کریم ﷺ د محبت واقعی

محبت یو داسی شی دی چې کله پر زړه کی ځای ونیسی نو هغه خپل محبوب په هر څه غالبوی نو هغه ته نه دځان پروا وی نه د خپل ژوند تمنا او نه د مال ملک خیال ورسره وی د تکلیف او خوف نه د مرک نه ویره حتی د ننک او ناموس خیال ورسره نه وی نو الله ﷻ دی د خپلی مهربانی او لطف په وسیله خپل او د خپل پاک رسول ص مینه او محبت رانصیب کړی امین یا رب العالمین.

دا چې په هر عبادت کی خوند او لذت دی او د دین هر یو تکلیف راحت دی

۱ حضرت ابوبکر صدیق (رض) کله چې د مسلمانانو شمیر ۳۹ تنو ته ورسیده حضرت

ابوبکر رض په ډاګه برملا شو صحابه کرام ځان سره واخيستل په مکه معظمه کې علنی تبلیغ او خطبه شروع کړه داځکه چې پخوا د مسلمانانو د شمیر کموالي په وجه هر یوه خپل اسلام پټ ساته. په شروع د دی خطبې سره د نبی کریم ص تره سید شهدا امیر حمزه رض په همدی ورځ ایمان راوړ د هغه نه درې ورځې وروسته عمر رض اسلام راوړ پس لدی د کفارو روحيات بلکول ضعیف شول کله چې بله ورځ حضرت ابوبکر صدیق رض مکه شریفه کې په جهر خطبه شروع کړه کفار پری راغلل حضرت ابوبکر صدیق رض دومره وواکه چې د مبارک ټول مخ په وینو ډک شو حتی د مبارک غوږونه او پوزه ټول په وینو رنګ شول چې پیژندل کیده هم نه او مبارک بلکول بی هوشه شو د خپلی قبیلې خلکو راوچت کړو د ابوبکر صدیق رض په وهلوکه عَبَّه بن رَبِيعَه ډیره حصه درلوده مبارک تر ما بنامه بی هوشه وه کله چې پر خبرو راغی نو اولینه خبره د مبارک دا وه چې د نبی کریم ص څه حال دی ناستو خلکو ورته وویل چې ته د نبی کریم ص اوس هم پوښتنه کوی د هغه پواسطه ته داسی شوی ټول ورنه پاڅیده ورنه لاپړل مور اُم خَیْر ده د خوراک لپاره څه تیار کړل ورته کیشوده بیا هم د نبی ع مینی غلبه ورسره وه او اواز ئی وکړو چې رسول الله څنګه دی او په څه حال کی ده مور ئی ورته وویل چې ماته پته نشته ام جمیل رض د عمر رض خور چې د ابوبکر صدیق رض پوښتنی ته ورغله د محمد ص پوښتنه ئی ام جمیل نه وکړه ام جمیل بیا دی ابوبکر صدیق رض نه ئی چې د حال پوښتنه وکړه چې ای ابوبکر څنګه ئی حضرت ابوبکر صدیق رض ورته اواز وکړو چې څما څه پوښتنه کوی رسول الله څنګه ده ام جمیل ورته وویل چې الحمد لله هغه روغ رمټ دی ورته وئی ویل چې رسول الله چیرته ده ام جمیل رض ورته وویل چې هغه د ارقم رض کور کی ده ابوبکر صدیق رض قسم یاد کړو چې تر څو می په رسول الله باندی سترکی نه وی لکیدلی نوزه هیڅ خوراک او څښاک ونه کړم. دا شپه ئی مور مبارکی ورسره په یو مشکل صبا کړه سبا ئی تیاره کی ابوبکر صدیق رض د ارقم کور ته د نبی کریم ص حضور ته ور اوست هلته دواړه غاړه په غاړه او په ژړا شول چې نور ټول مسلمانان ئی هم وژړول بیا حضرت ابوبکر صدیق نبی کریم ص ته وفرمائیل څما د مور په حق کی د هدایت دعا وکړه او هم د اسلام ترغیب ورته وکړه هغه وه چې مسلمانان شوه (رواه خمیس).

۲ د یوی زنانه د نبی کریم ص په خبره نارامه کیدل:- د احد غزا کی مسلمانانو ته تلفات واوښتل اکثره شهیدان شول مدینه منوره کی هیبت ناکه اوازی تیت شوی چې رسول الله ص

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۲۵

شهيد شو دا زنانه ډيره پريښانه شوه د كوره ووتله يو انصاري مخي ته راغي پوښتنه ئي وكړه چې نبی ع څنكه ده هغه ورته وويل چې ته د هغه پوښتنه كوي ستا پلار شهيد شوی انالِ الله وانا اِليه راجعون وويل د نبی ع په فراق كی بيا هم روانه شوه پوښتنه ئي وكړه چا ورته وويل چې خاوند دی شهيد شوی بل ورته وويل چې ځوی د شهيد شوی بل ورته وويل چې ورور د هم شهيد شو د ټولو خپلوانو د شهادت په خبر ئي انالِ الله وانا اِليه راجعون وويل بيا هم پوښتنه وكړه چې رسول الله ص څنكه دی چا ورته وويل چې د سول الله ص په حال كی خیر او خیرت دی بيا هم د دی شخص په تصلي ئي قناعت حاصل نشو د نبی کریم ص په لټه كی شوه ترڅو چې خلکو ورته نبی کریم ص وروښوده هلته ورغله كله چې سترگی ئي په نبی کریم ولکیدي ډيره خوشحاله شوه او د نبی کریم ص جامه ئي ونيوله عرض ئي وكړو چې ای د الله ﷺ رسوله ځما مور او پلار دی تا نه قربان شی دا چې ته ژوندی ئي روغ رمټ ئي نو ما ته د هیچا د مرگ پروا نشته ورونو دی ته وائی د رسول الله سره مینه مونږه خو د رسول الله سره مینه نارې او سوری وهو لیکن د رسول الله د سنتو او طریقو د تدبیق نه لری تنبتو (رواه خمیس).

۳ بلی زنانه د رسول الله ص د خولی نه مړی واخیسته:- یوه مستانه ټوقی زنانی ځان سره تصمیم ونيوه چې نن ورځ به د رسول الله په دیدن خپل ځان مشرف کوم صحابه کرامو ته ورغله ټوقی او مسخري ئي وكړی صحابه کرامو ورته وويل چې ټوقی او مسخري مه كوه دا كناه دی ښځی ورته وويل چې په رسول الله ص هم ټوقی كوم صحابه كرامو دا ښځه رسول الله ص ته ورواستوله پدی وخت كی رسول ص يو دعوت كی د ټولو نه وروسته اخر كی ناست او په مړی مصروف وه دفعتاً دی ښځی وويل چې رسول الله ص ته كوری غلام غوندی ناست دی او دغلام غوندی مړی خوری نبی کریم ص د مړی خوړلو دعوت وركوی نو دا ښځه په جرئت ورته وائي چې د لاس مړی دی نه خوړم ما ته د خولی مبارکی نه مړی راكړه رسول الله ص خولی ته لاس كوی د خولی مړی هغی ښځی ته نیسی هغه ئي په جرئت سره اخلی او خولی ته وړی خوری ئي شكر ادا كوی وائي چې ځما څه مقصد وه خپل مقصد ته الله ﷺ ورسولم. يو بزرگ فرمائی چې پس د همدی لحظی نه هر وخت او هر ځای كی به د خوشبوئی بوی لدی ښځي نه تل روان وه حتی چې مړه شوه او دفن ئي هم كړه لیکن د قبر نه ئي خوشبوئی روانه وه.

۴ د حضرت ابن زبیر رض د نبی کریم ص وینه څكل :- نبی کریم ص یوه ورځ په

مبارک ځان شکر و نه ولکول کله ئی چی وینه ووتله حضرت عبدالله بن زبیر رض ته ئی ورکړه چی دا چیرته ښځه کړه هغه لار او بیرته راغی وئی ویل چی وینه می ښځه کړه نبی ع ورنه ویوښتل چی چیرته د ښځه کړه ؟ عرض ئی وکړو چی ما قربان هغه وڅکله نو نبی کریم ص ورته وفرمائیل چی د چا بدن ته ځما وینه لاره شی هغه د دوزخ اور نشی مسحه کولی (رواه خمیس).

۵ د حضرت مالک بن سینان د نبی کریم ص وینه څکل :- د احد جنک کی د رسول الله ص پر مخ مبارک د خور دوه کړی ننوتلی دیوی خوا نه حضرت ابوبکر صدیق رض ورمخکی شو او د بلی خوانه حضرت ابوعبید رض ورمندپه کړه. د خورکړی ئی په غاښو راویستلی. یوه کړی ئی راووستله په اوله کړی کې غاش مات شو د خپل غاښ پروائی هیڅ ونه کړه په بله کړی کی دوهم غاښ مات شو لیکن دا کړی ئی هم راووستله دی وخت کی د نبی کریم ص مبارک وجود نه وینه جاری شوه د حضرت ابوسعید خدری رض پلار مالک بن سینان رض په خپلو شونډو هغه وینه او رودله او تیره ئی کړه نبی کریم ص ارشاد وفرمایه چی د چا په وینه کی ځما وینه یوځای شی هغه د دوزخ اور نشی مسحه کولای (رواه قره العیون).

۶ د حضرت انس بن نصر د احد جنک کی عمل :- د احد جنک کی په شکست د مسلمانانو کی اوازه تیت شوه چی رسول الله شهید شوی په صحابه کرامو ئی سخت اثر واچاوه حضرت انس روان وه د مهاجرو او انصارو په یوه ټولی مخامخ شو کله ئی چی په عمر رض او طلحه رض سترکی ولکیدي ډیر په پریشان حال ئی ولیدل حضرت انس رض پوښتنه وکړه چی مسلمانان ولی پریشان ښکاری حضراتو ورته وویل چی رسول الله شهید شوی دی حضرت انس رض وفرماییل چی نور د مونږه ژوند څه پکار توره واخلی لارشی ځانونه قربان کړی حضرت انس رض توره واخیسته کفارو کی ورننوت تر هغه وجنکیده تر څو ئی خپل ځان په شهادت ورساوه (رواه خمیس).

۷ حضرت علی رض نه چا پوښتنه وکړه چی ستا له رسول الله سره څومره مینه ده ارشاد ئی وفرمایه چی ځما د په الله ﷻ قسم وی چی نبی کریم ص مونږه ته د خپلو مالونو د خپلو اولادونو د خپل مور او پلار او د سختی تندی په حالت کی د یخو اوبو نه زیات محبوب وو (رواه شفاء).

۸ د حضرت انس رض روایت دی چی نبی کریم ص فرمائی دی چی تاسو کې هیڅ یو

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۲۷

کس تر هغه وخته مومن کيدای نشي چې تر څو پوري چې د هغه ما سره محبت د خپل پلار او اولاد او ټولو خلکو نه زيات نشي.

۹ حضرت ابوهريره رض هم فرمائيلي دي چې نبي ع فرمائيلي هيڅ يو کس پوره مومن کيدای نشي چې د هغه ما سره محبت د خپل پلار مور اولاد او ټول دنيوي شيانو نه زيات نشي .

۱۰ حضرت عمر رض يو واري عرض وکړو چې اي د الله ﷺ رسوله ماته د ځانه علاوه د ټولو شيانو نه تاسو ما ته زيات محبوب ياست.

۱۱ نبي کریم ص فرمائيلي چې د بنده حشر به د هغه چا سره وي چې د ده هغوی سره محبت وي.

۱۲ يو صحابي د نبي کریم ص حضور کې حاضر شو عرض ئي وکړو چې اي د الله ﷺ رسوله ستاسو محبت ما ته څما د ځان مال اهل او عيال نه زيات دي کله چې زه کور ته لاړ شم ستاسو خيال چې راشي صبر مي ختم شي تر څو چې ستا حضور ته رانه شم او ستاسو په زيارت مشرف شم چاره نلرم.

۱۳ يوه صحابي نبي کریم ص ته وويل چې اي د الله ﷺ رسوله څما تاسره زياته مينه او محبت دي کله کله ماته داسي خيال راشي چې زه ستاسو زيارت ته راشم او تا ونه وينم زما ساه ووزي نو بيا که زه حشر کې جنت ته داخل هم شم او تا نه په کمه درجه کې قرار هم لرم نو ما ته جنت کې هم ستاسو زيارت کول کران دي نو دا ايات شريف نازل شو چې ترجمه ئي داسي ده (څوک چې د الله ﷺ او د هغه د رسول وينا ومنی نو داسي کسان به جنت کې هغو حضراتو سره وي چې کومو ته الله تعالی انعام فرمائي دي) انبيا، صدقین، شهيدان، او صالحينو سره دير شه ملکری دي او له دوی سره ملکرتيا خاص د الله تعالی فضل دي او الله تعالی د هر يوه په حال ښه خبر دي (سورة انسا).

د صحابه کرامو قرباني په دين د اسلام باندی

څنکه انبيا ع په دين د اسلام خپلي جاني او مالي قرباني کړي دي او راز راز ستونځي او مشکلات ئي زغملی دي همدارنگه صحابه کرام هم کاللی او هم ئي زغملی دي.

نبي کریم ص د حجة الوداع په خطبه کې يو لک ۲۴ زره صحابه کرام او مخلوق راوغوښتل ورته وئې فرمائيل چې اي خلکو مخکي انبياو بلخصوص ما خپله خو دين د

اسلام دغی مرحلی ته راوست دا چی زه اخری نبی یم ما نه وروسته بل نبی نه راخی زه د دنیا نه رحلت کوم تاسو دی شاهد یاست چی ما نور دین او د دین خدمت صحابه کرامو او هغو اشخاصو ته و سپاره چی کلمه شریفه د (لااله الاالله محمد رسول الله) وائی.

صحابه کرامو وفرمائیل چی ای د الله ﷺ رسول تا دین ته وسعیت هم ورکړو او هم د دین خدمت د وکړو کله چی نبی کریم ص د دنیا نه سترکی پتی کړی رحلت ئی وکړو تولو صحابه کرامو هم په شکل د انبیاء ع مو د دین لپاره خپلی هلی خلی خواری او قربانی ورکړی او هر قسم ستونخی او مشکلات ئی پکښی وزغمل لکه

۱ حضرت علی رض کله چی د احد په غزا کی مسلمانان د شکست سره مواجه شول څه شهیدان شول بعضو فرار وکړو دی وخت کی کفارو د نبی کریم ص د شهادت اوازه تیت کړه حضرت علی رض په ژوندیو صحابه کرامو کی نبی ع وکوت پیدائی نکړو په شهیدانو کی وکوت پیدائی نکړو ځان سره ئی فکر وکړو چی نبی ع خود شکست شخص نه وه چی دشمن ته شا ورکړی او فرار وکړی نو حتمی نبی کریم ص یا شهید شوی دی یا دا چی الله ﷺ خپل حبیب اسمان ته اوچت کړی او ځانته ئی بللی دی ځان سره ئی تصمیم ونیوه چی محبوب می نه وی نوزه څه ژوند غواړم توره ئی واخیسته کفارو کی کډ شو عین جنک کی کوری چی رسول الله ص د کفارو منځ کیر ولاړ دی د الله ﷺ شکر ئی اداکړو وئی فرمائیل چی الحمد لله رسول الله ص خو می ژوندی دی نور به هر څه الله ﷺ اسان کړی بیا ئی کفارو کی خپل جنک شروع کړو نبی کریم ص هلته او ده لدی خوانه کفارو کی کوخی جوړی او رسول الله ص ته ئی ځان ورساوه په ښه میرانه دواړه حضراتو کفارو کی خپلی توری داسی وچلولی چی اکثره ئی مردار او قتل کړل نور فرار ته مجبوره شول فرار ئی وکړلو دی وخت کی نبی کریم ص د حضرت علی رض سره لاس پلاس کی نیسی د حضرت علی رض بهادری داسی تعریفوی فرمائی إِنَّهُ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ بيشکه علی رض ځما نه دی او زه د علی نه یم بیا حضرت جبرئیل امین فرمائی وَأَنَا مِنْكُمْ یعنی زه ستاسو دواړو نه یم (رواه قره العیون).

۲ حضرت امیر حمزه رض د نبی کریم ص کاکا هم د دین په لاره کی تل خپل دلاوری او قربانی مشکلات او ستونخی کالی دی بل آخره د احد غزا کی شهید شو او کفارو ئی سترکی وویستلی پوزه ، غورونه او شونډی ورنه غوخ کړی سینه مبارکه ئی ورخیری زړه ورنه راوویست ورسره ۷۲ صحابه کرام شهیدان شول چی تراوسه مقبری ئی د احد د غره لمنه

موجود دی.

۳ حضرت حنظله رض د ده مبارک د واده اوله شپه هم وه کله چې د شپې اواز کیږي چې مسلمانانو شکست وکړو د شکست اواز د ده وینه په جوش راوولی توری ته لاس کوي د کفارو مقابلي ته په تنهائي صورت وردانکي او خپله ناوي پالنکي کې پريږدي تر هغو پوري جنکيري تر څو ځان ئي په شهادت ورساوه الله ﷻ ته ئي د ده قرباني دومره خوښه شوه چې فرشتي غسل ته مقررې او په فرشتو غسل ورکړو.

۴ حضرت مصعب رض د قادسي جنک ته په شدت روان وه او د ده مبارک د اسلام بيرغ پلاس د غازيانو مخ کې په جرئت روان وه چې کفارو ئي نبي لاس ورغوخ کړو بيرغ په چپ لاس ونيوه کفارو ئي چپ لاس هم ورغوخ کړو بيرغ ئي د دواړو لاسو په مټ په سينه مبارکه کلک نيولي د غازيانو مخ کې روان وه کفارو چې مرکانه گزار پري وکړو خپله مبارک لويږي او بيرغ هم ورنه پر مخکه لويږي مسلمانان د شکست سره مواجهه کيږي (رواه قره اصابه).

۵ حضرت بلال حبشي رض ده مبارک چې کله ايمان راوړ دی وخت دی د يوه کافر اميه بن خلف غلام وه کفار ئي چې د ايمان راوړو نه خبر شول قسما قسما ظلمونه هره ورځ هر يوه کافر پري عملي کول اميه بن خلف چې د مسلمانانو سخت دشمن وه ده به بلال رض ډير به ئي وواهه بيا به ئي د غرمي سوزنده گرمي کې په سرو شکو ستوني ستخ واچاوه او په سينه مبارکه به ئي ډبره کيښوده ورته وبه ئي ويل چې يا د اسلام نه واوره يا به په دی حال مری. او ده مبارک به احد احد ويلي همدارنکه کله به ابوجهل ته نوبت ورسیده هغه کافر به د ورځي واهه او د شپي به ئي په ځنځيرو وتاړه او په قمچينو به واهه ورته ويل به ئي دی اسلام نه اوږي او که په همدی شکل مرک غواړي بيا به مبارک احد احد ويل يوه ورځ حضرت ابوبکر صديق رض چې د ده حال وليده کفارو ته ئي پشنهاد وکړو ورته وئي ويل چې راځي لدی تور او ضعيف غلام نه به زه تاسو ته تکړه او تندرست غلام چې ستاسو په دين هم ده درکړم تاسی دا غلام ماته راکړي بلال حبشي ورنه اخلي او خپل غلام ورکوي چې نتيجه کې بلال رض د مسجد نبوي موذن مقرر شو (اسد الغايه)

۶ ابوذر غفاري رض دی مبارک داسی وخت کې اسلام راوړ چې ټولو مسلمانانو خپل اسلام هلته د کفارو د ويري پټ ساته ده چې اسلام راوړ په ډاکه مکي شريفی کې خپله کلمه شريف لاله الا الله محمد رسول الله اعلان کړه کفار د مکي ډير په غصه شول حضرت

ابوذر غفاری رض ئی داسی وواوه چی بلکول بیهوشه شو حضرت عباس رض دنبی کریم ص تره ورنه خلاص کړو کله چی لږ غوندی صحت پیدا کړو بیا لاړو مکه شریفه کی کلمه په جهر اعلان بیا کفارو راو نیوه داسی ئی مبارک وواوه چی بیا بیهوشه شو همدارنکه خو ځایه او څو کرته د اسلام د دین په خاطر د کفارو نه قسما قسم مشکلات او ستونځي لیدلی دی.

۷ حضرت عماد رض : د حضرت عماد رض پلار ئی یاثر مور ئی سُمیه رض وه کله چی دوی ایمان راوړو یاثر رض به کفارو واخیست و به ئی واهه بیا به ئی بلال رض غوندی په کرمو او سرو شکو واچاوه او ډبره به ئی په سینه ورته کیښوده بل اخره د کفارو د وهلو ټکولو پواسطه زخمی زخمی شوی وه د همغو زخمو نه وفات شو.

همدارنکه کله چی سُمیه د حضرت عماد رض مور ایمان راوړ دا هم کفارو بلخصوص ابوجهل لعین قسما قسم په جزا ورسوله. حتی چی دوه اوبن ئی راوستل ورته و ئی ویل چی یوه پښه دی په یوه اوبن ترم او بله پښه دی په بل اوبن ترم یوه ته یوی خوا ته او بل اوبن ته بلی خوا ته حرکت ورکوم چی دوه ټوټی شی او که د اسلام نه اوړی لیکن دی مبارکی وویل چی ماته د اسلام مقابل کوم نوعه تکلیف رسیری قبول می دی په هیڅ صورت د اسلام نه نه اوړم بل اخره ابوجهل لعین سُمیه مبارکه په شرم کاه کی په نیزه ووهله د هغه د زخم د لاسه په شهادت ورسیده چی په مسلمانانو کی اولینه شهیده حضرت بی بی سُمیه وه

مسجد قبا چی ټولو کی اولین جومات اسلام کی ده دا جومات حضرت عمار رض د نبی کریم ص د ارام ناستی او عبادت لپاره جوړ کړی دی. یوه ورځ حضرت عماد رض چانه اوبه وغوښتی هغه ورته یوه پیاله شیدی راوړی کله ئی چی دا وڅکلی نو و ئی ویل چی ماته نبی کریم ص ویلی چی ټولو نه اخر کی به ته یوه پیاله شیدی څکی دی نه پس شهید شو دغه وخت عماد رض ۹۴ کلن وه (رواه اسد الغایه)

په همدی شکل ټولو صحابه کرامو د دین لپاره تر خپلی وسی پوری خپلی هلی ځلی خواری او قربانی کانی ورکړی دی د خپل اولاد یتیم کیدل د ښځو کونډیدل د مور بوریدل مال او دولت ئی ټول د الله ﷻ په لاره کی وقف کړی دی. چی دین د اسلام ئی عربو نه تر هندوستان ، ایران ، پاکستان ، بلخ ، او بخارا پوری ورساوه چی ټولو صحابه کرامو د وطن لری په لارو دښتو او نورو مملکتو کی ځانونه شهیدان او خاورو ته سپارل شوی تنها په افغانستان کی په لس کونو صحابه کرام دفن او خاورو ته سپارل شوی دی.

دریم باب

په دین د اسلام کی د الله ﷻ خو صفتونه

۱ په دین د اسلام کی اولین صفت کلمه شریفه د (لااله الاالله) ده چی اقرار د بندگی ده. او د الله ﷻ د خزانو نه یوه بهترینه اعلی او دکامل صفت یوه غټه تحفه ده چی الله تعالی د مسلمانانو لپاره نصیب کړخولی ده کله چی بنده کلمه شریفه د (لااله الاالله) وویلی اقرار د بندگی ئي وکړو نو د الله ﷻ حکمونه ټول ورباندی فرض شول. نور په کلمه ویونکی باندی دا لازم او ضروری ده چی دکلمی شریفی ، لفظ، معنی ، مقصد او فضیلتونه پوره وپیژنی او یاد ئي کړی لکه:-

الف/ لفظ دکلمی شریفی په عربی ژبه ده مسلمان چی په هره ژبه خبری کوی نو کلمه شریفه په عربی ژبه وائی لکه (لااله الاالله).

ب/ معنی دکلمی شریفی (لااله الاالله) نشته لایق د عبادت او بندگی سوا د الله ﷻ نه او محمد ص د الله ﷻ رسول او پیغمبر دی.

ج/ دکلمی شریفی مقصد په کلمه شریفه کی څلور صحی یقینه دی چی هغه صحی یقین سره زړه ته داخل کړو.

۱ پدی پوره یقین ولرو چی الله ﷻ وغواړی بی له مخلوقه او بی د اسبابه هر څه وغواړی کولای شی.

۲ پدی یقین ولرو چی مخلوق بی له ارادی د الله ﷻ نه سره له مخلوق او اسباب نه هیڅ کولای نشی.

۳ او پدی یقین ولرو چی د نبی کریم ص په طریقو کی د دنیا او اخرت کامیابی ده.

۴ او په دی یقین ولرو چی د نبی کریم ص طریقو سره مخالفت د دنیا او اخرت ناکامی ده.

د کلمی شریفی فضیلتونه: دا چی دکلمی شریفی فضیلتونه ډیر دی یو څو د نمونی په

شکل لیکو

حدیث شریف : د نبی کریم ص ارشاد مبارک دی فرمائی چی یوه ورځ حضرت

موسی عليه السلام الله ﷻ ته عرض وکړو چی یا الله ﷻ ما ته یوه داسی وظیفه راکړه چی زه

ئی وایم او تا پری یادوم الله ﷺ ورته وفرمائیل چی (لااله الاالله) وایه موسی ع ورته وویل چی یا الله ﷻ ماته یوه اوچته او ښه وظیفه راکړه چی زه ئی وایم او ستا محبوبیت پری حاصل کړم الله ﷻ ورته وویل چی (لااله الاالله) وایه حتی موسی ع دری واری الله ﷻ ته عرض وکړو نو الله ﷻ ورته وفرمائیل چی ای موسی ع پدی پوه شه که چیری اوه طبقی اسمانونه او اوه طبقی ځمکی سره د ټولو کائناتو په یوه پله د ترازو کی واچوی او په بله پله د ترازو کی کلمه شریفه کیردی نو د کلمی شریفی وزن به پری ډیر وی (رواه نسائی مشکوة اوکنز).

فایده: د الله ﷻ په نزد زیات وزن په اخلاص کی ده نو په یوه کاری عمل کی چی څومره اخلاص وی په هغه اندازه ئی وزن دروند وی نو د اخلاص پیدا کولو لپاره فایده من د کلمی شریفی د ویلو ډیروالی دی د ځکه چی د دی نوم جلال القلوب (د زړونو صفائی) ده. دا ځکه چی صوفیان حضرات د کلمی شریفی ذکر کول په سوونو واری د ویلو روزانه معمول تجویز کوی.

ملا علی قاری رح فرمائی چی یوه مرید خپل شیخ ته عرض وکړو چی زه ذکر کوم لیکن زره می غافله دی شیخ ورته وویل چی ذکر خپل برابر کوه او پدی شکر باسه چی الله تعالی ماته ټول بدن کی یو اندام ژبه راکړی چی زه خپل ذکر او د الله ﷻ یادونه پری کوم بیا د زړه په توجو الله ﷻ ته دعا او زاری کوم. دا ځکه چی الله ﷻ خپل کلام کی فرمائلی چی که تاسی په یوه شی شکر وکړی نو زه زیاتوالی پکښی راولم

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائلی دی چی په ځنکدن کی د چا کلمه شریفه نصیب شی ځنکندن به ئی اسان شی مخ به ئی روښان شی د خوشحالی منزل به ئی الله ﷻ ورته نصیب کړی

فایده: کله چی موسی ع وفات شو الله ﷻ ورته وفرمائیل چی ای موسی ع تا د ځنکندن حال ځنکه مشاهده کړو موسی ع ورته وویل تا ته هر څه معلوم دی خو زه به دومره عرض وکړم چی ما ته د ځنکندن حالت دومره معلوم شو لکه ځنکه چی څوک یو ژوندی مرغه په اور اړه وی او را اړوی ئی او د مرغه نه نفس وزی او نه الوتلی شی او نه په بله طریقه ځان ته نجات ورکولای شی

حدیث شریف: نبی کریم ص مهربانی کړی ده چی د هر عمل الله ﷻ ته د رسیدو لپاره ترمنځ پرده شته لیکن د کلمی شریفی د (لااله الاالله) او الله ﷻ ترمنځ همداسی د پلار دعا

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۳۳

څوی لپاره په همدې شکل د صالح څوی دعا د پلار لپاره او د الله ﷺ ترمنځ پرده نشته راساً قبلیری (رواه ترمذی، جامع الصغیر)

حدیث شریف: یوه ورځ نبی کریم ص صحابه کرامو ته وویل چې خپل ایمان تجدید کړی چې صحابه کرامو عرض وکړو چې ای د الله ﷺ رسوله ایمان څنګه تجدید کړو نبی کریم ورته وویل چې کلمه شریفه ډیره ډیره وایی

فایده: په یوه روایت کې راغلی چې ایمان داسې زړیږی لکه څنګه چې جامه زړیږی نو دی زړیدو معنی دا ده چې په کناھونو قوت او تازه کې د منځه ځي (ترمذی او بخاری)

بل حدیث کې بیا راځي چې انسان کله کناه وکړی نو یو تور داغ ئی پر زړه پیداشی بیا که هغه انسان توبه وباسی بیا هغه تور داغ پاکیږی او که توبه ونه باسی کناه بیا بیا کوی نو په هره کناه زړه باندی یو یو تور داغ زیاتیری بل آخره زړه داسی تور شی او زنک ونیسی لکه څنګه چې وسپنه زنک ونیسی نو بیا د هغه انسان پر زړه خبره هیڅ تاثیر نه کوی

یوځای نبی کریم ص مهربانی کړی ده چې د کم عقلو سره مقابله زنانه وو سره ناسته پاسته ، د کناھونو ډیروالی ، او متکبر مالدار سره د سړی زړه بریادیری

حدیث شریف: د نبی کریم ص ارشاد مبارک دی چې حضرت عیسی ع فرمایلی چې د حضرت محمد ص د امت عملونه د حشر په تله کې ټولو امتونه زیات درانه وی د اڅکه چې د دوی ژبی داسی کلمی شریفی سره بلدی دی چې دا کلمه پخوانی امتونو کی نه وه چې هغه کلمه شریفه (لااله الاالله) ده (رواه ترغیب کذا فی الدر)

فایده: په جامع الاصول کی لیکلی چې د الله ﷺ ذکر د ورځی کم د کمه باید ۵۰۰ کرته وویل شی او شا ولی الله د خپل پلار د قول لیکلی چې ۲۰۰ واری باید روزانه کلمه د لاله الاالله وویل شی

همدارنګه شیخ ابوزید قرطبی رح فرمائی چې څوک اویازره کرته کلمه شریفه لاله الاالله وائي هغه شخص د دوزخ اور نه خلاص دی دا شیخ قرطبی رح پدی خاطر لیکلی چې ده تجربه کړی ده چې ده اویا زره کرته د یوی بنځي په حق کی ویلی هغی بنځی ته الله ﷺ د دوزخ نه نجات ورکړی ده.

حدیث شریف: د نبی کریم ص ارشاد مبارک دی چې ټولو ذکرنونو کی افضل ذکر لاله الاالله ده او په ټولو دعاکانو کی افضله دعا استغفار دی څوک چې استغفار ډیر ډیر وائی الله ﷺ ئی کناھونه ورته معاف کوی داڅکه چې شیطان وائي ما خلک په کناھونو هلاک

او غرق کړی او هغوی زه په لاله الاالله او استغفار هلاک او غرق کړم (رواه کنزفی الدر جامع الصغیر)

فايده: د صغیره کناهونو کفار په نیکو اعمالو او ذکر سره ده او د کبیره کناهونو کفار په استغفار سره ده لیکن شرط داده د استغفار وروسته کناه تکرار نشی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائیلی چی د کلیمی شریفی اقرار د جنت کلیانی دی او د جنت د هری دروازی کلی کلمه شریفه د لاله الاالله یوه کلی ده او دوهمه کلی ئی محمد رسول الله اقرار کول دی.

حدیث شریف: د نبی کریم ص ارشاد مبارک دی فرمائی چی خوک تل کلمه شریفه د لاله الاالله وائی او ژبه ئی پری لمده وی هغه شخص د ځنکدن قبر او د حشر عذاب نه ویره نلری کله چی د حشر په ورځ د قبر نه راپاخی د خپلو سرونه به خاوری څنډی او وائی به چی ټول تعریفونه هغه الله سره دی چی مونږه ئی تل لپاره د تکلیف او غم نه لری ساتلی وو (جامع الصغیر).

حدیث شریف: د نبی کریم ص ارشاد مبارک دی چی خوک د ورځی ۱۰۰ واری کلمه شریفه لاله الاالله ووائی د قیامت په ورځ به هغه شخص د الله ﷻ په حضور داسی روښانه مخ لکه د ۱۴ سپورمی نورانی راپاڅاوی (رواه ابن ماجه و طبرانی).

حدیث شریف: د معاذ بن جبل رض نه روایت دی چی نبی کریم ص فرمائی چی خوک د کلمی شریفی د اقرار حالت کی مړ شی نو کلمه شریفه د لاله الاالله محمد رسول الله په پاخه زړه شهادت ورکوی ضرور به جنت کی داخل شی الله ﷻ هغه ته ضرور بښنه کوی (رواه ترمذی، نسائی، طبرانی).

د الله ﷻ صفتونو کی دوهم صفت لمونځ دی

لمونځ د الله ﷻ د حکمونو نه اولین حکم دی او خپله لمونځ چی دی اظهار د بندکی ده چی په هر مومن مسلمان چی عاقل او بالغ وی مری وی یا ازاد نو پنځه وخته لمونځ شواروزکی ورباندی فرض عین دی منکر ئی کافر دی او خوک ئی چی بی د عذره ترک کړی هغه لپاره سخت وعیدونه (عذابونه) الله ﷻ مقرر کړی دی. بعضی وائی چی خوک بی د عذره لمونځ ترک کړی هغه کافر ده او بیا ئی فرمایلی چی خوک لمونځ بی د عذره ترک کړی باید قتل کړای شی.

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۳۵

حضرت امام ابوحنيفه رح فرمائي چي څوک بي د عذره خپل لمونځ ترک کړي هغه دي زندان ته واچول شي چي يا توبه وباسي يا په زندان کي مړ شي نو دا به ئي دنيوي جزا شي اوخروي جزا ئي دي پوه شه او د الله ج محاکمه. د لمانځه په باره کي لنډ لنډ حديثونه:-

۱ لمونځ د دين ستنه ده ۲ لمونځ د مومن معراج ده ۳ لمونځ د جنت کلي ده ۴ لمونځ بهترين جهاد دي ۵ لمونځ د الله ﷻ د خزانو د غوښتنې بهترينه وسيله ده ۶ لمونځ د زړه لپاره نور دي ۷ لمونځ د نبي کریم ص د سترکو يخوالي دي ۸ لمونځ د شيطان مخ توروي او رانده کوي ئي.

حديث شريف: نبي کریم ص د الله ﷻ ارشاد نقل کوي چي الله ﷻ فرمائي چي ما ستا په امت پنځه وخته لمونځ فرض کړي ده او ځان سره مي وعده کړي ده چي څوک دا پنځه وخته لمونځونو اهتمام وکړي نو د هغه ضمه واري پر ما ده زه هغه په خپله ذمه واري جنت کي داخلوم او څوک چي د پنځه وخته لمانځه اهتمام نکوي د هغوي ضمه واري پر ما نشته (رواه ابو داود، ابن ماجه ، بخاري او مشهور).

حديث شريف: نبي کریم ص فرمايلي چي څوک خپل اودس په بڼه شان وکړي جومات خوا ته جمعي لپاره روان شي په هر قدم الله ﷻ ورته عملنامه کي يوه نيکي ليکي او يوه بدی ئي عملنامه نه لري کوي او يوه درجه ورته جنت کي زيانيږي.

بل حديث شريف کي فرمايلي چي څوک اودس وکړي جومات ته د جمعي لپاره روانيږي د هغه لاس کي د ايمان جنډه وي او څوک چي بازار ته روانيږي د هغه لاس کي د شيطان جنډه وي.

بل حديث کي راغلي چي د جمعي د لمانځه فضيلت ۲۷ درجي د کور بازار او پولی پتي د لمانه نه فضيلت لري.

بل حديث شريف دي چي څوک اودس وکړي جومات خوا ته د جمعي لپاره روان شي داسي مثال لري لکه څنکه چي احرام ترلي وي د حج عمري لپاره روان وي.

د حديث شريف مفهوم دي چي نبي کریم ص يوه ورځ صحابه کرامو ته وفرمايل چي ځما زړه غواړي چي ځوانان راوالم خش او خاشاک راټول کړم د هغه چا کور ته اور واچوم چي دوي د جمعي لمانځه ته نه راځي (رواه ابومسلم ، ابو داود).

حديث شريف: د نبي کریم ص ارشاد مبارک دي فرمايي چي د قيامت په ورځ به ټولو

اعمالو کی اول د لمانځه پوښتنه کیری که د لمانځه امتحان کی کامیاب راووت نور په ټولو اعمالو کی به هغه شخص کامیاب وی او که په لمانځه کی ناکام شو نور به په ټولو اعمالو کی هغه ناکام وی.

نتیجه کی به ورته الله ﷻ وفرمائی چی تاسی وکوری چی نفل عملنامه کی لری او که نه ؟ کی ئی ولری په فرضو ئی ورته تبادلہ کوی همدارنکه د روژی زکات او نورو اعمالو حساب کتاب ورباندی شروع کوی (رواه طبرانی ، حدیث المغیره ابن مسلم).

د الله ﷻ صفتونو کی بل صفت علم دی

دا ځکه چی علم معرفت د بندکی ده او مقصد علم نه داده چی الله تعالی خپله عالم دی غواړی چی خپل احکام او د نبی کریم ص مبارکی طریقی په خپلو بندکانو باندی د علم پر رڼا کی عملی کړی چی بنده وکولای شی د حلالو او حرامو ، د حق او باطل ، د عزت او ذلت ، د خیر او شر ، د ښو او بدو ، د ثواب او عذاب ، د نفعی او نقص ، د تور او سپین فرق وکولای شی نو ځکه الله ﷻ په بنده کانو باندی علم فرض کړو او مسلمانان وکولای شی چی د الله تعالی حکمونه د نبی ص په طریقی ۲۴ ساعته خپل ژوند او د نورو مسلمانانو ژوند کی راوولی.

په احادیثو کی راغلی چی علم رڼا ده ناپوهی تاریکی ده ، او د علم زده کړه ئی په عبادت بهتره کپلی ده. د عابد عبادت نه د عالم خوب فضیلت لری. په بل حدیث کی راغلی نبی کریم ص فرمایلی چی د عالم فضیلت په عابد باندی داسی دی لکه ځما فضیلت پر تاسو باندی (رواه فضائل اعمال).

حدیث شریف : د نبی کریم ص ارشاد مبارک دی فرمائی چی الله تعالی وغواړی چی چاته د دنیا او اخرت خوبائی او ښیکڼه ورنصیب کړی الله ﷻ د علم لاره ورته غوره کړی. حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی څوک د علم په طلب روان شی فرشتی ورته وزرونه غوړوی .

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ به دری ډلی سپارش کونکی وی نیان، علما ، او شهیدان دی.

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ به بعضی کسان به دوزخ کی د خپل بد خوسا بوی نه نور دوزخیان په عذاب کړی نور دوزخیان به ورته ووائی چی

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۳۷

تاسو دنيا کې څه عمل درلوده چې تاسو اوس مونږه په خپلو خوسا بويونو په عذاب کې دوی به ورته ووايي چې مونږه عالمان وو او د خپل علم نه مو فايده او چتوله (رواه ترغيب).

د الله ﷻ صفتو کې يو صفت هم ذکر دی

د ذکر پواسطه مومن د الله ﷻ محبت پيدا کوي او د الله ﷻ لويي او ويږه د مومن زړه ته کوزوي د شيطان ويږه او د مخلوق ويږه نه باسي او ذکر زړه ته قوت ورکوي.

په حديث شريف کې راغلي چې د جنت ۸ دروازي دي يوه دروازه ئي خاص د زاکرينو لپاره ده ذاکر چې وغواړي د کومي دروازي داخليري داخليدای شي.

بل حديث شريف کې راغلي چې ذکر کوونکي په شان د ژونديو او نه ذکر کوونکي په مثال د مړو دي (رواه مسلم او مشکوة).

حديث شريف: رسول الله ص فرمائي چې د قيامت په ورځ به يو اواز وشي چې عقلمند کسان چيري دي ارشاد به وشي چې عقلمندو نه مراد څه شي دي الله ﷻ وفرمائي عقلمندو نه مراد هغه کسان دي چې په دنيا کې په ولاړه ناسته او ملاسته کې دالله ذکر کاوه او د الله ﷻ په کائناتو کې سوچونه کول بيا به دوی نه ټولي جوړ شي جنډه به ورکړه شي ورته وبه ويل شي تاسو به تل لپاره جنت کې زندکي اختيار کړي (رواه في الترغيب).

حضرت ابن عباس رض فرمائي چې د يوه ساعت سوچ او غور د الله ﷻ کائناتو کې د يوي شپي عبادت نه بهتره ده حضرت ابوهريره رض بيا فرمائي چې د يوه ساعت سوچ او غور کول د الله ﷻ په کائناتو کې دا بهتره دي د ۶۰ کلونو عبادت نه (رواه فضائل اعمال).

د حديث شريف مفهوم دي نبي کریم ص فرمايلي چې څوک د الله ﷻ د ويږي نه وژاړي نو هغه شخص تر هغه وخته دوزخ ته تلای نشي چې تر څو پي تيوکي بيرته واپس نشي يعنی دا امکان نلري چې شيدی بيرته په تيوکي بدن ته داخل شي.

بل حديث شريف کې راځي چې په دو ستروک د دوزخ اور حرام دي يو هغه سترکي چې د الله ﷻ د ويږي نه ژاړي او بل هغه سترکي چې په جهاد کې په خپلو مسلمانانو ورونو پيره کړي وي (رواه فضائل اعمال).

حديث شريف: نبي کریم ص فرمائي چې څوک په تنهائي صورت ذکر کوي داسي يو مثال لري لکه څنکه چې دي په تنهائي صورت کفارو سره د جهاد مقابله کې وي.

حديث شريف: نبي کریم ص فرمائي چې جنت کې به د جنت تلو وخت کې مومن به د

هيڅ شي ارمان نه کوی او که ئی کوی نو د هغه ساعت ارمان به کوی چی هغه ساعت د ده بی ذکره تیر شوی وی (رواه مسلم شریف) .

حضرت سعد رض فرمائي چی بهترین ذکر ذکر مخفی ذکر دی او بهترین رزق هغه ده کافی کیدو درجه ولری (رواه فضائل اعمال).

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائي چی تاسو د جنت د باغچو تیریری نو پکی وغری صحابه کرامو عرض وکړو چی ای د الله ﷻ رسول د جنت د باغچو نه مراد څه دی نبی کریم ص ورته وویل چی هغه عبارت دی د ذکر دمجلسو نه (رواه خواجه احمد ترمذی).

حدیث شریف : د نبی کریم ص مبارک ارشاد دی فرمائي چی څوک د شپي د عبادت نه عاجز وی او د بخل پواسطه صدقه نشی ورکولای او د بزدلی پواسطه جهاد نشی کولای نو هغه ته لازم دی چی د الله ﷻ په ذکر خپل ځان مصروف وساتي (رواه ترمذی او بخاری).

بل حدیث شریف کی راغلی چی د الله ﷻ ذکر د زړونو لپاره شفا ده او د تکبر او کیني لپاره او داسی نورو مرضو لپاره علاج ده چی د زړه نه ئی لری کوی (فضائل اعمال).
بل حدیث شریف کی بیا راغلی چی کومو کورونو کی چی د الله ﷻ ذکر کیری هغه کورونه اسمان والو ته داسی ښکاری لکه څنکه چی مځکی والاو ته د اسمان ستوری ځلیری.

په بل حدیث کی بیا فرمائي چی د بنده لپاره د هر عمل نه زیات د قبر عذاب بچ کولو لپاره ذکر دی. (رواه طبرانی و مشکوة) .

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائي چی کوم کور کی څوک د الله ﷻ د ذکر لپاره راجمه شی او مقصد ئی هغه کور کی د الله ﷻ ذکر وی عین ذکر کولو وخت کی یوه فرشته اعلان کوی چی تاسو وبخلای شوی او ستاسو بدی په نیکو بدلی شوی (رواه طبرانی او مسلم) .

حدیث شریف نبی کریم ص فرمائي چی چا سره ډیری پیسی وی او هغه مسکینانو ته صدقه ورکوی او بل شخص یوه کوشه کی ناست وی د الله ﷻ ذکر کوی نو د ذکر کوونکی صدقه د صدقه کوونکی نه بهتره او فضیلت زیات لری (رواه خواجه طبرانی کذر فی الدر) .
حضرت سلیمان ع یوه ورځ په تخت ناست او دیوانو ئی تخت په هوا اوړ شاخوا

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۳۹

فوجونه ورسره روان وه مرغانو ئی پر سر باندی سیوری جوړ کړی وه روان وو د لاری پرڅنګ یوه کوشه کی یو عابد ناست وه وئی ویل چی سبحان الله سلیمان ع ته الله ﷻ څومره ددبده ورکړی سلیمان ع دا خبره د عابد چی اوری امر کوی دیوان تخت کوزوی سلیمان ع عابد ته ورځي ورته وائي چی ای عابده په دی پوه شه چی ځما دا تختفوج پادشاهی ختمیدونکی ده زه ورنه هیڅ ثمره اخیستلای نشم لیکن ستاسو دیو وار سبحان الله ویل به جنت کی یوه داسی ونه درته سمسور کړی چی تل به هلته ته ارام تری لاندی وکړی نو ځکه ځما دا ددبده تخت عزت او کمال څو ورځو لپاره موقتی دی او ستا سبحان الله تاته ابدی سرمایه د اخرت ده.

حدیث شریف: حضرت ابوهریره رض فرمائی چی ما د نبی کریم ص نه وپوښتل چی ستا د شفاعت نه د ټولو نه زیات فایده اوچتونکی د قیامت په ورځ څوک وی او هغه راته وفرمایل چی ځما د شفاعت نه زیات فایده اوچتونکی به هغه څوک وی چی هغه تل (لاله الاله) وائی او دا کلمه شریفه ئی خپه وظیفه کړځولی وی (رواه بخاری شریف).

حدیث شریف: د نبی کریم ص مبارک ارشاد دی فرمائی چی هر څوک د هر لمانځه وروسته ۳۳ واری سبحان الله ۳۳ واری الحمدالله او ۳۴ واری الله اکبر ووائی ورپسی یو کړت څلورمه کلمه (لاله الاله وحده لا شریک له له الملک وله الحمد یحی ویمیت وهو حی لایموت ابد ابد ذوالجلال والاکرم بیدک الخیر وهو علی کل شی قدیر) ووائی. د هغه بنده که د سمندر په شان کنا هونه وی نو الله ﷻ ئی ورته معاف کوی (رواه مشکوة او مسلم).

قصه یوه ورځ یوه بوډي نبی کریم ص ته راغله عرض ئی وکړو چی ای د الله ﷻ رسول ص ماته یوه اسانه وظیفه راوښیه چی ثوابونه ئی ډیر وی نبی کریم ص ورته وفرمایل چی د ورځی ۱۰۰ کړته سبحان الله وایه دا دومره ثواب لری لکه چی تا ۱۰۰ غلامان ازاد کړی وی او ۱۰۰ کړته الحمدالله وایه دا دومره ثواب لری لکه تا چی ۱۰۰ اسونه مجهز مجاهدینو ته بخشش کړی وی او ۱۰۰ کړته الله اکبر وایه دا دومره ثواب لری کله تا چی ۱۰۰ اوبنان ذبحه کړی وی او د الله ﷻ لپاره د صدقه کړی وی (رواه فضائل اعمال).

حدیث شریف: یوه ورځ نبی کریم ص صحابه کرامو مخکی وفرمایل چی واه واه دا پنځه شیان د عملنامی په تله کی څومره ډیر وزن لری لکه (لاله الاله) (الله اکبر) (الحمدالله) او (سبحان الله) او پنځم دا چی کوم وخت د مور او پلار بچی مړ شی او دوی قالو انال الله

وانالیه راجعون ووایی. او پوره صبر اختیار کړی (رواه نسائی او جامع الصغیر).
ذکر پر خلور قسم دی لکه ۱ مسنونه دري تسيحات ۲ تلاوت د قرانکریم ۳ مسنونه
دعاکانی ۴ د شیخ او استاد وظیفه.

فایده هر مومن مسلمان باید ضروری د ورځی اقلایوه سپاره یا نیمه یا ربعه د کلام ربی
نه ذکر کړی چی دا یو بهترین ذکر دی او د قیامت په ورځ بهترین شفاعت کوونکی دی.
۲ هر مومن باید د ورځی ۱۰۰ واری کلمه شریفه (لااله الاالله) ذکر وکړی چی د افضل
ذکر دی ویونکی به الله ﷻ قیامت په ورځ د ۱۴ سپورمی غوندی نورانی د قبر نه پاڅوی.
۳ څوک چی د ورځی سل سل واری سهار او سل سل واری بیکاه استغفار درود شریف
او دریمه کلمه د تمجید ووایی نو دا شخص به الله ﷻ د حشر په ورځ ذاکرینوکی پورته
کوی.

۴ کوم شخص چی د ورځی ۱۰۰ کرته سبحان الله وبحمدالله او سبحان الله العظیم ووایی
الله ﷻ ورته عملنامه کی ورته د احد د غره د وزن په اندازه دروند والی ورکوی (رواه
فضائل اعمال).

۵ د آیات شریف مفهوم دی فرمائی چی د یوه مسلمان لپاره د یوی نیکی بدله لس چنده
ثواب او اجر ده او کوم شخص چی بد او ناروا کار کوی هغه لپاره یو په یو بدله ورکول
کیری (الایه).

د الله ﷻ صفتو کی یو صفت هم اکرام مسلم ده

اکرام مسلم دا عزت د بندکی ده.

مقصد د اکرام مسلم: مطابق د ارشاد الهی دا چی مسلمانان ټول سره ورونه دی خپل
منځ کی باید وروری مینه او محبت پیدا کړی.

او خپل منځی اختلافات کینه او بدبختی کانی لری کړی خپل منځ کی یو د بل سره په
مړی او ژوندی کی رسم رواج او سیالداریو کی شراکت وکړی او خپل منځ کی د علما کرامو
قدر د مشرانو احترام او کشرانو سره شفقت وکړی (رواه ترغیب عن احمد).

حدیث شریف: نبی کریم ص مهربانی کړی ده چی څوک د عالم قدر ونه کړی د مشرانو
احترام ونه کړی او د کشرانو سره شفقت ونکړی هغه ځما امتی نه دی (رواه ترغیب عن
احمد).

په حدیث شریف کی راغلی چی جنت ته داخلیدای نشی چی ده نه کاوندلپان د زجر او

مصیبتونه په امن نه وی.

حضرت عمر رض او بی بی عایشه رض دواړه فرمائی چې نبی کریم ص به تل فرمائل چې ماته حضرت جبرئیل ع د کاوڼډی د حق تل تاکیدونه کول ما داسی فکر کاوه چې د میراث وارث ئی جوړ نکړی (مشکوۍ).

بل حدیث کی راغلی چې څوک په الله تعالی ایمان لری نو هغه د خپل میلمه عزت کوی تکلیف به نه ورته رسوی تل دی د صله رحمی کار اخلی (رواه کنز فی المشکوۍ).

حدیث شریف: یوه ورځ نبی کریم ص وفرمایل چې څما د په الله ﷺ قسم وی چې هغه مومن ندی څما د په الله ﷺ قسم وی چې مومن ندی دری واری تکرار کړو چا ورته وویل چې ای د الله ﷺ رسوله ص کوم شخص مومن ندی ورته وئی فرمائیل چې هغه شخص چې کاوڼډیان ورنه په امن نه وی (رواه مشکوۍ).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې د میلمه اکرام او عزت وکړی چې د میلمه حق یوه شپه او یوه ورځ ده د میلستیا ئی دری شپي او دری ورځي دی میلمه لپاره لازم دی زیات لدی نه نور هغه کور کی قیام ونه کړی کور والا به نه په عذاب کوی د میلمه سره د کور تر دروازی پوری تک او پذیرائی سنت طریقه ده.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې چا د یوه مسلمان پرده وغوښتله نو الله ﷺ به په دنیا او اخرت کی پرده پرده واچوی او څوک چې د خپل مسلمان ورور پرده اوچتوی او بی عزته کوی ئی نو د ده پرده به الله ﷺ اوچته کړی حتی کور کی به ناست وی رسوا به ئی کړی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې څوک د یوه مسلمان ورور د مریضی پوښتنی ته سهار کی لارشی تر بیکاه پوری ۷۰ زره فرشتی ورته د مغفرت دعاوی کوی او که بیکاه د مریضی پوښتنی ته لارشی تر سحره پوری دعا ورته کوی (رواه فضائل اعمال).

بل حدیث شریف کی راغلی چې څوک د یوه مسلمان ورور حاجت پوره کولو لپاره قدم اخلی نو په هر قدم باندي الله ﷺ ورته ۷۳ نیکی عملنامه کی ورته لیکي چې ۱ نیکی ئی د دنیا او اخرت سرخ رویی ده او ۷۲ نیکی ورته جنت کی درجی پورته کوی (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې څوک د یوه یتیم پر سر د محبت لاس راکش کړی نو څومره ویښتان ئی چې لاس لاندی راغلی وی د هر ویښته په پیمانته الله ﷺ ورته

یوه نیکي عملنامه کی ورته لیکي (رواه دورمنشور).
 د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمایلی چی څوک د یتیم مال په ظلم او جبر سره
 وخورى نو هغوی خپلی خیتی د اور دیپوکره د قیامت په ورځ به دخولی اورونه بادیری.
 په حدیث شریف: کی راغلی چی پس یا وروسته د لمانځه نه بهترین عمل د مسلمان
 ورور زړه خوشحالمول دی.

دل بدست آرکه حج اکبر است - زهزاران کعبه یکدل بهتر است.
 حدیث شریف: فرمائی تر هغه وخته څوک د جنت مستحق کیدای نشی چی ترڅو هغه
 پوره مومن جوړنشی او مومن جوړیدای نشی ترڅو چی خپل منځ کی محبت پیدانکری او
 محبت پیداکولای نشی ترڅو چی خپل منځ کی د سلام اچول رواج نکړی.
 د ټولو امامانو رح اتفاق دی چی صله رحمی واجب طریقه ده او قطعه د صله رحمی
 حرامه ده (رواه فضائل صدقات).

د الله ﷻ صفتونو نه یو صفت هم صحی نیت دی

چی خپله صحی نیت قبولیت د بندکی ده.
 مقصد د صحی نیت دا ده چی کله یو مسلمان هر نیک عمل اجرا کوی باید مقصد ئی
 خاص د الله ﷻ رضا وی او په خپل عمل کی ریا شهرت او خودنمائی ونکړی لکه چی
 حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی څوک په ریا کاری لمونځ کوی په ریاکاری
 روژه نیسی او په ریاکاری صدقه ورکوی هغه مشرک دی (رواه مشکوة عن احمد).
 حدیث شریف: نبی ع فرمایلی چی د قیامت په ورځ به اواز وشي چاچی دنیا کی په
 خپل عمل کی د الله ﷻ سره بغیر شریک نیولی وی اوس د ورشی خپله بدله هغه نه
 وغواړی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی د الله ﷻ ارشاد دی فرمائی چی زه ستاسو
 شکلونو او مالونو ته نه کورم بلکه ستاسو زرونو او عملونو ته کورم (مسلم او مشکوة).
 حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی څوک یوه خرما یا دیوی خرما په اندازه یو
 شی د الله ﷻ د رضا په خاطر بی ریا او مقصده چاته ورکړی الله ﷻ عملنامه د احد د غره
 په پیماننه وزن ورته علاوه کوی او که څوک د احد د غره د وزن په پیماننه صدقه وکړی او په
 هغه کی ریا یا څه مقصد وی الله ﷻ ته هیڅ منظور نه ده موجب د جزا ئی کرځي (رواه

فضائل اعمال).

حدیث شریف: نبي کریم ص فرمایلی چې دا دری ډلې اشخاص جنت ته داخلیدای نشی.

۱ هغه اشخاص چې چاته څه ورکړی بیا ئی احسان لاندی راوولی او ورته یادوی ئی.

۲ هغه اشخاص چې د مور او پلار نافرمانی کوی.

۳ هغه اشخاص چې شراب استعمالوی او څښی ئی.

په یوه حدیث کی راغلی چې صدقه د بدی او ناکاروالی ۷۰ دروازی بندوی (رواه فضائل صدقات).

د الله ﷻ صفتو نه یو صفت هم دعوت الاله ده

چې خپله دعوت اشاعت د بندکی ده.

مقصد د دعوت الاله دا ده چې دین دنیا کی عام شی او بی دینی کی ختمه شی او په بی طلبو کی د دین طلب پیداشی. مسلمانان خپله ښه کارونه وکړی نور خلک بدو نه منعه کړی.

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چې تاسو بهترین امت یاست او د خلکو فایدی لپاره کمارل شوی یاست نو تاسو خلکو ته د نیکو کارو حکم کوی او د بدو کارو نه ئی منعه کوی او په الله ﷻ ایمان پوره ولری (ب ۴ - ۳ رکوع).

د آیات شریف مفهوم دی نبي کریم ص د الله ﷻ ارشاد بیانوی فرمائی کوم شخص چې امر بالمعروف نهیه عن المنکر کوی هغه ځما ځما د نبي او او ځما د کلام خلیفه ده.

حدیث شریف: حضرت بی بی عائشی رض نه روایت دی فرمائی چې یوه ورځ نبي کریم ص کور ته تشریف راوړ مائی پر مخ مبارک یو خاص اثر ولیده محسوسه می کړه چې څه خبره خو شته مبارک اودس وکړو چا سره ئی خبری ونه کړی جومات ته ئی تشریف یووړزه د کور دیوال سره ودریدم چې نبي کریم ص څه ارشاد فرمائی نبي کریم ص ممبر ته وخت حمد او ثنا ئی وویل وروسته ئی وفرمایلی چې ای خلکو د الله ﷻ ارشاد دی فرمائی چې تاسو امر بالمعروف او نهیه عن المنکر کوی هسی نه چې یوه ورځ به راشی چې تاسو به دعا غواړی دعا به مو نه قبلیری سوال به کوی نو سوال به مو نه پوره کیږی او د دښمنانو خلاف به ما نه مدد غواړی مدد به نه درسره کوم د ممبر نه کوز شو (رواه ابن ماجه).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چي تاسو کي څوک ناروا کارونه ويني نو تاسو هغه اول د لاس پواسطه منعه کړي او که طاقت نلري نو هغه د خولي په نصيحت منعه کړي او که د خولي طاقت نلري د هغه سره په زړه کي لري والي اختيار کړي (رواه ترمذي، مسلم، ابن ماجه).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چي کوم قوم کي څوک د کناه عمل کوي او د هغه قوم مشران د هغوي د اصلاح لپاره قدرت ولري او دوي ئي اصلاح کي غفلت کوي او هغوي نه منعه کوي نو الله ﷻ هغه قوم ته مخکي د مرگ نه عذاب راولي او پري مسلط کوي ئي (رواه ابو داود).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلي چي د دري کسانو عزت د الله ﷻ عزت دي ۱ د بوډا مسلمان عزت کول ۲ د عالم دين او د قرانکریم د حافظ عزت کول ۳ د انصاف دار حاکم عزت کول (رواه ترغیب طبراني).

د بل حدیث شریف مفهوم دي چي نبی کریم فرمایلي چي تر او تازه دوي هغه څوک چي ځما خبره اوري او بيا هغه نورو ته کوي او ورسوي ئي.

د نبی کریم ص ټول ژوند د ټولي دنيا لپاره رحمت دي او د هغه ژوند يوه يوه واقعه د شهادت کواهي ورکوي نو تاسو د هغه ژوند د واقعاتو تحقيق وکړي او تابعداري ئي وکړي. حدیث شریف: په حدیث شریف کي راغلي چي څوک د الله ﷻ په لاره روان شي د لاري کرد (دوړي) په هغ شخص پريوزي دا شخص د دوزخ اور څه چي لوکي به ئي مسحه نکړي.

بل ځاي فرمائي چي څوک د الله ﷻ په لاره کي دکوره ووځي د هغه شخص دکور د حفاظت لپاره الله ﷻ ۵۰۰ فرشتي مقرري کوي حفاظت ئي کوي.

بل حدیث شریف کي راځي چي څوک د الله ح په لاره کي يوه روپي د خپل جيب نه خرچوي الله ﷻ عوض کي ورته يو په ۷۰۰ اجر ثواب ورکوي.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلي چي داعي دعوت ال الله الله تعالي ته ډير نژدي ده او محبوب دي د نور په ممبر به ناست وي د نيانو او شهداو سره به سيالي کوي.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائي چي د نفلي لمونځو نه روژي صدقي او نورو عملو نه بهتر عمل الله ﷻ ته د خلکو روغي ته بلل دي داځکه چي روغه د مسلمانانو منځ کي ورائي، دښمني او کډوډي داسي صفا کوي لکه څنکه چي چاره د سرو يشتان صفا کوي.

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۴۵

حديث شريف: نبي كريم ص فرمائي چي د قيامت په ورځ به د بنده قدمونه تر هغه وخته پورته نشي تر څو دا څلور سوالو ته ځواب ونه وائي لکه ۱ عمر دی په څه مشغولتيا کی تير کړو ۲ ځواني دی په څه کار کی لکولی ده ۳ مال دی په څه قسم کتلی وه او څه کی د ولکاوه ۴ تا چي علم زده کړی په علم دی څه عمل وکاوه (رواه فضائل صدقات).

د الله ﷻ صفتو کی يو صفت هم صدقه ده

حضرت مولانا تهانوی رح فرمائي چي اعمال پر دوه قسمه دی چي يو ئی ظاهري اعمال دی او دوهم ئی باطني اعمال دی.

۱ ظاهري اعمال په دوه قسمه دی چي يو ئی بدني عبادت دی او بل ئی مالي عبادت دی

الف بدني عبادت عبارت د لمانځه نه او مالي عبادت عبارت دی له زکات او صدقی نه ده بیا په ټولو عباداتو کی اول او غوره عبادت د لمانځه ده په دوهمه درجه کی بیا زکات دی چي صدقه هم پکی شامله ده لکه چي :-

حديث شريف: نبي كريم ص فرمائي چي تاسو خپل مالونه په زکات محفوظ کړی او د مرضو علاج په صدقی سره وکړی د بلاکانو او مصیبتونو موجونه په دعا سره دفعه کړی.

د صدقی او مال خرڅولو باره کی د الله ﷻ مبارک کلام کی او د نبي كريم ص مبارکو احاديثو کی

د صدقی ترغیب او فضائل ډیر بی شماره راغلی دی

د آیات شريف مفهوم دی الله ﷻ فرمائي چي ای خلکو تاسو د الله ﷻ په لاره کی خرچه وکړی د هغو شيانو نه چي ما تاسو ته درکړی دی پخوا د هغی نه چي هغه ورځ به راشی چي په هغه ورځ به نه خرڅول وی او نه اخستل وی نه به دوستی وی او نه به د چا سپارش بغیر د الله ﷻ د ذات نه (سورت البقره ۲۴ رکوع).

د بل آیات شريف مفهوم دی الله ﷻ فرمائي چي د الله تعالی په محبت او رضا حاصلولو کی تاسو خپل مالونه رسته دارانو یتیمانو او غریبانو مسافرو سوالکرو بندیانو او غلامانو ته ورکړی خپله غاړه خلاصه کړی خرچه وکړی لمونځونه وکړی زکات ادا کړی چي دا ټول د کمالاتو بهترین شيان دی.

حديث شريف: نبي كريم ص فرمائي چي سخی شخص الله ﷻ ته نژدی دی جنت ته

نژدی دی او خلکو ته نژدی دی او بخیل شخص الله ﷺ نه لری دی جنت نه لری دی خلکو نه لری دی او دوزخ ته نژدی دی (رواه ترمذی او مشکوة).

بیشکه جاهل سخی د الله ﷺ په نزد عابد بخیل نه زیات محبوب او خوښ دی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی څوک یوه مړی ډوډی یا یو موتی خرما د الله ﷺ په لاره کی په اخلاص ورکړی یا د یوه مسکین ضرورت پوره کړی نو داسی صدقه دري کسان جنت ته داخلوی ۱ دکور خاوند ۲ دکور بی بی ۳ هغه څوک چی فقیر ته ئی وروړی (رواه فضائل صدقات)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی که ماسره د احد د غره په اندازه سره زرو نو لدی سرو زرو نه ماته دا بهتره ده چی پر ما باندی د چا قرض وی او هغه قرض له دری ورځو نه څلورمی ورځی ته پاتی نشی (رواه بخاری او مسلم).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی څوک دنیا سره محبت ساتی هغه اخرت ته نقصان رسوی او چی څوک اخرت سره محبت ساتی هغه دنیا ته نقصان رسوی.

بل حدیث شریف کی راځی چی دنیا د هغه چا کور دی چی اخرت کی کور ونه لری او دنیا هغه چاته مال دی چی هغه اخرت کی مال ونه لری (رواه دورمنشور)

بل حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی د قیامت په ورځ به اعلان وشي چی چیرته دی هغه کسان چی دنیا کی د فقیرانو او مسکینانو اکرام او عزت کړیده او د فقیرانو مسکینانو ئی مریضی کی پوښتنه کړی ده نن ورځ به هغه جنت ته داخل شی د نور په ممبر به الله ﷺ خبری کوی (رواه کنز).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی څوگ په وړی څه وڅوړی او تبری څه وڅښی او په بر بند جامی واغوندی الله ﷺ به په هغه د جنت شین لباس او د جنت ښکلی نعمتونه او د جنت د مهر کړی شرابونه نصیب وکړځوی (رواه ابوداود ترمذی مشکوة).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی کله انسان مړ شی قبر کی داسی وی لکه څنکه چی اوبو کی کی سپری ډوډیبری هره خوا لاس پښی او سترکی اچوی چی اوس به ماته څوک نجات راکړی همدارنکه قبر کی مړی هم پلار ورور او دوستانو په انتظار وی چی ما پسی به اوس څوک صدقه یا دعا وکړی داځکه چی مړی پسی صدقه او دعا د دنیا او مافیها نه بهتره ده (رواه احیا).

یو بزړک فرمائی چی ځما ورور مړ شو بله ورځ می پر خوب ولیده ما د قبر د حال

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۴۷

پوښتنه ورنه وکړه هغه راته وويل چې کله تاسو دفن کړم کتل می چې د ما خواته د اور يوه هيبت ناکه شغله راروانه کله چې يوه شخص ما پسي د مغفرت دعا وکړه الله ﷻ د هغه شخص دعا قبوله کړه هغه د اور شغله الله ﷻ رانه دفعه کړه (رواه بزل).

حديث شريف: نبي کریم ص فرمائي چې ما د حضرت جبرئيل ع نه پوښتنه وکړه چې صدقه خو قسمه ده هغه راته وويل چې صدقه ۶ قسمه ده ۱ هغه صدقه چې مالدار او ظالم ته ورکړي يو په يو ثواب لري ۲ صدقه چې هغه شخص ته چې کار کولای نشي وضع د اقتصاد خرابه وي دا صدقه يو په لس ثواب لري ۳ هغه صدقه ده چې فقيرانو مسکينانو ته کونډو او يتيمانو ته ورکړه شي دا صدقه يو په سل ثواب لري ۴ هغه صدقه ده چې مور پلار ئي څه ونه لري ورکړه شي نو دا صدقه يو په اووه سوه ثواب لري ۵ کومه صدقه چې معذور ته چې کار نشي کولای ورکړه شي نو دا صدقه يو په نهه سوه ثواب لري ۶ کومه صدقه چې متقي طالب العلم ته ورکړه شي نو دا صدقه يو په نهه لکه اجر ثواب لري.

قصه يوه ورځ حضرت علي رح د حضرت حسين ځوی ته مينځي د اوداسه اوبه واچولي دي وخت کې د مينځي د لاسه کوزه ولويده د حضرت علي رح خوله ئي زخمی کړه او مينځي ته ئي په تيز نظر وکتل نو مينځي ورته د الله ﷻ ارشاد والکاظمين الغيظ وفرمايل حضرت علي رح ورته وويل چې ما خپله غصه وزغمله مينځي بيا ورته وويل والعافين عن الناس حضرت علي رح ورته وويل چې الله تعالی دی تا معاف کړي مينځي بيا ورته وويل والله يحب المحسنين حضرت علي رح د حسين زوی ورته وويل ازاده شوی.

د حديث شريف: مفهوم دی چې هره ورځ دوه فرشتي د اسمانه راکوزيري اوله دعا کوي چې يا الله ﷻ خرچه کوونکي ته بدله ورکړه او بله دعا کوي چې يا الله ﷻ د زخيره کوونکي مال ورته تبا او برباد کړه دا دواړه ملکی هر ورځ د اسمانه راکوزيري يوه د مال د ډيريدو او بله د مال د تبا کيدو دعا کوي (رواه فضائل صدقات).

قرانکریم د الله ﷻ کلام دی

الله ﷻ کله چې دنيا او د دنيا کائنات په کائناتو کې بيا انسانان پيدا کړل د انسانانو د نظم او دسپلين لپاره ئي خپل اسماني قانون ابتداکي صحيفي د رسالو په شکل چې ۱۰ صحيفي ئي په ادم ع ۵۰ صحيفي ئي په حضرت شيش ع ۳۰ صحيفي ئي په ادریس ع ۱۰

صفيحي ئى په حضرت ابراهيم ع باندې نازلى كړى دى چى ټولى ۱۰۰ صحيفى شوى. وروسته ئى بيا تورات په حضرت موسى ع باندې انجيل ئى په حضرت عيسى ع باندې زبور ئى پر حضرت داود ع باندې نازل كړل. دا چى د هغه وخت زمامدارانو زورواكانو او صاحب رسوخ اشخاصو په نوموړو كتابونو كى لاسونه ووهل بعضى مسائلو، بابو او جملو ته ئى د خپل شهرت او موقف او چتولو لپاره تغير وركړو او په نومول شوو كتابو كى كډوډى راوستله وروسته الله ﷺ قرانكريم ئى يوځاى مكمل كتاب ئى د ليلة القدر په شپه د لوح محفوظ نازل كړو وروسته ئى په مختلفو وختو او مختلفو ځايو كى پر حضرت محمد ص نسخه نسخه مطابق د موضوع الله ﷺ د جبرئيل امين پواسطه نازل كړى ده.

خپله نبى كريم ص زده كړه نده كړى او تعليم ئى چا نه حاصل كړى نه دى او نه ئى علم درلوده د نبى كريم ص پوه او زده كړه ازلى وه چى د الله ﷺ د خوانه د حضرت جبرئيل امين پواسطه به ورته ساعت په ساعت او يو ميه رهنمائى كیده.

كله چى الله ﷺ قرانكريم پر حضرت محمد ص نازل كړو الله ﷺ سل صحيفى تورات انجيل او زبور كتابونه ټول منسوخ كړل او حكم ئى وكړو چى د نومول شوو كتابونه نور د قرانكريم خواته خپل مخونه راواړوى چا چى د الله ﷺ حكم ومانه د قرانكريم خواته ئى مخ كړو هغه مسلمان شول چا چى د الله ﷺ حكم ونه مانه قرانكريم ته ئى مخ نكړو هغه ټول په خپل يهوديت نصرانيت مجوسيت بوت پرستى اتش پرستى او نورو اديانو كى پاتى شول.

د قرانكريم د نزول سلسله

الحمدلله چى قرانكريم د الله ﷺ داسى يو جامع روښانه واضح او نه تغير وركونكى كلام دى. چى دى كلام ته به هيڅ نبى صحابى امام عالم بزرگ داکتر او مولف تغير ورنه كړى او نه به ئى ابدالابد پورى تغير وركړاى شى داځكه چى دا كلام په لكونو او ملياردونو علما كرام مفسرين حافظان او قاريان لرى مونږه به سپاره سورت ايات او كلمى پر ځاى پرېردو حتى يو زور زير پېښ شد مد او غړوندى ته څوك تغير ورنكړى الحمدلله دا قرانكريم چى څومره شايقين قاريان تلاوت كوونكى مفسرين او علما كرام لرى نور كتابونه ئى يو په ميلوښم برخه ئى نلرى او نه به ئى پيدا كړى.

قرانكريم د ليلة القدر په شپه يو ځل پوره مكمل كتاب د لوح محفوظ نه نازل شوى دى

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۴۹

بيا کله چې نبي کریم ص خلويښت کلنی کی پیغمبر شو (۲۳) کلوکی د عمر تر اخره یعنی ۶۳ کلنی پوری نسخه نسخه مطابق د هغه وخت او مطابق د موضوع په مختلفو وختوکی ډایرک د الله ﷺ د خوانه د حضرت جبرئیل امین پواسطه پر حضرت محمد ص نازل شوی ده.

ټول قرانکریم ۳۰ سپاری دی ۱۱۴ سورتو ۵۴۰ رکوع ۶۶۶۶ آیاتونه ۷ منزله او ۳۲۰۰۷۸۶ حرفونه لری الله ﷺ د ټول مسلمانان د خپل کلام محبان وگرځوی. د آیات شریف مفهوم دی الله ﷺ فرمائی که چیری ما دا قران پر غره باندي نازل کړی وای او په غره کی شعور وای نو تاسی به دا غر لیدلای وه چی د ویری به ټوټه شوی وای. حضرت اکرمه رض به کله چی قرانکریم د تلاوت لپاره خلاص کړو نو مبارک به بیهوشه شو او د خولی نه به ئی دا وینا راوتله هذا کلام ربی هذا کلام ربی یعنی دا ءما د رب کلام دی دا ءما د رب کلام دی.

حدیث شریف: نبي کریم ص فرمائی چی صاحب د قران ته به وویل شی چی قرانکریم لوله د جنت په درجو خیره کله چی اخری آیات ته ورسیدی هغه ستا مقام دی (رواه ابوداود او نسایی).

حدیث شریف: / روایت دی د عبدالرحمن بن عوف رض خخه: په حدیث شریف کی راغلی چی دری شیان به عرش عظیم لاندی په جکره کی وی ۱ قرانکریم ۲ امانت ۳ رشته داری اواز به کوی چی چا زه یو کړی یم الله ﷺ دی هغه د خپل رحمت سره یوځای کړی حضرت عبدالله بن عباس رض د نبي کریم ص ارشاد نقل کوی فرمائی چی د چا زړه کی خه حصه د قران نه وی نو هغه زړه د کنډوالی حیثیت لری (رواه ترمذی).

حدیث شریف: نبي کریم ص فرمائی که د واقعی طیب سره تعلق پیدا کوی نو سورت فاتحه د هر مرض شفا یعنی دوا ده (رواه بیهقی).

په حدیث شریف کی راغلی چی قرانکریم داسی یو شفیع دی چی شفاعت ئی قبول شوی او داسی جکره کوونکی دی چی جکره ئی قبوله شوی ده نو څوک چی قران مخی ته ږدی هغه جنت ته کاږی او څوک چی مخ ورنه اړوی هغه دوزخ ته کاږی.

حدیث شریف: نبي کریم ص فرمائی څوک چی د ورځی سورت یاسین لولی د ورځی ټول مشکل ئی الله ﷺ حلوی او څوک ئی چی د مخی یا یادی لولی هغه ته الله ﷺ د لسو ختمو ثواب ورکوی (رواه الدامی).

نوټ نن ورځ د مسلمانانو په ټولنه کې حکمی ختمونه د قرانکریم مروج شوی دی او بعضی اشخاص د پوره ختم نه حکمی ختم پدې بهتر بولی چې بعضی اشخاص قرانکریم شه لوستلای نه شی یا ئی غلط لولی د ختم شریف په قلیدو یا نه قلیدو کې د بی علمی وچې نه خبری او اتری کوی.

په احادیثو کې راغلی چې کوم شخص قرانکریم په شوق او زوق ولولی او په لوستلو کې ئی د حروفو په اداکولو کې سرگردانه او مصروف وی الله ﷻ هغه شخص ته د بل تلاوت کوونکی نه دوچند ثواب ورکوی او کوم شخص چې قصداً په تلاوت کې غلطی راولی یا ئی پانی اړوی نو دا د هغه شخصی کناه او جرم دی لیکن څوک چې داسی اشخاص راغواړی ختم والا ته الله ﷻ پوره د ختم ثواب ورکوی قصدی غلط کوونکی ته الله ﷻ خامخا عذاب ورکوی.

د حدیث شریف مبارک مفهوم دی چې په تلاوت د قرانکریم تلاوت کوونکی ته الله ﷻ په یوه حرف لس نیکی عمل نامه کی ورته لیکي دا چې ټول قرانکریم ختم کړی شی او د ټول قرانکریم چې ۳۲۰۰۷۸۷ حرفونه دی نو په یوه حرف چې ۱۰ نیکی الله ﷻ ویونکی ته ورکوی پدې حساب په لس کونو میلیونو نیکی ته رسیری دومره نیکی چې د هغه مقصد لپاره د ختم کونکو د خوانه ور ویکلی شی ایا د حکمی ختم چې هغه یوه سپاره لوستل کیری دا به بهتره او غوره نه وی؟ بیا چې نن ورځ بعضی کوروکی د ختم مراسمو کی چې یو سورت یا یو یا دوه ایاتونه لولی دا خو بلکول د ختم شریف اصولو سره په ټکر کی قرار نیسی دی نه باید مسلمانان ځان بلکول وساتی پوره ختم باید وکړی.

حدیث شریف: حضرت ابن مسعود رض د نبی کریم ص ارشاد نقل کوی فرمائی چې څوک یو حرف د قرانکریم نه تلاوت کړی الله ﷻ مقابل کی ورته د یوه حرف بدله کی ورته لس نیکی ورکوی لکه چې الم چې راټول شی درې حرفه راځی یو حرف ئی الف بل حرف ئی لام او دریم حرف ئی میم دی نو ویونکی ته ټولی ۳۰ نیکی شوی (رواه ترمذی). حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې څوک قرانکریم حفظ کړی او په حالو او حرامو ئی پوره عمل وکړی د داسی قاری چې خپلوانو نه لس کسه واجب الدوزخ شوی وی د دغو لسو کسانو شفاعت کولای شی (رواه بن ماجه).

حدیث شریف: حضرت ابو هریره رض نه روایت دی چې نبی کریم ص فرمائی په کوم ځای کی څوک د الله ﷻ دکلام تلاوت لپاره سره راجمعه شی یا دا چې هلته تدریس د

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۵۱

کلام پاک کيږي هغه کورکي الله ﷻ سکينه نازلوي هغه ځای کي د الله ﷻ رحمت اوريري او د رحمت ملائیکي کرد چاپيره حلقه ورته جوړوي او الله ﷻ د هغوي ذکر په فرشتو کوي (رواه ابوداود او مسلم).

حديث شريف: نبي کریم ص حضرت ابوذر غفاري رض ته وفرمايل چي اي ابوذر رض سحر لار شه يو ايات د قران کریم ياد کړه نو دا تاته ۱۰۰ رکعتو نفلو نه بهتره ده او که چيري يو باب د علم ياد کړي دا درته ۱۰۰۰ رکعتو نفلو نه بهتره ده چي دغه وخت کي ته عمل وکړي يا ئي ونه کړي (رواه ابن ماجه با اسناد حسن).

حديث شريف: نبي کریم ص فرمايلي چي څوک د قرانکریم په ويلو خلکو نه خوراک يا بل شي حاصلوي د قيامت په ورځ به د هغه پر مخ هيڅ غوښه نه وي تش هډوکي به وي (رواه في شعب الايمان)

سجده تلاوت قرانکریم

کوم عاقل بالغ مسلمان چي هغه نر وي يا ښځه په تلاوت کي ورته سجده راشي يا ئي بل شخص نه واوري نو سجده تلاوت ورباندي واجب شوه.

چي ټول قرانکریم کي ۱۴ سجدي په ۱۴ اياتونو کي دي چي څلور اولينو سپارو کي او لس سجدي په اخرينو پنځلس سپارو کي دي (رواه شرح وقايه).

د سجدي تلاوت ترتيب په سجده تلاوت کي تکبير تحریمه نشته صرف الله اکبر به وائي بي له لاس پوره کيدو نه به سجده ته ځي دري واري به سبحان ربي الا علا به وائي بيا به بيرته خپل سر د الله اکبر په پورته کيدو جيکوي سجده ئي ادا شوه دا يوه سنت طريقه ده.

مسله عالم وي که اعجمي وي او سجده تلاوت ئي واوريده او پري پوه شو نو سجده تلاوت پري واجب شوه او که ئي وانه اوریده يا پوه نشه بيا پري نشته (رواه فتح القدير).

مسله سجده تلاوت کي دوه تکبيرونه چي يو مخکي د سجدي نه او بل وروسته د سجدي نه دي دا سنت دي او همدارنکه دوه قيامه ورته مستحب دي اول به هم دريري نيت به کوي الله اکبر به وائي سجدي وروسته به هم الله اکبر وائي دريري به وروسته ناسته ورته بهتره ده (رواه دورمختار).

مسله تکبيرونه به د سجدي تلاوت په زوره وائي که امام وي چي ټول مقتديان ئي

واوری او که تنها وی چی خپله ئی واوری (رواه دورمختار) .
 مسئله که نابالغ هلک یا جلی همدارنکه حیض او نفاس والا بنځه چی سجده تلاوت
 واوری نو سجده تلاوت پری نه واجب کیږی همدارنکه که نارینه یا ښځه په جنابت کی وی
 هم سجده پری نه واجب کیږی (رواه دورمختار) .
 مسئله که د چا ډیری سجده باقی وی او کپری ئی نه وی نو په اداکول کی ئی ترتیب
 نشته وړاندی او وروسته ئی اداکولای ئی شی .
 په عذر کی کولای شی چی سجده تلاوت په ناسته او اشاره وکړی (رواه عالمکیر) .

د صله رحمی باره کی

د مور او پلار حقوق

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی مونږه انسان ته د مور او پلار سره د نیک
 سلوک کولو حکم کوو بل خصوص مور سره ځکه چی مور ورسره ډیر مشقتونه کاللی دی
 په کیډه ئی کرځولی په تولد کییدو کی تکلیفونه کاللی او ۳۰ میاشیت کم د کم شیدی ورکړی
 دی (سورت احقاف ۳ ع) .

فقه ابوليث کی فرمائی چی قطعه د صله رحمی دومره کنه ده چی د ده سره د ناستی
 کسان د الله ﷻ د رحمت نه محروم دی که پدی مرض څوک اخته وی باید توبه وباسی
 صله رحمی اختیار کړی (تنبه الغافلین) .

حدیث شریف : نبی کریم ص نه چا وپوښتل چی ماته د ټولو نه مسحق د احسان او
 سلوک وړ څوک دی نبی کریم ورته وفرماییل چی مور ده بیا ئی ورته وویل بل څوک وئی
 ویل چی مور ده دری واری ئی مور یاد کړه څلورم وار ئی وویل چی پلار ده وروسته بیا
 رشته دار څومره چی ورنژدی وی (رواه متفق علیه کدر فی المشکوة) .

بل حدیث کی راغلی چی د الله تعالی رضا د مور او پلار رضا کی دی او د الله ﷻ
 ناراضی توب د مور او پلار ناراضی توب کی دی (رواه دورمنشور)

حدیث شریف : د نبی کریم ص نه حضرت علی رض ارشاد نقل کوی چی څوک صله
 رحمی کوی د هغه ۱ عمر زیاتیری ۲ عزیزان به ئی ورسره محبت کوی ۳ په رزق کی به ئی
 فراخی راشی ۴ بل اخره جای به جنت کی وی (رواه کنز)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی مور او پلار سره حسن سلوک اعلی درجه ده

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۵۳

او د هغوی وروسته د خپلو متعلقینو سره حسن سلوک کول دی (رواه ابو مسلم مشکوة)
حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې د چا مور او پلار مړه شوی یا یو د هغوی نه
مړ شوی وی او ژوند کی ده ورسره نافرمانی کړی وی د مرک وروسته چې دی دعا وړپسی
کوی نو دا شخص به فرمانبرداره اولاد کی راځی (رواه بیهقی فی الشعبان المشکوت)
په حدیث شریف کی راغلی چې څوک د خپل مور او پلار لپاره حج وکړی حج هغوی
لپاره وشو او د هغوی روح ته اسمان کی د خوشی خبر ورکوی داسی اولاد فرمانبرداره
اولادو کی راځی.

په یو روایت کی بیا راځی چې څوک د مور او پلار لپاره حج وکړی نو د مور او پلار
لپاره ئی د یوه حج ثواب وشو او چا چې دا حج ورته کړی وی الله عز وجل ورته د نهو حجونو
ثواب لیکي (رواه رحمت الهدا)

حدیث شریف فرمائی چې بنده صدقه وکړی پدی کی هیڅ نقصان نشته چې ثواب ئی
مور او پلار پسی وبخښی هغوی ته به د صدقی ثواب ورسیري د ده به ثواب کی کمی نه
راځی (کنز)

یوه حدیث کی راغلی چې څوک مور او پلار زیارت ته لاړشی د مغفرت دعا ورته وکړی
دا په فرمانبرداره اولاد کی راځی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې څوک وغواړی چې په قیامت کی د شه مقام
او اوچتی درجی ولرم هغه له پکار دی چې د ظلم مقابل کی معافی وکړی او څوک چې
دی د خپلو تحفو نه محروم کړی دی مقابل کی احسان ورسره وکړی او څوک چې تعلق
ورسره پری کوی او دی ئی ورسره کوی (رواه دورمنشور)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې نشته کناه هیڅ چې بی د آخرت نه په دنیا
کی ورته عذاب ورکړای شی بی له ظلم او قطع صله رحمی نه (رواه ترمذی ابوداود
مشکوة)

حدیث شریف: حضرت طلحه رض نه روایت دی چې یو شخص نبی کریم ص ته
راغی او عرض ئی وکړو چې زه جهاد ته ځم نبی کریم ص چې ئی د مور او پلار د ژوندی
لرلو پوښتنه وکړه او ورته وئی وویل چې مور می ژوندی ده نبی کریم ص ورته وویل چې د
خپلی مور خدمت وکړه ځکه چې ستا جنت د مور تر پښو لاندی ده مبارک دری واری ورته
تکرار وکړو.

حدیث شریف: حضرت انس رض نه روایت دی چی فرمائی چی څوک خپل امانت ادا نکړی د هغه ایمان نشته او څوک چی خپله وعده پوره نکړی د هغه دین نشته (رواه دورمنشور)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی د رحمن د عرش سیوری لاندی دری قسمه شخاص وی ۱ صله رحم کوونکی ۲ هغه زبانه چی خاوند ئی مړ شی د خپلو وړو ماشومانو په خاطر دا خپله ځوانی بی خاونده تیره کړی ۳ هغه اشخاص چی طعام تیار کړی په یتیمانو او مسکینانو ئی وخورى (رواه فضائل صدقات)

د زهد او تقوا باره کی

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی تاسو خو ما نه د دنیای مال او اسباب غواړی نو الله ﷻ تاسو نه اخرت غواړی یعنی تاسی د اخرت په فکر کی اوسی او د ده په تیاری کی مشغول اوسی.

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی ای خلکو خپل رب نه وویری او د هغه ورځی نه وویری چی هغه ورځ کی به ستاسو مطالبه نه پلار او نه مور پوره کولای شی او نه به تاسو د خپل پلار او مور مطالبه پوره کړی بیشکه د الله ﷻ وعده ریښتنی او حقه ده.

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی ما پیریان او انسانان د دی لپاره پیدا کړی چی هغوی صرف ځما عبادت وکړی زه دوی نه رزق نه غواړم د دوی د ټولو شیانو رزق ورکوونکی قوت والا زه یم.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ انسان نه د بدن د صحت او یخو اوبو پوښتنه کوی .

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ به د یوی مړی ډوډی یو غرپ اوبو چی تنده ئی پری ماته شوی وی او یو جوړ جامو چی بدن ئی پری پټ شوی پوښتنه کوی (رواه فضائل صدقات) .

په احادیثو کی راغلی چی :

یوه ورځ د غرمی سخته گرمی کی حضرت ابوبکر صدیق رض د لوری نه جومات ته تشریف یووړ حضرت عمر رض هم د لوری نه ورغی نبی کریم ص هم د دوی په شکل د لوری نه جومات ته تشریف یووړ دری واړو د ایوب انصاری کره تشریف یووړ ابو ایوب

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۵۵

انصاری اول ورته دکهجوړو شنکلی کینودی بیا ئی چلی ورته زبحة او پخه ئی کړه دری وړو چی په خوراک شروع وکړه نبی کریم ص لږ غوندی غوښه ډوډی کی تاوکړه ابو ایوب انصاری رض ته ئی وکړه چی دا بی بی فاطمی رض ته وروپه چی هغه هم دا دری ورخی لوری پاتی ده.

په عین خوراک کی حضراتو ورنه پوښتنه وکړه چی ای د الله ﷺ رسوله مونږه به د دی نعمتو جواب ورکوو نبی کریم ص ورته وفرمائیل چی هو حضراتو وفرمائیل چی دا خو د ابو ایوب انصاری رض مهمانی ده نبی کریم ص ورته وویل چی د هر نعمت خوراک او چښاک او اغوستونکی سوال او خواب شته نو کله چی څوک خوراک او چښاک وخت کی اول بسم الله اخرکی شکر او دعا وکړی نو دای کفاره کرخی (رواه دورمشور)

په مصیبتونو باندی صبر کول

دا چی مسلمانانو د اسلام د اصولو په بنا په (امنت با الله) واضح اقرار کړی دی چی ټول او خیر او شر د الله ﷻ د خوانه ده نو کله چی د الله ﷻ د خوانه چاته خیر یا شر رسیری په خیر رسیدو کی باید شکر اداکړی او الحمد لله ووائی خوشی حاصل کړی. همدارنکه که انسان ته کوم مصیبت یا شر واقع کیږی باید انال الله وانا الیه راجعون ووائی د صبر او زغم او تحمل نه کار واخلی نو داسی انسان واقعا په خپل اقرار کی صادق وی.

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی تاسو په مصیبتونو باندی صبر او په لمانځه باندی خپل مدد حاصل کړی دا چی الله ﷻ صبر کوونکی سره دی. حدیث شریف: نبیانو ع ته به چی کوم مشکل پینښ شو نو ژر به په لمانځه مشغول شول.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی څوک وری یا محتاج شی او هغه خپل حاجت د خلکو نه پټ وساتی الله ﷻ پدی ضمه واری کړی چی تر یوه کاله حلاله روزی زه ورسوم. څوک چی هر شی غواړی د الله نه دی غواړی او خپل توکل دی په الله ﷻ کوی او پدی پوره پوه شی چی په صبر کی د الله پوره مدد شته مصیبت پسی راحت او تنکدستی پسی فراخی شته.

د آیات شریف مفهوم دی په الله تعالی توکل وکړی بیشکه هغه اوریدونکی او عالم دی

په ټولو حالاتو هم خبر دی او تل د دی ایات شریف مطابق لکه (رَبَّنَا عَلَيكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنبَأْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ) ترجمه ای ربه مونږه په تا توکل کړی او ستا طرفته مو رجوع وکړه په هر صورت کی ستا خواته درتلل شته.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی څوک ځانته د سوال دروازه خلاصه کړی الله ﷻ پر ده باندی د اخرت د فقر دروازی خلاصی کړی (رواه فضائل صدقات)
حدیث شریف: یو واری نبی کریم ص وفرمایل چی واه واه چی دا پنځه شیان په تله د میزان کی د یوه کس په عملنامه څومره دروند وزن لری یو د لاله الاالله بل د الله اکبر بل احمدالله څلورم سبحان الله ویل دی پینځم د مور او پلار اولاد مړ شی او دی قالو انال الله وانا الیه راجعون ووائی او صبر اختیار کړی (رواه نسائی او جامع الصغیر)

د شریعت حکمونه

د شریعت حکمونه ۸ قسمه دی. حکمونه جمعه د حکمو ده او حکم په شریعت کی د الله ﷻ هغه خطاب ته وائی چی بنده ئی په افعالو او اعمالو مکلف کړی دی چی دا حکمونه په دری قسمه دی

۱ هغه دی چی هغه کی طلب د کولو وی ۲ هغه دی چی په هغه کی طلب د نه کولو وی
۳ هغه دی چی هغه کی تخیر وی یعنی د هغه په کولو یا نه کولو کی اختیار کړی.
۱ هغه کی چی طلب د کولو وی هغه څلور قسمه دی لکه فرض ، واجب ، سنت ، او نفل دی.

۲ چی په هغه طلب د نه کولو وی په دری قسمه دی لکه حرام ، مکروه تحریمی ، او مکروه تنزهی.

۳ په هغه چی تخیر وی هغه یو قسم دی لکه مباح. پدی حساب د شریعت حکمونه ټول ۸ قسم شول.

۱ فرض د الله ﷻ هغه حکم چی په دلیل قطعی سره ثابت شوی وی منکر ئی کافر دی او بی د عذر چی څوک ئی پریردی هغه فاسق دی او مسحق د عذاب کرخی. فرض په دوه قسمه دی الف فرض عین ب فرض کفائی.

الف فرض عین هغه دی چی کول ئی په هر یوه لازم او ضروری وی لکه پنځه وخته لمونځ ، او د رمضان د میاشتی روژه او نور.

د قرآن، سنتو او حنفی فقهي په رڼا کې ❖ ۵۷

ب فرض کفائي هغه دی چې پر هر یوه لازم نه وی بلکه د بعضی کسانو په کولو سره د ټولو غاړی پری خلاصیری او که بیا هم یو ونکړو د ټولو غاړی پری بندیری لکه د جنازی لمونځ (رواه توضیح او ترویج)

۲ واجب هغه حکم ته وائی چې په دلیل ظنی سره ثابت شوی وی او څوک ئی چې بی د عذره ترک کړی هغه فاسق او مسحق د عذاب کرځی منکر ئی کافر نه دی بلکه فاسق کرځی.

۳ سنت: سنت پر دوه قسمه دی الف سنت هدا ب سنت زائده.

۱ سنت موکد یا سنت هدا هغه ته وائی چې نبی کریم ص تل د عبادت به طریق کړی وی.

سنت موکد حکم دا دی چې څوک ئی بی د عذره پریردی کنهکار دی چې دا په فعل د نبی کریم ص او فعل د خلفا راشدینو ثابت شوی دی.

۲ سنت زوائد هغه دی چې په نه کولو ئی بدی او کراهیت نشته لکه چې نبی کریم ص عادت په ناسته والاړه کی په کولو ئی ثواب شته او په نه کولو کی کناه نشته (رواه مولوی)
۴ نفل: چې کولو کی ثواب دی او په نه کولو کی ئی عذاب نشته فضیلتونه ئی مستحبه طریقه ده (رواه شامی)

۵ حرام هغه دی چې نه کول به دلیل قطعی سره ثابت شوی چې بی د عذره څوک وکړی هغه فاسق منکر ئی کافر دی (حرام حلال کنیل) کافر او مستحق د عذاب دی.

۶ مکروه تحریمی هغه دی چې په دلیل ظنی سره ثابت شوی وی کول ئی بی د عذره کناه ده او منکر ئی فاسق دی لکه د واجبو منکر چې دی.

۷ مکروه تنزهی هغه دی چې نه کول بهتر دی او په کول ئی څه کناه و عذاب نشته چې مکروه تنزهی حلالو ته او مکروه تحریمی حرامو ته نږدی دی.

۸ مباح هغه فعل ته وائی چې په کولو ئی ثواب نه وی او په نه کولو ئی څه بدی نه وی. په شریعت کی دا پورته ۸ قسمه حکمونه د الله ﷻ حکمونه دی چې بیان شول.

د مذهبونو خاوندان څلور امامان دی

په دنیا کې دا څلور مذاهب لکه ۱ حضرت امام ابوحنیفه رح ۲ حضرت امام مالک رح ۳ حضرت امام شافعی ۴ حضرت امام احمد ب حنبل رح دی چې دا څلور امامان دی دنیا کې قبول او خواره شوی دی او دا څلور وارو امامانو ټول عمر د علومو په خدمت کې او د فقی د مسئلو په اجتهاد او استنباط کې تیر کړی دی اسلام ته ئې بی شماره خدمتونه کړی دی نو د دوی منځ کې شرعی اصولی اختلاف هیڅ نشته لیکن په فروعو کې اجتهادی اختلاف راغللی چې په ټولو کې د امام اعظم رح د مذهب د مقبولیت جذبه حنیفی مذهب ته حاصله شوی ده او د نورو امامانو نه ئې مرتبه لویه هم ده پدی وجه د امام اعظم لقب ورکړ شوی دی.

۱ امام اعظم رح د والد نوم ثابت دی چې په کوفه کې پیداشوی دی پیشه ئې تجارت وه چې رب العزت په ۴۰ کلنۍ کې یو ځوی ورکړو چې دهغه نوم ئې نعمان کینوده په مرور د وخت د امام اعظم لقب باندی مشهور شو د امام اعظم رح نوم نعمان رح لقب ئې امام اعظم رح او کنیت ئې ابوحنیفه رح ده.

امام اعظم رح د فقی تحصیل د متعددو استادانو نه لیکن زیات ئې حمار نه کړی ده کله چې منصور بغداد ته راغی نو امام اعظم ئې بغداد ته کوفی ته وغوښته نو منصور ورته د قضا پیشنهاد وکړو لیکن امام صاحب قبوله نکړه بیا منصور دی زندانی کړو لیکن بیا هم زندان کې ئې تدریس ته دوام ورکړو ډیر طالبان به ورته راتلل بل اخره په سنه ۱۵۰ ه کی وفات شو.

۲ امام یوسف رح دا مبارک په سنه ۱۱۳ ه په کوفه کې پیداشوی دی چې په غریبی پیچارکی او مزدوری کې علم حاصل کړی دی کله چې پلار ئې دی د ابوحنیفه د درس نه جک کړو ورته وئی ویل چې څویه ابوحنیفه رح خو مالدار او شته من شخص دی بیا هم په مزدوری کې علم کاوه د علما کرامو سره ئې ناسته ولاړه کوله علم به ئې زده کاوه بل اخره الله ﷻ غټ اوچته مرتبه ورکړه بیا کله چې هارون الرشید د هغه کمالات او لیاقت ولیده نو قاضی قضا د ئې مقرر کړ بل اخره سنه ۱۸۲ ه لدی فانی دنیا نه جامی بدلی کړی.

۳ امام محمد رحمت الله امام محمد بن حسین شیبانی به سنه ۱۳۵ ه د ورشد شهرکی پیداشوی کله چې ځوان شو کوفی ته د علم حاصلولو لپاره راغی لویو محدثونو نه ئې علم

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۵۹

حاصل کړو د ابوحنيفه رح نه ئی د فقی علم زیات حاصل کړو نور علم ئی امام یوسف رح نه زده کړو په شلوکلو کی د علم عالی درجی ته ورسیده نو کله چی هارون الرشید د ده علمیت ولیده د قضا وظیفه ئی ورکړه او تل به ی خپل ځان سره کړځاوه کله چی په ۱۸۹ ه ری نومی ځای ته لاړه هلته ی اجل ته لیبیک وویل نو خپله هارون الرشید په ډاکه اعلان وکړو چی نن ورځ می فقه او نحوه دواړه له لاسه ورکړل.

۴ امام احمد بن حنبل رح دی مبارک نه چا پوښتنه وکړه چی تا دا باریکه مسائل د چا نه او دکوم ځایه حاصل کړی دی ورته وئی ویل چی د امام محمد صاحب د کتابو نه. فقها کرامو د اختصار لپاره کله کله هم دا الفاظ استعمالوی: صاحبین رح، شیخین رح، طرفین رح

صاحبین رح نه مراد ۱ امام یوسف رح ۲ امام محمد صاحب رح دی.

شیخین رح نه مراد ۱ امام اعظم رح ۲ امام یوسف رح دی.

طرفین رح نه مراد ۱ امام اعظم ۲ امام محمد رح دی.

چی د دی کتاب په بعضی بعضی مقاماتو کی هم دا الفاظ راوړل شوی دی.

څلورم باب

د طهارت (پاکوالی) باب

د اودس او غسل فضیلت

اودس د نورو امتونو لپاره وه او که نه وو؟ اکثره علما کرام وائی چی وه. حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی کله مسلمان اودس کوی او خپل مخ ومینځي نو د سترکو کناه ئی لری شی د اوبو په آخری قطری سره همداسی چی دواړه لاسونه ومینځي د اوبو په آخری قطری سره ئی کناهونه لری شی کله چی دواړه پښي ومینځي کناهونه ئی د اوبو په آخری قطری سره لری شی د اوداسه آخرکی اودس کونکی د کناهونو نه صاف او پاک ووځی چی دلته د کناهونو نه مراد صغیره کناهونه دی لکه پردی ښځي ته کتل د لاس کناه په بد نیت وروړل د پښو کناه لپاره د قدم اخیستل دی (رواه دورمختار شامی مشکوة).

حدیث شریف: حضرت انس رض فرمائی چی ما لس کاله د نبی کریم ص خدمت کړی ده هر وخت به نبی کریم ص ماته ویل چی ای انس رض تل به جنابت کی مبالغه (کوشش) کوه چی ښه پاک شی چی داسی غسل نه راووزی لکه څنکه چی تا هیڅ کناه نه وی کړی البته صغیره کناه. مبالغی نه مراد دا دی چی غسل کی به کوشش دومره کوی چی یو ویښته دی وچ پاتی نه شی (رواه ابوعلی).

د اوداسه فرائض

الف په اوداسه کی داسی شیان شته چی پریښودل شی یا څه کمی پکښی راشی اودس ئی نه کیږی چی هغه ته د اوداسه رکن یا د اوداسه فرض ویل کیږی. ب بیا ځینی داسی شیان په اوداسه کی شته چی په پریښیدو ئی اودس کیږی لیکن په کولو کی ثواب دی او په نه کولو کی ئی عذاب دی چی د اوداسه سنت دی. ج او بعضی شیان په اوداسه داسی دی چی په نه کولو کی نه عذاب او نه کناه شته چی

هغه مستحبات دي.

مسئله د اوداسه فرضونه څلور دي . ١. د مخ مينځل ٢ د دواړو لاسو مينځل تر څنكلو پورې ٣ د سر مسحه څلورمې حصې پورې ٤ د دواړو پښو مينځل تر بجلکو پورې (رواه بدايع الصنايع)

مسئله د مخ مينځل د سر د وېښتانو د شنه كيدو نه زني لاندې پورې او د يوه غوړ د نرمې نه د بل غوړ نرمې پورې ، د دواړو لاسو مينځل تر څنكلو پورې چې څنكل هم پكښې شامل دي ، د سر مسح د سر څلورمه حصې پورې ، د ټول سر مسحه كې هم فرض اداكيري او هم سنت اداكيري همدارنكه د دواړو پښو مينځل تر بجلکو پورې چې بجلکې هم پكښې شامل دي (رواه شرح التنوير، شامي ، بحر رائق)

د اوداسه سنتونه

په اوداسه كې ١٤ سنتونه دي ١ نيت كول ٢ په شروع د بسم الله ويل ٣ دواړه لاسونه تر مړوندو مينځل ٤ د هري عضوي مينځل درې درې كرتې ٥ مضمضه يعنې خوله كنكالول ٦ استنشاق يعنې پوزه مينځل ٧ مسواك وهل ٨ د كيري خلالول ٩ د ټول سر مسح كول ١٠ د دواړو غوړو مسحه كول ١١ د لاسونو د كوتو خلالول ١٢ د پښو د كوتو خلالول ١٣ ترتيب ده په اوداسه كې ١٤ د اعضاو مينځا پرله پسې (رواه دورمختار و شامي)

مسئله كه د اوداسه اوبه لږ وي د مضمضې او استنشاق سره ئې د اوداسه فرض اداكولي يعنې مينځلي شو درې درې واري مينځل كيده نو صحيح خبره ده (رواه شرح التنوير)

مسئله د مسواك استعمال دي چې د خولي د غاښو نښې خوا نه شروع كيري د غاښو دواړو طرفو نه د خولي مابين ته حتى تالو ته به مسواك رسول كيري در صورت چې روژه دار نه وي نو هر كرت به مسواك لمدوي مسواك يوي لويشتي نه زيات نه وي د مسواك نيولو كې به غچه او غټه كوټه لاندې كوي منځني درې واړه كوتې به پري د پاسه وي غاښونه به پري مينځي (رواه دورمختار و شامي)

مسئله كه ئې ږيره لويه وه مخ به درې واري و مينځي د خپلې ږيري خلال هم وكړي نو دا يوه سنت طريقه ده او كه احرام ئې تړلي وي نو بيا ورته د ږيري خلالول مكروه ده چې كوم وېښته ورنه ونه وزې (رواه المنتقى)

مسئله كه د سر د مسح وخت كوتې په پټكې ولكيدى يا په ټوپي ولكيدى د غوړو د

مسحی لپاره خپلی کوتی بیا په اوبو لمدی کړی (رواه شرح منیه)
 مسئله د کوتو خلالول هم سنت دی حتی مینځلو کی به اوبه د کوتو منځ ته رسوی او که
 نه د کوتو منځ ته اوبه نه وی رسیدلی نو بیا خلالول ورته فرض دی باید اوبه ورته ورسیری
 (شرح التنویر)

مسئله په اوداسه د اندامونو پی در پی مینځل سنت طریقه ده یعنی یو اندام چی مینځی
 باید بل اندام ورپسی متصل ومینځل شی وقفه پکښی رانه شی چی وروستی اندام اوبه
 وچی نشی داسی هم نه چی خپل اودس ژر ژر وکړی او اندامونه ورنه کله وچو پری ولل شی
 (تنویر الابصار)

د اوداسه مستحبات او مکروهات

په اوداسه کی ۱۵ مستحبات دی ۱ قبلی ته مخ کول ۲ په اوچت ځای کیناستل ۳ پوزه په
 چپ لاس پاکول ۴ د کوتو شورول ۵ په مینځلو کی اول په اندام د لوند لاس کش کول
 بلخصوص ژمی کی ۶ د مینځلو وخت کی د اندامونو موښل ۷ بی ضرورته دنیوی خبری نه
 کول ۸ په خپل لاس اودس کول ۹ اودس په اطمینان کول ۱۰ په مینځلو کی ښه غور کول ۱۱ د
 خت مسحه او غور مسحه کولو کی د غور سوری لمدول ۱۲ خپی په چپ لاس مینځل ۱۳ د
 خپو د کوتو خلالول د چپ لاس په غچه کوته باندی ۱۴ د هر اندام په مینځلو کی بسم الله
 او کلمه شهادت ویل یا منقوله دعاکانی به وائی (شامی و مجمع الانهار)
 مسئله د ژمی موسم کی په هر اندام مخکی د مینځلو نه لوند لاس تیروول دی ځکه چی
 ژمی کی بدن وچ وی مسامات بندوی هغه ژر اوبه نه تیروی او نه ئی اخلی (رواه بحر رائق)
 مسئله د اوداسه وروسته د اندامو وچول په دسمال باندی جواز لری لیکن د استنجا په
 توپه به نور اندامونه نه وچوی (رواه قاضی خان)

یادونه په جومات کی او پلیت جای کی اودس کول مکروه ده.

مسئله یو اودس چی ترکومه پوری چی باقی وی باقی ټول منځونه ورباندی کولی شی
 بیا نو چی څوک اودس په اوداسه کوی بهتره خبره ده او که چیری اولنی اودس ئی لمونځ
 نه وی کړی بل اودس ورته اصراف دی ندی کوی (رواه شامی)

مسئله که اودس کوونکی د دریاب په غاړه هم وی د ډیرو اوبو استعمالول ورته اصراف
 دی لکین کمی دی هم نکوی په اوداسه کی په مخ اوبه په خپیره نه اچوی د ښځی د اوداسه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ٦٣

په بقايا اوبو اودس کوی ندی پکار په اوبو کی توکول وغیره وغیره هم ندی پکار دا ټول مکروه دی (رواه شرح تنویر و رد مختار)

د اودس کولو طریقه په مسنونه شکل سره

په اوداسه کی به په لوړ ځای کینی جامی به بنی راټولوی اول به بسم الله ووائی بیا به نیت وکړی هر اندام به په ترتیب دری دری واری ومینځي مسواک به استعمال کړی بی د ضرورت نه به خبری اوداسه کی نه کوی لاری او د پوزی شیان به په اوبو کی نه اچوی د سر د مسحی نه وروسته به د لاسونو دکوتو په شا د خپل څپ مسحه وکړی په آخر کی به یو موتی اوبه واخلي هغه به وڅښي کلمه د شهادت به ووائی الله عز وجل ورته صغیره کناهونه که د سمندر په شان وی هم ورته بخښی ئی (رواه تحطاوی)

الهی بهشت بی دیدار تو زندان است
زندانی را بزندان بردن کار کریمان است
الهی اکر به دوزخ ما را فرستی دعوا دارنیستم
و اکر به بهشت فرمائی بی جمال تو خریدار نیستم
یا رب ز شراب عشق خود سر مستم کن
وز عشق خودت نیست کن وهستم کن

په هغو شیانو چی اودس ماتیری

په هغو شیانو چی اودس ماتیری ۹ شیان دی لکه : ۱ د وړو یا لویو بولو د ځاینه څه وتل بی د هغه نه چی باد د مخی ووزی ۲ د بدن نه وینه یا ژوه یا بله څه وتل دی یا بهیدل ۳ په ډکه خوله قی کول ۴ په یوه ډډه خوب کول ۵ په لمانځه کی د بالغ په قهقهه سره خندا بی له جنازی لمانځه نه ۶ بی هوشی ده ۷ شکر ۸ لیونتوب ده ۹ مباشرت فاحش.

مسئله که د وړو بولو لویو بولو او کوم باد چی د شا د خوانه ووځی اودس پری ماتیری همدارنکه که دواړو لارو نه چینجی یا بل شی راووت اودس پری ماتیری او که چیری د وړو بولو د لاری نه باد ووځي چی اکثره وخت مریضی کی دا حال راځي پدی سره اودس نه ماتیری همداسی د غور یا پوزی نه چینجی راووت اودس ئی نه ماتیری همداسی که د بدن له دانی یا زخم نه جینجی راووت وغورځیده یا د پرهر نه څه غوښه جدا شوه اودس پری نه

ماتيري در صورت چي د زخم نه خه نه وي بهيدلي (رواه دورمختار دارالمتقي)
مسئله که د زخم نه لږ غوندي وينه راووتله او خاوره ئي پري واچوله يا ئي په خه شي
پاکه کړه او بيا لږ لږ وينه ورنه وتله بيا ئي خاوره پري واچوله يا ئي پاکه کړه بهيدو ته ئي
پري نښوده او که دغه وينه پريښي وای او بيا هغه بهيدلای وای نو اودس ئي مات شو او که
د بهيدو نه وي نو اودس پري نه ماتيري (رواه شرح التنوير او منيه)
مسئله که چا پوزه سوږي کړه د ويني ټوټه ورسره ولويده وينه ونه بهيده اودس ئي نه
ماتيري.

مسئله که چا لاري توکړي وينه پکښي معلومه شوه دلته به دري حالاته وي چي يا به
وينه لاړو سره برابره وي يا به زياته وي يا به کمه وي دلته که وينه برابره يا زياته وي اودس
ئې مات شو او که وينه لاړو نه کمه وه نو اودس ئي نه ماتيري (رواه شامي و مراقي الفلاح)
مسئله که چاقی وکړو طعام يا ترخی اوبه يا هسي اوبه راوغورځيدی پدی اودس ماتيري
دا که په ډکه خوله وي يا کمه وي. که په ډکه خوله نه وي او کم وه نو اودس پري نه ماتيري
او که په قی که بلغم ولويده هم اودس پري نه ماتيري (رواه هدايه)

مسئله که څوک ستونی ستغ يا په ډډه يا پر مخي پروت وه نو اودس ئي مات شو او که په
ناستی ویده شو او دواړه کناتي ئي پر مخکه لکولي وه او په داسی شي ئي تکیه اینسی وه
چي د هغی په لری کولو سره وغورځیده نو اودس ئي مات شو او که د شی په لری کولو ونه
لویری نو اودس ئي نه ماتيري لیکن اختلاف د علماو پدی کی شته (رواه هدايه)

مسئله که په ولاړی، ناستی، رکوع يا سجده کی ویده شه نو پدی سره اودس نه ماتيري او
که ښځه په لمانځه کی په سجده کی ویده شوه اودس ئي ماتيري (رواه ردمختار)

مسئله که څوک په ناستی ویده شو په دی ویده کیدو کی ځنکیده ځنکیده او تاو شو او
ځمکی ته ونه رسیده له رسیدو مخکی بیدار شو اودس ئي مات ندی او که مخکی ته
ورسیده لږ غوندي وروسته بیدار شو داسی حال کی اودس ماتيري (رواه شامي و کبيري)

مسئله که چا په لمانځه کی قهقهه وکړه او شاوخوا ئي دا خدا واوریده د قهقهه کوونکی
اودس مات شو لمونځ ئي هم مات شو قصداً وي او که سهواً ښځه وي يا مردانه وي لیکن
بيرون د لمانځه نه په خنده قهقهه سره اودس نه ماتيري (رواه هدايه)

مسئله په لمانځه کی د نابالغ هلک يا نجلی همداسی د جنازی لمانځه کی بالغ يا صغیر
په قهقهه خدا وکړه داسی حالاتو کی اودس نه ماتيري لیکن لمونځ او سجده تلاوت ماتيري

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ٦٥

(دورمختار و منيه)

مسئله که اودس کول چاته په یاد وی او د اودس ماتیدل ئی یاد نه وه چی یا زه اودس لرم او که می اودس مات شوی دی نو اودس ئی پر ځای دی لیکن کول ئی بهتر دی (رواه کبیری)

مسئله که پس د اوداسه نه ئی د زکر په سر باندی لوندوالی ولیده شک وه ورته چی دا متیازی دی او که اوبه نو که کمان ئی متیازو راغی اودس به وکړی او که د اوبو راغی نه به ئی کوی.

مسئله که د وړو بولو قطره ذکر کی راغله خارج نشوه اودس ئی نه ماتیری او که د بنځي قطره فرج نه راووتله نو اودس ئی مات شو (رواه شرح تنویر و ردمختار)
مسئله که د چا د لویو بولو ځای نه د کلمی څه حصه ووتله نو اودس ئی مات شو (رواه دورمختار)

غسل او د غسل اقسام

غسل پر څلور قسمه ده فرض واجب سنت او مستحب غسل
١ فرض غسل په دری صورتو کی غسل پر مسلمانانو فرض کرځي لکه په جنابت کی او په بندیدو د حیض او نفاس کی غسل فرض کرځي.

٢ واجب غسل په څلورو صورتو کی غسل واجب کرځي (الف) کافر چی مسلمان شی او هغه په جنابت کی (ب) مسلمان مړی ته په ژندیو غسل ورکول واجب دی (ج) کله چی په ټول بدن نجاست ولکیری غسل پری واجبیری (د) کله چی په بدن نجاست ولکیری او ځای ئی معلوم نه وی نو غسل پری واجب شو (دورمختار و ردمختار).

٣ سنت غسل پر څلورو حالاتو کی غسل سنت کرځي لکه په (الف) د جمعی د ورځی غسل (ب) د اخترو د لمانځه غسل (ج) د حج او عمری لپاره غسل سنت طریقه ده (د) د وقوف عرفی او وقوف مزدلفی لپاره غسل کول بیا سنت طریقه ده (رواه دومختار و ردمختار)

٤ مستحب غسل په ٢٥ حالاتو کی غسل مستحب کرځي ١ کوم هلک یا نجلی چی بلوغ ته ورسیری ٢ کافر چی مسلمان شی او هغه جنوب نه وی ٣ د لیونتوب او بی هوشی چی فارغ شی ٤ د خکر لکولو وروسته غسل کول ٥ د شب قدر د میاشتی ١٥ شپه کی ٦ د لیلته

القدر شپه چی څوک ووينی ٧ د مزدلفی قیام لپاره ٨ د عرفی په شپه کی ٩ د رمی جماد (شیطان) ویشتلو لپاره ١٠ مکی شریفی داخلیدو لپاره ١١ طواف زیارت لپاره ١٢ مدینی منوری ته داخلیدو لپاره ١٣ د استسقا لمانځه لپاره ١٤ د خسوف کسوف لپاره ١٥ د ویری وخت کی ١٦ د سختی سیلی او طوفان وخت کی ١٧ کوم وخت چی ورځ تیاره شی ١٨ د نوو جامو اغوستلو لپاره ١٩ عام مجلس ته د ورتلو لپاره ٢٠ څوک چی مری ولمبوی ٢١ څوک چی کناه نه توبه وباسی ٢٢ څوک چی سفر نه راشی ٢٣ څوک چی قتل کیری ٢٤ کوم وخت چی د مستحاضی وینه ودریری ٢٥ کوم وخت چی د سپری احتلام وشی او بیا غواړی چی ښځی سره یوځای شی په پورته ٢٥ حالاتو کی سپری باندی غسل مستحب کرځی (رواه دورمختار و درمختار)

د جنابت بیان او مسائل ئی

د جنابت لپاره دوه سببه دی. ١. یو سبب ئی دخول د حشفی ده چی د مشتھی انسان حشفه چی د ژوند ښځی په قبل یا دُبر کی داخله شی اکرکه منی وتلی وی یا وتلی نه وی نو غسل پری فرض شو دلته که دواړه عاقل او بالغ وه یا داچی یو پکښی عاقل او بالغ وه نو په یوه غسل فرض شو داځکه چی څوک عاقل او بالغ نه وی غسل ورباندی نه واجبیږی (رواه دورمختار و شامی)

٢. دوهم سبب ئی انزال دی یعنی چی منی د خپل اصلی ځای نه په شهوت سره جدا شی او هغه خارج شی که هغه په جماع سره وی یا صرف په خیال او تصور سره وی که هغه په خوب کی وی یا په وینه کی وی نو په هغه باندی غسل لازم شو (رواه منیه و خانیه)

مسئله که د چا دواړو بولو نه وروسته پداسی حال کی چی ذکر ولاړ وه منی ووتل نو غسل پری فرض شو (رواه بحر رائق)

مسئله که د چا انزال وشو بیا ئی امتیازی وکړی یا ئی څلویښت قدمه واخیستل یا اوده شو بیا ئی غسل وکړو وروسته د غسل نه ئی بی شهوته منی ووتل پداسی حال غسل پری نه لازمیږی (رواه شامی)

مسئله که غسل نه مخکی او انزال وروسته چی ده نه خوب کړی وی او نه ئی امتیازی کړی وی او نه ئی څلویښت قدمه اخیسته وه او ده غسل وکړ د غسل نه پس بی شهوته منی ووتل غسل پری بیا لازم شو اعاده ئی ضروری ده او که ئی په اول غسل باندی لمونځ کړی

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ٦٧

وی د لمانځه اعاده پری نشته (رواه شامی)
فایده د شوق وخت کی چی چانه منی ، ودی ، مذی ووژی دا دی شهوت د زیاتیدو
علایم دی د مذیو وتل شوق کی د شهوت د زیاتوالی سبب کرځي چی په سڅوکی زیات
وی د منیو وتل په ختمیدوکی شوق مړ شی.
بل فرق ئی دا ده چی منی ټینک وی مزی اوبزن او سرینس ناک وی ودی د پیو په شان
وی چی د متیازو وخت کی وروسته ځی په مذیو او ویدیو غسل نه واجبییری (رواه مراتی
فلاح)

د غسل کولو طریقه

څوک چی د غسل اراده وکړی اول د غسل نیت به داسی وکړی (نیت کوم چی غسل
وکړم چی بی اودسی رانه لری او لمونځ ماته رواه شی) بیا به د تبرک لپاره زړه کی بسم الله
الرحمن الرحیم ووائی بیا به دواړه لاسونه تر مړوند پوری دری واری ومنيځي استنجا به
وکړی بیا به کومه پلیتی چی په بدن لکیدلی وی هغه به ومنيځي بیا به وړکی اودس پوره
وکړی وروسته د وړکی اودس نه به خوله دری واری ومنيځي پوزه به هم دری واری ومنيځی
۱ به اوبه په بنی اوږه بیا اوبه په خپل سر باندی بیا اوبه په چپه اوږه واچوی خپل ځان شه
وموری د غورو مابین او د نامه منیځ کی به کوته ووهی که کوتی ساعت او بنکری په لاس
وی هغه به ښه وشوروی چی د هغوی لاندی یوه زړه ځای وچ پاتی نشی په پوره شکل به د
اوبو استعمال دری واری تکرار کړی چی ټول بدن ته ئی اوبه ورسیری حتی چی یو ویښته
هم وچ پاتی نشی دارنکه غسل کول یوه سنت طریقه ده (رواه دورمختار و شامی)

د غسل فرضونه

په غسل کی دری فرضونه دی ۱ ابتدا د غسل کی د خولی کنکالول دری واری چی ټوله
خوله لمده شی بی له روژی نه اوبه خوله کی باید غږ غږ شی چی ستونی ته ورسیری ۲ په
پوزه باندی اوبه تیروول حتی چی د پوزی منځ هم لوند شی ۳ د ټول بدن مینځل چی ټول
بدن لوند شی او یو ویښته ئی وچ پاتی نشی (رواه هدایه)

د غسل سنتونه

په غسل کې څلور سنتونه دي ١ استنجا کول ٢ کوم حقيقي نجاست په بدن لکيدلی وی د هغه لری کول ٣ د ټول بدن دري دري واری مينځل لکه اول به په نبي اوږه بيا په سر بيا په چپه اوږه اوبه اچوی خپل ځان به ښه وموړی دا عمل دري واری تکرار کړی ٤ د اوداسه غوندی د بسم الله ويل نيت کول مسواک وهل خلال کول او شه موړل د بدن دی (رواه دورمختار و شامي)

مسئله که غسل کوونکی په جاری اوبو کې يا باران کې په قدر د اودس کولو يا د غسل کولو په اندازه حصار شه او ټول بدن ئی لوند شو اوبه پری روانی شوی غسل ئی وشو (دورمختار و شامي)

مسئله که غسل کې چا خوله کنکال نکړه او ده په ډکه خوله اوبه چنبلی وی نو غسل ئی کيږی.

مسئله ښځی لپاره ضروری دی چی په غسل کې ښکړی کوتی او لښتی شی وښوړوی چی لاندی اوبه ورته ورسیري او که ارت وی بيا ئی شورولو ته ضرورت نشته (رواه شرح تنوير)
مسئله که چا د اختر يا د جمعی په ورځ غسل کاوه البته د جنابت نو په یوه نيت کيږی (رواه فتاوه)

مسئله که په ښځه د جنابت غسل واوښت په لمبلو کې حیض ورباندی راغی يا دا چی ورغلی وه بيا ئی احتلام وشو نو دا به د حیض بندیدو وخت کې غسل کوی (رواه بحر رائق)

مسئله که څوک اودس ونه لری او جنوب هم نه وی نو د کلام ربی قرائت ورته باک نلری او که بی پوښه وی نو لاس به نه وروړی بهتره خبره دا ده چی قرانکریم لوستل او لاس ور وړل باید په اوداسه سره وی (رواه بحر رائق)

په کومو اوبو اودس جواز لری

مسئله د باران، خوړ، چینی، لختی، کوهی او سمندر په اوبو اودس کول جواز لری که هغه اوبه خوړی يا ترخی وی يا اوږه چی ویلی شوی وی نو اودس پری کيږی او که چيږی مالکه ویلی شوی وی د مالکی په اوبو اودس نه کيږی (رواه دورمختار)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ٦٩

مسئله د ونو میوی یا د پانو اوبه په خوړکي وتلی وی همدارنکه د هندوانو، کینو په اوبو اودس یا غسل کول جواز نلری اکر که نهرکی وی (رواه دورمختار و شامی)
مسئله امام محمد صاحب واځی چی مستعملی اوبه نجسی دی لکه د مری اوبه اودس پری نه کیږی (رواه شامی و عالمکیر)

مسئله که چا اودس درلوده د تبرک لپاره ئی د آب زم زم په اوبو غسل یا اودس کاوه فرق نه لری اوکه په جنابت کی وه یا ئی اودس نه درلوده بیا ورته په آب زم زم غسل او اودس کول جائز ندی په ضرورت کی باک نلری (رواه طحاوی)

د کوهی بیان او مسائل

په کوهی کی د ژور والی اعتبار نشته اوکه چیری کوهی لس د لسو نه کم وه او په هغه کی نجاست ولویده هغه ټول ناپاک شو نو ټولی اوبه به ئی باسی پاکیری (رواه منیه)
مسئله په کوهی د کوتری زرکی چنچری غول که ولویده د کوهی اوبه نه خرابیری اوکه د کورنی چرکی یا هیللی غول کوهی ته ولویدل کوهی خرابیری ټولی اوبه ئی ویستل کیږی همدارنکه که د سپی پشو غوا پسه یا وزی متیازی کوهی ته ولویدی ټول کوهی اوبه خرابیری د ټول کوهی اوبه ویستل کیږی (رواه منیه و کبیری)

مسئله کوم حیوان لکه ماهلی چنکبنه وغیره چی اوبو کی ژوند کوی یا کوم حیوان چی هغه وینه ونه لری لکه مچ میری وغیره پدی سره اوبه نه ناپاکی کیږی لدی سواکه بل حیوان اوبو ته ولویری او مړ شی بیا هغه وپرسیری یا پکبسی وچاوده یا ورژیده ټولی اوبه پری ناپاکیری د کوهی ټولی اوبه ویستل کیږی (رواه هدایه و دورمختار)

مسئله که سپی وزه پسه یا سپی داسی بل حیوان کوهی ته ولویده او مړ شو د کوهی ټولی اوبه خرابی شوی ټولی به باسی یا بیرون مړ شوی وی چا هغه کوهی ته غورځولی وی هم ټول کوهی اوبه ناپاکی ټولی به باسی (رواه منیه و هدایه)

مسئله که د کوهی اوبه زیاتی وی د ټولو اوبو ویستل امکان نه درلوده داسی حالت کی به د کوهی خواکی د همدی کوهی په اندازه بل کوهی کینی د دی کوهی اوبه دومره باسی چی د هغه کوهی د اوبو څومره پیمان وی (رواه منیه و کبیری)

مسئله کله چی کوم حیوان اوبو ته ولویری هلته مړ شو یا مړ حیوان ورولوید بیا ئی هغه راوویسته او هغه نه چاودلی وه نه پرسیدلی وه او نه ریژیدلی وه اول به هغه حیوان ته وکتل

شی که کربوری یا چنچری مرغی یا داسی بل حیوان وه کوهی ته ولویده داسی حالت به د کوهی نه ۳۰ ډولچی اوبه کوهی نه راباسی او که نه ۲۰ ډولچی به ضروری راباسی او که چیری کوتره چرکه او پشو یا داسی بل حیوان کوهی ته ولویده نو داسی حالت کی بیا ۶۰ ډولچی اوبه به کوهی نه راباسی او که چیری وزه پسه یا بل دومره حیوان کوهی ته لویده داسی وخت د کوهی ټولی اوبه ویستل کیږی (دورمختار)

مسئله کوم حیوان چی کوهی ته ولویده ژوندی راوووستل شو او دا حیوان نجس العین نه وه اوبه پری نه خرابیږی او د کوم حیوان اوبه چی خولی ته تللی وی نو دلته به د جوتی حکم مدی نظر نیسو که ئی جوته پاکه وه اوبه ئی پاکی دی او که جوته ناپاکه وه اوبه ئی هم ناپاکی دی او که چیری پسه وزه غوا یا اوبن یا بل داسی حیوان کوهی ته ولویده خولی ته ئی اوبه هم تللی وی او را وووستل شو ژوندی وه نو اوبه پاکی دی لیکن د احتیاط لپاره به ۲۰ ډولچی راباسی چی د زړه تسکین پری وشی او که سپی یا داسی بل پلیم حیوان کوهی ته ولویده او خولی ته ئی اوبه ننوتلی بیا هغه ژوندی راوووستل شو نو د ټول کوهی اوبه پلیم شوی ټولی راویستل کیږی. او که چیری پیشو یا ازاده چرکه کوهی ته ولویده بیا ژوندی راوووستل شو پدی حالت کی به (۴۰) ډولچی اوبه راباسی دا مسح طریقه ده.

همدارنکه که جنوب سږی یا بڅخه کوهی ته ولویده او په بدن حقیقی پلیم نه وه بیا هغه ژوندی راوووستل شو داسی حال کی به ۴۰ ډولچی اوبه راباسی دا هم مستحبه طریقه ده او که کوهی ته خنزیر ولویده خولی ته ئی اوبه تللی وی یا نه وی تللی نو بیا هغه ژوندی راوووستل شو دی حالت د کوهی ټولی اوبه پلیم دی ټولی اوبه باید وباسی.

مسئله که چیری ډولچه کوهی ته ولویده که چری د راویستونکی په بدن او جامه حقیقی ناپاکی نه وه او لوی صحراکشت ئی نه وه کږی بدن ئی پاک وه دی حالت دی که ډولچه غوټه کیدو باندی راباسی اوبه پاکی دی صرف په نیت د ډولچی راویستلو وی او که ډولچه ایستونکی جنوب وه یا دا چی د لویو بولو استنجا په لوټه کږی وه یا ئی په جامو او بدن څه پلیم وه ډولچه پسی غوټه کږه اوبه ناپاکی شوی د کوهی ټولی اوبه ویستل کیږی (رواه شرح تنویر)

مسئله که مورک کوهی ته ولویده راویستلو کی هغه نه پر سیدلی وی او نه خراب شوی وی که په هغه اوبو چا اودس کږی وی او لمونځ ئی کږی وه نو لمونځ به راکړوی او که ئی په هغو اوبو ئی جامی مینځلی وی بیا به ئی ومینځی او که ئی کتغ اوبه اچولی کتغ به اوبو ته

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۷۱

اچوی که چیری کوهی کی یوه شپه او یوه ورځ پری تیر شوی وی دا پورته حکم مطابق به چلن کوی او که چیری مورک یا داسی بل حیوان کوهی ته ولویده بیا هغه پرسیدلی او رژیدلی وه داسی حالت کی بیا دری شپي او دری ورځی تیری شوی دی لمونځ کوونکی به د دری شپو او دری ورځو لمونځونه راکړځی. امام اعظم په قول دی (رواه شرح تنویر او منیه) مسئله که ناپاکه دوړه یا دوزی یوه یا دوه پچی په لږ مقدار کوهی ته ولویده او کوهی په ځنکله کی وه یا دا چی آبادی که وی همدارنکه د وزی یا میری پچی د شیدو لوسلو کی یوه یا دوه پچی ولویدی او ماتی نشوی او پیو ته ئی رنک هم نه وه ورکړی راوئي ویستلی نو شیدی پاکي دی (رواه دورمختار و شامی)

د جوټی بیان او مسائل

مسئله مسلمان وی او که کافر نر وی او که بڼه او که په حالت د جنابت حیض او نفاس کی وی داسی حالاتو کی د انسان جوټه پاکه ده او که چیری په خوله ئی یا ئی په لاس ظاهری پلیټی لکیدلی وی داسی حالت کی بیا جوټه ناپاکه ده لکه دا چی په خوله ئی شراب وی یا ئی خوله وینی شوی وی او دی اوبه وڅښی دی حالت کی اوبه جوټه ناپاکي دی (هنديه ، منیه و غنیه)

مسئله کوم حیوان چی حلال وی لکه وزه پسه غوا میسه هوسی وغیره د ټولو جوټه حلاله او پاکه ده همدارنکه د کوم پرنده لکه زرکه تارو طوطی صحرائی چرکه وغیره د داسی مرغانو جوټه هم پاکه او حلاله ده لیکن شرط دا ده چی په مشوکه ئی څه پلیټی نه وی او که په پلیټی ئی درلوده نو جوټه ئی ناپاکه ده (رواه شرح تنویر)

مسئله د لیوه کیدری منزری شادو او نورو پدی شکل چی چیرل او ماتول کوی د ټولو جوټه ناپاکه ده همداسی د سپی جوټه هم پلیټه ده کوم وخت چی سپی په کوم لوبښی خوله ولکوی او وئی خټی نو هغه لوبښی به دری واری او یا دا چی اوه کرته به هغه په اوبو ومنيځی یا به ئی په خاورو وموشی هم پاکیری.

همدارنکه د پشو جوټه مکروه ده که نوری اوبه پیدا کیدی د پیشو په جوټه به اودس نه کوی او که پیشو مورک خوړلی وه نو جوټه ئی پلیټه ده.

همدارنکه پیشو که خوراکی کتغ جوټه کړو غریب او مسکین وه ودی خوری او که غنی وه هغه د نه خوری کوم غریب ته دی ورکړی او که پیشو د چا لاس یا بل ځای وڅاټه تر هغو

پوری به اودس نه کوی چی تر خوئی هغه ځای مینځلی نه وی (رواه دورمختار و هدایه)
مسئله کوم مرغان چی ښکار کوی کورنی چرکی، مورک، مار، چرمبکی وغیره حوټه مکروه
ده او کوم حیوان چی وینه نلری لکه لرم مچ مچی میری وغیره د دی حیواناتو جوټه پاکه ده.
همدارنکه د نامحرمی ښځی نامحرم سړی ته او د نامحرم سړی نامحرمی ښځی ته جوټه
مکروه ده داځکه چی ناجائزه لذت او خوند ورنه اخستل کیږی. نوکه چیری د سړی خپله
ښځه وه یا ئی خپلوان وه چی نکاح ورسره حرامه وی جوټه ئی پاکه ده که چیری نوری اوبه
ورته پیداشی اودس د پری نه کوی (رواه درمنتقی و شامی)
مسئله د خره او کچری جوټه پاکه ده که چیری نوری اوبه وی نو اودس به پری نکوی او
که چیری نوری اوبه نه وی نو اودس دی پری وکړی د اوداسه برسیره به تیمم هم وکړی
(رواه مجمع الانهار)
مسئله که مورک ډوډی نه څه ځای وشکوی لازم او ضروری دی چی د هغه د شکولی
ځای شاوخوا برابر تری لری کړی (رواه دورمختار)

د تیمم مسائل او بیان

کوم وخت چی اوبه یو میل لری وی او په استعمال ئی څوک قادر نه وی یا ورته معلومی
نه وی داسی حالت شریعت جواز ورکوی چی د لمانځه لپاره تیمم وکړی او خپل لمونځ
ادا کړی (رواه منیه و دورمختار)
مسئله که لمونځ کوونکی آبادی که وه او د لمانځه وخت راغی طلب د اوبو ورته واجب
دی او که په ځنکله یا دشته کی وه اوبه ورته معلومی نه وی نو بیا ورته حد د مسافی نشته
تیمم به کوی او خپل لمونځ به ادا کړی که څوک ئی ولیده پوشتنه ورته ضروری ده (رواه
زیلعی)
فایده د شرعی میل اندازه (خلور) زره کزه شرعی ده یو شرعی کز ۲۴ کوتی یوه کوته شپږ
کوتی ده (رواه شامی او عرف شندی)
مسئله که کوهی لاره کی وه اوبه ئی درلودی د راویستلو لپاره څه وسیله نه وی یا ورسره
وه څاه غاړه ته ځناور پروت وه یا د څاه اوبه ناپاکی وی د اوبو وسیتلو نه عاجزه وه نو
داسی حال کی ورته تیمم جواز لری لمونځ به وکړی (رواه مجمع الانهار و دورمختار)
مسئله چاته معلومی وی چی هلته اوبه شته لیکن راولړو کی خطر ده یا دا چی اوبه هلته

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۷۳

په پيسو خرڅيدی او ده سره روپي نه وی داسی حالاتو تیمم ورته جواز لری لمونځ به اداکوی (بحر رائق و رد مختار)

مسئله که یو سپری جنوب وه او بنځه د حیض حالت کی وه هلته یو مری پروت وه او اوبو ته ضرورت پیدا شو لیکن دلته اوبه کمی نو کوم سپری سره چی اوبه وی هغه به خپل ضرورت پری رفعه کړی او که شریکی وی یو بل ته به ئی بخشش کړی مری ته به غسل ورکړی نو دواړه به تیمم ووهی خپل لمونځونه به اداکړی (شرح تنویر و رد مختار)

مسئله یو سپری جنوب وه دومره اوبه ورسره وی چی اودس پری کیده دی به ورکی اودس وکړی او که پدی اوبو پوره اودس نه کیده نو تیمم به وکړی لمونځ به اداکړی (رواه دور مختار و شامی)

مسئله که چا په تیمم لمونځ کړی وه وروسته ئی اوبه پیدا کړی نو لمونځ به نه راکړځوی لمونځ شوی ده (رواه منیه)

مسئله تیمم یا غسل لپاره ضرور نه ده چی ووائی چی زه د تیمم د غسل لپاره یاد اودس لپاره کوم بلکه اول به اراده وکړی چی زه تیمم کوم د ناپاکی لپاره او د لمانځه لپاره یا به په عربی ووائی (نویت ان تیمم لرفع الحدث لحسباجة الصلاة) نو دا نیت د غسل او اودس لپاره کفایت کوی جدا جدا نیت ته ضرورت نشته (رواه عالمکیر)

مسئله که د چا دواړه لاسونه او دواړه پښي بند کی پری وی او مخ ئی زخمی وه داسی حالت کی مریض ته نه د اوداسه او نه د تیمم ضرورت شته هسی به خپل لمونځ کوی (رواه ابوسعود بحر رائق)

مسئله که د سپری پر ځان دانی وی یا ئی بدن د نیم نه زیات زخم وه جنابت ورته پښن شو کولای شی چی د لمانځه لپاره تیمم وکړی او که پر ځان ئی زخم وه روغ جای مینخلو باند زخم ته ضرر وه داسی حال هغه روغ ځای د زخم حکم پیدا کوی تیمم به وکړی (رواه در ورد)

د تیمم شرائط : ۱ اسلام دی ۲ کوم شی چی تیمم سره منافی وی لکه حیض او نفاس د هغه بندیدل ۳ د اوبو نه معزورتیا ده ۴ طالب د اوبو که چیری کمان ئی وه چی نږدی دی او تیمم ئی کاوه د اوبو نشتوالی په وجه ۵ نیت دی ۶ خاوره وغیره ۷ دهغه پاکوالی ۸ لاس په اکثره حصی سره مسحه کول دا پورته اته شیان د تیمم شرائط دی.

د تیمم ارکان : په تیمم کی ۲ رکنه یعنی دوه ضربه دی په یوه ضرب د ټول مخ مسحه کول

دی په دوهم ضرب د دواړو لاسونو مسحه کول دی تر څنکلو پوری
د تیمم سنتونه: ۱ د بسم الله ویل ۲ دواړه رغوی د کوتو په شمول په لوټه وهل ۳ د کوتو
پراخ نیول ۴ په مخ راشکل ۵ شاته بوول ۶ پس د اوچتولو نه ټک وهل ۷ ترتیب دی یعنی
اول به مخ بیا لاسونه مسحه کول ۸ ولا یعنی د وروستی اندام مسحه لمړی اندام نه موخر نه
کول پی در پی والی دی. بعضی علما کرامو ۱ تیمم کول په لوټه یا ځمکه ۲ د ږیری خلال ۳
اول د ښی لاس خلالول په کین لاس او د کین لاس په ښی لاس دی دا هم سنتوکی داخل
دی (رواه من الدرالمختار وردمختار)

ترتیب د تیمم

په تیمم کی اول نیت کول دی بیا د بسم الله ویل دی بیا به دواړه لاسونه په داسی حال
کی چی کوتی پراخی نیولی وی پر لوټه یا مځکه یا د ځمکی د جنسه چی وی وهی پورته
کړی ټک وهل دی بیا به ئی د مخ مخی او شاته به ئی کش کړی بیا دی اوچتی کړی بیا به
دواړه لاسونه پرمځکه ووهی تک به ئی ووهی دواړه لاسونه به پری مسحه کړی (رواه شرحه
مینه الکبیر)

صحت د تیمم

تیمم په لوټه یا مځکه، خلال د ږیری، د شی لاس مځکی مسحه کول چپ لاس نه
سنت طریقه ده.

مسئله د ځمکی سیوا چی داسی شی هغه د ځمکی د جنسه وی او پاک وی تیمم
ورباندی جواز لری لکه خاوره شکه چونه رانجه وغیره دا چی د مځکی د جنسه نه نوي
لکه وسپنه سره زر سپین زر غنم لرکی دانی وغیره پداسی شیانو تیمم جواز نلری او که چیری
پدی شیانو د وړی خاوری پری پرتی وی نو بیا تیمم پری جواز لری همدارنکه په تیکه یا له
جنسه د تیککی که هغه بالنبت یا بل شی وی تیمم پری جواز نلری او که د وړی او خاوری
پری پرتی وی نو بیا تیمم پری جواز لری (رواه منیه و بحر)

مسئله د جمعی د لمانځه او د اخترو د لمنځو لپاره تیمم جواز نه لری د جمعی لمانځه
لپاره دی اودس حتمی وکړی خیردی که لمونځ ورنه فوت شی خپل د ماسپشین لمونځ به
وکړی (رواه بحر رائق)

او که د اختر لمانځه کی اودس مات شی نو تیمم کولای شی (رواه هدایه)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۷۵

مسئله د جنازي لمونځ تيار وه يقين ئی وه چی تر څو زه اودس کوم لمونځ رانه ځی نو تیمم ورته جواز لری او که وروسته بله جنازه راغله بیا ئی يقين وه چی تر څو زه اودس کوم جنازه لمونځ رانه ځی بیا هم ورته تیمم جواز لری لیکن په تیر تیمم به د دی جنازي لمونځ نه اداکوی بیا به تیمم وهی.

مسئله که چا د تلاوت لپاره اوبه نه وی حتمي به د تلاوت لپاره او هم لاس وروړو لپاره تیمم ووهی لیکن پدی تیمم لمونځ نشی کولای (رواه دورمختار)
مسئله په یوه تیمم چی اوبه نه وی څومره فرضی لمونځونه چی اداکوی اداکولای ئی شی همدارنکه د نفلو واجبو او سنتو حکم هم دی (رواه هدایه)

پر موزو باندي مسحه کول

د څرمنی هغه موزی چی پښي ئی تر شنکرو پوری پتی کړی وی هغه ته موزی ویل کیږی څوک چی دری یا څلور میله منزل مخ کی ولری کولای شی چی پر موزو باندي مسحه وکړی (رواه مجمع الانهار)

مسئله نارینه او ښځه ته چی موزی ئی پر پښو وی اوداسه کی کولای شی چی مسحه وکړی مسافر لپاره دری شواروزه او مقیم لپاره یو شواروز جواز لری چی مسحه وکړی کله چی وخت کی پوره کیږی موزی به اوداسه ته باسی د خپو مینځل ورته واجب طریقه ده (رواه دورمختار)

مسئله که چیری اودس ئی وکړو موزی ئی پښو کړی اودس ئی لامات نه وه خوب پری راغی ویده شو نو د مسحی موده ئی د خوب د اول حصی نه شروع کیږی د بیداریدو نه (رواه شامی)

مسئله په موزو باندي د مسحی سنت طریقه دا ده چی د خپلو لاسونو کوتی لمدی کړی بیا به ئی د پښو د کوتو د پاسه په ښی پښه ښی لاس او په چپه پښه په چپه لاس کیږدی بیا به خپلی کوتی د پرکونو د پاسه تر پښویو پوری راکش کړی د لاسونو د رغو اښودل د کوتو سره په موزو باندي غوره ده یو وار به مسحه کوی (رواه مینه)

مسئله په مسحه کولو کی کوتی داسی لمدی شی چی اوبه ورنه وڅاڅی بیا به ئی رغو سره کوتی پر موزو راکش کړی.

مسئله پر موزو باندي په بر هم مسحه جواز لری او په لاندي برخه جواز نلری (رواه

دورمختار و منیه)

مسئله پر موزو کم د کمه پر دری کوتو مسحه کول فرض ده. په کمو باندي مسحه نه صحیح کيږي او که د مسحي پرځای ئی دری کوتی لمدي کيشودی هم صحیح ده مسحه ئی وشوه (رواه شرح تنوير)

مسئله که د چا په باران یا شبنم کی موزی لمدي شوی هم مسحه ئی کيږي (دورمختار) مسئله په جورابو مسحه جواز نلری او که د پخی په اندازه څرمن پری کنډل شوی وی بیا جواز لری (رواه شرح تنوير)

مسئله که موزه د دوه کوتو په اندازه څيږي وه او پښه ورنه ښکاریده مسحه پری جواز نلری او که د دوو کوتو کمه څيږي وی مسحه پری جواز لری (رواه مينه) مسئله په کوم شی چی اودس ماتيري مسحه هم پری ماتيري بل دا چی کوم وخت موده پوره شی مسحه ماتيري کوم وخت ئی چی موده پوره شوه موزی به باسی خپلی پښی به مينځی نوی اودس ته ئی ضرورت نشته (رواه دورمختار)

پر پتي باندي مسحه کول

مسئله که د چا نوک پری شوی وه یا ئی پخه چاودی وه په هغه ئی وازده یا بل شی ايښی وه او لری کولو ئی ضرر رساوه او هغه د پاسه به اوبه وبيوی او که اوبه ضرری وی نو مسحه به پری وکړی یا ئی که بدن زخم یا دانه وه اوبو ورته ضرر رساوه نو مسحه به خپل څوک ځای کولای شی (رواه مينه)

مسئله په پتي هغه وخت مسحه جواز لری چی اوبه ورته ضرر رسوی او مينځل ورته مُضر تماميږی نو لوند لاس به پری راکش کړی او که لاس کش کولو ضرر رساوه مسحه به پری وکړی (رواه قاضي خان بحر رائق)

مسئله که بدن زخم وه او پتي ئی پری لکولی وه اوداسه کی د پتي لری کولو نقصان رساوه د پتي برسیره به مسحه وکړی او که مينځلو ورته نقصان نه رساوه پتي به لری کړی ودی مينځی (رواه دورمختار)

مسئله که چا اودس درلوده پتي ورنه ولويده او زخم ئی جوړ نه وی نو خپله پتي به وټپي پخوانی مسحه صحی ده او که زخم ئی جوړ وه او پتي ورنه ولويده مسحه ئی ماته شوه مينځی به ئی (رواه کيږي)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۷۷

مسئله معزور ته په موزو باندې مسحه جائز ده او که نه؟ په کوم وخت چې ده اودس کړې وي بيا ئې موزې پر پشو کړې وي په دومره ساعت کې به دننه به څه وخت هغه عزز چې دی دکوم عزز په وجه معزور شوی وي يا مخکې شوی وي نو که د لمانځه وخت کې دننه دننه ورته بله څه خبره د اودس ماتونکې پيشه شوه او د هغه په وجه ئې اودس کاوه او د لمانځه وخت لا پاتې وه مسحه به کوي که د لمانځه د وخت په تلو سره څرنکه چې د ده اودس ماتيری مسحه ئې هم ماتيری نو چې د وخت تلو نه وروسته چې دی اودس کوي خپې به هم مينځې او که هغه ساعت دننه دننه ورته عزز وه پيش شوی نو د وخت به تلو سره اکر که د ده اودس ماتيری خو مسحه هم ورله جايزه ده لکه چې سپرې مسافر وي درې شواروزه او که مقیم وه يو شواروز ده (رواه دورمختار و شامي)

د معزور بيان

که د چا په بدن په کوم ځای داسې زخم وه چې تل تری وينه بهیده يا ئې پوزه داسې ماته شوه چې روانه وه او يا د وړو بولو مريضی وه چې تل ورنه څاخکې وتل يا داسې ناجوره وه چې هر وخت ورنه باد خارجیده يا بڼځه داسې ناجوره وه چې په حيض کې هر وخت وينه ورنه روانه وه يا د چا غور خور وه هر وخت ورنه ژوه روانه وه وتله او ده به لمانځه کې دومره وخت نه مونده چې د اودس کولو په اندازه ئې وخت قدری فرض پکښې پوره کړې او خپل لمونځ پکښې ادا کړې داسې کسانو ته معزور ويلی شی نو د معزور حکم دا دی چې هغه دی د هر فرض لمانځه لپاره اودس وکړې د ده اودس به ترکومه وخته چې د لمانځه وخت پاتې وي اودس به ئې هم پاتې وي

که معزور سپرې د ماسپښين لمانځه لپاره اودس وکړو او د ده د بدن نه د ماسپښين تر اخره پورې څومره وينه يا ژوه وبهیده نو د ده اودس باقی دی کله چې د مازديکر وخت داخل شو نو د ده اودس چې د ماسپښين لمانځه لپاره ئې کړې وه هغه اودس ئې مات شو د مازديکر اودس به وکړې

مسئله معزور به د هر لمانځه لپاره اودس تازه کوي پدی اودس کولای شی چې خپل قضائی فرض لمونځونه نفل او تلاوت د کلام ربی پری وکړې (رواه هدايه)

مسئله هغه وخت سپرې ته معزور ويلی شی چې د لمانځه په ادا کولو کې يا د لمانځه د ادا کولو په اندازه د ده بدن نه وينه يا ژويه جاری وي مثلاً د يو وخت لمانځه لپاره ئې

اودس وکړ د بدن نه ئی وینه یا ژوه جاری وه یا دا چی په لمانځه کی یا دا چی د لمانځه او اودس ترمینځ ده نه وینه یا ژوه جاری وه نو همدا یو اودس د یو وخت لمانځه لپاره کافی دی کوم وخت چی د بل لمانځه وخت داخل شو د ده اودس هم مات شو بل اودس تازه کوی هغه وخت د معزوریت نه ووت چی د یوه لمانځه وخت د ده زخم نه وینه یا ژوه لاپره نشی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که د مریض داسی زخم وه چی وینه ئی جاری وه لاندی یا برسیره ئی ټوټه واچوله هغه ټوټه بیا د لمانځه مخکی بی نماځه شوه خیردی لمونځ دی اداکړی د همدی یو وخت لمونځ ئی کیږی (رواه خلاصة الفتاوا و دورمختار)

مسئله د معزور اودس تر هغه وخته پوری اودس ثابت وی چی کوم وخت د بل فرض لمانځه وخت داخل شی کله چی د بل فرض لمانځه وخت داخل شو نو د معزوره اودس ماتیریی که فرضا چا د سحر د لمانځه لپاره اودس وکړو کله چی لمر راوخوت نو د سحر اودس ئی مات شو د لمر ختلو وروسته بل څه د سهار په اودس نشی کولای که چیری معزوره د لمر ختلو وروسته اودس وکړو پدی اوداسه کولای شی چی د ماسپنبن لمونځ هم اداکولای شی او همدا اودس به ئی د ماسپنبن د وخت ختمیدو پوری باقی وی (رواه هدایه و رد)

مسئله که معزور د وینی یا ژوی په بندیدلو پوری قادر وی نو دا طریقه ورباندی واجب ده چی په هره طریقه چی وی خپل وینه یا ژوه بنده کړی یا ئی کمه کړی که د معزور وینه سجده کی روانه وه البته د پزی نه خیردی خپل لمونځ دی وکړی خیردی که په ناسته ولاړه اشاره د وکړی که په ولاړه وینه ورنه تله په ناسته د وکړی او که په ناسته وینه یا ژوه ورنه تله په اشاره د خپل لمونځ وکړی د ملاستی په اشاره به لمونځ نه کوی د ولاړی په اشاره خپل لمونځ وکړی (روه در و رد)

مسئله که معزور اودس وکړ پداسی حال چی وینه ئی بنده وه او د وخت لمونځ ئی هم پداسی حال کی وکه چی بیا دغه وخت ووت او ده ته څه خبره د اودس ماتوونکی نه وه پیشه شوی نو د وخت په تلو سره دغه اودس نه ماتیریی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله که د معزور وینه یا ژوه وغیره په جامه لکیدلی وه او ده ته معلومه وه چی زه که دا مینځم او لمونځ پری کوم لمونځ به می لانه وی خلاص او دا به ناپاکه شی نو د هغه مینځل پری واجب نه دی او دا ورته معلومه وی چی دومره ساعت کی نه پلیته کیږی نو چی د

یوی روپی په اندازه وی یا زیات وی مینخل ئی پری واجب دی فتوا پدی راغلی چی بی د هغی مینخلو نه ئی لمونځ نه کیږی (رواه شرح التنویر)

د حیض او استحاضی بیان

په هره میاشت کی چی کومه معروفه وینه د ښځی نه ځی هغی ته حیض وائی چی د حیض موده کم د کمه دری شپې او دری ورځی ده او زیات د زیات نه لس شپې او ورځی ده که چیری د دری شپو او ورځو نه مخکی وینه بنده شوه نو هغه ته حیض نه دی بلکه هغه استحاضه ده استحاضه مرض ته ویل کیږی او که چیری د لسو شپو او ورځو نه واوښت که دا عمر کی یو کرت وه نو لس ورځی ئی حیض ده متباقی ورځی ئی استحاضه ده (رواه هدایه) مسئله د نهو کالو نه مخکی ښځی ته حیض نه ورځی که چیری نجلی ته په نهو کالو کی وینه راغله هغه حیض نه دی بلکه استحاضه ده بیا کله چی (۵۵) کلو ته ښځه ورسیده نو بیا هغی ته زړوکی (حیض) نه ورځی، بیا هم که پداسی عمر کی ورته سور رنکه یا تور رنکه وینه راغله نو هغه حیض دی او که چیری رنک ئی ژیر شین او خړ رنکه وی نو دا حیض ندی او که همدی عمر ئی عادت وه نو بیا هغه حیض دی (رواه بدایع و رد مختار) مسئله که د حیض وخت سور تور ژیر او خړ سیوا د خالص سپینوالی هر څه چی وی دا حیض دی (رواه رد مختار)

مسئله که د وړوکی نجلی زړوکی بیلمازه شو او هغه لس شپې ورځی یا د دی نه کم وی یا زیات وی دری شپې ورځی ئی حیض او که د لسو شپو ورځو نه زیات شو نو دغه لس شپې ورځی ئی د حیض دی نوری زیاتی ئی مستحاضه ده (رواه هدایه)

مسئله د یوی ښځی خاص عادت نه وه بلکه کله کله به ئی پنځه ورځی زړوکی ورته وه او که به اوه ورځی وه همدارنکه به بدلیده او رابدلیده یا یوه میاشت کی پوره لس ورځی وشو نو دا ټول لس ورځی په حیض کی راځی (رواه بحر و شامی)

مسئله که د نجلی اول وار وینه یوه میاشت پوره روانه وه نو اول نه تر لسو ورځو پوری حیض دی متباقی ورځی ئی استحاضه ده (رواه رد مختار)

مسئله که ښځی ته دری شپې او ورځی څه پلیتی راغله بیا دا پنځلس ورځی بنده شوه بیا ئی دری شپې او ورځی پلیتی راغله په منځ کی پنځلس ورځی ټولی د پاکی دی اول او آخر ئی د حیض وخت دی (رواه شامی)

د حیض احکام

په ښځه باندې د حیض وخت کی لمونځ او روژه نیول نشته کوم وخت چی پاکه شوه نو د لمانځه قضائی پری نشته د روژی قضائی به راوړی (مجمع الانهار)

مسئله ښځو باندې د حیض وخت کی لمونځ او اودس نشته لیکن د هر لمانځه وخت کی به اودس کوی په جای نماز به د یوه وخت لمانځه په اندازه کینی الله ﷻ به یاد وی دا د دی لپاره چی د لمانځه عادت ورنه هیر نشی (رواه مجمع الانهار)

مسئله کوم وخت چی ښځه حیض کی وی خاوند لپاره ئی د نامه لاندی لاس وړل حرام دی او که چیری کوم زړوکی او پرده منځ کی وی بیا نو فرق نه لری د نامه پورته د زنکانه کوز لاس وروړل فرق نه لری همدارنکه ښځی سره د حیض وخت کی ملاسته، ښکلول، ناسته، ولاړه، خوړل، او څکل وغیره جائز دی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که خاوند ته معلومه وه چی ښځه حیض کی ده او جماع ئی ورسره وکړه نو دا کناه کبیره ده حتمی به توبه باسی یو یا نیم دینار به خیرات ورکړی (رواه در و رد)

مسئله که ښځه نیکه او صالحه وه رښتیا کویه وه خاوند ته ئی وویل چی زه په مرض کی یم بیا نو نژدی کیدل ورته حرام دی او که دروغژنه وه د خاوند پری اعتبار نه وه صرف د هغی په وینا حرام والی نه راځی.

مسئله که دی ښځی زړوکی پوره لس شپی ورځی وه نو د خاوند صحبت ورسره جواز لری اکر که غسل ئی هم نه وی کړی او د لمانځه وخت پری تیر شوی هم نه وی (رواه هدایه و شامی)

مسئله که دی ښځی عادت پنځه ورځی وه او پدی میاشت کی دوه ورځی پلیتی راغله بیا هغه بنده شوه اودس به کوی لمونځ به هم کوی لیکن تر هغه وخته چی د لمانځه وخت پوره شوی نه وی جماع به نکوی (بحر رائق)

مسئله د واده شوی ښځی لپاره د حیض وخت کی او پاکی کی د مالوچ وغیره ایښودل فرج کی غوره ده او د ناواده شوی ښځی لپاره خاص د حیض وخت کی غوره دی همدارنکه د واده شوی ښځی لپاره بعضی علما کرام وائی چی د حیض وخت کی د مالوچ وغیره ایښودل سنت دی او د پاکی وخت کی ښځی لپاره بیا د مالوچ وغیره ایښودل مستحب دی (رواه دورمختار و شامی)

د نفاس مسائل

ښځې نه چې د بچي د پيدا كيدو وروسته كومه وينه چې څلويښت شپې او ورځې روانه وي هغه ته نفاس ويل كيري د نفاس موده كم د كمه څلويښت شپې او ورځې ده او د كمې مودې ئې حد نشته نو كه يو ساعت وينه ورنه لاړه شي هغه نفاس دى نو داسې ښځو ته هم روژه نيول او لمونځ كول معاف دى (رواه مجمع الانهار)

مسئله كه د بچي د پيدا كيدو وروسته ښځې نه وينه جاري نشوه نو دا به غسل كوي. مسئله كه د ښځې حمل وغورځيده كه يو يا نيم اندام ئې روغ شوى وه كوته نوك ويښته وغيره بيا ئې حمل وغورځيده وروسته كومه وينه راغله نو د هغه د نفاس وينه ده او كه چيرې كوم اندام ئې روغ شوى نه وه بيا نو نفاس كيداي نشي نو دا وينه د حيض ده درې ورځې يا كم د كمه پنځلس ورځې پاكه هم وه او كه داسې نه وه بيا نو دا استحاضه ده (دورمختار و شامې)

مسئله كه د ښځې د نفاس عادت ۲۵ ورځې وي او دا ۲۵ ورځې پوره شوى ليكن وينه ئې ونه دريده غسل به تر هغه وخته نه كوي تر څو وينه ئې بنده شوى نه وي مثلاً ۳۰ مه ورځ وينه بنده شوه غسل به كوي لمونځ به آداكوي د نورو لمونځو قضائې پري نشته ولې چې عادت ئې ۲۵ ورځو نه ۳۰ ورځې شوى (شرح التنوير)

مسئله د ښځې وينه په نفاس كې څلويښت ورځو نه مخكې بنده شوه د وينې بنديدو نه وروسته به غسل كوي لمونځ به كوي او قضائې به نه كوي كه لمبول ورته ضرر رساوه نو تيمم به كوي (رواه شرح التنوير و رد مختار)

مسئله د دو نفاسو تر منځ د پاكي موده كم د كمه شپږ مياشتې دى (رواه دورمختار و رد مختار) مسئله په شپږو مياشتو كې دننه د كومې ښځې چې دوه بچي پيدا شوى نو دا حمل په يوه حسابيري نفاس ئې يو دى او د نفاس موده كې اول بچي نه شروع كيري در صورت چې د اول بچي لا څلويښت ورځې نه وي وتلې نو دا وينه نفاس ده او كه وتلې وي دا وينه استحاضې ده (بحر شامې)

د استحاضې مسائل په اوداسه او لمانځه كې د استحاضې احكام لكه څنكه چې د معزور په بيان كې ذكر شوى نو پداسې ښځې باندي لمونځ او اودس هم شته نو كوي به ئې او هم به خپل خاوند سره صحبت كوي (رواه دورمختار)

پنځم باب

د بانگ او اقامت بیان

د هر لمانځه لپاره بانگ سنت موکد دی چی حکم ئی د واجبو هم دی که هغه لمونځ په جماعت وی یا بی له جماعت نه وی قضائی ته هم بانگ ضروری دی مسئله که مسافر وه او ملگری ئی ټول حاضر وه نو بانگ ورته سنت موکد دی همدارنکه اقامت هم ورته سنت موکد دی (رواه دورمختار)

مسئله که چیری د ماسپښین لمونځ په اذان او اقامت سره اداشوی وی دی جومات ته د لمانځه لپاره نور خلک راغلل دوی لپاره اذان او اقامت کول مکروه ده که چیری په همدی جومات موذن او امام مقرر نه وی خلک ورته تک او راتک کوی خپل لمونځونه کوی بیا نو ورته بانگ او اقامت ویل مکروه نه ده بلکه غوره هم دی (رواه فتاوه عالمگیر) مسئله د قضائی لمونځ چی څوک په جماعت کوی نو بیا به اذان او اقامت ورته کوی (رواه دورمختار)

مسئله د پنځه وخته لمونځونه سوا او د جمعی د لمانځه نه سوا د بل لمانځه لپاره بانگ او اقامت نشته بلکه مکروه ده (ردمختار) مسئله موذن لپاره د لوئی بی اودسی وخت کی اذان کول مکروه تحریمی دی همدارنکه په وړه بی اودسی کی د اذان کول موذن ته هم مکروه تحریمی ده باید وئی نکړی (رواه شرح تنویر)

مسئله کوم هلک چی ځوانی ته نږدی وی اذان کول ورته کراهیت نلری همدارنکه پانده ته هم (دورمختار)

مسئله یوه موذن ته یو وخت کی د دوو جوماتو اذان کول مکروه دی (رواه شامی) مسئله د جومات لپاره داسی موذن مقرر شی چی هغه په مسائلو پوه وی پرهیزکار وی اوچت اواز ولری د لمانځه وختونه ورته معلوم وی اذان په ولاړه وی په ناسته اذان کول مکروه دی (بحر رائق)

مسئله څوک چی اذان کوی اقامت د هغه حق دی هغه که حاضر وی یا غیر حاضر وی

خوک چي اقامت وائي موذن بايد ورنه راضي وي او پري خفه نشي (خاينه او عالمکير) مسئله په بانک او اقامت کي دومره فرق دی چي بانک کي پر سحرکي اصلاصات خیر من النوم دوه واری ویل کيږي او په اقامت کي د اصلاصات خیر من النوم په عوض کي قد قامت الصلاصات ویل کيږي بل فرق ئی اذان په جک اواز ویل کيږي او اقامت لږ غوندي قرار ویل کيږي (رواه شرح التنوير و رد مختار)

د آذان لفظي ترجمه

الله اکبر الله ﷻ ډیر لوی ذات ده دا به څلور واری وائي اشهدان لا اله الا الله زه کواهي ورکوم چي نشته بي له الله ﷻ نه بل لایق د عبادت او بندکي دا به هم دوه واری وائي اشهدان محمد رسول الله کواهي ورکوم چي محمد ص د الله ﷻ رسول دی دا به هم دوه واری وائي حی علی الصلاصات راخي لمانځه ته دا به هم دوه واری وائي حی علی الفلاح راخي کامیابي ته دا به هم دوه واری وائي د سحر په اذان کي به اصلاصات خیر من النوم لمونځ بهتر دی د خوب نه دا به هم دوه کرته وائي او اقامت کي به د اصلاصات خیر من النوم پر ځای به قد قامت الصلاصات په تحقیق سره ودریدی د جماعت په لمانځه کي دا به هم دوه کرته وائي بیا به دوه کرته الله اکبر وائي اخر کي به لا اله الا الله نشته بل معبود بي له الله ﷻ یو واری ووايي . بیا به دعا وکړي.

د لمانځه لفظي ترجمه

د ثنا لفظي ترجمه:- (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ) پاکي وايو تا لره ای الله ﷻ (وَبِحَمْدِكَ) او ستا تعریف سره یادوو مونږ تا لره (وَتَبَارَكَسْمُكَ) او مبارک د وی نوم ستا (وَتَعَالَى جَدُّكَ) او لوی شان دی ستا (وَلَا إِلَهَ) و نشته معبود برحق (غَيْرُكَ) بي له تانه یا الله ﷻ .
(اعوذ بالله) پنا غواړم زه د پاک خدای نه (من الشيطان الرجيم) د شيطان رتل شوی نه (بسم الله) شروع کوم په نامه د خدای ج (الرحمن الرحيم) چي رحک کوونکي او مهربان ذات

د سورت فاتحي لفظي ترجمه (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ټوله ثنا او صفت الله ﷻ لره ده (رب العلمين) چي پالونکي د مخلوقاتو دی (الرحمن الرحيم) رحم کوونکي او مهربان دی (مالک يوم الدين) مالک د ورځي د قيامت (اياک نعبدُ) ای الله ﷻ خاص ستا عبادت

کوو (وَأَيَّاكَ نَسْتَعِينُ) او خاص تا نه مدد غواړو (اهدنا) هدايت کړې مونږ ته (صِراطِ الْمُسْتَقِيمِ) د مستقيمي لاري (صراطِ الذين) لاره د هغو کسانو چي (انعمت عليهم) تا د نعمت انعام کړې پر هغوي (غيرالمغضوب) نه د هغه کسانو چي غضب پري کړای شوي دي (ولا الضالين) او نه د کمراهانو. امين دا دعا قبوله کړه

د سورت اخلاص لفظي ترجمه: (قُلْ) ووايه (هُوَ) شان دا دي (الله احد) چي الله يو دي (الله الصمد) خدای پاک بي نيازه دي يعنی ټول ورته احتياج دي او الله عَلَىٰ عِلْمِهِ چاته محتاج نه دي (لم يلد) نه تری څوک پيداشوي (ولم يولد) او نه دي د چا نه پيداشوي دي (ولم يكن له كفوا احد) او نه شته د هغه مثل.

تسبيح: (سبحان ربی العظيم) پاک دي رب ځما چي ډير لوی دي (سمیع الله) اووړيد خدای پاک لمن حمد د هغه چا چي د هغه ثنائی وکړه (ربنا لک الحمد) ای پروردکاره تالره ثابته ده ثنا او (سبحان ربی الاعلی) پاک دي رب ځما چي ډير عالی شان دي.

د تشهد لفظي ترجمه: (أَتَّحِيَاتُ لَ اللَّهِ) د ژبي ټول عبادتونه خاص الله عَلَىٰ عِلْمِهِ لري دي (وَالصَّلَاتُ) او هم بدني عبادتونه (وَالطَّيِّبَاتُ) او هم مالي عبادتونه (اسلام عليك اي ها النبي) سلام دي وي پر تا باندي اي نبي ع (ورحمة الله وبركاه) او رحمت د خدای پاک او برکتونه د هغه (اسلام علينا) سلامتيا دي وي پر مونږ باندي (وعلا عبادالله الصالحين) او په بنده کانو د خدای پاک باندي چي نیک دي (واشهد ان محمد عبده ورسول) او شاهدي ورکوم چي محمد د هغه بنده او د هغه رسول دي.

دروود شريف: (اَللّهُمَّ صَلِّ) اي خدايه رحمت نازل کړه (علي محمد) پر محمد ص باندي (وعلا ال محمد) په آل د محمد باندي (کما صليت) لکه چي رحمت دي کړې په (علي ابراهيم) په ابراهيم باندي (و علي ال ابراهيم) په آل د ابراهيم باندي (انک) په تحقيق سره ته (حميد مجيد) ستايل شوي او خاوند د لوئی يی.

(اللهم بارک) اي خدايه برکت نازل کړې (علي محمد و علي ال محمد) په محمد باندي او په آل د محمد باندي (کما بارکت) لکه چي تا برکت کړې دي (علي ابراهيم و علي آل ابراهيم) په ابراهيم باندي او په آل د ابراهيم باندي (انک حميد مجيد) په تحقيق سره ته ستايل شوي او خاوند د لوئی يی.

(اللهم ربنا) اي پروردکاره زمونږ (آتنا في الدنيا) راکړې مونږ له دنيا کي (حسنة) نيکي (وفي الآخرة حسنة) او په اخرت کي نيکي (وقنا عذاب النار) او وساتي عذاب د اور نه.

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۸۵

دعا قنوت: (الهم انا) ای خدایه په تحقیق سره مونږ (نستعینک) مدد غواړو تا نه (ونستغفرک) او طلب د بخښنې کوو تا نه (ونومنوبک) او ایمان راوړو په تا باندې (ونتوکل علیک) او توکل کوو پر تا باندې (ونثنی علیک الخیر) او ثنا وایو پر تا باندې نیکه (ونشکرک) او شکر ادا کوو ستا (ولانکفرک) او ناشکری نه کوو ستا (ونخلع ونترک) او لری کوو مونږ او پریدو ئی (من یفجرک) څوک چی نافرمانی کوی ستا (الهم ایاک نعبد) ای الله ﷻ خاص ستا عبادت کوو (ولک نصلی ونسجد) او خاص ستا لپاره لمونځ کوو او سجدی کوو (والیک نسعی) او خاص ستا طرفته زغلو مونږ (ونخفد) او خدمت ته حاضر یرو مونږ (ونرجو ورحمتک) او امید لرو مونږ د رحمت ستا (ونخشی عذابک) او ویر یرو مونږ ستا د عذاب نه (ان عذابک) په تحقیق سره عذاب ستا چی دی (بلکفار ملحق) پر کفارو باندې پیوست کیدونکی دی.

د جومات احکام

جومات د الله ﷻ عبادت گاه او مسلمانانو لپاره د عبادت بهترین مقام دی. په حدیث شریف: کی راغلی چی جومات د متقیانو کور دی هر څوک چی جومات سره مینه لری الله ﷻ هغه ته د ایمانداري کواهی ورکوی او هر څوک چی جوماتونه ابادوی هغوی ته الله ﷻ کورونه ابادوی او د رحمت ملائکی تل ورسره ملکری او کمکونه کوی (فضائل اعمال)

بل حدیث شریف کی راغلی چی څوک جومات ته ځي هغه سره د ایمان جنه وی او په هر قدم ورته الله ﷻ عملنامه کی یوه نیکی زیاتوی او یوه بدی ئی عملنامه نه کت کوی او یوه درجه ورته جنت کی زیاتوی او د جومات دروازه بند ساتل مکروه تحریمی دی بی له ضرورت نه.

د حدیث شریف مفهوم دی چی څوک جومات جوړ کړی ولو که د یوی خیمی په شکل وی نو الله ﷻ جنت کی کور ورته ابادوی (رواه فضائل اعمال)

فایده: په کوم قوم یا ټولنه کی چی جومات آباد وی هغه قوم ته الله ﷻ د رزق دروازی خلاصوی په روزی کی فراخی راوی او د قهطی دروازی پری بندوی او الله ﷻ هغه قوم کی د اتفاق اتحاد وروکلوی مینه او محبت پیدا کوی د نفاق کمپله ورنه ټولوی.

حدیث شریف: د نبی کریم ص ارشاد مبارک دی چی جومات کی په جماعت سره

لمونخ کول د کور دښتی پولی پتی او نورو ځایونو چی کوی نو جومات کی ۲۵ درجی فضیلت او بهتری لری.

بل حدیث شریف کی راغلی چی څوک اودس وکړی او د جمعی په نیت جومات ته روان شی دومره ثواب لری لکه چی ده د عمری احرام تړلی وی او مکی شریفی ته روان شوی وی (فضائل اعمال)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ به یو اعلان وشی چی چیرته دی ځما کاوندپیان ارشاد به وشی چی یا الله ﷻ ستا کاوندپیان څوک دی الله ﷻ به وفرمائی چی ځما کاوندپیان هغه اشخاص دی چی هغوی دنیا کی جوماتونه اباد کړی او جوماتو سره ئی مینه درلوده. نن به هغه شخص راساً جنت ته داخلیری (فضائل اعمال)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی څوک جومات سره محبت ساتی هغه راساً الله ﷻ سره محبت ساتی (رواه مشکوة)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی څوک تیاروکی جومات ته ځی هغوی ته پوره د نور زیری ورکړی حشر به ئی متقیانو سره وی (رواه مشکوة)

د جومات باره کی مسائل

مسئله کوم کور کی چی جومات ته ځای جوړ شی هغه د جومات حکم نه لری (رواه بحر و هندیه)

مسئل جومات ته د جنوب او حائضی ښځی داخلیدل منعه دی.

مسئله جومات کی د تجارت د خرید فروش خبری بلکول منعه دی (رواه عالمکیر دورمختار)

مسئله د جومات په دیوال او محراب د قرانکریم ایاتونه لیکل منعه دی داځکه چی کله جومات شهید کیری بیا هغه ایاتونه حیوانات پایمالوی (رواه هندیه و عالمکیر)

مسئله جومات کی اودس کول او مضمضه کول مکروه دی او که جای ورته جوړوی بیا فرق نلری (هنديہ و شامی)

مسئله جومات کی د کاسب کارکول منعه دی ځکه چی جومات د عبادت ځای دی (هنديہ)

مسئله جومات کی خوراک کول او خوب کول منعه دی که مسافر وی یا متعکف فرق نه

لری (هنديه)

مسئله جومات کی لاره جوړول نیالکی ایښودل شه ندی او که د جومات لپاره وی فرق

نلری (شامی)

مسئله جومات کی تل لپاره د ناستی ځای تعین کول مکروه دی (رواه هنديه)

مسئله د توتکی او شاپرک د جالی ورکول جواز لری (رواه شامی)

مسئله که د چا په جامو او پښو باندی خټه یا بل شی نښتی وی د هغه موشل د جومات

په دیوال یا د دروازی په تادری باندی مکروه دی (رواه دورمختار)

نوټ: مسئله د آذان او اقامت منځ دومره درنک تیروول چی لمونځ کوونکی په کی ورشی

او لمونځ غوره وخت کی وشي اقل د پنځوس ایاتو لوستلو په اندازه وی او د ماښام بانک

او د لمانځه ترمینځ باید اقل دری ایاتونه ولوستل شی (رواه شرح التئیر و ردمختار)

د امامت بیان او مسائل

په امامت کی ۶ شرطونه دی لدی شیرو نه که یو شرط ترک شی امامت ئی نه صحیح

کیری.

۱ اسلام دی کافر امامت صحیح نه دی ۲ بلوغ دی د صغیر امامت صحیح نه دی ۳ عقل

دی د لیونی امامت نه صحیح کیری ۴ نارینه دی د ښځی امامت نه صحیح کیری ۵ قرائت

دی د امی امامت نه صحیح کیری ۶ سالم دی د معزور امامت نه صحیح کیری.

نوټ: که چیری تول جماعت د ښځو وه نو د هغوی لپاره نارینه ضرور نه دی او که

جماعت د نابالغو وه نو بالغوالی ورته ضرور نه دی او که جماعت د معزورو وه د بی عزره

امامت ورته ضروری نه دی.

مسئله د ټولو نه اول د هغه شخص امامت بهتر دی چی هغه د لمانځه په مسائلو ښه

پوهیری بل دا چی قرائت ئی درست وی بل دا چی فاسق نه وی د تقوادار امامت درست

دی بل دا چی پرهیزکار وی عمر ئی زیات وی، ښایسته وی، خوش اواز وی، پاک دامنه

وی، ښایسته ښځه ولری دا ځکه چی د نورو ښځو کتلو نه مسئون وی. بل دا چی د هغه

شخص رعب قرب زیات وی بل جامی ئی ښی اغوستی وی بل دا چی د مسافرو نه د مقیم

امامت بهتر دی د تیمم کوونکی نه د اودس کوونکی امامت ښه دی.

په پورته اشخاصو کی چی ذکر شوی که مناسب خلک موجود وه نو د نا مناسب امامت

مکروه تحریمی ده چی په بعضو کی د امامت سلسه مکروه تنزهی ده او په بعضو کی مکروه تحریمی ده (دور مختار و ردمختار) .

په جماعت کی د شاملیدو او نه شاملیدو بیان

مسئله چا چی لمونځ نه وی کړی اذان نه وروسته د هغه وتل جومات نه مکروه تحریمی ده همدارنګه که د جومات اذان شوی نه وی چا چی لمونځ نه وی کړی وتل ورته مکروه تحریمی دی بی له ضرورت نه.

مسئله که څوک په نفلو ولاړ وی هلته جمعه ودریده دی به نفل نه ماتوی بلکه فرضو غوندی به دوهم او څلورم رکعت پوره کوی (رواه دورمختار)

که په فرض لمانځه څوک ولاړ وی دی وخت کی جمعه ودریده که دی شخص څلور رکعت نیت کړی وه او د لمړی رکعت سجده ئی نه وه کړی نو لمونځ به مات کړی امام پسی به اقتدا وکړی البته سلام به په ولاړی کرځوی.

او که چیری ئی د اول رکعت سجده کړی وی نو دوهم رکعت به پوره کوی خپل سلام به کرځوی امام پسی به اقتدا وکړی همدارنګه که ئی د دریم رکعت سجده کړی وی هلته جمعه ودریده نو دی به څلورم رکعت پوره کوی بیا به امام پسی اقتدا وکړی لیکن د مازدیګر لمانځه کی به ځان نه شاملوی دا ځکه چی مازدیګر کی نفل نشته او که بیا نورو لمنځو کی شاملیری هغه ورته نفل کرځی (رواه شامی)

مسئله که څوک د ماسپښین په سنتو ولاړ وی جمعه شروع شو یا ئی خطبه شروع کړه نو دی به لمونځ نه ماتوی دوه رکعت به پوره کوی سلام به وکرځوی امام پسی به اقتدا وکړی د خپلو دو رکعتو سنتو قضائی به د فرضو وروسته راوړی او که په دریم رکعت کی جمعه ودریده نو بیا به دی څلورم رکعت پوره کړی بیا به خپل امام پسی اقتدا وکړی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله که چا سره د جمعی د فوت کیدو ویره وی داسی حالت کی به سنت پریردی امام پسی به اقتدا کوی وروسته به د فرضو نه به د سنتو قضائی اداکړی (رواه شامی)

مسئله که د سهار جمعه ولاړه وه یا اقامت وویل شو او د سنت نه وی کړی نو که ئی یقین وه چی زه اول یا دوهم رکعت نیسم نو صف نه به جدا سنت وکړی او که جای نه وه په صف کی دی خپل سنت وکړی بیا به امام پسی اقتدا وکړی او که یقین وه چی زه امام پسی

لمونځ نشم نیولای نو سنت به نکوی امام پسی به اقتدا وکړی (رواه شرح تنویر)
مسئله یو سپری د جمعی لپاره جومات ته روان شو اخره قاعده ئی ونيوله او ټول لمونځ
ورنه فوت شوی وه دی شخص لپاره د ټول لمانځه او جمعی ثواب شته او اجر وکړی شامل
دی او که چا قسم وکړ چی زه به دی جومات کی لمونځ نه کوم نو پدی صورت دا شخص
نه حانت کیږی (رواه شامی)

د مقتدی بیان او مسائل

مسئله که مقتدی یو نفر وه یا نابالغ هلک وه نو هغه به د امام بنی خوا ته لږ غوندی بیرته
ودریری داسی وخت کی به مقتدی د امام شاته یا چپی خواته نه دریری مکروه ده (شرح
تنویر)

مسئله که مقتدیان دوه نفره وه یا زیات وه نو د امام شاته به صف تږی د امام بنی او
چپی خوا ته دریدل ئی مکروه تحریمی دی (رواه عالمکیر)
مسئله که اول کی مقتدی یو نفر وه نور مقتدیان راغلل نو اولنی مقتدی به خپل ځان
بیرته راباسی چی پښی ئی جکی نشی په کش کیدو به پښی رابیرته کوی نورو سره به صف
کی ځان یوځای کوی او که مقتدیان ناپوه وه خپله امام به ځان ورو ورو مخی ته کږی چی
بیرته صف جوړ شی (شامی)

مسئله که مقتدی ښځه یا نابالغ انجلی وه هغه به د امام شاته دریری که هغه یوه یا دوه
زیاتی وی او که چیرته مقتدیان ښځی او نارینه کږوږد وه نو هغه به امام څو صفه جوړوی
چی اول صف د سپریو دوهم صف به د هلکانو دریم صف به د ایزکانو وروسته به د ښځو
صف وټږی خپل لمونځ به جماعت سره اداکړی (شرح تنویر)

مسئله امام د جمعی شروع کی اول بیرته خپل مخ مقتدیانو راواړوی که څوک صف کی
وړاندی وروسته وه پوه د کږی پای څی به پورته وی البته په اشاره به ئی پوه کوی په صف
کی د جفت دریدو چی فاصله منځ کی پاتی نشی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که مقتدی اتحیات تر عبده ورسول پوری ویلی نه وه امام پورته شو دلته به مقتدی
اتحیات پوره کوی بیا به پورته کیږی همدارنکه که مقتدی قاعده کی اتحیات پوره کړی نه وه
امام سلام وکړځاوه مقتدی مجبور دی اتحیات به پوره کوی سلام به کړځوی (دورمختار و
شامی)

مسئله که امام نه مخکی مقتدی اتحیات خلاصه کړه مقتدی به چپ کینې دا مستحبه طریقه ده او امام چی اتحیات خلاصه کړه علما وائی چی بیرته د سره به اتحیات بیا شروع کوی چی مقتدیان ځان ورپسی ورسوی لیکن بهتره داده چی امام اتحیات په دمه دمه ولولی تر څو مقتدیات ورپسی ورسیری بیا به سلام وگرځوی (رواه در ورد)

مسئله که مقتدی امام نه مخکی رکوع ته لاره او امام زر ورپسی ورسیده نو لمونځ ئی وشو او که چیری ځنډ پکښی راغی نو بیا مکروه تنزهی ده د امام نه مخکی تلل لویه کناه ده (شرح تنویر)

مسئله که مقتدی امام نه مخکی رکوع کی اوچت شو او کوری چی امام لا رکوع کی ده دلته به مقتدی بیرته رکوع ته ځی امام سره به یوځای پورته کیږی دا ئی په یوه رکوع حسابیری (دورمختار و شامی)

مسئله که امام رکوع کی وه مقتدی نیت پسی وتاړه رکوع ئی پوره و نیوله نو دا رکعت ئی پوره شو او که امام رکوع کړی وه مقتدی ورپسی نیت وتاړه نو د مقتدی دا رکعت پوره نه دی دلته د امام متابعت شرط دی خپلی دوه سجدی به امام پسی وکړی (دورمختار و شامی)

مسئله مقتدی به پدی پنځو شیانو کی د امام مطابعت کوی یعنی چی د امام هیر شو یا ئی ونه کړو نو مقتدی به ئی هم نکوی لکه ۱ په وتروکی ئی دعا قنوت هیر شو یا ئی پرینسود ۲ د دواړو اخترونو تکبیرات ۳ اوله قاعده ۴ سجده تلاوت ۵ سجده سهوه (رواه دورمختار و بحر)

او پدی څلور شیانو کی به د امام مطابعت نکوی یعنی که امام ئی وکړی مقتدی به ئی نکوی لکه ۱ د اختر لمونځو کی زیات تکبیرات ویل ۲ د جنازی لمانځه پنځم تکبیر ویل ۳ د رکن نه زیات یعنی یو رکعت کی دوهمه رکوع او یا دری سجدی ۴ پنځم رکعت ته اوچتیدل (دومختار و بحر)

او دا اته خبری به مقتدی کوی اکر که امام ونه کړی لکه تکبیر تحریمه لپاره لاس اوچتول ۲ د ثنا ویل اکر که امام ویلی وی یا ئی نه وی ویلی او امام لا قرائت شروع کړی نه وی ۳ قامه کی ربنا لک الحمد ویل دی اکر که امام سمع الله نه وی ویلی ۴ په رکوع تسبیح ویل دی همدارنکه سجده کی هم ۵ تشهد په قاعده کی ویل اکر که امام نه وی ویلی ۶ د تکبیراتو انتقال یعنی رکوع نه سجدی ته تلل ۷ د سلام کرځول اکر که امام په څه وجهه پرینبی وی یا جک شو نو مقتدی به حتمی سلام کرځوی ۸ تکبیرات تشریق دی اکر که د

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۹۱

امام هير شول نو مقتدى به ئى حتمى شروع كوى (رواه دورمختار و بحر)
مقتدى په څلور قسم ده مدرک / مسبوق / لاحق / او مسبوق لاحق.
۱ مدرک هغه مقتدى ته ويل كيږي چې اول تر اخره پوري امام سره لمانځه كى شريك
شى.

۲ مسبوق هغه مقتدى ده چې هغه يو يا څو ركعته ورنه تير شوى وي وروسته چې لمانځه
كى داخل شى خپل لمونځ به داسى كوى لكه:
الف: په پاټى ركعتو كى به اول ډك ركعتونه كوى بيا به تش ركعتونه كوى ورپسى به خپله
قاعده كوى چې په دوه ركعتى كى اخره قاعده راځي او كه درى يا څلور ركعتى وي نو اوله
قاعده ئى قاعده اولى راځي فرضاً د مازديكر جمععه ولاړه وه درى ركعته ئى تير وه او زيد
راغى څلورم ركعتى كى شامل شو دلته زيد مسبوق شو كوم وخت چې امام سلام وكړځوى
زيد به پورته كيږي ثنا اعوذبالله او بسم الله به وائى ورپسى به الحمدالله او سورت لولى د
ركوع او سجدى وروسته به اوله قاعده وكړى داځكه چې يو ركعت ئى امام پسى نيولى دى
نو دا ئى دوهم ركعت شو د قاعدى وروسته به جكيږي دريم ركعت به پوره كوى ليكن
قاعده به نه كوى داځكه چې ده كوم ركعت امام پسى نيولى ده هغه سره ئى دا دريم ركعت
شو بيا به څلورم ركعت كوى تنها الحمدالله به پكښى لولى ركوع سجده اخره قاعده به كوى
(شرح التنوير وفتح القدير)

ب: امام اعظم رح فرمائى چې كوم وخت مسبوق امام پسى يو ركعت ونيوه نو دى اول
دوه ركعته ډك كوى كه دا د ماښام لمونځ وي نو دا ئى اخرنى قاعده شوه او كه څلور ركعتى
وي نو دا ئى اوله قاعده شوه بيا به جكيږي يو ركعت به تش كوى وروسته به اخره قاعده
كوى سلام به كړځوى دواړه طريقي جايز دى ليكن اولنى بهتره ده.

مسئله د مسبوق لپاره غوره خبره داده كله چې امام دواړو خواوو ته سلام وكړځاوه پس د
هغه نه به مسبوق پورته كيږي لپاره د دى چې امام پسى د سهوى شك پاټى نه شى د امام د
سلام كړځولو مخكى د مقتدى پاڅيدل بى د عذره مكروه تحريمى دى مثلاً د اودس د
ماتيدو يا د باد د وتلو ويره ورسره وي وخت ورسره كم وه د جمعى يا د اخترو د لمانځونو
معدوريدل يا د مسحى د پوره كيدو ويره ورسره وه (رواه شرح منيه)

ج: لاحق مقتدى لاحق مومتدى هغه ته ويل كيږي چې هغه امام پسى اقتدا كړى وي يو
يا ټول ركعتونه ورنه تللى وي لكه دا چې امام پسى نيت وتاړه بيا ئى اودس مات شو د

اودس لپاره لاره بیرته راغی خو رکعتونه ورنه فوت شوی وه نو دی به د مسبوق په شان خپل لمونځ کوی لیکن پوره به ئی نه کوی او که ټول ورنه تیر شوی وه خپل لمونځ د سر نه کوی. د: مسئله لاحق او مسبوق که یو سړی هم لاحق وی او هم مسبوق وه مثلاً یو رکعت ورنه تیر شوی وه بیا د نیت ورپسی و تاره وروسته ئی اودس مات شو نو دا سړی هم لاحق دی او هم مسبوق نو د لاحق حکم دا دی چی دی به اول خپل فوت شوی رکعتونه اداکوی هغه پس که جماعت ختم شوی نه وه نو د امام مطابعت به کوی او که ختم شوی وه نو خپل لمونځ به پوره کوی څنکه چی په مقتدی قرائت نشته نو لاحق به هم قرائت نه کوی یعنی الحمدالله او سورت به نه وائی لکه څنکه چی په مقتدی د سهوی سجده نه لازمیږی همداسی لاحق به هم سجده نه کوی نیت ورپسی و تاره او په جماعت ورنه خو رکعتونه ورنه لاره نو کوم رکعت چی اول کی امام پسی نیولی ده نو دی مسبوق دی او کوم رکعت ئی چی پس د شراکت نه فوت شوی دی نو دی لاحق کرخی دی به خپل لمونځ داسی اداکوی اول به هغه رکعتونه اداکړی کوم چی د شراکت وروسته فوت شوی دی قرائت به پکی نه کوی ولی چی دی لاحق دی نو په قیام کی به قدر د قرائت خاموش دریږی د قاعدی لپاره به د امام مطابعت ساتی او که لمونځ ختم شوی وه خپل لمونځ به ځانته کوی او که ختم شوی نه وه د امام مطابعت به کوی مثلاً زید راغی د ماسپښین جمعته ولاړه وه یو رکعت ئی شوی وه چی دی په دوهم رکعت کی شامل شو د زید اودس مات شو لاره اوداسه ته بیرته راغی جماعت ختم شوی وه نو کوم رکعتونه چی جماعت کی د شرکت نه پس ورنه تللی وه هغه به د مقتدی په شکل داسی اداکوی چی قرائت پکښی نه کوی چپ به دریږی لکه امام پسی چی ولاړ وی اول رکعت به وکړی بیا به دوهم رکعت قاعده به ورپسی نه کوی (رواه دورمختار و رد مختار)

شپږم باب

د لمانځه بيان او مسائل

خپله لمونځ اظهار د بندګۍ ده بل دا چې لمونځ د الله ﷻ د حکمونو اولين حکم دی بل دا چې د اسلام د پنځه بناو نه دوهمه بناء پنځه وخته لمونځ چې پر هر مکلف مسلمان باندې هغه نړوی يا بنځه چې عاقل بالغ مرثی وی يا ازاد وی لمونځ ورباندې فرض عين دی منکر ئی کافر دی څوک ئی چې قصداً ترک کړی د هغه شخص لپاره سخت وعيدونه دی.

د ادم ع زمانی راپدی خوا د هر نبي وخت کی د شریعت له نگاه دوه وخته لمونځ وه چې یو وخت د لمړختو وخت کی او بل د لمر لویدو وخت کی لمونځونه آداکول کله چې نبي کریم ص الله ﷺ معراج ته وباله نو الله ﷻ نبي کریم ص ته شپه او ورځ کی پنځوس لمونځونه تحفه ورکړه دی وخت کی د نبي کریم ص ملاقات د موسی ع سره کیږی موسی ورته وفرمایل چې ای محمده ص ستا امت شواروزکی پنځوس وخته لمونځ نه شی اداکولی نو نبي کریم ص د موسی ع په مشهوره الله ﷻ ته د کمیدو څو پیشنهادونه وکړل فرضاً اول پیشنهاد کی ورته ۴۰ دوهم پیشنهاد کی ورته ۲۰ همدارنګه څو پیشنهاد وروسته ئی پر ۵ وخته نبي کریم ص قناعت حاصل شو او د الله ﷻ د خوانه ورته دا هم زیری ورکړ شو چې چا دا پنځه وخته لمونځ اداکړو د هغو پخوانیو پنځوس وخته لمونځونو اجر ورکوم ځکه پر مسلمانانو فرض شو.

د لمانځه باره کی لنډ لنډ حدیثونه ۱ لمونځ د دین ستنه ده ۲ لمونځ د جنت کلی ده ۳ لمونځ د مومن معراج دی ۴ لمونځ بهترین جهاد دی ۵ لمونځ د زړه لپاره نور ده ۶ لمونځ د شیطان مخ تورووی ۷ لمونځ د نبي کریم ص د سترګو یخوالی دی ۸ لمونځ د الله ﷻ د خزانو د غوښتنی بهترینه وسیله ده البته هسی لمونځ چې صحابه کرامو کول او هر څه به ئی پری حاصلول لکه حضرت عصام رح یوه ذاهد بلخی نه پوښتنه وکړه چې ته خپل لمونځ څنګه اداکوی هغه ورته وویل چې کله د لمانځه وخت راشی اول په ښه شان اودس وکړم مسواک پکښی استعمال کړم لمانځه ته لار شم په اطمینان ودریږم کعبه شریفه مخی ته راوړم

پښني پل صراط باندی راولم بنی طرف جنت ته کړم او چپ طرف دوزخ ته کړم الله ﷻ په خپل سر حاضر او حضور وکړم او مرک خپل خټ ته نږدی قیاس کړم. او دا لمونځ خپل آخرنی لمونځ وکړم چی ایا زه به بل لمانځه پوری ژوندی یم او که نه؟ بیا لمونځ اداکړم په عاجزی سره خپل نیت وترم الله اکبر ووایم خپل قیام قرائت رکوع سجده او قاعده په ترتیب سره وکړم البته په خشوع او خضوع سره نو د دی لمانځه په اداکولو الله ﷻ ته امید لرم چی دا لمونځ به می قبول شی.

حدیث شریف: حضرت ابوذر غفاری رض نه روایت دی فرمائی چی یوه ورځ نبی کریم ص د منی موسم کی د ونی یو شاخ ونیوه حرکت ئی ورکړو د ونی پانی ټولی ورپیږدی نبی کریم ص را ته وویل چی ای ابوذره مسلمان چی په اخلاص لمونځ وکړی د هغه کناهونه داسی د بدن نه تویری لکه څنکه چی دا پانی توئی شوی او د ونی تنه پاکه صافه راووتله (رواه احمد با اسناد حسن الرافی)

په حدیث شریف کی راغلی چی کوم لمونځ په هغه اوداسه چی مسواک پکښی استعمال شوی وی هغه لمونځ د نورو لمونځونو نه ۷۰ درجی فضیلت لری نبی کریم ص فرمایلی چی ماته دائم الوقت جبرئیل امین په مسواک تاکید کړی ده او دا یوه سنت طریقه ده.

بل حدیث شریف کی راغلی مسواک ۱۰ فایدی لری لکه ۱ خوله صفا کوی ۲ د الله ﷻ د رضایت سبب کرځی ۳ شیطان په غصه کوی ۴ الله ﷻ سره ئی محبت پیدا کیری فرستی هم محبت ورسره پیدا کوی ۵ د غابسو او وری مضبوطی ۶ بلغم رفعه کوی ۷ خوله خوشبوئی پیدا کوی ۸ صفرا لری کوی ۹ د سترکو نظر تیزوی ۱۰ د خولی بدبوی لری کوی بل دا چی سنت طریقه ده.

حدیث شریف: حضرت ابوهریره رض نه روایت دی فرمائی چی نبی کریم ص یو ځلی وفرمایلی چی د چا د کور دروازه کی یو نهر وی ډیری صفا اوبه ولری په هغه نهر کی د ورځی پنځه واری ولامبی ایا د هغه په بدن باندی خیری پاتی کیری صحابه کرامو وویل چی نه هیڅ خیری د هغه په بدن نه پاتی کیری نبی کریم ص ورته وفرمایلی چی همدارنکه څوک خپل پنځه وخته لمونځ اداکړی د هغه شخص کناهونه په همدی شکل بدن نه لری کیری (رواه بخاری مسلم او ترمذی)

ابوسعید خدری رض فرمائی چی نبی کریم ص فرمایلی چی څوک خپل پنځه وخته لمونځونه اداکړی یو لمونځ تر بل لمانځه پوری څومره صغیره کناهونه چی ولری د بل

لمانځه په برکت الله ﷻ ورته معاف کوي.

حدیث شریف: عبدالله ابن عمر رض ارشاد نقل کوي فرمائي چي څوک د خپل پنځه وخته لمانځه حفاظت کوي نو دا لمونځ د ده لپاره د قيامت په ورځ نور يعنې رڼا وي او د حساب کتاب وخت کي ورته حجت او لوي دليل وي او د خلاصي سبب ئ کرځي او څوک چي د خپل پنځه وخته لمانځه حفاظت نه کوي د هغه لپاره د قيامت په ورځ نه نور او نه هم ورته کوم حجت وي او نه د کوم خلاصون ذريعه وي نو داسي اشخاصو عشر به فرعون، امان، قارون اوبي بن خلف سره وي (رواه دورمنشور، منتخب کنز، مشکات، في الكتاب الصلوات)

حدیث شریف: حضرت ابن مسعود رض نه روايت دي فرمائي چي کله د لمانځه وخت راشي يوه فرشته اعلان کوي چي اي د ادم ع زويه جک شه د دوزخ هغه اور مړ کړه چي تاسو د خپلو کناهونو پواسطه پر خپل ځان بل کړيده. دينداره خلک جک شي د خپل لمانځه اداکولو لپاره روان شي نبي کریم ص فرمايل چي کله مسلمان خپل يو وخت لمونځ اداکړي تر بل لمانځه کناه ورته معاف شي (رواه دورمنشور)

کويا د الله ﷻ رحمت ته متوجي کيدل دي کله چي سپري د الله ﷻ خواته متوجي شي نو الله ﷻ ورسره مدد کار شي.

حضرت صهيب د نبي کریم ص ارشاد نقل کوي چي کله به پخواني انبيا ع مو ته کوم مشکل پيش شو دفعتا به لمانځه ته متوجي شول او نبي کریم ص فرمائي چي کله څه واقعه درباندي راځي نو دفعتاً سجدي ته مراجعه وکړي (لمانځه ته) (رواه ابوداود)

حدیث شریف: نبي کریم ص فرمايلي چي کله لمونځ گزار خپل لمونځ په ښه شان سره وکړي په خپل وخت او په جماعت سره ئي وکړي په خشوع او خضوع ئي اداکړي نو دا لمونځ د حشر په ورځ يو نوراني صورت باندي د الله ﷻ حضور کي ودريري د لمونځ گزار لپاره دعا کوي او مغفرت ورته غواړي نو لمونځ گزار ته وائي چي الله ﷻ دي ستا هم داسي حفاظت وکړي لکه څنکه چي تا ځما حفاظت په دنيا کړي ده. چا چي خپل لمونځ صحي او درست نه وي کړي کنډ او کپړ ئي کړي وي قيام قرائت رکوع سجده او قاعده ئي په خشوع او خضوع سره نه وي اداکړي د لمونځ گزار لپاره ښيرا کوي ورته وائي چي الله ﷻ دي تا هم ما غوندي تبا او برباد کړي زه خو دي تبا کړم وروسته هغه لمونځ د زړي کپړي په شکل کړي پر مخ ئي وروولي (رواه دورمنشور و طبراني)

حدیث شریف : پہ احادیث کی ذکر شوی دی چی فرشتی هر وخت اللہ ﷻ ته په عبادت مصروفی وی یوه ډله فرشتی به تر قیامته پوری په رکوع کی وی بله ډله به تر قیامته پوری په سجده کی وی او یوه ډله به تر قیامته پوری په قیام ولاړی وی نو اللہ ﷻ د مومن د اکرام او اعزاز لپاره د دی ټولو مجموعی لپاره ئی دوه رکعتہ نفلو کی ثواب ورکړی ده بیا د قرآن کریم تلاوت په لمانځه کی د هغوی په عبادت زیاته درجه لری (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی څوک یو وخت فرضی لمونځ قضا کړی د هغه شخص نوم د دوزخ په دروازه کی ولیکل شی هغه که بیا وروسته قضائی راوړی هم بیا به هم دی په دوزخ کی یو حُقب چي ۸۰ کاله کیږی هلته سوزی دا چي د یوه قضا شوی لمانځه عذاب دوزخ کی ۸۰ کاله وی ایا د مونږه د څو لمونځو یا ئی چي بلکول نه کوی ایا د هغه به څه حال وی درصورت چي د حشر یوه ورځ د دنیا د یوه کال سره برابره دی پدی حساب به د یوه لمانځه قضا کوونکی قیامت کی د دنیا د عمر په حساب (۲۸۸۰۰۰۰۰۰) کاله دوزخ کی تیروی

سفیری رحمت الله فرمائی چي څوک د سهار لمونځ ونه کړی ملائکی ورته وائی ای فاجره او چي د ماسپنین لمونځ ونکړی ورته وائی ای خاسره او چي د مازدیکر لمونځ ونه کړی وائی ای عاصی او چي د ماشام لمونځ ونه کړی ورته وائی ای کافره او چي د ماخستن لمونځ ونکړی ملائکی ورته وائی ای د الله ﷻ د حق ضایع کوونکیه (رواه غالبه امواظ)

حدیث شریف : د نبی کریم ارشاد مبارک دی فرمائی چي د قیامت په ورځ به اول کی لمانځه حساب کتاب کیږی که بنده د لمانځه په حساب کتاب کی کامیاب ووت نور نو ټولو اعمالو کی کامیاب وی او که لمانځه حساب کتاب کی ناکام شو باقی ټولو اعمالو کی به ناکام وی په نتیجه کی به اللہ ﷻ وفرمائی چي تاسو وکوری که عمل نامه کی نوافل ولری نو ورته تبادله ئی کړی همدارنکه په روژی زکات او نورو اعمالو حساب کتاب شروع کیږی (حدیث المغیره ، مسلم و طبرانی)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چي څوک آذان واوری او دی جومات ته لاړنشی البته بی د عذر نه نو د هغی شخص کور یا بل ځای کی لمونځ نه قبلیږی (رواه مشکوة ابوداود)

حدیث شریف : یوه ورځ نبی کریم ص وفرمایلی چي څما زړه غواړی چي څو ځوانان راوړم خس او خاشاک راټول کړم د هغه چا کور ته اور واچوم چي د جمعی لمانځه ته نه

راغی (رواه ابوداود او مشکوة)

بل حدیث شریف کی راغلی چی بدترین غل هغه دی چی دی د لمانځه غلا کوی صحابه کرامو وفرمایل چی د الله ﷺ رسول د لمانځه غلا یعنی څه؟ نبی کریم ص ورته وفرمایل چی څوک لمانځه کی قیام قرائت رکوع سجده او قاعده سم او درست نه کوی (رواه فی الترغیب او احمد طبرانی)

حضرت ابوطلحه (رض) یو جلیل القدره صحابی یوه ورځ باغ کی لمونځ کاوه یوه مرغه والوت څنکه چی باغ ډیر کڼ وه مرغه یوه خوا بله خوا هوا کی کرځیده د وتلو لاره ئی نه پیدا کوله دغه وخت د ابو طلحه رض سترکی پری ولکیدي لمانځه کی غلط شو چی ما څو رکعته کړی دی کله چی سلام وکړځاوه دفعتا نبی کریم ص ته ئی تشریف یووړ عرض ئی ورته وکړو چی ای د الله ﷺ رسوله ماته خو د خپل باغ د وجی دا مصیبت راغی چی لمانځه کی سهوه شوم نو دا باغ د الله ﷺ د رضا په خاطر تاسو ته درکوم ته څنکه چی پوهیری هسی وکړه (فضائل اعمال)

حدیث شریف حضرت ابوهریره رض نه روایت دی فرمائی چی کله مړی په قبر کی دفن شی خلق ورنه واپس شی نو فرشتی ورته راشی که هغه مومن تقوا داره وی نو لمونځ به ئی سرته زکات به ئی نبی خوا ته او روژه به ئی چپی خواته او نور نیک عملونه ئی د پښو خواته وی نو فرشتی ورتلای نشی نو له دی به سوالونه نه کوی (رواه دورمنشور)

حضرت عبدالله ابن عباس رض فرمائی چی یوکس ټول ورځ روژه نیسی او ټوله شپه نفلونه کوی لیکن دی د جمعی او جمعی لمانځه ته نه ورځی او اشتراک پکښی نه کوی نو دا شخص دوزخی دی (رواه فضائل صدقات)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی څوک ۴۰ ورځی متواتر بی د قضائی نه چی یو تکبیر اولا هم ورنه فوت شوی نوی خپل لمونځ په خپل وخت او په جماعت سره ادا کړی الله ﷺ داسی شخص ته دوه پروانی وعده کړی ده یو دا چی هغه به دنیا کی د نفاق نه خلاص کړم بل دای د دوزخ اور نه به ئی بچ کړم. (رواه ترمذی او مسلم)

حافظ ابن حجر رح فرمائی چی یوه ورځ حضرت ابوبکر صدیق رض حضرت عمر رض حضرت عثمان رض حضرت علی رض او اصحابه د نبی کریم ص سره مجلس کی ناست وه اول

نبی کریم ص وفرمایل چی ځما دنیا کی دری شیان ډیر خوښ دی ۱ خوشبوئی ۲ شه بی

بی یعنی ښه ښځه ۳ لمونځ چی ځما د سترکو یخوالی دی.

حضرت ابوبکر صدیق رض وفرمایل چی ځما په دنیا کی هم دری شیان خوښ دی ۱ ستاسو مخ مبارک ته کتل ۲ خپل مال خرچول په تا باندی ۳ دا چی ځما لور ستاسو په نکاح ده.

حضرت عمر رض وفرمایل چی ځما هم دری شیان دنیا کی ډیر خوښ دی ۱ امر بالمعروف ۲ نهی عن المنکر ۳ او زړه جامه اغوستل.

حضرت عثمان رض وفرمایل چی ځما هم دری شیان ډیر خوښ دی ۱ د وری مړول ۲ برېښه ته جامه ورکول ۳ د قرانکریم تلاوت کول.

حضرت علی رض وفرمایل چی ځما هم دنیا کی دری شیان ډیر خوښ دی ۱ د میلمه خدمت ۲ کرمی کی روژه نیول ۳ په دشمن توره چلول.

دی وخت کی حضرت جبرئیل امین راغی وئی فرمایل چی تاسو د خپلی خوښی شیان روښانه کړل نیی کریم ص ورته وفرمایل چی ښه ده ته هم خپل د خوښی شیان وښیه جبرئیل امین عرض وکړو چی ځما دنیا کی دا دری شیان خوښ دی ۱ ورک ته لاره ښوول ۲ غریب عبادت کوونکی سره محبت کول ۳ د غریبانو د بال بچ سره مدد کول. همدارنکه الله ﷻ بیا د خپلو بندکانو دری شیان ډیر خوښ دی ۱ په خپل طاقت او توان سره د الله ﷻ لارکی خرچول ۲ د کناه په پیښمانتیا باندی ژړل ۳ په لوړه باندی صبر کول.

حدیث شریف : د نبی کریم ص مبارک ارشاد دی فرمائی چی څوک د پنځه وخته لمانځه اهتمام وکړی نو الله ﷻ د هغه لپاره (پنځه) قسم اعزاز او اکرام فرمائی لکه ۱ د هغه به دنیا کی د رزق تنکی لری کړم ۲ د هغه به د قبر عذاب لری کړم ۳ د قیامت په ورځ به عمل نامه په ښی لاس ورکړم ۴ په پل صراط به ئی د بجلی غوندی تیر کړم ۵ جنت ته به ئی بی حساب کتابه داخل کړم. (رواه تنبیة الغافلین، او لیث ثمرقندی، ابن حجر)

په حدیث شریف کی راغلی چی څوک لمانځه کی پورته وکوری لمانځه کی حضور خرابیری داځکه چی لمانځه کی نظر پورته پاتی کیږی. (رواه دورمنشور)

په حدیث شریف : کی راغلی چی څوک د ماخستن لمونځ په جماعت سره وکړی لکه دی سړی چی نیمه شپه ټول عبادت او ذکر سره تیره کړی وی. (فضائل اعمال)

او څوک چی د سهار لمونځ په جمعه سره وکړی لکه دی شخص ټوله شپه په عبادت او بندکی سره تیره کړی وی خوشبخته به تل خپل لمونځونه په جماعت سره کوی. (رواه

فضائل اعمال)

حديث شريف: نبي كريم ص فرمايلي چې لمونځ محوه كوونكي د كناهونو دى څوك چې اول لمونځ وكوي دوهم لمانځه پوري الله ﷻ ورته صغيړه كناهونه معاف كوي. يوه روايت راغلي چې كه چيري خلكو ته معلومه شي چې د بانك او اقامت او د اول صف ناسته لمانځه كي څومره ثواب لري نو بيا به دا شخص په پچه اچولو سره دا چانس ځانته پيدانكړي حتمي به ئي بچه پري اچول. (رواه فضائل اعمال)

مسئله په مكروهه وخت كي د جنازي لمونځ او سجده تلاوت دواړه اداكيري ليكن لږ غوندي كراهيت لري. (رواه فتاوه و دوديه)

د لمانځه شرطونه

د لمانځه د صحت لپاره ۷ شيان بيرون د لمانځه نه دي چې د لمانځه خارجي شرائط بلل كيږي ۱ پاكوالي د بدن ۲ پاكوالي د جامي ۳ پاكوالي د جاي ۴ ستر عورت دى ۵ د لمانځه نيت دى ۶ مخامخ قبلي ته دريدل ۷ وخت دى (رواه شرح التنوير)

مسئله كله چې د لمانځه نيت وتړل شي بايد زړه كي پخه اراده ونيسي او كه چيري په خوله نيت وتړي نو دا ورته بهتره خبره ده (رواه دورمختار)

مسئله د فرض او واجب نيت كي تعين د وخت بلكول ضروري ده كه د ركعتو تعين ئي ونه كړو باك نلري همدارنكه د ماسپنين لمانځه كي په نيت كي د مازديكر نوم واخيستل شي خير دى لمونځ ئي كيږي (رواه شامى دورمختار و ردمختار)

يا ئي د دوه ركعته په عوض څلور يا شپږ ركعته د خولي ووتل فرق نلري نو لمونځ ئي كيږي.

مسئله علما كرام فرمائي چې د فرض او واجب لمونځونو نه سوا نور كوم لمونځونه چې دى صرف د لمونځ نيت كافي دى چې ووايي لمونځ كوم نو دا تخصيص ضرور نه دى چې ووايي سنت د نن سبا يا ماسپنين يا تراويح نفل خسوف يا كسوف ليكن غوره دا ده چې د وخت تخصيص پكښي وشي او د نفلو اداكولو كي ضرورت نشته (رواه شامى و كيږي)

مسئله د امام لپاره د نيت تړل ضروري ده خپل د امامت نيت به كوي وائي به چې زه د دى خلكو امامت كوم (رواه شرح تنوير)

قبلي ته مخ كول كه څوك داسي ځاى كي كيږ راغى چې قبله ورته معلومه نه وه څوك

هم نه وی چی د قبلی پوښتنه وکړی دلته به لمونځ کذار خپل فکر تر آخری پکار واچوی هری خواته ئی چی یقین راغی هغی خواته به لمونځ وکړی لمونځ ئی کیری او که په لمانځه کی ورته د قبلی معلومات وشو نو بیا به مخ اړوی.

مسئله که چا په نیت کی مخ می دکعبی شریفی په لور ونه ویل لمونځ ئی کیری لیکن غوره او بهتره دا ده چی ووائی (رواه عالم کیر دورمختار)

د لمانځه مستحبه طریقه

کله چی لمونځ کذار په لمانځه دریری ۱ نیت وتړی بیا به دواړه لاسونه غورو ته پورته کړی الله اکبر به ووائی چی دا تکبیر تحریمه دی بیا به لاسونه تر نامه لاندی وتړی بیا به سبحانک اللهم ووائی بیا به اعوذبالله ووائی بیا به بسم الله ووائی بیا به الحمدلله ووائی بیا به یو اوورد آیات یا دری لنډ ایتونه ووائی بیا به رکوع ته لارشی په رکوع کی به دری واری سبحان ربی العظیم ووائی بیا به قامی ته لارشی سمع الله لمن حمده ووائی بیا به سجدی ته لارشی په سجده کی به دری واری سبحان ربی الاعلی ووائی په همدی شکل به دوهم رکعت وکړی قاعده وکړی په قاعده کی به التحیت تشهد درودشریف او دعا ولولی اول به بنی خواته ورسته به چپی خواته سلام وکړغوی (رواه شرح تنویر و ردمختار)

فایده په رکوع کی به داسی خمیری چی ملا سر او کوناتی ئی په یوه سطحه قرار ولری او دواړه لاسونه ئی په فراخو کو په زنکنونو کلک نیولی وی.

همدارنکه به قامه کی داسی نیغ دریری لکه څنکه چی په قیام کی دی ولاړ وی نو کله چی د سجدی لپاره ځی باید زنکنونه ئی نیولی وی او د سجدی تکبیر به وائی کله ئی چی زنکونه پر مځکه ولکوی بیا به خپل دواړه لاسونه وروسته پوزه بیا به وچویلی د دواړو لاسونو منځ کی کیردی داسی حالت کی به ئی د لاسونو او پښو کوتی قبلی خواته برابری وی څنکلی به ئی د ځمکی نه جکی نیولی وی خپلی متی به تخرک لاندی نه نیسی لری به ئی نیسی همدارنکه به ئی خپل ورنونه د پښیو او کیپي نه جدا نیولی وی په همدی شکل به ټول رکعتونه وکړی کله چی په قاعده کیناست نو اتحیات به تر اشهدان لاله الاالله ووائی کله چی د اشهدان لاله الاالله ویله او دی اشهد ته ورسیده د بنی لاس منځنی کوته به د غتی کوتی سره حلقه کوی غچه کوته ورپسی نوری دواړه کوتی به ورولی او د (لااله) په ویلو به د شهادت کوته اوچته وی او د (الاالله) په ویلو به ئی بیرته کښته کوی ورپسی به درود

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۰۱

شريف الهم صل علا محمد او درود شريف الهم بارک علی محمد ولولیی بیا به الهم ربنا ولولی بیا به نبی خواته سلام وکرځوی وروسته به چپی خواته سلام وکرځوی. په جمعه کی به مقتدی امام پسی اعوذبالله ، بسم الله ، الحمدالله او سورت نه لولی کله چی امام قامه کی سمیع الله لمن حمده وویل نو مقتدی به ربنا لک الحمد ووائی.

د ښځی د لمانځه طریقه

د ښځی د لمانځه طریقه هم د نارینه د لمانځه غوندی ده لیکن په خو شیانو کی فرق لری

۱ تکبیر تحریمه نارینه خپل لاسونه غوړو پوری پورته کوی پورته کیدو وخت د څادر او پټونه ویستلی وی او ښځه خپل لاسونه د پورته کیدو وخت په ټکری کی دننه نیسی.

۲ نارینه خپل لاسونه قیام کی نامه لاندی تری او ښځه ئی په سینه باندی ږدی او خپل لاسونه داسی ږدی چی د ښی لاس رغوی به د چپ لاس رغوی په شا پروت وی او نارینه غوندی د نامه لاندی د رغوی حلقه پری نشته .

۳ نارینه رکوع کی ټیټیری ښځه صرف دومره ټیټیری چی د لاسو کوتی ئی زنکنو ته ورسیری.

۴ نارینه رکوع کی زنکنونه په پراخو کوتو نیسی البته ټینک نیسی او ښځه محضی خپلی کوتی په زنکنو نیسی.

۵ نارینه سجده کی څنکلی تشو نه بیرته نیسی او ښځی ئی متصل ورسره نیسی.

۶ نارینه سجده کی څنکلی مځکی نه اوچته ساتی او ښځی به ئی پر مځکه لکوی.

۷ نارینه سجده کی خپله خپته ورونو او خیتی د تخرک نه جدانیسی او ښځه ئی متصل ورسره نیسی.

۸ نارینه سجده کی دواړه پښی دروی ښځی به ئی نه دروی دواړه پښی به ښی خواته باسی.

۹ نارینه رکوع او سجده کی خپل ځان فراخ نیسی او ښځی به خپل ځان ټول نیسی.

۱۰ نارینه قاعده کی ښی پښه دروی او په چپه پښه کینی او ښځی په چپ کناتی ناسته وی دواړه پښی ښی خواته باسی.

۱۱ نارینه خپل قرائت په جهر او خفیه کوی او ښځه ئی په خفیه کوی په جهر ورته نشته

(رواه طحطاوی)

د لمانځه فرائض یا احکام

په لمانځه کې ۷ فرضونه یا ارکان دی ۱ تکبیر تحریمه ۲ قیام ۳ قرائت ۴ رکوع ده ۵ سجده ده ۶ اخري قاعده ده ۷ په خپل عمل سره وتل د لمانځه نه (سلام کرځول دی) .

د لمانځه واجبات

په لمانځه کې ۲۰ واجبات دی که چیرې په دا شلو واجباتو کې یوا واجب څوک قصدي پریردی نو لمونځ ئی فاسد شو اعاده ئی پری واجب کرځی ۱ د فرضو واجبو سنتو او نفلو ټولو رکعتونو کې د سورت فاتحی لوستل ۲ فاتحی سره د سورت ضمیمه کول ۳ د فرضو په څلور رکعتی او درې رکعتی کې د قرائت تعین کول دی ۴ د فاتحی لوستل اول کې ۵ خفیه لمونځونه په خفیه کول ۶ جهري لمونځونه په جهر سره کول ۷ مقتدی به امام پسی قرائت نه کوی ۸ مقتدی به د امام مطابعت کوی ۹ د لمانځه ترتیب دی ۱۰ د لمانځه د رکعتونو کول پر خپل ځای ۱۱ تعدیل د ارکانو وی یعنی رکوع سجده په خپل اطمنان سره کوی ۱۲ قامه ده ۱۳ د هغه تعدیل دی ۱۴ اوله قاعده ده ۱۵ دوهمه قاعده کې د تشهد ویل دی ۱۷ دواړه خواو ته سلام کرځول ۱۸ وترو واجبو کې دعا قنوت ویل ۱۹ او په دواړو اخترو کې د لمانځه تکبیرات دا ټول واجب طریقه ده.

د لمانځه سنتونه

په لمانځه کې ۲۸ سنتونه دی ۱ تکبیر تحریمه د لاسو اوچتول تر غورو ۲ د کوتو نیول په خپل حالت ۳ قیام کې د نارینه لاسونه نامه لاندی نیول ۴ بڼی لاس په کین لاس ۵ د ثنا ویل ۶ اعوذبالله ویل ۷ د بسم الله ویل ۸ امام پسی امین ویل ۹ د فرضو دریم او څلورم رکعت کې د فاتحی لوستل دی ۱۰ رکوع کې درې کرته تسبیح ویل ۱۱ رکوع کې به نارینه خپل زنکونه فراخ نیسی ۱۲ په رکوع کې دواړه پرکی یوځای کول او پنډی نیغی نیول دی ۱۳ په قامه کې امام به سمع الله لمن حمده وائی ۱۴ مقتدی به ربنا لک الحمد وائی ۱۵ سجدی ته د تلو وخت کې به اول دواړه زنکونه بیا به دواړه لاسونه بیا د تندی ایښودل دی ۱۶ په سجده کې درې واری تسبیح ویل ۱۷ د تکبیراتو انتقال دی ۱۸، ۱۹ د امام لپاره د تکبیراتو او

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۰۳

سمع الله لمن حمده په جهر ويل ۲۱،۲۲ جلسه او قاعده كې به نارينه خپله ښې پښه به دروي او په چپه به كيني ۲۴ اخره قعده كې د تشهد وروسته درود شريف ويل ۲۵ د سلام كرځول اول ښي خواته او وروسته چپي خواته ۲۶ امام به سلام په جهر كرځوي ۲۷ مقتدي به سلام خفيه كرځوي ۲۸ د سلام كرځولو وخت كې د سلام اچولو نيت دي (رواه دورمختار و شامي)

د لمانځه ادا او مستحبات

۱ تكبير تحریمه كې لاسونه د لستونو او څادر نه ويستل دي ۲ په قيام كې د دواړو قدمو ترمنځ څلور كوتي فاصله ۳ په حالت قيام كې سجدي جای ته او په ركوع كې د دواړو قدمو ظاهر ته او په سجده كې د پوزي سر ته او په قاعده كې غيږي ته كتل ۴ ركوع كې د لاسونو كوتي خوري ايخودل دي ۵ په يواځي حالت كې د تسبيح دري واري ويل ۶ په قدر د طاقت د ټوځي دفعه كول د ارکمي دفعه كول او كه د دي طاقت ئي نه وه نو د چپ لاس په ظاهر يا په لستوني باندي خوله پټول دا پورته د لمانځه آداب شول (شرح التنوير)

كوم وخت چي اقامت كې حي علي الفلاح وويل شو امام به مقتديانو ته محراب كې ودريري خپل نظر به مقتديانو ته كړي او كوم وخت چي په اقامت كې قد قامت الصلات وويل شي امام به لمونځ شروع كړي.

مسئله كه لمونځ د مازديكروه يا د سحر وه نو په لمانځه پسي او كه د بل وخت وه پس د سنتو نه مستحب طريقه ده چي دري واري استغفرالله الذي لا اله الا هو الحي القيوم واتوب اليه بيا به يو كرت ايات كرسى قل هو الله قل اعوذ بالله قل اعوذ برب الناس يو يو كرت ووايي همدارنكه ۳۳ كرته سبحان الله ۳۳ كرته الحمد لله ۳۴ كرته الله اكبر ووايي بيا به نو څلورمه كلمه لا اله الا الله وحده لا شريك له الملك وله الحمد وهو على كل شي قدير ووايي.

د لمانځه مكروهات

مسئله په لمانځه كې په بدن يا جامو باندي لوبي كول مكروه تحريمي ده همداسي بيكي اړوه ول او رااړول مكروه تحريمي ده او كه سجدي ته ئي مزاحمت كاوه بيا فرق نه لري (شامي و كتاب الحج)

مسئله سجدي ته د تلو وخت كې د جامو ټولول لمونځ مكروه كوي (رواه شرح التنوير)
مسئله كوم ځاي كې چي فكر كې پراكندی راځي لكه د لهو لعب ځاي كې لمونځ مكروه

ده (رواه شرح التنوير)

مسئله د بل چا مخی ته لمونځ کول مکروه تحریمی دی درصورت چي منځ کی پرده نه وی او که ناست یا ولاړ وی او خبری کولی یا ولاړ وه یا ئی کار کاوه شاته ئی لمونځ کول مکروه ده.

مسئله په لمانځه کی د کوتو تقا ویستل په تشی لاس ایښودل ښی او چپی خواته د مخ او سر اړول دا ټول مکروه تحریمی دی د سترکو اړول ښی او چپی خواته لمونځ مکروه کوی په لاس او سر جواب ورکول لمونځ مکروه کوی (رواه شرحه هدایه)

مسئله په سر توری لمونځ کول مکروه ده او که د عاجزی د وجی وی نو فرق نه لری (رواه دورمختار)

مسئله که تویی یا لنکی د چا لمانځه کی ولویده غوره داده چپی په سر ئی کړی لیکن د پټکی ټرل یا د خولی بار بار په سر کول دا په عمل کثیره کی راځی ندی کوی (رواه دورمختار)

مسئله د نارینه دواړه څنکلی پر مځکه لمانځه کی ایښودل مکروه تحریمی دی (رواه هدایه)

مسئله که د جانداره شی تصویرونه د لمونځ کوونکی د سر د پاسه یعنی په چت کی ښی خواته یا چپی خواته وه نو لمونځ ئی مکروه ده او که شاته او پښو لاندی ئی وی فرق نلری او که تصویر وړکی وه په ولاړی ئی نشو لیدی یا پورته خواته وه په دی کی کراهیت نشته (رواه شرح التنوير)

مسئله په لمانځه کی د آیتونه صورتونه شمیرل په کوتو بانندی مکروه دی همدارنکه د تسبیحاتو شمیرل مکروه دی او که د یاداشت لپاره په کوتو زور کاوه فرق نلری (رواه دورمختار)

مسئله په دوهم رکعت کی د قرائت لوستل د اول رکعت نه د دری ایتونو په اندازه زیات مکروه دی (رواه دورمختار)

مسئله په لمانځه کی د سترکو بندول مکروه دی او که د عاجزی او خشوع لپاره وی فرق نه لری (شرح تنوير)

مسئله په لمانځه کی د خراشکی توکول بی ضرورته مکروه دی او که په توخی خراشکی راغی نو هغه کولای شی چپی خواته توکړی او که په جومات کی وه بیا به ئی په جامو

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۰۵

وموشي (رواه مينه کبيري)

مسئله که په لمانځه کې چا يو غړی دري کرته وکراوه البته يوه رکن کې نو لمونځ ئی فاسد شو (رواه شامی)

مسئله په لمانځه کې په دواړو پوندو ناسته مکروه ده او د سپي په شکل لمانځه کې ناسته مکروه تحریمی ده لکه چې دواړه ورنونه ئی درولي وی سینی ته ئی نږدی کړی وی کوناتي پرمخکه او لاسونه ئی پر مخکه وی (واه دورمختار و ردمختار)

مسئله په لمانځه کې خوله کې پیسه یا بل شی نیول مکروه دی داځکه قرائت نشی ویلی (رواه شرح تنویر)

مسئله په لمانځه کې داسی پکړی تړل چې کوپړی ئی لوڅه وی خولی ونه لری مکروه ده (رواه دورمختار)

مسئله په لمانځه کې د څادر داسی اچول چې څنډي ئی اړولی نه وی او کشته پرتی وی داسی حالت کې لمونځ مکروه کوی البته مکروه تحریمی ده همدارنکه که ئی کمیس کرتی یا چپنه ئی په اوکو اچولی وی او خپل لاسونه د لستونو نه ویستلی نه وی لمونځ مکروه تحریمی ده (رواه دورمختار و شامی)

مسئله په لمانځه کې بی ضرورته تکیه کول مکروه دی (رواه منیه)

مسئله که طعام تیار وه او دی وری وه اول به طعام خوری بیا به لمونځ وکړی او که د لمانځه د فوت کیدو ویره وه لمونځ به وکړی بیا به طعام و خوری (رواه شامی)

مسئله که د لمونځ کذار لویی یا وړی بولی راغلی یا کیډی په تنک کړو لمونځ ورته مکروه ده ولو که لمانځه کې هم وی (رواه شرح تنویر)

مسئله که لمونځ کوونکی سورت تکمیل کړی نه وی یوه یا دوه کلمی ورته پاتی وی رکوع ته لاړ شی او په رکوع کې ئی سورت تکمیل کړو نو لمونځ ئی مکروه شو (رواه منیه)

مسئله په جماعت کې د امام اوچت دریدی په اندازه د یو شرعی کز داسی حال کې د ټولو لمونځ مکروه ده او کومه ځمکه چې چا په ظلم نیولی وی هلته هم لمونځ مکروه ده (رواه دورمختار)

مسئله کوم فرض لمانځه کې سنت ولری اوږده دعا مکروه ده امام اعظم رح په نزد سنتو کی تاخیر راوستل مکروه دی. حدیث شریف کی راغلی چې نبی کریم ص به کله سلام وکړځاوه نو (الهم انت السلام و منک السلام تبارکت و تعالیت یا ذوالجلال والاكرام) په

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۰۷

وی یا هغه د لمانځه د اصلاح لپاره نه وی وئې کړو نو لمونځ ئې فاسد شو. عمل کثیره هغه ته وائی چې په لمانځه کې ولاړ وی او بل شخص دی وویښی او هغه دا کمان وکړی چې دا سړی په لمانځه ندی او که دا عمل کثیره ئې د لمانځه د اصلاح لپاره وی لکه چې اودس ئې مات شه نو د اودس تازه کولو لپاره لاره او بیرته راغی نو پدی عمل کثیره لمونځ نه فاسدیری. دیارلسم / سهو یا قصد د څه شی خوراک یا څښاک ولوکه د یوی کنځلی (کنجت) په اندازه هم وی او په غاښوکی څه شی وی او هغه دی لمانځه کی تیر کړی که د نخود په اندازه وی یا زیات وی نو لمونځ ئې فاسد شو او که د نخود نه کم شی ئې تیر شی بیا نو فرق نلری.

څوارلسم / که د چا خوله په خواژه شی وی او بی د ژوولو ئې تیر شول نو لمونځ ئې فاسدیری.

پنځلسم / که ښځی لمونځ کاوه بچی ئې ورنه تی وروده او پی بلکول پری راکوزی نشوی لمونځ ئې نه فاسدیری او که ئې پی پری راکوزی شوی نو لمونځ ئې فاسد شو. شپاړلسم لمانځه کی خپل امام نه سوا بل چاته فتح ورکول لمونځ فاسدوی همدارنکه که لمونځ کوونکی بل چاته د لمانځه د اصلاح فتح ورکړی هم لمونځ فاسد شو. اوه لسم / که د امام لمانځه کی اودس مات شو او امام ووت امام بل څوک قائم مقام هم ونه درلوه او نه بل څوک ودربیده داسی حالت کی د ټولو مقتدیانو لمونځ فاسدیری. اتلسم / که امام پر خپل ځای لمانځه کی لیونی نابالغ هلک یا ښځه ودروله دلته د ټولو لمونځ فاسد شو.

نولسم که سړی لمانځه کی وه او ښځی دی مچ کړو د ده لمونځ نه ماتیری بیا ئې که شهوت راغی بیا نو لمونځ ئې ماتیری او که چیری ښځی لمونځ کاوه سړی دا مچ کړه داسی وخت کی د ښځی لمونځ ماتیری ولوکه شهوت ئې راغلی وی یا نه وی راغلی یا دا چې سړی په شهوت شکل کړی وی یا بی شهوته وی.

شلسم / که په لمانځه کی د چا عورت شکاره شو یا پری نجاست ولکیده په هره اندازه چې وی منعه ده لمونځ ئې فاسدیری.

یوویشتم / که په لمانځه کی د څه وجی لپاره د سجدی ځای ته په یوکرت وړاندی شو که امام د ده او سجدی ترمنځ یو صف نه تر بل صف ترمنځ د فاصلی په اندازه حرکت وکړی لمونځ ئې نه فاسدیری او که دینه زیات وی نو لمونځ ئې فاسدیری.

دوه ویشتم / لمونځ کوونکی که په لمانځه کې یو رکن ادا کړی نو لمونځ فاسد شو. درویشتم / د لمونځ کوونکی مخکې سپی یا پیشو تیر شول لمونځ ئی نه ماتیری یا بل څاروی وی هم نه ماتیری لیکن د تیریدونکي لپاره سخته کناه ده بهتره داده چې لمونځ کوونکی خپل لمونځ داسی ځای کې وکړی چې هلته د انسانانو او حیواناتو تک او راتک نه وی (رواه دورمختار، و ردمختار، بحررائق، شامی، عالمکیر، و شرح تنویر).

د وتر واجب بیان

د وتر لمونځ واجب دی واجب فرضو ته نږدی دی پریښودل ئی لویه کناه ده او قضائی راوړل ئی واجب دی.

مسئله وتر واجب دری رکعته دی کله ئی چې اوله قاعده وکړه دریم رکعت ته پورته شو الحمدالله پسی به سورت وواځی دواړه لاسونه به غورو ته پورته کړی بیا به دواړه لاسونه وتری اودا دعا قنوت به لولی (الهم انا نستعینک و نستغفرک ونومنوبک ونه توکل علیک ونشی علیک الخیر و نشکرک ولانکفرک ونخلع ونترک من یفجرک اللهم ایاک نعبد ولک نصلی ونسجدو الیک نسعی ونحفدو نرجو رحمتک ونخشی عذابک ان عذابک بالکفر ملحق)

او که دعا قنوت ورته یاد نه وی نو کولای شی چې دا دعا ولوی (ربنا اتنا فی الدنیا حسنة و فی الاخرة حسنة وقتنا عذاب النار)

یا دی دری واری اللهم اغفر لی ولولی او که دائی هم د وسی پوره نه وه دری واری به یا رب ولولی صحیح کیری نو کله چې رکوع ته لاړه خپله قامه سجده او جلسه به کوی اتحیات به لولی درود شریف او دعا به وائی سلام به کړځوی (رواه البدایع و شرح البدایه)

مسئله دعا قنوت په خفیه لوستل کیری هغه که امام وی یا مقتدی وی (رواه منیه) مسئله که ئی په دریم رکعت کې دعا قنوت هیږه شوه نو دی رکوع سجدی او قاعدی وروسته به سجده سهوه وکړی بیا به اتحیات اول نه تر اخره ولولی سلام به وکړځوی (رواه شرح التنویر)

مسئله که چا فاتحه ولوستله او سورت ئی هیږ شو دعا قنوت ئی چې ولوستله سورت ورته یادشو سورت به ولولی وروسته به دعا قنوت بیا ولولی رکوع ته به لاړ شی (رواه قاضی خان)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۰۹

مسئله که مقتدی دعا قنوت لاخلاصه کړې نه وه امام رکوع ته لاړه مقتدی به دعا قنوت پریردی د امام مطابقت به کوی او که مقتدی څه حصه نه وه لوستلی که ئی یقین وه چی اما رکوع پوره کولای نشی او زه به پسی ورسیرم نو ویل ورته بهتر دی بیا به رکوع ته امام پسی لاړ شی او که رکوع ورنه فوت کیده نو دعا قنوت به پریردی رکوع ته به لاړ شی (رواه خانیه و شامی)

د سنتو بیان

مسئله د سحر فرضو نه مخکی دوه رکعته سنت موکد دی چی په حدیثو کی د دی سنتو ډیر تاکید راغلی دی بلکه بعضی علما کرامو ورباندی د واجبو حکم کړی ده بل ځای ئی لیکلی چی دا دوه رکعته سنت دنیا نه او څه چی دنیا کی دی بهتره ده (شرح تنویر و ردمختار)

مسئله د ماسپښین لمانځه وخت کی د فرضو نه مخکی څلور رکعته سنت موکد دی همدارنکه د فرضو وروسته دوه رکعته سنت موکد دی په احادیثو کی هم د دی سنتو ډیر تاکید راغلی دی چی بی د عذره پرېښودل ئی ښه عمل نه دی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله د جمعی د لمانځه اولنی څلور رکعته سنت موکد دی بیا دوه رکعته فرض دی بیا څلور رکعته سنت موکد دی د امام یوسف رح په نزد د فرضو وروسته شپږ رکعته سنت موکد دی (مجمع الانهار)

مسئله د مازدیکر لمانځه مخکی څلور رکعته سنت موکد ندی کول ئی ثواب لری نه کول ئی عذاب نه لری (رواه منتقی)

مسئله د ماښام دری رکعتو فرضو وروسته ورپسی دوه رکعته سنت موکد دی (رواه شرح تنویر)

مسئله د ماخستن لمانځه کی اول څلور رکعته فرض دی ورپسی دوه رکعته سنت موکد دی ورپسی دری رکعته وتر واجب دی (رواه شرح تنویر)

د جمعی د ورځی فضیلت

د جمعی په ورځ ټول مخلوقات سره یوځای شوی دی او پدی شپږ ورځو کی الله تعالی ځمکی او اسمانونه سره دکائناتو ټول ئی پیدا کړی د حضرت ادم ع مبارک جسد ئی پدی ورځ تکمیل کړی د جمعی په ورځ ئی ادم ع جنت ته داخل کړی ده او د جمعی په ورځ

ئی حضرت بابا ادم ع د جنت نه ویستلی چی د دنیا د ابادی ظریعه کرخیدلی دی او یو لوی نعمت کرخیدلی دی او د خلافت الهی او د عدل د ظهور یو سبب کرخیدلی دی.

د جمعی د لمانځه بیان د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی کله د جمعی د لمانځه اذان وویل شی نو تاسی د خدای پاک ذکر ته ورشی خرید فروش پریردی. د جمعی لمونځ فرض عین دی چی متواتر په قرانکریم احادیثو کی او اجماع امت سره ثابت شوی دی د فرضیت انکار ئی کفر دی او که څوک ئی بی د عذره پریردی هغه فاسق دی الله ﷻ د جمعی لمونځ د دی لپاره په خپلو بندکانو باندی فرض کړی ده چی مسلمانان په جمعه کی یو واری سره راتولیری او جامع جومات کی سره ټول یوځای د جمعی لمونځ اداکوی حدیث شریف: ابوهریره رض نه روایت دی فرمائی چی د جمعی په ورځ یو داسی ساعت شته چی د مسلمان بنده په هغه کی چی جایزه دعا وکړی الله ﷻ هغه دعا قبلوی په تعین کی ئی شاه عبدالحق صاحب دهلوی فرمائی چی دا ساعت د خطبی ترختمیدو پوری دی بل دا چی آخری حصه کی ده (رواه بخاری شریف و مسلم)

حدیث شریف: د ابوهریره رض نه روایت دی چی نبی کریم ص فرمایلی چی ټولو ورځو کی غوره ورځ جمعی ورځ ده. پدی ورځ کی به شپیلی پوه کیری نو د جمعی په ورځ پر ما درود شریف ډیر ډیر وائی ځکه چی د جمعی ورځ سید الایام ده او د ټولو ورځو سرداره ورځ ده الله ﷻ ته دا مبارکه ورځ د وړوکی اختر او لوی اختر ورځو نه مرتبه زیاته کښلی ده د جمعی په ورځ ټول ارواح سره راجمه کیری د جمعی په ورځ مړو نه د قبر عذاب بچ کیری هر څوک چی د جمعی په ورځ یا شپه مړ شی هغه د قبر فتنی نه بچ وی د جمعی په ورځ دوزخ نه تیریری د جمعی په ورځ جنتیان د خپل رب ج دیدار کوی (ابوداود ، مشکوة ، دورمختار و شامی)

حدیث شریف: د جمعی په ورځ غسل کول مسنونه طریقه ده مسواک وهل ډیر فضیلت لری، پس د غسل نه د پاکو جامو اغوستل ، عطریا نوره خوشبوئی لکول جومات ته مخکی تلل ډیر ثواب لری ځکه چی ملائکی د جومات د راتلونکو نومونه دروازه کی لیکي (رواه بخاری و مسلم)

مسئله چا چی د جمعی په خطبه کی خبری وکړی د هغه مثال داسی دی کله چی خر په کتابونو بار کړی پروت وی او چا چی ورته وویل چی چپ شه نو د هغه هم جمعه نشته (ثواب ئی) (رواه مشکوة شریف)

د جمعي لمونځ پر چا فرض دی

۱ نارینه ده پر ښځه فرض نه دی ۲ آزاد دی په مرئي فرض نه ده ۳ مقیم ده پر مسافر فرض نه دی ۴ صحت دی پر مریض فرض نه ده ۵ په بینا دی په ږانده فرض نه دی ۶ په بندی فرض نه دی ۷ د شرعي عذر وخت کی فرض نه دی ۸ اسلام دی پر کافر فرض نه دی ۹ بلوغ دی په ماشوم فرض نه دی ۱۰ عقل دی پر لیونی فرض نه دی.

د جمعي لمانځه د صحت شرطونه

د جمعي د لمانځه شرطونه ۶ دی ۱ شهر دی یا د شهر بیرون لوی کلی ۲ پدی لمانځه کی سلطان یا نائب حاضر وی ۳ وخت شرط دی (ماسپښین وخت) ۴ د خطبي ویل شرط دی ۵ جماعت دی په انفرادی حالت کی نه کیږی اقل باید د جمعي په لمانځه کی ۳ کسه جماعت کی حاضر وی ۶ خطبه باید د لمانځه مخکی وویل شی (رواه تحتاوی علی مراتی)

د جمعي د لمانځه د خطبي مسائل

مسئله کله چی امام خطبي ویلو په خاطر ممبر ته وخوت کینی به موذن به آذان کوی کله چی خطبي ته راوړی امام ته خبری کول مکروه دی.

مسئله که چا سنت یا نفل کول او خطبه شروع شوه سنت به پوره کوی او نفل به قطع کوی (شرح تنویر)

مسئله په خطبه ویلو کی د غور نیول ورته واجب طریقه ده کله چی امام خطبه کی صلو علیه یا د نبی کریم ص نوم اخلی اوریدونکی به درود شریف وائی لیکن زړه کی به ئی وائی (رواه شرحه تنویر)

همدارنکه په خطبو کی یا د خطبي منځ کی چی خطیب به پر ممبرکنی د نورو خلکو دعا کی لاس اوچتول مکروه تحریمی ده او که پر زړه بی د لاس اوچتولو دعا وکړی فرق نلری (رواه دورمختار)

مسئله په خطبه کی دا شیان سنت دی ۱ خطبه په ممبر ویل ۲ خطبه په ولاړی لوستل ۳ د خطبي شروع کی اعوذبالله خفیه ویل دی ۴ خطبه ویلو کی قوم ته مخامخ دریدل ۵ د دو خطبو منځ کی د دری تسیح ویلو په اندازه ناسته په ممبر باندي ۶ خطبه به نه ډیره لنډه

وائی او نه پیره اورده خلاصه د يوه سورت د مقدار نه اوردول ئی مکروه ده (رواه عالم کير و شامی)

د جمعی د لمانځه مسائل

مسئله که د جمعی لمانځه کی څوک امام سره شامل شه په تشهد کی یا سجده سهوه کی یا د سجدي سهوی وروسته په تشهد کی دا مسبق کپل کیری نو د جمعی لمونځ به پوره کوی شاملیدل ئی صحیح دی (رواه هدایه و شامی)

مسئله څوک چی نورو لمونځونو کی امامت کولای شی هغه د جمعی د لمانځه لپاره هم امامت کولای شی او که ئی نشی کولای نو هغه به ئی نه کوی (رواه در ورد)

مسئله که مریض د ماسپنین لمونځ کاوه دا ورته بهتره ده چی کله امام د جمعی لمونځ اداکړو وروسته به مریض خپل لمونځ وکوی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله معزور مسافر او قیدیان که په مصر (شهر) کی وه او دوی د جمعی په ورځ د ماسپنین لمونځ اداکاوه نو د ماسپنین لمونځ به په جماعت نه اداکوی او په جماعت اداکول ورته مکروه تحریمی ده نو ځان ځان له به ئی کوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله کوم سړی چی د جمعی خطبه ولولی امامت د جمعی به هم هغه کوی او که خطبه یوه لوسته او مخکی لمونځ بل وکه دا هم جائز دی (رواه ردمختار)

مسئله د جمعی د لمانځه اول بانک چی وویل شو پس سعیه واجبه ده چی پس د هغه نه خرید فروخت ونه کړی او د بل کار کول هم ورته مکروه تحریمی دی. او که په چا چی د جمعی لمونځ فرض نه وی هغه د دی حکم نه مستثنی ده او که هغوی خرید فروخت یا بل کار وکاوه نو دا حرام نده (رواه ردمختار)

نبی کریم ص فرمایلی چی فرشتی د جمعی د لمانځه د راتلونکو نومونه لیکي اول کی چی څوک راشی د هغه لپاره اوبن قربانی درجه ده څوک چی دوهم ساعت کی راشی هغوی لپاره د غوا قربانی درجه ده دریم ساعت کی چی راشی هغه ته د پسه قربانی درجه او څوک څلورم ساعت کی راځی هغوی ته د چرک د حلالولو خیرات کول دی. د جمعی لمانځه ته پیاده تک ډیر ثواب لری چی په هر قدم ورته د یو کال د روژو ثواب لری همدارنکه د جمعی په ورځ د سورت کهف ویل او درود شریف ډیر ثواب لری (رواه بخاری و مسلم شریف)

د اختر د لمانځه مسائل

د اختر لمونځ يوه واجب طريقه ده کوم شرائط او د صحت شرطونه چې د جمعي د لمانځه دي هغه د اختر د لمانځه لپاره هم دي بي له خطبي نه. دا ځکه چې د جمعي خطبه شرط ده او د دواړو اخترو خطبه سنت طريقه ده بل فرق ئي دا دي چې د جمعي خطبه د لمانځه نه يعني فرضو نه مخکي ويل کيږي او د اخترو د لمانځه خطبه د لمانځه وروسته ويل کيږي خطبي ته غور نيول او دريدل واجب دي (رواه هدايه و بحر رائق)

مسئله د وړوکي اختر په ورځ دا شيان سنت دي لکه غسل کول مسواک وهل خوشبوئي لکول صفا جامي اغوستل سهار وختي د صدقي فطر اداکول عيدکاه ته د تلو مخکي خواږه شي خوړل عيدکاه ته مخکي تلل عيدکاه ته پياده تلل او بيرته راتلل په بله لاره باندي (رواه بحر رائق و نور الايضاح)

مسئله د دواړو اخترو لمانځه طريقه داده اول به داسي نيت وکړي (نيت کوم چې اداکړم د وړکي اختر دوه رکعته واجب لمونځ سره د تکبيراتو چې پر ما واجب شوي پدي حاضر وخت خاص خدای پاک لره اقتدا مي کړي پدي حاضر امام پسي مخ مي د کعبی شريفی په لوري الله اکبر) لاسونه به په سينه وتړي .

په نيت کي د خاصو الفاظو ضرورت نشته ليکن صحت ئي ضرور ده په زړه سره او که نيت په بله ژبه کوي هم فرق نه لري کله ئي چې نيت وتاړه الله اکبر ئي وويل لاسونه ئي غوړو نه کوز کړل سبحانک اللهم ئي تر اخره پوري ولوستله نو دري زائد تکبيرونه داسي اداکوي لاسونه به غوړو ته پورته کوي الله اکبر به وائي لاسونه به زورند نيسي بيا به لاسونه غوړو ته پورته کړي الله اکبر به ووائي لاسونه به بيرته کوز کړي بيا به دريم کرت لاسونه غوړو ته پورته کړي الله اکبر به ووائي لاسونه به سينه وتړي. بيا به امام اعوذبالله بسم الله په خفيفه ولولي الحمدالله او سورت به په جهر ولولي د اول رکعت رکوع او سجده به باقاعده وکړي بيا به دوهم رکعت کي الحمدالله او سورت ولولي د رکوع نه مخکي به لاسونه غوړو ته پورته کړي الله اکبر به ووائي لاسونه به بيرته کوز کړي خوړند به ئي ونيسي همداسي به دري تکبيره اداکړي څلورم تکبير باندي به رکوع ته ځي باقاعده به رکوه سجده او قاعده کوي سلام به کرځوي.

فايده په نيت کي به د وړوکي اخر عيدالفطر او د لوي اختر نيت کي به عيداضحيه يا

لوی اختر یادوی (رواه دورمختار و شامی و بحر)

مسئله که په اول رکعت کی امام ه زائد تکبیرونه هیر شول، بیا ئی د فاتحی په لوستلو کی ورته یاد شوه یا د فاتحی په لوستلو وروسته ورته یاد شوه نو دفتاً به خپل تکبیرونه کوی قرائت به د سر نه کرځوی او که امام سورت فاتحی نه پس لوستلی وه نو تکبیرونه بیرته راکرځوی خپل رکعتونه به پوره وکړی اخر کی به سجده سهوه وکړی (رواه فتح القدير و شامی)

مسئله که امام دوهم رکعت کی زائد تکبیرونه پرینودل (هیر شول) بیا ئی رکوع کی ورته یاد شول نو په رکوع کی به ئی بی لاس اوچتولو نه ووائی بل روایت کی راغلی چی بیرته به ورو قیام ته ځی تکبیرونه به وائی رکوع به بیرته راکرځوی اخر کی به سجده سهوه وکړی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله څوک چی د اختر لمانځه کی امام سره داسی وخت شامل شه چی تکبیرونه ورنه تللی وه او د امام قرائت شروع کړی وه نو دی به خپل تکبیرونه اداکوی بیا به امام پسی وروسته غور نیسی (فتح القدير دورمختار و شامی)

مسئله مقتدی که امام سره داسی وخت کی اختر لمانځه کی شامل شه چی هغه رکوع کړی وه که ئی یقین وه چی ما نه رکوع تیریری نو په ولاړی به تکبیرونه ووائی بیا دی رکوع کی شامل شی او که یقین وه چی رکوع رانه ختمیری رکوع کی به ئی بی له لاس اوچتولو تکبیرونه ووائی اکر که تکبیرونه پورته نوی کړی هم امام پسی پورته شو صحت پیداکوی (رواه فتح القدير و شامی)

مسئله که چا امام پسی صرف دوهم رکعت ونیوه هغه به د امام سلام کرځولو پس پورته کیری الحمدالله او سورت به لولی دری زائد تکبیرونه به کوی رکوع سجده او قاعده به کوی سلام به کرځوی لیکن بهتره داده چی اول به تکبیرونه ووائی وروسته به قرائت شروع کړی (رواه فتح القدير و شامی)

مسئله که چا امام سره اخره قاعده کی ځان شامل که کله چی امام سلام ورځاوه دی به پورته کیری خپل لمونځ به باقاعده لکه چی نورو امامانو سره اداکوی اداکړی تکبیرونه به هم وائی (رواه بحر رائق)

مسئله که د دواړو اخترو لمونځونه د عذر د وجی نه په اوله ورځه اداکړی د وړوکی اختر تر دوهمی ورځی او د لوی اختر تر دریمی ورځی موخر کړی لیکن د وړکی اختر

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۱۵

لمونځ د دوهمې ورځې نه او د لوی اختر د دریمې ورځې نه زیات نشي مواخر کولای او که ئی مواخر کړه جواز نلری لمونځ ئی نه کیږی اکر که عذر هم ولری (رواه بحر رائق و هندیه)

مسئله که د چا په عیدکاه کی اودس مات شو او ده نه لمونځ فوت کیده تیمم ورته جواز لری (رواه قاضی خان)

مسئله که د دواړو اخترو لمونځونه د عذر پواسطه اوله ورځ ادا نکړی کولی شی چی د وړوکی اختر تر دوهمې ورځې او د لوی اختر تر دریمې ورځې تاخیر کړی. (رواه قاضی خان)

مسئله د اختر د لمانځه مخکی نفل کول کورکی او هم عیدکاه کی مکروه دی همدارنکه د اختر لمانځه نه بعد عیدکاه کی نفل کول مکروه دی او که په کورکی وی بیا فرق نه لری دلته بیا څاښت نفل کول غوره دی (رواه فتح القدیر)

مسئله د اخترو په لمانځو کی بانک او اقامت نشته خطیب به متصل د لمانځه ادا کولو وروسته ممبر ته خیري خطبه به شروع کوی ناسته ورته پکار نده (رواه قاضی خان)

مسئله همدارنکه د اختر لمانځه نه مخکی نفل ادا کول نر او ښځی او نورو ته جواز نلری (رواه دورمختار و شامی)

تکبیرات تشریق

تکبیر تشریق (الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر ول الله احمد) چی د لوی اختر د میاشتی د عرفی د ورځې سهار لمانځه وروسته همداسی د اختر د اولی ، دوهمی ، دریمی ورځې پنځه وخته لمونځو کی همدارنکه د اختر د څلورمی ورځې د مازدیکر لمانځه پوری چی ٢٣ لمونځونو کی ویل کیږی دا واجب طریقه ده.

مسئله تکبیر تشریق د یوم عرفی د سهار د فرضو وروسته یو ځلی ویل کیږی تر څلورمی ورځې د لوی اختر البته د مازدیکر لمانځه پوری کله چی د فرضو نه سلام وکړځوی نر وی که ښځه مسافر وی یا مقیم وی یو ځل تکبیر تشریق ویل ورته واجب طریقه ده نارینه به ئی په جهرا او ښځه به ئی خفیفه وائی (رواه بحر رائق و شامی)

مسئله که د امام تکبیرونه هیر شول مقتدی به ئی حتمی تکبیرات شروع کوی وائی به ئی او که د چا لمونځ قضا شو په قضا ئی لمانځه کی به هم د تکبیراتو قضائی راوړی (رواه بحر

رائق و شامی)

مسئله که د فرض لمانځه وروسته چا ته ضرورت پېښ شو تکيرونه ورنه هير شول يا ئی اودس مات شو يا ئی قصدا خبری وکړی يا ئی سهواً خبری وکړی نو تکيرونه ئی ساقط شول (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که په دی ورځو کی د جمعی ورځ راغله نو د جمعی د لمانځه وروسته ویل ئی واجب دی همداسی د اخترو لمونځو کی ویل بهتر دی او د جنازی لمانځه کی ضرور ندی او واجب هم ندی (رواه دورمختار و شامی و بحر رائق)

نوبت د ذوالحیجی د اول تاریخ نه تر قربانی کولو پوری د ویښتانو او نوکانو اخیستل خلاف د مستحبی طریقی ده کله چی قربانی وکړه خپل ویښتان او نوکان به کت کوی یوځای به دفن کړی چی د قیامت په ورځ تله کی ورته وزن زیاتوی.

د جنازی د لمانځه بیان

دا چی د مرک سلسله ابتدا نه د هر زیروح لپاره شروع شوی نو تر قیامته پوری دوام لری لکه چی الله ﷻ فرمائی (کل نفس ذالقت الموت) یعنی هر زیروح به په خپل وخت سره مری هیڅ رد بدل به پکښی نه وی نو الله ﷻ د امتحان لپاره داسی فرمایلی دی (خلق الموت والحیات لیلوکم ایکم احسن عملا) نیک بخته هغه شخص ده چی د الله ﷻ حکمونه او د نبی کریم ص مبارکی طریقی پر ځان عملی کړی وی خپل عمر ئی د شریعت په رڼا کی خپله بندکی او عبادت کی تیر کړی وی.

کله چی انسان پیدا کیری خپله دی په ژړا وی خپلوان ورته خوشحاله او خاندی همداسی دی چی کله د عمر وروستی مرحله کی دنیا نه ځی دی په خندا او خپلوان ئی ټول په ژړا وی دلته نیک بخته هغه څوک دی چی دی نیک عمل سره ځی او د هغه عظیم سفر لپاره ځان سره مناسبه تغذیه او خرچه ولری

بیت: یاد داری که وقت زادن تو همه خندان بودن و تو نالان

آن چنان زی که وقت رفتن تو همه نالان بودن و تو خندان

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی مرک د مومن لپاره خدائی ډالی ده مطلب دا چی مرک د مومن لپاره دنیوی تکلیفونو د خلاصون وجه ده او جنت ته د داخلیدو او خپل رب ج سره د ملاقات ظریعه ده چی بنده یوه عالم نه بل عالم ته انتقال کوی چی علما

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۱۷

کرامو ئی مثال د ماشوم خیال د مور خيټه کی بنودلی ماشوم د مور خيټه کی داسی خیال کوی چی بی له د مور د خيټی بله دنیا نشته وروسته چی دنیا ته راشی پته ورته ولکیری چی دا خو دنیا ده همدارنکه دی دنیا نه پس بله دنیا هم شته نوکله چی مړ شی تعلق ئی عالم برزخ او عالم روح سره تعلق بسته شی نو بیا دا دنیا هتمی ورته ښکاری لکه څنکه چی ماشوم ته د مور خيټه حتمی ښکاره کیده (رواه دورمختار و شامی)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی ای خلکو د مرک نه مخکی تاسو په کناهو توبه وباسی او په نیکو اعمالو تلوار وکړی هسی نه چی په بل کار مصروف شی او توبه درنه پاتی شی نو الله ﷻ سره خپل زړه وتری خپله ژبه په ذکر عادت کړی او خپله صدقه مسحقینو ته خفیه ورکړی (فضائل صدقات)

د جنازی د لمانځه مسائل

د جنازی لمونځ فرض کفائی ده په مکلفینو باندی کوم شرائط چی نورو لمونځونو کی دی پدی لمانځه کی هم پری واجب دی یعنی (قدرت، عقل ، بلوغ او اسلام) چی پوره پری خبر شی.

مسئله که د امام جنازه کی اودس نه وی او ده بی اودسه جنازه وکړه د جنازی لمونځ ئی نه کیری او که د امام اودس وه د مقتدیانو اودس نه وه او جنازه ئی وکړه جنازه ئی وشوه دلته تنها د مقتدیانو لمونځ ونشو امام لمونځ وشو داځکه که جنازه کی یو نفر هم وی جنازه کیری (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که د جنازی د لمانځه فوت کیدو ویره وه کولی شی چی تیمم ووهی او لمونځ وکړی او که اوبه هم موجودی وی او په استعمال ئی څوک قادر نه وی تیمم ورته جواز لری (رواه بحر رائق)

مسئله د میت شرائط ۱ چی مسلمان وی د کافر جنازه نشه او مسلمان چی هر څنکه وی لکه فاسق وی یا بدعتی وی سوا د څو اشخاصو نه چی هغه د اسلام باچا نه بغاوت کړی وی دوهم ډاکو دی چی عین جنک مړ شی نو په داسی کسانو د جنازی لمونځ نشته او که چیری بی له جنک نه مری یا قتل کیری نو د جنازی لمونځ ئی شته دریم چا چی خپل پلار قصدا وژلی وی د هغه جنازه نه کیری څلورم چا چی خودکشی کړی د هغه جنازه ئی کیری قصدا وی یا سهوا وی د کناه خبره ئی بیله ده.

مسئله که مری ورکي نابالغ وي صرف پلار ئی مسلمان وه یا ئی پلار کافر وه مور ئی مسلمان وه په دواړو حالاتو کی د هغه جنازه کیدای شی داځکه چی طفل ته د مسلمان اطلاق کیری (رواه شامی)

مسئله که مری ته غسل نه وه ورکړای شوی یا د اوبو په نبود تیمم هم نه وه ورکړی شوی د هغه د جنازی لمونځ درست ندی او که ئی داسی حال قبر کی ښخ شوی وی په قبر ئی چنازه کولی شی (رواه شامی)

مسئله که ئی د مری جنازه کړی وه دفن شوی وه وروسته ورپه یاد شو چی دی ته خو نه غسل او نه بل څه ورکړل شوی وه بیا به ئی جنازه وکړی داځکه چی مخکی ورته د طهارت شرط موجود نه وه او اوس ورته د طهارت شرط پیدا شو شرط ئی دا دی چی د غسل لپاره راویستل کیری نه بعضی علما کرام وائی چی مری بی غسله او به تیممه دفن شی د هغه په قبر جنازه نشته (رواه بحر رائق)

مسئله میت نه مراد هغه څوک دی چی ژوندی پیداشوی وی بیا مړ شوی وی او که مړ پیداشوی وی پر هغه د جنازی لمونځ نه کیری (رواه شامی)

د جنازی د لمانځه د ادا کولو طریقه

د جنازی د لمانځه طریقه داسی ده چی اول نیت لکه (نَوَيْتُ أَنْ أُصَلِّيَ لِ اللَّهِ تَعَالَى أَرْبَعَ تَكْبِيرَاتٍ صَلَاتِ الْجَنَازَةِ اثْنًا لِ اللَّهِ تَعَالَى وَالِدُعَاءَ لِهَذَا الْمَيِّتِ) او که ئی په پښتو ژبه کوی لکه نیت کوم چی ادا کړم د جنازی لمونځ سره د واړه تکبیراتو اقتدا می وکړه حاضر اما پسی مخ می دکعبی شریفی په لوری الله اکبر کله ئی چی نیت وتاړه الله اکبر ئی وویل لاسونه غورو نه کوز کړل او په نامه ئی وترل بیا به سبحانک اللهم و بحمدک و تبارکتمک و تعالی جدک و جل ثنائک و لا الله غیرک و وائی بیا به بی د لاس او چتولو نه الله اکبر و وائی بیا به درود شریف وائی بیا الله اکبر و وائی نو که چیری عاقل او بالغ وه دا دعا به و وائی لکه (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي لِحَيَاتِي وَ لِحَيَاتِي مَنْ أَسْلَمَ مِنْ تَقْوِيَّتِهِ مِنْ تَقْوِيَّتِهِ عَلَى الْإِيمَانِ) او که چیری مری اصلی لیونی یا نابالغ هلک وی د هغه لپاره بیا به دا دعا ولولی لکه (اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرْطًا وَ جَعَلْهُ لَنَا أَجْرًا وَ زُخْرًا وَ جَعَلْهُ لَنَا شَافِعَةً وَ مُشَفَّعَةً) و وائی او که چیری بیا مری اصلی لیونی یا نابالغه انجلی وی دا دعا به و وائی لکه اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا فَرْطًا وَ جَعَلْهَا لَنَا أَجْرًا وَ زُخْرًا وَ

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۱۹

جَعَلْهَا لَنَا شَافِعَةً وَ مُشَفَّعَةً به ووايي بيا به بغير د لاس اوچتولو نه الله اکبر ووايي سلام به نبي خواته وگرځوي.

يادونه د جنازي لمانځه کې کله چې اول تکبير وروسته سبحانک الهم وويل بيا ئي دوهم تکبير وويل دوهم تکبير وروسته به درود شريف الهم صل على محمد وعلا ال محمد كما صليت على ابراهيم وعلى ال ابراهيم انک حميد مجيد ووايي دريم تکبير وروسته به پورتنی دعا الهم اغفرلي وواي.

د جنازي په لمانځه کې د قرانکريم لوستل همدارنکه رکوع او سجده پکښې نشته په کومو شيانو چې نور لمونځونه فاسديري د جنازي لمونځ هم پري فاسديري.

د جنازي د لمانځه فرضونه

په لمانځه د جنازي کې دوه شيان فرض دي څلور تکبيرونه او قيام دي په ولاړې به کوي او دري شيان پکښې سنت دي ۱ د خدای پاک حمد او ثنا ويل ۲ درود شريف ده ۳ د ميت لپاره دعا کول (رواه شرح التنوير)

مسئله په جنازه کې مستحبه طريقه داده چې بايد صفونه دري جوړ شي مثلا اوه کسه په اول صف کې دري کسه دوهم صف کې او دوه کسه به دريم صف کې ودريري (رواه بحر رائق و هنديه)

مسئله که چا ته جنازه کې دعا ياد نه وه صرف دا به ووايي (الهم اغفر للمؤمنين والمؤمنات) او که دا ئي هم نشو لوستلای نو صرف د څلورو تکبيراتو ويل هم ورته کفايت کوي لمونځ ئي کيږي داځکه چې تکبيرونه د مړي لپاره رحمت دي بل دا چې د جنازي لمانځه کې درود شريف ويل سنت دي (رواه بحر رائق و هنديه)

مسئله که چيري ډير جنازي موجودی وي بهتره دا ده چې د يوه يوه ميت جنازه ځانته وشي کوم چې اول ئي راوړي اول به د هغه جنازه وکړي همداسي په ترتيب سره وکړي. او که د ټولو جنازه يو کرت کوي ټول به په يوه صف داسي ږدي چې د ټولو سرونه يوي خواته راشي نو د مړي سينه به د امام مخي ته راشي او که جنازو صف لمانځه غوندي راشي نو د يوي جنازي سر به د بلي جنازي خپو سره راشي هم جواز لري بهتره اوله طريقه ده (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله د جنازي معطلول د نفرو زياتوالي لپاره مکروه ده بايد تاخير ورنه کړي (رواه شامي)

مسئله کوم جومات چی د پنځه وخته لمانځه او د جمعی لمانځه لپاره جوړ شوی وی بی د عذره هغه کی جنازه لمونځ کول مکروه تحریمی دی او که چیری بیرون د جومات وی لمونځ کوونکی که داخل کی وی یا بیرون د جومات وی بیا نو فرق نلری او که باران یا بل مشکل وی بیا فرق نه لری (رواه ردمختار و هندیه)

مسئله که ولی چاته اجازه وکړه او بل شریک ئی نه وه مثلا د مړی دوه ځامن وه مشر کشر ته د منعی حق لری که مشر یو امام مخکی کاوه د کشر بل امام مخکی کاوه دلته حق د مشر دی (رواه ردمختار)

مسئله د ولی بی اجازی نه چا جنازه وکړه ولی حق لری چی جنازه وگرځوی که مړی بنځ شوی وی کولای ئی شی چی پر قبر جنازه وکړی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله که چا وصیت وکړو چی ځما جنازه د فلانی سپری وکړی یا ئی وصیت وکړو چی فلانی سپری دی ماته غسل راکړی پدی وصیت عمل ضرور ندی بلکه ولی کولای شی چی د جنازی د لمانځه لپاره او غسل لپاره ئی بل شخص ورته انتخاب کړی او یا وواځی چی ما فلانی جای کی دفن کړی یا وواځی فلانی کس د ماته کفن راکړی دا لازم العمل کیدای نشی (رواه محیط و هندیه)

مسئله د جنازی لمونځ بی د عذره په ناستی کول جائز ندی (رواه هندیه و ردمختار)
مسئله که امام د جنازی څلور تکبیرونه څلورو نه زیات کړل مقتدی به دلته مطابعت د امام نکوی چپ به دریری کوم وخت چی امام سلام وگرځاوه دوی به ئی هم وگرځوی (رواه ردمختار)

مسئله ۱ که مړی پاک په کټ پروت وی او جای ناپاک وی د جنازی لمونځ کیری او که کټ ناپاک وی او مخکه پاکه وی دی کی اختلاف د علماو دی بعضی وائی کیری او بعضی وائی چی نه کیری ۲ بل شرط ئی ستر عورت دی که مړی لوڅ وی جنازه ئی نه کیری ۳ شرط ئی دا ده چی مړی باید حاضر وی ټول یا اکثره بدن ئی پوره وی لکه نیم بدن سره د سر سره باید وی نو په غیاب کی جنازه نه صحیح کیری ۴ شرط ئی دا دی مړی باید لمانځه کی مخی ته پروت وی شاته یا بلی خواته د مړی ایښودل جواز نلری ۵ شرط ئی دا دی چی مړی باید په کټ کی وی یا به پر مخکه وی او که چیری د څاروی په شا وی یا دا چی انسانو لاسو کی اوچت نیولی وی پداسی حالاتو کی جنازه نه کیری (رواه ردمختار)

د تراويح د لمانځه بيان

د تراويح لمونځ سنت موکد دی چې په هر مسلمان نړۍ يا بڼځه چې عاقل او بالغ وی د رمضان میاشت کې هر ماخستن د فرضو او سنتو وروسته د وتر واجبو نه مخکې پوره ۲۰ رکعته تراويح لمونځ سنت طریقه ده (رواه ملات الفلاح)

مسئله که چا وتر واجب د تراويح نه مخکې اداکړل هم جواز لری لیکن د فرضو او سنتو مخکې جواز نلری (رواه ملات الفلاح)

مسئله په تراويح کې د لمانځه نیت سنت موکد دی تراويح قضائي نلری که چا وکړل نفل کرځی (شامی)

مسئله په تراويح کې پس د هرو څلورو رکعتونو نه تسبیح ویل سنت کفائي او مستحبه طریقه ده (فتاوه سراجیه)

مسئله د رمضان میاشت کې یو واری د کلام پاک ختمول سنت طریقه ده زیات خو بهتره خبره ده (رواه بحر رائق)

مسئله که دی ماخستن جمعه نه وه شوی ټولو خپل لمونځونه یوازی یوازی کړی وه نو لازم دی چې تراويح هم یوازی وکړی داځکه چې تراويح د جماعت تابع دی (رواه بحر رائق)

مسئله کله چې چا نه څو رکعته تراويح پاتی وی یعنی دی د لمانځه منځ کې راغلی وی نو دی به خپلی باقی تراويح د واجبو د سلام کرځولو وروسته اداکړی (رواه مبسوط و هندیه)

مسئله که چا تراويح بی د عذره په ناستی وکړی مکروه ده بعضی علما کرام لا وائی چې په ناستی تراويح نه کیږی لیکن اوله خبره صحیح ده (رواه قاضی خان)

مسئله اوردی تراويح داسی حافظ پسی پکار دی چې هغه پدی رمضان کې لدی نه اول په تراويح کې ختم د قران کریم نه وی کړی که نه نو بیا حافظ ته پکار دی چې دوباره پر خپل ځان ختم د قرانکریم په تراويح کې نذر اومنی احتیاط ورته پکار دی (رواه مجموعه الفتاوه)

مسئله په نا بالغ هلک پسی تراويح کول د علما کرامو اختلاف دی نو بی ضرورته بی ئی ورپسی نه کوی (رواه بحر رائق و شامی)

مسئله که په خپله محله کې جومات کې ختم نه کیده د ختم لپاره بل جومات ته ورتلل
جواز لری ورتلای شی (رواه قاضی خان)

د نفلی لمونځونو مسائل او بیان

فایده: په احادیثو کې د ځینی نفلو ډیر ثوابونه او فضیلتونه راغلی په کومو نفلی
لمونځونو کې چی زیات ثوابونه دی هغه دادی لکه (صلات تهجد، صلوات اشراق، صلوات
تسبیح، صلوات اوایین، تحیة الوضو او تحیة المسجد او صلوات اضحیه (خابنت) لمونځ هم
ده)

صلوات تهجد / شپه کی د خوبه جکیدل نفل کول ډیر ثواب لری لیکن د تهجد لمانځه
کی د نورو نفلو نه ډیر ثوابونه دی او مرتبه ئی اوچته ده ځنی علما کرام وائی چی دا لمونځ
سنت طریقه ده (رواه نورالایضاح)

مسئله د تهجد لمونځ ۸ رکعته دی او که چا ۱۲ رکعته وکړل بهتره خبره ده کم د کمه باید ۲
رکعته ئی وکړل هم فرق نلری لیکن ثواب ئی کم دی (رواه در و شامی ومراتی)
مسئله که څوک په تهجدو عادت وی هغه لپاره ئی ترکول مکروه دی او که فرضاً جک
نشو نو کله چی نور یوه نیزه راجک شو قضائی د تهجدو به راوگرځوی د هغه ځای نیسی
(رواه شامی)

مسئله که چا د تهجدو وخت قضائی لمونځ راوگرځاوه دا هم تهجدو کی ورته حسابیری
(رواه شامی)

صلوات اشراق / کله چی لمونځ کذار د سحر لمونځ ادا کړو بهتره دا ده چی پر خپل ځای
ناست وی تلاوت د کلام ربی وکړی یا خپله نوره وظیفه چی ولری تکمیله کړی دنیا ئی
خبری ونه کړی بیا کله چی نور یوه نیزه راوخوت نو دوه یا څلور رکعته نفل به وکړی (رواه
ترمذی شریف)

په حدیث شریف کی راغلی چی د اشراق لمونځ کوونکی ته د یو حج او یوی عمری
ثواب الله ﷻ ورکوی او که په کوم کار مصروف شه د لمر په یوه نیزه ختلو کی ونه کړو لیر
وروسته هم فرق نلری لیکن ثواب اول وخت کی لری (رواه ترمذی)

صلوات اوایین / د ماښام د لمانځه وروسته ۶ رکعته نفل کول ډیر ثواب لری اکثره علما
کرامو لیکلی چی دوه رکعته سنت موکد هم پر شپرو رکعتو کی شامل دی (رواه دورمختار و

(شامی)

صلات تحية الوضوء / کوم وخت چې اودس وکړی او اندامونه ئی لا وچ شوی نه وی دوه رکعتہ نفل به وکړی پس د غسل نه هم دا حکم لری درصورت چې مکروهه وخت نه وی (رواه دورمختار و شامی)

تحية المسجد / کوم وخت چې څوک جومات ته داخل شی هغه ته سنت طریقه دا ده چې دوه رکعتہ نفل وکړی بیا به کینی او که د ناستی وروسته ئی وکړل هم فرق نلری در صورت چې مکروهه وخت نه وی او که چا بی اودسی یا بلی وجی نفل ونه کړه نو مستحبه طریقه داده چې دری یا څلور کرته سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر ووائی (رواه شرح تنویر و شامی)

مسئله که څو واری یو شخص جومات ته داخل شی نو یو کورت ورته تحية المسجد کفایت کوی هغه ئی خپله خوښه که اول کی کوی یا ئی آخر کی کوی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله تحية المسجد مقصد تعظیم د جومات دی په حقیقت کی تعظیم د الله ﷻ ده که د جومات داخلیدو وخت اول فرض سنت یا بل لمونځ وکړو دا هم کفایت کوی داځکه چې د مسجد شریف احترام پدی سره هم ادا کیری (رواه در و شامی)

مسئله تحية المسجد لپاره صرف دوه رکعتہ تخصیص نشته بلکه څلور رکعتہ هم کولای شی (رواه شامی)

صلات اضحیه (خاښت لمونځ) د دی لمانځه وخت د لمر ختلو نه تر خاښت (زوال) پوری ده لیکن غوره دا ده چې ورځ څلور می حصی د ورځی ته ورسیری دی وخت کی دوه څلور یا اته رکعتہ نفل ادا کول دی چې د دی لمانځه په احادیثو کی ډیر فضیلتونه بیان شوی دی (رواه شرح تنویر)

صلات تسیح / په احادیثو کی د صلوات تسیح ډیر ذکر راغلی دی او فضیلتونه ډیر لری چې خپله نبی کریم ص خپل تره حضرت عباس رض ته ښوده او ورته وئی فرمایلی چې په ادا کولو د دی لمانځه سره ستا ظاهری او باطنی کنا هونه بلکه زاړه هر قسم چې دی الله ﷻ ئی پر خپل فضل سره ورته معاف کوی بل ئی دا هم فرمایلی چې دا لمونځ اول باید هره ورځ که نه نو هفته کی یو کورت او که په هفته کی نشی ادا کولای میاشت کی یو کورت او که میاشت کی نشی کولای په کال کی یو کورت او که په کال کی ونه کړو په عمر کی باید یو کورت

دا لمونځ خو حتمي آداکړی (رواه غنیه، در، شامی)

پدی لمانځه کی ۳۰۰ کرته دریمه کلمه شریفه (سبحان الله والحمدالله ولاالله الاالله والله اکبر) ویل کیږی

طریقه ئی داسی ده کله چی نیت ئی وکړو البته د څلورو رکعتو نفلو سبحانک اللهم وروسته به ۱۵ کرته ووائی. اعوذبالله بسم الله الحمدالله او سورت ئی وویل نو ۱۰ کرته به پورته کلیمه شریفه ووائی بیا کله چی رکوع ته لاړه دری واری تسبیح وروسته به ۱۰ کرته ووائی بیا چی قامی ته لاړه د سمع الله وروسته ئی ۱۰ کرته وائی بیا به سجدی ته ځی سجده کی به پس د تسبیحاتو نه ۱۰ کرته وائی همداسی جلسه کی کی به ئی ۱۰ کرته وائی دوهمه سجده کی به ئی د تسبیحاتو وروسته ۱۰ کرته وائی چی د یوه رکعت ټول تسبیحات ۷۵ کرته کیږی همدارنکه نورو دری باقی رکعتو کی تکرار کړی نو دلته په څلورو رکعتو کی ټول ۳۰۰ کرته تسبیح ویل کیږی دا ئی اوله او بهترینه طریقه ده (رواه دور و شامی)

مسئله پدی څلورو رکعتو کی هر سورت چی لوستلای شی ودی ولولی او که چیری ئی الهکم التکاثر، والعصر، قل یا ایها الکافرون او د اخلاص سوروتونه ولوستل بهتره ده (رواه ردمختار و شامی)

مسئله که په صلات تسبیح کی سهوه شو د سجدی سهوی سجدو کی دا تسبیح نه ویل کیږی داځکه چی ۳۰۰ واری ویل ئی چی تعین شوی هغه پوره شوی دی (رواه شامی)

مسئله که په یوه مقام کی مذکوره تسبیحات هیر شول بیرته به نه ورکړځی باقی به بل مقام کی په دغه عدد پوره کوی مثلا په قامه کی ورنه هیر شول په سجده کی به ئی پوره کړی او که چیری په رکوع کی هیر شول په قامه کی به ئی نه وائی ځکه چی دا مختصر وخت دی نو په سجده کی به ئی پوره کړی همدارنکه که په اوله سجده کی هیر شول په جلسه کی به ئی نه وائی دوهمه سجده کی به ئی ووائی (رواه شامی)

صلات سفر / څوک چی د کوره په سفر روانیږی کور کی باید دوه رکعته نفل اداکړی چی کور کی دا غوره شی پریخودل بهترینه تحفه ده (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله د سفر واپس وخت کی به اول جومات ته ځی دوه رکعته نفل به کوی بیا به کور ته ځی دا به تل نبی کریم ص کول (دورمختار و ردمختار)

مسئله مسافر باید په یوه منزل کی قیام اختیار کړی چی دا یوه مستحبه طریقه ده او په ناسته کی به اول دوه رکعته نفل اداکول بیا به کینی (رواه طحطاوی)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۲۵

صلوات استغفار / که چا څه کناه وکړه هغه باید دوه رکعته نفل اداکړي بيا به په ډيره عاجزي سره خپله توبه پېښماني به وښي او طلب د بخښني وکړي آينده به کناه نکوي الله ﷻ مهربان ذات دی بخښنه به ورته وکړي (تحتاوی و شامي)

مسئله په استغفار او توبه سره چی د بنده حق نه اداکيري بهتره دا ده چی حق حقدار ته وسپاري داځکه چی بعضی کتابو کی راوړي که چيري د يوه شرعی درهم شپږمه حصه کی پردي حق څوک لاندی کړي د قیامت ورځ کی به په بدله کی ورته ۷۰۰ لمونځونو ثواب ورکوي (رواه در و رد)

صلوات قتل / کوم وخت چی مسلمان قتل وکړي ورته مستحبه طریقه دا ده چی دوه رکعته نفل به کوي بيا به الله ﷻ ته د خپلی کنا د مغفرت دعا وکړي داځکه چی دا لمونځ او دعائی دنیا کی آخری عمل دی یوځلی نبی کریم ص د صحابه کرامو نه څو قاریان د قرانکریم تعلیم لپاره یوځای ولیږل په لاره کی د مکي کافرانو هغه گرفتار او په شهادت ئی ورسول سوا د حضرت حبیب رض نه هغه ئی مکي شریفی ته د ځان سره بوته هلته ئی په ډیر اهتمام او خوشحالی سره کفارو په شهادت ورساوه نو ده مبارک د شهادت نه مخکی دوه رکعته نفل د هغوی په اجازت سره دا اداکړي او مستحب وکړئیده (رواه طهتاوی او غنیه)

صلوات استخاره / څوک چی وغواړي چی یوکار وکړي یا ئی ونه کړي چی هغه ځما لپاره فایده یا نقصان لری او که نه ؟ په دی کی به دی الله ﷻ نه صلاح واخلی نو دی ته استخاره ویل کيږي طریقه ئی داسی ده چی اول به دوه رکعته نفل وکړي بيا به په ښه فکر سره دا دعا ولولي (الهم انی استخیرک بعلمک و استقدرک بقدرتک و اسئلك من فضلک العظیم فانک تقدر و لا اقدر و تعلم و لا اعلم و انت علام الغیوب انکنت تعلم ان هذا الامر خیر لی فی دینی و معاشی و عاقبة امری (وعاجله و اجله) فاقدره و یسره لی ثم بارک لی فیه و انکنت تعلم ان هذا الامر شر لی فی دینی و معاشی و عاقبة امری (وعاجله و اجله) فاصرفه عنی و اقدر لی الخیر حیث وکان ثم رضنی به ط

دلته چی کوم قوس کی لغاتونه لیکل شوی دی هغه لولی کله چی هذا الامر ته ورسيري پدغه وخت کی به خپل مراد الله ﷻ نه غواړي بيا به په یوه پاک ځای په اوداسه سره ځملي مخ په قبله به اوده شی نو کله چی د خوبه پاڅیدی کومه خبره مو چی زړه ته پریوته د هغه مطابق به عمل کوي (رواه شامي و شرحه مینه)

مسئله که په یوه پیره په استخاره څه نتیجی ته ونه رسیدی دوهمه ورځ بیا ئی وکړی همداسی تر شپږو ورځو پوی وکړی امید دی چی الله ﷻ به ئی ښه والی او بدوالی ورته معلوم کړی (رواه شامی)

مسئله بعضی کتابو کی راغلی چی که په خوب کی ورته سپین والی او ژید والی علامت ئی ولیده نو علامت د ښه والی دی او که توروالی یا سوروالی ولیده دا علامت د بدی ده نه دی کوی (رواه شامی)

مسئله که چا د حج کولو اراده وکړه نو داسی استخاره به کوی چی فلانی وخت کی به زه لاړشم او که نه؟ په نورو دینی کارو کی به هم داسی کوی (رواه غنیه و شامی)

صلات حاجت / د حاجت پوره کولو لپاره هم دا لمونځ کول مستحبه طریقه ده د ماخستن لمانځه وروسته به د څلورو رکعتونو نیت وتړی په اول رکعت کی به الحمدالله پسی د دری واری ایات کرسی او باقی دری رکعتو کی به هر رکعت کی الحمدالله پسی یو یو کرت سورت اخلاص سورت قل اعوذبرب الفلق سورت قل اعوذبرب الناس ولولی د لمانځه پس به خپله دعا وکړی دیرو علما کرامو دا لمونځ تجربه کړی ده الله ﷻ ورته حاجتونه برآورده کړی.

صلات کسوف او خسوف / لمر چی کله تندر ونیسی هغه ته کسوف وائی او سپوږمی چی تندر ونیسی هغه ته خسوف وائی داسی حالت کی باید دوه رکعته نفل ادا شی چی دا یوه مسنونه طریقه ده دا لمونځ په جماعت سره ادا کیری البته جومات کی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله پدی لمانځه کی نه بانک شته او نه اقامت (اصلات جامعه) اواز به کوی (رواه مراق الفلاح)

مسئله قرائت به په جهر سره نکوی بلکه په خفیه به ئی کوی (رواه مراقی وکبیر)
مسئله کوم وخت چی سپوږمی تندر ونیسی دی وخت کی هم دوه رکعته نفل کول سنت طریقه ده لیکن ځان ځان له کور کی یا مسجد کی (رواه مجمع الانهار)

مسئله پس د لمانځه نه امام به دعا کی مخ په قبله ځان مشغول کړی مقتدیان به امین وائی تر هغه پوری چی د لمر تندر ختم شوی نه وی او که وخت د لمانځه راغی دعا به پریردی (رواه طحاوی و مراقی)

صلات استسقا / کوم وخت چی باران زیات شی د دریدو امکان ونه لری داسی وخت

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۲۷

سوال او دعا کول مسنونه طریقه ده طریقه ئی داسی ده مسلمانان به په جمعه اوری سره په خپلو عادی لباسو سره د کوره وخی په ډیره خشوع او خضوع سره به پیاده خپل خاړوی به د ځان سره اخلی کافران به ځان سره ملکری کوی. تویی به باسی پردی حق به آداکوی الله ﷻ نه به خپل مغفرت غواړی بیا به دوه رکعتہ نفل بانک اقامت سره په جماعت وکړی امام به قرائت په جهر سره کوی پس د لمانځه به امام خطبه لولی بیا به امام مخ په قبله دریری لاسونه به ئی اوچت نیولی وی د باران دعا به کوی او مقتدیان به امین وائی د استسقا دعا چی خپله نبی کریم ص کړی ده لکه (اللهم سقنا غیتاً مغیثاً مریئاً مریئاً نافعاً غیر ضار عاجلاً غیر اجل اللهم اسق عبادک و بهیجتک و انزل رحمتک و احی بلدک المیت) به وائی نو دری ورځی سر په سر وتل پکار دی (مشکوٰۃ شریف)

د امام اعظم رحمت الله په نزد د استسقا صرف دعا ده او هم استغفار ده که ئی لمونځ ځان لره وکړو یا ئی په جماعت سره وکړو جواز لری لیکن سنت نندی (رواه کبیری و دورمختار)

د قضائی لمونځونو راکړخول که چا نه بلا عذرہ لمونځ قضا شو نو دی د دوکناهو مرتکب شو ۱ چی لمونځ ئی پرېښووه ۲ او تاخیر ئی وکړو که په تاخیر کولو کی لمونځ راوکرځاوه اوله کناه ئی لری شوه یعنی لمونځ ئی اداشو دوهمه کناه به ئی په تویی سره پوره کیری نو که چیری قضائی لمونځ ئی راونه کرځاوه او توبه ئی ووستله توبه ئی قبوله نه ده (رواه شرح تنویر و ردمختار)

مسئله که څوک ویده شو یا ئی هیر شو لمونځ ئی قضا شو کوم وخت چی بیدار شو یا ئی یاد شو نو قضائی به راکړخوی حتمی به بی د عذرہ قضائی کی تاخیر نه وی (مضمون حدیث)

مسئله که د چا لمونځ د څو ورځو قضا شوی وی باید ژر ئی قضائی راوړی که ټول یوځای کولای شی بهتره ده نو دا ورته ضرور نه دی چی د ماسپښین به ماسپښین کی وکړی او مازدیکر مازدیکر کی وکړی نو کوم وخت ئی چی مساعد وکانه هغه وخت کی ئی کولای شی (رواه شامی)

که چیری په میاشتو او کلونو لمونځونه قضا شوی وی نو د هغوی لمونځو قضائی راوړو کی به هم تاخیر نه کوی څومره چی وخت لری هومره به قضائی راوړی دلته څه خاص اندازه نشته چه فلانی وخت په ما دومره او فلانی وخت دومره لمونځونه قضا شوی تنها

پوره کول ئی ضروری دی په هره اندازه او هره موده کی چی وی اداکولای ئی شی (رواه شامی)

مسئله قضائی لمونځو نه دری وخته لکه طلوع غروب او استوا کی نکیری نور هر وخت کیری (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که چیری شپږ لمونځونه یا زیات د شپږو نه ترتیب پری واجب ندی چی اول به اول کی قضائی راوړی او دوهم دوهم وخت کی قضائی راوړی نو کوم لمونځ ئی چی زړه غواړی ودی کړی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که وتر واجب ورنه قضا شو مخکی د سحر د لمانځه به ئی قضائی راوړی بیا به د سحر لمونځ کوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله قضائی صرف د فرضو او واجبو وی د وخت نه وروسته د ستو قضائی نشته او که چیری د سهار فرض او سنت دواړه ورنه قضا شول بیا به ئی د زوال د شروع مخکی قضائی راوړی او که زوال نه بعد وه صرف د فرضو قضائی به راوړی (رواه شامی)

مسئله که هلک یا نجلی نابالغ وی د ماخستن لمونځ ئی وکړو او ده شو او شیطان بازی ورکړه سحر راپاڅیده نو لازم دی چی د ماخستن د لمانځه قضائی راوگرځی ځکه چی پخوا د بلوغ نه واقف نه وه د ماخستن لمونځ چی ده کړی هغه ورته نفل کرځی نن شپه چی بلوغ ته ورسیده لمونځ پری فرض شو (رواه خلاصة الفتوا)

مسئله که د چا پر زمه قضائی لمونځونه پاتی وی باید هغه اداکړی ولو که مریض هم وی باید په اشاره کی اداکړی او که په اشاره ئی هم نشی اداکولای نو باید د مرک وخت کی وصیت وکړی چی پر ما دومره لمونځونه پاتی دی چی دا وصیت واجبه طریقه هم ده. نو بازماندگان به ئی د لمانځه فدیة اداکړی او که وصیت ئی ونه کړو یا ئی وصیت وکړو او بازماندگانو ئی فدیة اداکړه دا سپری کناه کار دی په خپل هر لمانځه به ورته اخرت کی عذاب میلاویری (رواه عالم کیر)

د مريض د لمانځه بيان او مسائل

مسئله که لمونځ کذار په ولاړه لمونځ نشو کولای خپل لمونځ به په ناستی وکړی او که د ناستی قدرت ئی نه وه نو په ناسته کی به ئی په اشاره وکړی او د ناستی قدرت ئی نه وه نو د ملاستی په اشاره سره وکړی (رواه دورمختار)

مسئله په لمانځه کی د سجدي لپاره مخی ته شی نه ږدی که ئی طاقت د سجدي نه وه نو مریضی به خپل لمونځ په اشاره سره کوی او که څه شی پر مخکه پروت وه او ضرورت وخت کی سجده پری لکولای شی (رواه شرح البدایه)

مسئله که لمونځ کذار ناستی توان نه درلوده نو تکیه به ورته وهی او که د غورځیدو وه نو سر او سینه دی ورته اوچته کړی خپي به قبلی ته وغزوی او که بل قسم ئی قدرت وه نو خپي به قبلی ته نه غزوی بلکه دواړه زنکونه به جک نیسی لمونځ به اداکوی البته د سر په اشاره سره او د سجدي لپاره به اشاره کوی لږ د رکوع نه ټیټ او که مریضی د تکیی او ناستی قدرت نه درلوده مریض به ستونی ستخ څملوی خپي به ئی قبلی ته کوی خپل لمونځ به شاره وکړی (رواه هندیه و شرح التنویر)

مسئله که داکتر ئی سترکی عملیات کړی او ډاکتر ورته وویل چی ډیر احتیاط به کړی نو مریض کولای شی چی خپل لمونځ د ملاستی په اشاره سره وکړی (رواه شرح التنویر)
مسئله که سړی په مریضی کی د سر په اشاره هم لمونځ آداکولای نشی لمونځ ورته نشته دلته د سترکو او وریځو اشاره معتبره نده (رواه فتاوه ودودیه)

مسئله که د سړی بهوشی د یوی ورځی او یوی شپي نه واوښته نو د دی بهوشی قضائی پری نشته او که بهوشی ئی یوی ورځی او یوی شپي نه کمه وه نو بیا قضائی پری شته (رواه مراتی الفلاح)

مسئله که سړی روغ او جوړ وه په ولاړی لمونځ شروع کړی وه او په لمانځه کی داسی تکلیف پری راغی چی دریدای نشو لمونځ په ناسته کوی که ئی د سجدي قدرت نه وه په اشاره به ئی وکړی (رواه عالمکیر)

مسئله که د سړی دومره مریضی وه چی اودس ئی نشو کولای نه ئی ښځه وه او نه ئی شرعی مینځه وه دی مریض استنجا پری نشته ورور یا ځوی به ئی چار اندام اودس ورکړی لمونځ به وکړی که ښځه داسی ناجوره وه او د هغی خاوند نه وه خور یا لور دی چار اندام

اودس ورکړی دا به خپل لمونځ اداکړی داسی لپاره هم استنجا نسته (رواه عالمکیر)

د مسافر د لمانځه بیان او مسائل

مسئله که چا کم د کمه دری منزله (سفر) اراده وکړه او په سفر روان شو شریعت کی دا د مسافر حیث لری کوم وخت چی کورکلی یا شهر نه وخی نو خپل لمونځ به قصر کوی نو تر څو چی خپل کلی یا شهر نه وتلی نه وی نو قصر به نکوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله د مسافر لپاره دری منزله لاره ده دا د یوی خوانه نه بلکه دواړو خواو نه (د تلو راتلو مجموعه ده) (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که چیری یو سړی د کومی کناه یا غلا لپاره د کوره ووت او د هغه مخی ته دری منزله لاره مخکی وه دا هم مسافر دی خپل لمونځ به قصر سره کوی او نور احکام د مسافر به هم پرځان عملی کوی پاتی شوه د کناه خبره هغه به خپله کالی (رواه شرح تنویر)

مسئله که څوک وکوره کلی او شهر په اندازه ۳ منزله یا دری شپو ورځو منزل یا د ۶۳ میله په اندازه سره سفر اختیارکړی هغه ته مسافر ویلی شو البته دا دری شپو او ورځی سفر به په پیاده د سړی منزل وی او که چیری دا منزل دی په آس موتر او جهاز وکړی هم مسافر دی (رواه عالمکیر)

مسئله د شریعت په لحاظ چی څوک مسافر وی هغه به خپل ماسپنین مازدیکر او ماخستن څلور رکعتی لمونځونه دوه رکعتی کوی قصر به ئی کوی د سهار ماښام او وتروکی څه تغیر نه راخی همدارنکه سنت به ټول پوره کوی که په سنتو کی لاره کی تلوار د وجی نه ونکړه فرق نلری لیکن د سحر سنت به بلکول نه پریردی حتمی به ئی کوی (رواه بحر رائق و شامی)

مسئله که د ماسپنین مازدیکر او ماخستن څلور رکعتی چا پوره وکړل دا ورته کناه ده ځکه چی قصر کی الله ﷻ امرکړی ده او که فرضا چا وکړل نو دا به ورته نفل شی دوه رکعته فرض دی بیا وکړی (رواه شرح التنویر)

مسئله که په سفر کی چا نه لمونځ قضا شو بیا مقیم شو قضائی کی به خپل قصر لمونځ راکرځوی او که په مقیمت کی لمونځونه ورنه قضا شوی نو په سفر کی به ئی پوره څلور رکعتی راکرځوی (رواه شرح البدایه)

مسئله که مسافر یو کلی کی یا شهر کی معطل شو که چیری پدی کلی یا شهر کی ۱۵ ورځو

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۳۱

او شپو اراده وه چې زه به دلته اوسم نو دی به قصر نکوی بیا نو کله چې لدی کلی یا شهر نه وځی مخی ته ئی دری شپي او ورځی منزل وی نو بیا به قصر کوی (رواه وسائل الارکان) مسئله که مسافر لاره کی د هفتی لس ورځو اراده وکړه او د پنځلس ورځو نه کم وه هر ځای به ئی اراده کوله چې زه به دلته اوسم قصر ورباندی شته او که په کوم ځای کی د پنځلس ورځو اراده وکړه چې دلته به اوسم نو بیا قصر ورباندی نشته (رواه شامی)

مسئله د مقیم اقتدا مسافر پسی صحی ده کوم وخت چې مسافر امام سلام وکرځاوه مقیم به پورته کیری خپل باقی رکعتونه به پوره کوی لیکن قرائت به نه اداکوی (الحمدالله او سورت) به نه لولی په اندازه د قرائت به چپ دریری او که سهوه شه نو سجده سهوه به نه کوی ځکه دی لا حق دی د امام مطابعت کی دی او اوله قاعده به پدی مقتدی فرض وی له وجی د مطابعت نه. کله چې مسافر امام سلام وکرځاوه لازم دی چې مقتدیانو ته ووائی چې خپل لمونځونه پوره وکړی زه مسافر یم مخکی ورته ویل هم ضرور دی (رواه بحر رائق)

مسئله د مسافر اقتدا مقیم پسی که مسافر څلور رکعتی لمانځه کی مقیم امام پسی اقتدا وکړه دی به د امام مطابعت کوی څلور رکعت به پوره پسی کوی لیکن قضا ئی کی بیا صحیح نه ده (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که سپری په کشتی یا جهاز کی روان وه او د لمانځه وخت راغی که په ولاړه ورته فرصت نه وه نو خپل لمونځ به ناسته وکړی د مخ کرځول قبلی ته ضرور نده په هر طرف چې روانه وه دی به خپل لمونځ هسی کوی (رواه شرح التنویر)

مسئله که سپری په اس یا اوبس سور وه او د لمانځه وخت راغی کوزیری به خپل لمونځ به کوی او که څه خطر وه د ځناور یا بله څه وه نو بیا دی کولای شی چې خپل لمونځ تر اخر وخته وځنډوی بیا هم ویره وه ځناور به په قبله مخامخ ودروی د ځناور په شا به خپل لمونځ وکوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله کوم ځای چې ختی ډیری وی او خپل لمونځ نشی کولای مال یا بل څاروی نه وی لکه اس یا اوبس نو دی به خپل لمونځ په ختو کی په ولاړی وکړی البته په اشاره سره او که خت په لږ غوندی کلکه وه نو مخی ته به کپړه واچوی سجده دی پری ولکوی نو په اشاره به لمونځ نه کوی (رواه شامی)

د صلوات خوف مسائل

مسئله که د لمانځه وخت کی دشمن حاضر وه یا دا چی راتلونکی وه هغه که انسان وه یا ځناور وه دغه وخت کی مسلمان خپل لمونځ په جماعت کولی شو و دی کړی لیکن په طریقه د صلوات خوف سره.

طریقه ئی دا ده چی مسلمانان به دوه ډلی کیری یو فریق به په جماعت ودریری او بله ډله به دښمن مقابلی ته آماده کی ونیسی که لمونځ دوه رکعتی وه یا د جمعی یا اختر و یا دا چی څلور رکعتی وه خو دوی مسافر وه قصر ئی کاوه کله اول فریق امام سره یو رکعت وکړه او سجده نه راپورته شو دوی به لار شی دښمن مقابلی ته او که لمونځ څلور رکعتی یا دری رکعتی وه کوم وخت چی اول فریق امام پسی دوه رکعت وکړل سره د تشهد نه او امام دریم رکعت ته اوچت شو دوی به روانیږی د دښمن مقابلی ته نو دوی چی روان شول امام به انتظار باسی دوهم فریق ته کله چی هغوی راغلل خپل لمونځ به پوره کړی سلام به وگرځوی د دښمن مقابلی ته به لار شی (رواه دورمختار و هندیه و شامی) په صلوات خوف کی به خپله وسله ساتل ضرور دی کوم آیات چی پدی باره راغلی هغه لپاره استحباب دی.

مسئله که جنک نا جائزه وه د ناجائزه غرض لپاره ئی حمله کوله یا دا چی یاغیانو اسلامی پادشاه سره مقابله کوله نو د کناه کارانو لپاره صلوات خوف په طریقه لمونځ کول پکارندی داځکه چی د دوی کار کناه ده په لمانځه کی د دی عمل کناه نه معاف کیږی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که دښمن سړی پسی وه او سړی سپور وه په اس یا اوبن باندی په اشاره ورته جائز دی چی خپل لمونځ وکړی او که د اشاری ورته فرصت نه وه خپله حمایه به وکړی لمونځ به بیا وکړی (رواه شرح التنویر)

مسئله که چا په دریاب کی لامبو وهله وچی ته راوتلی نشو پښی او لاس ئی نه شورول خپل لمونځ به په اشاره سره وکړی او که د اشاری موقع هم نه ورته پیدا کیده نو خیردی لمونځ دی پریردی ځان به هلاکت ته نه ورکوی کله چی په امن شو قضائی به راوگرځوی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله که چا صلوات خوف په خپله طریقه کاوه او دښمن لاره نور به خپل لمونځ په

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۳۳

صحيح طريقه وکړي لکه چې په امن کې ئي کاوه لمانځه کې به تلل او راتلل نه کوي او خپله مخه به هم د قبلي نه نه اړوي او که ئي مخ قبلي نه واړوه نو لمونځ ئي مات شو (رواه عالم کير و دورمختار)

د سجدې سهوي بيان او مسائل

په سجده سهوه کې طريقه داسې ده کله چې لمونځ گزار اخري قعدې ته ورسیده او اتحيات ئي تر عبده ورسول ولوستله امام به بنی خواته سلام وگرځوي بيا به تکبير ويلو سره سجدې ته لار شې تسبيح به درې کرته ووائې په تکبير ويلو به جک شې جلسه به وکړي بيا د تکبير په ويلو سجدې ته لار شې خپل درې واري تسبيح ووائې په الله اکبر به پورته کيږي اتحيات درود شريف او دعا به ولولي سلام به گرځوي (رواه هدايه و دورمختار)

مسئله که د لمانځه کوم يو واجب چا په لمانځه کې پريښوده نو سجده سهوه پري واجبيږي په سجده سهوه دغه لمونځ پوره کيږي او که سجدې سهوه ئي ونه کړه لمونځ ئي نه کيږي گرځول ئي واجب دی (رواه مراثي الفلاح)

مسئله سجده سهوه پر درې خبرو واجبيږي ۱ ترک د واجبو ۲ يا تاخير د واجبو ۳ په تاخير د فرضو او که په لمانځه کې فرض پري شوه. نو د فرض تلافی په سجده سهوه نه کيږي لمونځ به گرځوي (رواه شامي)

مسئله که په چا سجده سهوه واجب شوه هيره ئي شوه او سلام ئي وگرځاوه ليکن د جماعت نه وتلي نه وه او خپله سينه ئي قبلي نه نه وه گرځولي خبرې او نور عمل ئي هم نه وه کړي خيږدي پس لدی به سجده سهوه وکړي نو لمونځ ئي وشو همداسې که ئي په ناسته ئي درود شريف يا څه وظيفه وغيره هم کړي وه هم خيږدي د سهوي سجده به وکړي لمونځ ئي کيږي (رواه شرح تنوير)

مسئله که چا د فرضو اولو دو رکعتو کې سورت فاتحه ولوستله او سورت ئي هير شو نو په اخري دوه رکعتو کې به الحمد لله سره سورت ضميمه کړي اخر کې به سجده سهوه وکړي (رواه شرح البدايه)

مسئله په وترو سنتو او نفلو کې په ټولو رکعتو کې الحمد لله سره د سورت وسل کول واجب طريقه ده. نو که په يوه رکعت ئي هير شو نو سجده سهوه به کوي سجده سهوه پري واجبيږي (رواه عالمکير)

مسئله که چا الحمدالله نه پس دوه سورتونه يا زيات ولوستل يوه رکعت کې نو پدی سره سجده سهوه نه لازميری نه دی کوی (رواه فتاوه هنديه)

مسئله که چا د فرضو اخري دوه رکعتو ډک وکړه يا ئی يو رکعت ډک وکړو سجده سهوه پری نه کیري (فتاوه هنديه)

مسئله که د فرضو په تش رکعت کې الحمدلله وروسته دري پیري د سبحان الله ويلو په اندازه چپ ودریده پدی سورت کې هم سجده سهوه نه لازميری (رواه شرح البدايه)

مسئله که په قيام کې الحمدالله نه مخکي اتحيات ولوستله پدی سره سجده سهوه نه لازميری او که ئی وروسته د الحمدالله نه ولوستله نو سجده سهوه پری واجب شوه او که د فرضو په تشو رکعتو کې د الحمدالله پرځای اتحيات ولوستله هم سجده سهوه پری نه لازميری (رواه عالمکير)

مسئله که په لمانځه کې چا سورتونه وړاندی وروسته ولوستل سجده سهوه نه پری لازميری (رواه شامی)

مسئله که په اوله قاعده کې چا دوه کرته اتحيات ولوستله نو سجده سهوه پری واجب شوه (رواه عالمکير)

مسئله که چا د اتحيات پرځای الحمدالله يا بل څه ولوستل سجده سهوه پری واجب شوه (رواه عالمکير)

مسئله که په وترو واجبو کې دعا قنوت هير شو نو سجده سهوه پری لازم شوه (رواه شرح البدايه)

مسئله که امام په جهر لمانځه کې قرائت په خفیفه يا ئی خفیفه لمونځ په جهر ولوسته که امام پسی وی يا تنها وی دواړو حالاتو کې سجده سهوه پری واجب شوه (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که د امام او مقتديانو اختلاف راغی امام وويل چي دوه رکعتو شول او مقتديانو ويل چي دومره شول دلته د امام يقين کې ثابت وه د امام خبره صحی ده او که د مقتديانو يقين ثابت وه نو امام به د مقتديانو وينا عمل کوی (رواه دورمختار)

مسئله که څلور رکعتي يا دري رکعتي لمانځه کې د دوهم رکعت وروسته ئی اوله قاعده هيره شوه دريم رکعت ته اوچت شو بيا ئی یاد شو نو که ناستی ته نژدی وه بدن ئی پوره نيغ شوی نه وه کيني به اتحيات به لولی بيا به دريم رکعت ته پورته شی داسی حالت کې سجده

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۳۵

سهوه نشته او که دريدو ته برابر وه نو داسی حالت کی به نه کینی باقی خپل لمونځ به تکمیل کړی اخر کی به سجده سهوه وکړی (رواه شرح التنوير)

مسئله که په څلور رکعتی ئی اخره قعده پریښوده پنځم رکعت ته پورته شه ترڅو ئی چی پنځم رکعت سجده نه وی کړی بیرته به کینی اتحیات به لولی خپله سجده سهوه به وکړی او که چیری د پنځم رکعت سجده ئی کړی وه قصداً وه او که سهوً وی یو رکعت به بل ورسره تل کړی شپږ رکعت به پوره کړی سجده سهوه به نکړی لیکن لمونځ به راوگرځوی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که د سحر لمانځه دوهم رکعت وروسته اوله قاعدع ونه کړه دریم رکعت ته پورته شه او دریم رکعت سجده وکړه نو سلام به نه کرځوی پورته کیږی په څلورم رکعت به پوره کوی همدارنکه که د ماښام لمانځه کی اوله قاعده پریښوده څلورم رکعت ته پورته شو نو څلورم رکعت به پوره کوی دا ئی نفل شول لمونځ به بیرته راکرځوی (رواه شرح التنوير)

مسئله که چا اوله قاعده کی سلام وگرځاوه یاد ئی شو چی دا خو ځما اوله قاعده ده نو پورته کیږی به لمونځ به تکمیل کړی آخر کی به سجده سهوه وکړی او که د سلام کرځولو وروسته ئی کوم عمل وکړو لمونځ به کرځوی (رواه شرح تنوير)

مسئله که په څلور رکعتی نفلو کی اوله قاعده هیږه شوه دریم رکعت ته جک شه که دریم رکعت سجده ئی نه وه کړی کینی به او که ئی سجده کړی وه نو څلورم رکعت به پوره کوی آخر کی هم ورته سجده سهوه نشته (رواه دورمختار)

مسئله د مقیم مسافر پسی د مسافر مقیم پسی د مسبوق او لاحق لپاره لازم او ضرور دی چی سجده سهوه کی د خپل امام مطابعت وکړی په سجده سهوه کی اشتراک وسره وکړی (رواه دورمختار و رد مختار و شامی)

مسئله که امام په هیږه پنځم رکعت ته پورته شه او اخره قعده ئی هم کړی وه نو مقتدی به نه ورپسی پورته کیږی انتظار به وکړی کله چی امام کیناست سلام ئی وگرځاوه مقتدیان به هم ورسره سلام وکرځوی او که کیناست نه پنځم رکعت ئی وکړو نو مقتدیان به خپل سلام وکرځوی د مقتدیانو لمونځ وشو امام به خپل لمونځ شپږ رکعت پوره کړی دوه رکعت به ورته نفل شی خپل لمونځ به بیرته نه کرځوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله په فرض سنت نفل د جمعی او د اخترو لمنځو کی د سجدی سهوی حکم یوشان دی لیکن بعضی علما کرامو فرمایلی چی د جمعی او اخترونو لمنځو کی به سجده سهوه

نکوی څکه چی کومه فتنه جوړه نشی (رواه دورمختار و ردمختار)
 مسئله د ماسپښین فرضو کی اشتباه ورته پیدا شوه چی ما دوه رکعت وکړل او که دری رکعت
 او که اول رکعت دی ورته ثابته نشوه نو لمونځ به مات کړی د سره د شروع کړی او که شک
 ورته راغی چی دا می اول دوهم یا دریم رکعت دی نو دلته ئی چی په کوم یقین مطابق به
 هغه حساب کړی داسی حالت کی سجده سهوه نشته (رواه دورمختار و ردمختار)
 مسئله که پس د لمانځه نه یوه عادل سړی ورته وویل چی تا خو څلور رکعت ونه کړه دری
 رکعت دی وکړل که د دی سړی وینا ئی یقین راغی چی دا سړی ریښتیا وائی د احتیاط لپاره
 به خپل لمونځ راوگرځوی بدی ورته نشته بلکه بهتره ده ورته (رواه دورمختار)

د لمانځه فضیلتونه

د لمانځه د قبولیت لپاره اول باید په ښه طریقه اودس وشي په اوداسه کی مسواک
 استعمال شی په خپل وخت سره په جماعت سره په پټکی تړلو سره په ارامه خشوع او
 خضوع سره ادا شی. داڅکه چی علاوه د اوداسه نه تنها مسواک په استعمال ۷۰ درجی
 همداسی په جماعت سره ۲۷ درجی په همدی شکل ۷۰ درجی ورته په پټکی کی چی سنت
 طریقی دی الله ﷻ ورته اوچتوی همداسی خشوع او خضوع کی لکه چی حضرت عصام
 رحمت الله د یوه زاهد بلخی نه پوښتنه وکړه چی ته خپل لمونځ څنکه کوی هغه ورته وویل
 چی زه اول خپل اودس په ترتیب سره وکړم مسواک استعمال کړم کله چی په لمانځه ودریرم
 مخی ته کعبه شریفه راولم او خپلی پښي په پل طراط راولم ښی طرف ته جنت او چپی
 خواته دوزخ راولم الله ﷻ به خپل سر حاضر او ناظر وکنم مرک خپل څټ ته نږدی قیاس
 کړم او دا لمونځ خپل اخرنی لمونځ وبولم چی ایا بل لمانځه پوری به ژوندی یم یا به نه یم
 ؟ په ارامه نیت وترم الله اکبر ووايم نو خپل قیام قرائت رکوع سجده او خپله قاعدع په ښه
 ترتیب سره وکړم نو الله ﷻ ته امید لرم چی ځما دا لمونځ قبول شی (رواه فضائل اعمال)
 همدارنکه حضرت عبدالله ابن زبیر رض به خپل لمونځ چی حرم شریف کی کاوه نو د
 مکی شریفی کفتری به ورتلی او د ده په سر به کیناستی کفتری به داسی خیال کاوه چی دا د
 ونو تنی دی نو حکمت ئی دا وه چی په کامل خشوع او خضوع ولاړ وه نو کوم لمونځونه
 چی الله ﷻ په حضور قابل د قبولیت وی د هر رکن د ادا کولو لپاره ئی دا فضیلتونه دی
 لکه چی بنده په لمانځه ودریری نیت وتری د الله اکبر ووائی الله ﷻ ورته ټولی صغیره

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۳۷

کنا هونه عفوہ کوی ۲ کله ثنا اعوذبالله او بسم الله ووائی الله ﷻ ورته د وجود د هر وینسته مقابل یوه یوه نیکی ورکوی ۳ په الحمدالله ویلو سره ورته الله ﷻ د یوه حج او عمری ثواب ورکوی ۴ کله چی رکوع وکړی او تسبیح پکښی ووائی لکه ده چی ۱۰۰ صحیفی تورات انجیل زیور او قرانکریم ټول تلاوت الله ﷻ ثواب ورکوی ۵ کله چی قامه کی سمع الله لمن حمده ووائی نو الله ﷻ د رحمت په نظر ورته وکوری ۶ سجده کله چی تسبیح ووائی او الله ﷻ ورته د یوه غلام د ازادولو ثواب ورکوی ۷ کله چی سجده ختم کړی الله ﷻ ورته د ټولو انسانانو او پیریانو په شمیر ثواب ورکوی ۸ کله چی سلام وکړخوی الله ﷻ د اتو وارو جنتو دروازی ورته خلاصی کړی په هره دروازه چی زړه وی داخلیدای شی

اووم باب

د روژی مبارکی بیان او مسائل ئی

روژه د اسلام د پنځو رکنو نه دریم رکن دی. په یو کال کی د رمضان د میاشتی ۳۰ ورځی روژه نیول په هر مومن مسلمان هغه که نر وی یا بنځه چی عاقل او بالغ وی فرض عین دی. او منکری کافر دی.

حضرت سلمان فارسی (رض) فرمائی چی نبی کریم (ص) د شعبان په وروستی ورځ وعظ کاوه وئی فرمائل چی ای مسلمانانو تاسو باندی یوه لویه د قدر میاشت راروانه ده ، او په د میاشت کی یوه شپه په نامه د شپ قدر چی دا شپه د روژی میاشت کی یوه بهتره شپه ده، پدی میاشت کی الله ﷻ په خپلو بندکانو باندی روژه نیول فرض کرځولی دی، پدی میاشت کی هره شپه ۲۰ رکعت تراویح هم ادا کیژی، الله ﷻ د دی میاشتی په عبادت کی ډیر ثابونه او اجر وونه بندکانو ته وعده ورکړیده چی د یوی نیکی ثواب ی غیر رمضان نه د فرضو سره برابر کهنلی ده یا دا چی بنده غیر رمضان نه ۷۰ فرضونه ادا کړی وی. دا مبارکه میاشت د صبر او زغم میاشت دی. چی د صبر بدله الله ﷻ د جنت وعده کړیده نو پدی میاشت کی خلقو سره غمخوری کول دی ، ځکه چی الله ﷻ دی میاشت کی مومن لپاره د رزق فراخی ورکوی.

وئی فرمایل چی دی میاشت کی څوک چاته روژه ماتی ورکړی الله ﷻ ورته د یوه روژه دار په پیمانته ثواب ورکوی. چی د اجر وونو او ثابونو بدله څو چنده څو چنده ده.

د وعظ په جریان کی صحابه کرامو عرض وکړو چی ای د الله ﷻ رسوله مونږه دومره توان او قدرت کله لرو چی دومره روژه ماتی ورکړو نو نبی کریم ص ورته وفرمائل چی روژه ماتی په مړه کیده پوری تعلق نلری بلکه که روژه ماتی د یوی کجوری (خرما) په اندازه هم وی که هغه یو کیلاس اوبه یا یو بل شی وی چی د مسلمان روژه پری ماته شی (فضائل اعمال نه)

نبی کریم ص د وعظ په ادامه کی وفرمایل چی تاسی د روژی په میاشت کی یو لحظه هم په غفلت مه تیروی دا ځکه چی د الله ﷻ دا میاشت ستاسو لپاره پردی حصو تقسیم

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۳۹

کړې ده ۱ حصه لس ورځې ی د رحمت ورځې دی ۲ حصه ی لس ورځې د مغفرت ورځې دی ۳ حصه لس ورځې ی د اور نه د نجات ورځې دی یعنی د رمضان د میاشتي ټولې ورځې او شپې ی د یوې ډیرې مبارکې او د قدر وړې دی حدیث شریف: په احادیثو کې راغلي چې د جنت ۸ دروازی دی په هغه کې د یوې دروازی نوم ریان دی چې په دی دروازی باندې بی له روژه دار نه بل هیڅ شخص داخلیدای نشی د ریان معنی سیراب ته ویل کیږی چې هر طرف ته ی لوی لوی نهرونه رنکارنک کلان قسم قسم میوی ورته الله ﷻ زرغون کړیدی. روژه دار چې کله د ریان په دروازه جنت ته وړ داخل شی هغه به د قیامت په ورځ له تندې نه بلکول محفوظ وی تل به سیراب او تازه وی (رواه بخاری او مسلم شریف)

حدیث شریف: کله چې یو بنده یو نیک عمل وکړی الله ﷻ ورته یو په لس چنده اجر او ثواب ورکوی بلکه دی نه لا زیات تر ۷۰۰ پوری لیکن په روژه کې ثواب او اجر ته حد نشته دا ځکه چې روژه کې دی نه زیات اجر ونه او ثوابونه موجود دی لکه څنکه چې الله ﷻ مهربانی کړې ده (فَأَنۡتَ لِيۡ وَ اَنَاۡ لِجِرِّیۡ بِه) دا ځکه چې روژه ځما لپاره ده او زه به خاص د هغه لپاره بدله ورکوم (رواه فتح الباری و شرحه صحیح البخاری)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې روژه دار لپاره دوه خوشحالی دی ۱ د روژه ماتی وخت ۲ د قیامت په ورځ به د خپل رب ج سره د ملاقات خوشحالی وی (رواه الخطیب)

د شب قدر شپه

د رمضان میاشت کې ټولو شپو نه د شب قدر شپه الله ﷻ ته د قدر وړ شپه ده ځکه چې الله ﷻ خپل کلام کې دا شپه د خیر، برکت او بهتره شپه کېلی ده چې بهتروالی ی د نورو زرو میاشتو نه چې د ۸۳ کلونو او ۴ میاشتو سره برابر ده نو چې الله ﷻ چاته د یوې شپې په عبادت کې د ۸۳ کلو او ۴ میاشتو سره برابر اجر او ثوابونه ورکوی نو دا یوه بهتره او غوره خبره ده.

۲ الله ﷻ خپل کلام پاک قران کریم ئی د لوح محفوظ نه په مکمل شکل سره دنیا ته بدی شپه رالیږی دی

۳ د آدم ع د مبارک وجود ماده ئی په همدی شپه راجمعه کړی او د جمعی په ورځ

وجود تکمیل او روح ی پکی غزولی ده.

۴ په دور مشورکی راغلی چی الله ﷻ په همدی شپه حضرت عیسی ع اسمان ته خیزولی.

۵ په همدی شپه د جنت ونی هم لکول شویدی.

۶ په همدی شپه د بنی اسرائلو توبه هم قبول شوی هم ده.

د شب قدر د شپې تعریف د اِنَّا اَنْزَلْنَا په سورت کی

الله ﷻ د شب قدر د شپې ټول تعریف د (اِنَّا اَنْزَلْنَا) سورت کی داسی فرمائی لکه (اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ) بی شکه قران پاک د قدر په شپه نازل شویدی (وَمَا اَدْرَاكُ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ) آیا تاسو ته معلومه ده چی دا څومره برکتی شپه ده او د فضیلت نه ډکه ده (لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنَ الْيَوْمِ) شپه د قدر د زرو میاشتو عبادت نه بهتره ده (تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ) په دغه شپه کی ملائکی راکوزیری (والروح فیها) او پدغه شپه روح القدس (جبرئیل امین) هم راکوزیری د یوه ټولی فرشتو سره د هغه چا لپاره چی هغه د الله ﷻ په ذکر او عبادت کی مشغول وی هغوی ته د مغفرت او ببینی دعاوی کوی (يَا ذَنبًا رَّبِّهِمْ مِنْ كُلِّ امْرٍ) د الله ﷻ په حکم هر یوه امر د خیر اخلی او مخکی خواته راکوزیژی یو ټولی ملائکی راکوزیری او بل ټولی پورته خیزوی او په مومنانو باندی سلامونه ادا کوی (حتی مطلع الفجر) دغه د برکتونو شپه تر شفق داغ یا سحره پوری ده (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف: نبی کریم ﷺ مبارک ارشاد دی فرمائی چی کله د شب قدر په شپه جبرئیل امین یو ټولی فرشتو سره اسمان نه مخکی ته راکوزیری. د جبرئیل امین په قومنده ټولی ملائکی سره تیت شی په هر کور، بحر، غره، او ځنکله ته ورځي د هر مومن سره پدغه شپه مصافحه کوی لیکن د هغه کور ته نه ورځي چی هلته سپی، خنزیر، او تصویرونه وی نه ورځي او د هغه چا کور ته نه ورځي چی هغه کورکی خلاف شریعت کارونه کیری او داسی خلک د الله ﷻ د رحمت او نعمت نه محروم وی او کوم کورکی چی د الله ذکر او عبادتونه کیری د هغوی لپاره دا د رحمت ملائکی ټولی د مغفرت او رحمت دعاکانی کوی داسی وخت کی الله تعالی په هغو ملائکو باندی فخر کوی چی دوی د بندکانو په پیدا کولو باندی اعتراضونه کول (رواه بیهقی او مشکوة)

د شب قدر شپې علامې

د شب قدر شپې علامتونه دیر دی ځینی وایی په دی شپه ونی ، تیکي ، غرونه ، او هر شی په سجده پراته وی بل وای په د شپه نور ځلیژی ټوله منطقه ی روښانه کړی وی ځنی وایی په دغه شپه د فرشتو د سلام اوازونه اوریدل کیری ځینی وای چی په دغه شپه د سمندر اوبه نمکینی وی همداسی ۴۶ قولونه د عالمانو ذکر شوی دی.

حدیث شریف : د حضرت بی بی عایشه رض خخه روایت دی چی نبی کریم ص فرمائی دی چی د شب قدر شپه د رمضان د میاشتی آخری لسو شپو کی او په طاو شپو کی کوشش کوی لکه ۲۱ ، ۲۳ ، ۲۵ ، ۲۷ ، ۲۹ شپه کی وی.

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی دی چی د رمضان میاشت یوه د صبر او زغم میاشت ده که چیری پر سپری د روژی په نیولو د کرمی تندی او نور شی څومره تکلیفونه چی راځی هغه باید په ډیر شوق او ذوق وزغمی او برداشت ئی کړی ، نه داسی چی بعضی بی همه او بی عزته اشخاص چی د ورځی لږ غوندی وری شی یا لږ غوندی کرمی وی یا ورځی لږ اوردی وی نو د دوی شکوه او شکایت شروع شی باید داسی بی غیرتی ته ځان ونه غورځوو خپله روژه په صبر او زغم ونیسو د تراویح لمونځونه د غریبانو مسکینانو فقیرانو یتیمانو همسایه او بی وزلو سره خپله همدردی تر څو مو د لاسه کیری ورنه ونه سپموو تر څو مو د الله ﷻ رضا پر نصیب وکړځی (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف : حضرت ابو هریره نه روایت دی چی نبی کریم ص فرمائی دی چی د دری کسانو دعا نه رد کیری ۱ د روژه دار د روژه ماتي وخت کی ۲ د عادل پادشاه دعا ۳ د مظلوم شخص دعا چی الله تعالی د ورینځو نه پورته اوچتوی او د اسمان دروازی ورته خلاصوی او اواز به ورته وشي چی قسم دی وی ځما چی ستا مدد به کوم اکر که څه وقفه هم وکړی (رواه ترمیزی کذر فی رد غیب)

بل حدیث شریف : کی راغلی چی تاسو خپلو ځانو ته اولادو ته خادمانو ته خیری مه کوی کیری چی قبولی شی بلخصوص د رمضان په میاشت کی (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی څوک د رمضان میاشت کی د حلالی نفقی نه بل روژه دار باندی څه وخوروی فرشتی په همدی شپه په همدی شخص رحمت لیری او د شب قدر په شپه جبرائیل امین مصافحه ورسره کوی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی دی چی دا خلور شیان پر خپل ځانونو عملی کړی ۱ د کلیمی شریفی ذکر چی په ډیرو احادیثو کی ذکر هم راغلی بل چی افضل ذکر هم دی ۲ استغفار ویل چی په ډیرو احادیثو کی ذکر هم راغلی دی ۳ په روژه ماتی به طلب د جنت دیر کوی ۴ او تل به د دوزخ اور نه پناه غواړی بلخصوص روژه کی به ډیر غواړی (رواه فضائل اعمال)

د روژی نیت

روژه په ۷ قسمه ده ۱ فرض عین روژه لکه د رمضان د میاشتی روژه ۲ فرض غیر معین روژه چی هغه د رمضان د میاشتی قضائی روژه ده ۳ واجب غیر معین روژه لکه چا چی د نذر روژه خوړلی وی ۴ واجب معین روژه لکه نذری روژه ۵ نفلی روژه ده ۶ مکروه تنزهی ده ۷ مکروه تحریمی روژه لکه د اختر په ورځ ایام تشریق او شکی روژی دی (رواه دور مختار و شامی)

مسئله روژه بی د نیت نه صحیح کیږی په زړه کی د روژی نیولو پخه اراده او قصد ضروری دی نو دا نیت شو. په خوله ی ویل ضروری ندی لیکن ویل ی بهتر دی نیت ی دادی (نَوَيْتُ أَنْ أَصُومَ عَدْلًا لِلَّهِ تَعَالَى مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ) یا به خلص دا وائی (بِصَمِّ غَدِ نَوَيْتُ) (رواه دور مختار و رد مختار).

مسئله که چا په روژه کی نیت وکړو چی زه به سبا ته روژه نیسم لیکن د فرضی روژه نوم ی وانه خیست یا یی وویل چی سبا به زه نفلی روژه نیسم یا ی د نذری یا ی د کفاری نوم واخیست پدی ټولو صورتو کی نیت ی صحیح دی او روژه ی ادا کیږی (رواه بحر رائق و رد مختار)

د شکی روژی بیان

د شک په ورځ د رمضان د میاشتی په نیت سره روژه نیول منعه دی او که فرضا چا ونیوله بیا معلومه شوه چی دا ورځ د رمضان ده نو فرض روژه ئی آداشوه او که ورته معلومه شوه چی دا د شعبان دیرشم تاریخ دی نو بیا ورته نفلی کرځی که بیا ی ماته کړه نو د نفلی روژی قضائی نشته (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که د شک په ورځ چا د بل واجب روژی په نیت روژه ونیوله دا هم مکروه ده او

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۴۳

که معلومه شوه چې دا د رمضان ورځ ده نو فرضي روژه ئې ادا کيږي او که د شب قدر اخري ورځ وه د کومي روژې نيت ئې چې کړي وي وشو (رواه مصدريه و دورمختار)

مسئله که چا نيت کاوه چې صبا که روژه وه نو روژه به نيسم او که نه وه نو نه ئې نيسم نو پدې نيت سره هم روژه نه کيږي او که پدې نيت چې زه صبا روژه نيسم که رمضان وي روژه به مې ي او که روژه نه وه نو ځما روژه به نفلي روژه وي دا هم مکروه ده او که ئې دا ونيوله سبا روژه شوه نو روژه ي وشوه (هدايه مختار و رد مختار)

مسئله که چا د شک په ورځ څه خوړل څکل کړي وي بيا ثابته شوه چې نن ورځ د رمضان ده نو ده ته لازم ده چې تر ماښامه نه څه وڅوري او نه څه وڅکي خپل ځان به روژه دار غوندي ساتي کړ چې دا روژه ي نه کيږي. همداسې که د شک په ورځ څه نه خوړلي او نه څه څکلي وي او د رمضان د ورځې ثبوت داسې وخت کې وشو چې اوس ئې نيت د روژې نه صحيح کيږي دلته به هم تر ماښامه نه خوراک کوي او نه هم څه څښاک . روژه ي هم نه کيږي (رواه مجمع الانهار)

مسئله د شب قدر په ۳۰ شپه مياشت ونه ليدل شوه يا د وريځي يا بلي وجي سبب باندي بهتره دا ده چې قاضي، مفتي او نورو خواص احتياط سبا ته د نفل په نيت روژه ونيسي ليکن عوام به د روژې نيت نکوي . نصف النهار پوري به انتظار وباسي خوراک څښاک به نکوي بيا که ثابته شوي چې نن ورځ د رمضان ده نو نيت به کوي روژه به نيسي او که نه نو پس د نصف النهار ه به ئې عوام خوري او څکي روژه به نه وي (رواه دورمختار و رد مختار)

په کومو شيانو چې روژه نه ماتيږي

که چا روژه نيولي وه په هيره ئې څه وڅوره يا ئې څه وڅکل اکر که په مړه کيډه هم وي روژه ئې نه ماتيږي ولو که په هيره ئې څو واري څه وڅورل يا ئې وڅکل نو روژه ي نه ماتيږي ولو که چا په هيره جماع هم وکړه پدې هم روژه نه ماتيږي (رواه شرح البدايه و هنديه)

مسئله که د چا بي اختياره څه شي لکه مچ دوږه او لوکي حلق ته لاره روژه ي نه ماتيږي که ئې قصد وکړي نو بيا ئې روژه ماتيږي (رواه شرح تنوير)

مسئله روژه دار که رانجه يا تيل ولکوي روژه ي نه ماتيږي ولو که حلق ته ئې هم لارل او

که قصد وی بیا پری ماتیری (رواه شرح تنویر)
مسئله غیبت کول فحش ویل او کنخل کول غټه کناه ده لیکن روژه پری نه ماتیری لیکن
خیر او برکت به نلری (رواه قاضی خان)
مسئله که چا خوله کنکال کره په اوداسه کی او په خوله کی څه لوندوالی پاتی شو او هغه
لاړو سره تیر شی روژه ی نه ماتیری او که ئی خواړه شی خوله ته واچول بیرته ی توکرل
شیرینی خوندي پاتی شو بیا ئی هغه تیر کرل روژه ئی ماتیری (رواه دور مختار)
مسئله که د چا غور ته اوبه لاړی روژه ئی نه ماتیری که ئی قصداً واچولی دی کی
اختلاف دی لیکن کول ئی شه نه دی همداسی که ئی غور کی ډکی نویست خیری ئی
راویستی روژه ی نه ماتیری (رواه دورمختار و فتح القدير)
مسئله د خوشبویه شیانو په بویولو باندی روژه نه ماتیری چی هغه لوکی لرونکی نه وی
لکه کل ، عطر او عرق کلاب او داسی نورو باندی نه ماتیری بلکه مکروه کیږی (رواه
ردمختار)

په هغه شیانو چی روژه ماتیری خو تنها قضائی پری لازمیږی

مسئله که د رمضان میاشت وه د ورځی ئی د روژی نیت نه وه کړی ټوله ورځ ئی روژه
دار غوندی نه څه و خوری او نه ئی وځکل نو روژه ی نه کیږی قضائی پری واجب دی یا
ئی نیت نه وه کړی د صبح صادق وروسته ئی نیت وکړو بیا ئی روژه ماته کره دلته صرف د
روژی قضائی پری لازم شوه (رواه مبسوط)
مسئله که چا د سر یا کیډی په زخم دارو واچول هغه سر یا کیډی ته ورسیدل نو روژه
ماته شوه او که ی دارو سر او کیډی ته ونه رسیده نو روژه ئی نه ماتیری (رواه هندیه)
مسئله که روژه دار تیکه ، کودړی ، شیشه ، اوسپنه ، خاوری یا مالوچ یا کاغذ او نور
شیان تیر کرل یا ئی بادام د پوستکی سره تیر کره صرف د روژی قضائی پری واجب ده (رواه
خلاصه الفتوا)
مسئله که د روژه دار خوله وینی شوه برابره یا زیاته وینه تری لاړه نو روژه ماته شوه پده
هم صرف قضائی راځی او که وینه کمه وه نو روژه پری نه ماتیری او که په حلق کی د تیریدو
سره خوند واخیست پدی هم روژه ماتیری صرف قضائی به راوړی (رواه دور مختار)
مسئله که چیرته د روژه دار په حلق کی کلی یا باران بی اختیاره لاړه روژه ی ماته شوه

قضائي به راوړي (خلاصه فتواه و دور مختار)

مسئله که د روژه دار قی راغی که اختیاری وی او که غیری اختیاری او په ډکه خوله وی نو په داسی حالت کی روژه ماتیري قضائي به راوړي او که کمه وی قضائي پری نشته (رواه فتح الباری)

مسئله که روژه دار په هیږه څه وخورل یا ئی وڅکل یا ی جماع وکړه بیا یې دا فکر وکړو چی روژه می ماته شوه بیا ئی قصداً څه وخواړه یا ئی څه وڅکل نو کفارہ پری لازمه شوه (رواه دورمختار و هندیه)

په هغه شیانو چی روژه ماتیري کفارہ او قضائي دواړه پری لازمیږي

کله چی یو عاقل ، بالغ مقیم او مسلمان په رمضان کی چی د روژی ادا کولو نیت ئی د شپې نه وی کړی بیا دغه روژه ماته کړی ولو چی چا مجبوره کړی هم وی او نه ورته څه شرعی عذر پیش شوی وی لکه حیض وغیره داسی وخت کی د روژی کفارہ پری لازمه شوه (رواه دور مختار و ردمختار)

مسئله شرعی عذر لکه د حیض راتلل او نا بالغ روژه نیول د مسافرو روژه نیول (مسافر روژه ونیوه بیا ئی وخوره پداسی حالاتو کی کفارہ نشته بلکه قضائي به راوړي (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله که د روژه داری بنځی حیض شروع شه یا ئی نفاس راغی نو روژه ی ماتیري تر هغه وخته چی پاکه شوی نه وی د دی ورځو قضائي پری شته د مانځه قضائي نلری (رواه هندیه)

مسئله که روژه دار قصداً څه وخوري یا ئی څه وڅکل که په عذر کی نوی او بی عذرہ وی که هغه غذائي وی یا دوائی وی روژه ی ماته شوه قضائي او کفارہ دواړه پری لازم شول (دور مختار و ردمختار)

مسئله که روژه دار د نیشی یا د بلی فایدی لپاره څه وڅکول لکه چلم سکرت وغیره او دهغه لوکی حلق ته لاره نو پدی شخص کفارہ او قضائي دواړه پری لازم شول (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله که روژه دار د چا غیبت وکړ یا ی مسواک وواهه بیا ئی دا خیال وکړ چی د ما روژه ماته شوه پس د هغه ی قصداً څه وخواړه یا ئی څه وڅکل نو قضائي او کفارہ دواړه

پری لازم شوه (رواه هندیه)

مسئله که د روژی دار خوب کی احتلام وشو یا ئی په نظر یا فکر سره انزال شو نو پدی دواړو حالاتو کی ئی روژه نه ماتیری (رواه دور مختار و هندیه)

مسئله که روژه دار په ذکر کی اوبه وغیره څه وڅخول روژه ی نه ماتیری او که ښځی خپل فرج کی داسی وکړی نو روژه ماته شوه قضائی به راوړی کفارہ پری نشته (رواه شرح تنویر)
مسئله که نارینه د لویو بولو ځای کی او ښځه دواړو بولو ځای کی لمدہ کوته داخل کړه نو روژه ئی ماته شوه قضائی به راوړی او که چیری ئی وچه کوته داخل کړه نو دی حالت کی ئی روژه نه ماتیری او که ئی دوباره داخل کړه روژه ئی ماتیری قضائی به راوړی (رواه دور مختار و ردمختار)

په کومو شیانو چی روژه مکروه کیږی

مسئله که روژه دار بی ضرورته څه شی وڅاکه بیا ئی توکړو چی یوه زره هم حلق ته داخل نشی داسی حالت کی روژه نه ماتیری لیکن مکروه کیږی او که ښځی د خاوند د ویری نه د کتغ مالکه وکتله پر ژبه یا دا چی د ماشوم لپاره موری څه وژول چی بچی ئی وخورى فرق نلری لیکن احتیاط پکی ضروری دی چی شی ئی تیر نشی (رواه هندیه و ردمختار)

مسئله په خوشبوئی بویولو سره چی لوکی لرونکی نه وی په تیلو لکولو او رنجو سره چی روژه کی استعمال شی کراهیت نلری په مسواک وهلو سره هم روژه نه مکروه کیږی کوشش وشی چی لوند حلق ته داخل نشی نور نو استعمال ئی زوال نه مخکی که وی یا وروسته وی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله په کرمی کی لامبل لوند زړوکی په سینه اچول په سر اوبه اچول په خوله او پوزه کنکالولو باندی روژه نه ماتیری او کراهیت هم نه راولی (رواه شامی)

مسئله په روژه کی خوله کی اوبه نیول دیر ساعت روژه مکروه کوی همدارنکه په استنجا کی مبالغه (دیر کوشش) کول هم روژه مکروه کوی (رواه عالمکیر)

مسئله د ښځی په ښکلولو سره روژه نه مکروه کیږی پدی شرط چی جماع نه ځان بچ کولای شی (رواه هندیه و شامی)

د كفاري بيان او مسائل

د رمضان مياشت کې د فرض روژې كفاره داده لکه ۱ مرثي به آزادوي که دانشي کولي نو دوه مياشيتي پي در پي ۶۰ ورځي به روژه نيسي او که دا هم نشي کړاي نو د ۶۰ مسکينانو ته به کتغ سره طعام سحر او ماښام کې ورکوي (رواه هنديه)

مسئله د كفاري دوه مياشتي روژه به داسي نيسي چي ټولي ۶۰ روژي به پي در پي نيسي چي قضائي پکي رانشي او که فرضاً يوه ورځ ئي بي د عذره قضائي پکي راوپه نو بيرته به د سر نه خپلي شپيته ۶۰ روژي شروع کوي بي د شرعي عذر لکه حيض او نفاس (رواه شامي)

مسئله که په منځ د دو مياشتو کې ۶۰ ورځو کې د سفر مريضې يا نفاس په وجه سپري يا ښځي نه روژه ناغه شوه بيا ئي هم كفاره نه آداکيري بيا به ئي د سره خپلي روژي شروع کړي پي در پي به خپلي ۶۰ روژي پوره کوي او که چيري منځ کې د ښځي حيض پواسطه ناغه راغله خپردي کله چي پاکه شوه د خپلو روژو سلسله به جاري کړي (رواه شامي)

مسئله د روژي په كفاره کې يعني د دو مياشتو دوران کې يوه ورځ ئي په هيره سره څه وخورل يائي وڅکل يا ئي په هيره سره جماع وکړه دا چي په هيره روژه نه ماتيري كفاره هم پري نشته (رواه شرح التنوير)

مسئله کومو ۶۰ مسکينانو ته چي په كفاره کې دودي ورکوي نو داسي کسانو ته به ډوډي ورکوي چي هغه ډير وړوکی نه وي يا دا چي مخکي ډوډي هم نوي خوړلي وري وي (رواه هنديه و شامي)

مسئله د كفاري ډوډي سره کتغ ضروري دي مستحبه طريقه دا ده چي ترکاري وغيره هم ورسره وي (رواه هنديه و شامي)

مسئله که چا د يوي روژي كفاري اداکړه بله ورباندي راغله دا به هم په هغه شکل آداکوي (رواه دورمختار و شامي)

مسئله که په كفاره کې ډوډي لپاره پوره ۳۰ کسان راولي نو ډوډي به ورکوي شه به ئي مړوي او ۳۰ کسانو ته چي هغه مسکينان وي د ډوډي قيمت به ورکړي داځکه چي د ۶۰ کسانو کاله کول يوځل مشکل دي او که ئي چيري يو مسکين راوست هغه ته ئي ۶۰ ورځي او شپي ډوډي ورکړه هم كفاره ئي اداکيري (رواه دورمختار و ردمختار).

مسئله کفارہ صرف د رمضان د میاشتی د روژی ماتولو کی راخی او که چیری چا بی له رمضان د میاشتی بله روژه و نیوله مثلاً قضائی د رمضان نفلی یا نذری روژه ئی و نیوله بیا ئی قصداً هغه ماته کړه نو صرف دی د هغی قضائی راوړی کفارہ ورباندی نه کیری (رواه هندیه و رد مختار)

مسئله حضرت ابوهریره رض فرمائی چی اصحاب صُفّه تول ۷۰ کسه وه نو دی حضراتو به په ورغو ورغو هفتو هفتو روژه په نهره تیرولی حتی چی کله کله به د لوژی نه پرمخکه پری وتل په انصارو کی دیر مالدار خلق وه بیله جبر او ظلم نه به دوی خپل مالونه په دوی تقسیمول دوی به کذاره پری کوله (رواه دورمثور)

د فدیې بیان او مسائل

هغه شیخ فانی چی غنی وی نو په هغه د روژی میاشت کی د هری روژی بدله کی فدیّه ورکول واجب طریقه ده خو بڼه ئی اول د رمضان کی ورکول یا آخر کی ورکول دی (رواه مبسوط ، و شرح التنویر)

فدیّه :- د یوی روژی فدیّه د سر سائی په اندازه ده که هغه جنس وی یا قیمت ئی نوهغه به مسکین ته ورکوی یا دا چی مسکین یا فقیر ئی سهار او بیکا د کورته راوست او طعام ئی ورکړو نو پدی سره د یوی روژی فدیّه آدا کیری لیکن په سرسایه کی تملیک ضروری دی هغه به مالک کرخوی (رواه مبسوط و شرح تنویر)

مسئله چا چی د رمضان روژه سفر کی یا مرض کی بلا عذره نه وی نیولی په هغه بیا فدیّه نشته بلکه قضائی راوړل ئی ضروری دی هغه د ده خوښه ده چی پی در پی ئی نسی او که په وقفه ئی شکل ی قضائی راوړی (رواه شامی و هندیه)

مسئله که د مړی د ترکی نه مخکی د هغه په تکفین او تجهیز ئی مصرف کیری څه چی ورته پاتی وی د هغه نه به د هغه قرض ادا کیری بیا څه چی پاتی وی په دریمه حصه کی د مړی د وصیت مطابق عمل درآمد کیری متباقی به ئی میراث خواره اخلی او که میراث خواره ئی نه وی نو ټول ئی په وصیت کی راخی د یوه مانځه فدیّه هم په اندازه د رمضان د میاشتی د روژی ده واجب هم د مانځه حکم لری (رواه سراجی)

د نذري روژي بيان

په کال کې داسې روژې شته چې په هغو ورځو کې روژه نيول منع شویدی چې هغو ورځو ته ایام نهیه وایی مثلاً د دواړو اخترونو لمړې ورځې د لوی اختر د میاشتي ۱۰، ۱۱، ۱۲ او ۱۳ تاریخ (رواه شرح التنوير)

مسئله که چا پر ځان متواتر یو کال روژه نيول یا ئی متواتر یوه میاشت روژه نيول نذر پر ځان ومانه یا ئی یوه هفته روژه پر ځان ومنله دلته دا شخص مجبور دی چې په خپله وعده دا منل شوی روژي ونیسی او که چیرې د دی روژو په نیولو کې دی یوه ورځ ناغه راوولی مجبور دی خپلې روژې د سر نه شروع کړي (رواه عالم کیر)

مسئله نذر پر دوه قسمه دی یو ئی مطلق او بل ئی مُعَلَّقَدی.

مطلق نذر هغه دی چې شرط پکې ایشی وی مثلاً سپری ووايي که څما ورور یا ځوی جوړ شو نو زه به یوه میاشت روژه نیسم یا دا چې ما ته الله ﷻ که ځوی راکړه به سل روپي نذر ورکوم

مُعَلَّق نذر هغه دی چې په هغه کې شرط نوی لکه چې ووائی زه به یوه میاشت روژه نیسم (رواه شرح تنوير)

د نفلي روژي بيان

د نفلي روژي نیت د شپې نه د ورځې د نصف النهار نه مخکې پوری کیري دا ځکه چې کله ئی د شپې نیت نه وه چې زه به صبا روژه نیسم او ده د ورځې د نصف النهار د مخکې نیت وکړو چې زه به نن روژه یم او د صبح صادق نه ئی څه نه وی خوړلی او نه یی هم څه نه وی څکلی او روژه ئی ونیوله دا روژه صحیح ده کیري (رواه دورمختار)

مسئله که د نفل په نیت چا روژه ونیوله بیا ئی ماته کړه دلته قضائي پری لازمیږي او که ښځې نفلي روژه نیولی وه حیض پری راغی روژه ئی ماته شوه قضائي به ئی راوړي (رواه دورمختار)

مسئله که چا د رمضان د میاشتي قضائي روژه پاتی وی بیا دی قضائي روژي مخکې نفلي روژي نیسی ورته جواز لري (رواه عالمکیر)

مسئله د عاشورا په ورځ یعنی د محرم په لسم تاریخ نفلي روژه نيول مستحبه طریقه ده دا

حُکمه چی کله نبی کریم ص مدینی منوری ته هجرت وکړو هلته ئی یهودیان ولیدل چی ټول د عاشورا په ورځ روژه وه کله چی هغوی نه پوښتنه وکړه چی د څه لپاره یاست نو هغوی ورته وویل چی په دی ورځ الله ﷺ موسی علیه السلام ته او بنی اسرائیلو ته نجات ورکړی او په دغه ورځ فرعون د ټول فوج سره رود نیل تباہ کړی او موسی ع ته ئی نجات ورکړی نو موسی ع یی په شکرانه کی پدغه ورځ روژه نیولی ده بیا نبی کریم ص وفرمائل چی مونږ هم په دغه ورځ کی خپل ځان شریک بولو وروسته نبی کریم ص د دغی ورځی روژه نیول خپل امت ته حکم وفرمایه (رواه شامی)

فایده بعضی روایاتو کی راځی چی پدی ورځ روژه نیول الله ﷺ ته اُمید دی چی د تیر کال کناھونو لپاره کفارہ دی بعضی علما کرام فرمائی چی پخوا دا روژه فرض وه وروسته په مستحباتو کی راغله (رواه شامی)

مسئله د شورا شیرو ورځو متعلق په ډیرو احادیثو کی راغلی چی که چا د رمضان د میاشتی روژی بیا ئی د دواړو اخترونو میاشت ۶ ورځی روژی ونیولی دا داسی کیږی لکه ده چی ټول کال روژه نیولی وی وجه ئی دا ده چی الله ﷺ د یوی نیکی بدله لس نیکی ورکوی کله چی الله خپل کلام کی فرمائی (مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرَ امْتَالِهَا) فرمائی چی چا یوه نیکی وکړه هغه لپاره لس چنده د نیکی ثواب ده نو نبی کریم ص وفرمائل چی د روژی میاشت ۳۰ ورځی دی که مونږه لس په دیرشو کی ضرب کړو نو ۳۰۰ ورځی کیږی هلته د کال د ټولو ورځو شمیر ۳۶۰ ورځی دی.

همدارنکه که څوک د شوال ۶ ورځی روژه ونیسی ۶ چی په لس کی ضرب شی ۶۰ ورځی ورنه جوړیږی اوس نو چی $۳۶۰ = ۳۰۰ + ۶۰$ ورځی شوی نو پوره یو کال ورنه جوړ شو اوس داسی ورنه جوته شوه چی دی سړی پوره یو کال روژه نیولی وی د شوال په ۶ ورځو روژه نیولو کی پی در پی والی ضروری ندی څومره چی ناغه پکی راشی فرق نه کوی لیکن د شووال د میاشتی مابین باید وی (رواه مسلم شریف)

مسئله د کُل (دوشنبی) ورځ او د زیارت (پنجشنبی) ورځ او د جمعی په ورځ همدارنکه د بزړکی (رجب) میاشتی په ۲۷ تاریخ د شب قدر په لسم تاریخ روژه نیول ډیر ثواب لری همدارنکه د لوی اختر د حج مراسمو کی د لوی اختر په نهم تاریخ هم روژه نیول ډیر ثواب لری لیکن د عرفی د ورځی روژه په خپله حاجی ته د حج مراسمو کی ورته مکروه ده دا حُکمه چی حاجی د عرفی وقوف نه پاتی نشی (رواه ابو داود)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۵۱

مسئله خپله نبي کریم ص فرمائلې چې د عرفی د ورځی روژه نیول د تیر کال او راتلونکی کال کفارہ کرځی در صورت چې د لوی اختر په نهم تاریخ پوره نیول شی (رواه هندیه و ردمختار)

بل د ایام بیضی یعنی د قمری د میاشتی ۱۳، ۱۴، ۱۵، تاریخ روژه نیول په احادیثو کې ډیر راغلی دی چې دی دری ورځو روژه نیول داسی دی لکه ده چې ټول چې ټول عمر روژه نیولی وی وجه ئی دا ده چې لکه د شوال روژوکی بیان وشو چې الله ﷻ د یوه نیکی بدله لس چنده خپله وعده کړیده نو دلته چې ۳ ضرب ۱۰ شی ۳۰ ورنه جوړیږی یوه میاشت هم ۳۰ ورځی دی نو چې هره میاشت کی دی دری دری روژه ونیسی او دری دری روژی د دیرشو روژو سره برابریری پدی خاطر دی سروکال روژه نیسی (رواه ابو داود)

د اعتکاف بیان

په جومات کی د عبادت او ذکر لپاره ایثاریدو ته اعتکاف وائی. د حنفي مذهب په نزد اعتکاف پر ۳ قسمه دی ۱ واجب اعتکاف ۲ سنت اعتکاف ۳ نفلی اعتکاف.

۱ واجب اعتکاف خاص د نذر لپاره ده چې ووائی که ځما دا فلانی کار وشو زه به دومره ورځی اعتکاف یم.

۲ سنت اعتکاف دا اعتکاف د روژی د میاشتی آخری لس ورځو اتکاف دی چې دا د نبي کریم ص طریقه ده.

۳ نفلی اعتکاف د دی اعتکاف لپاره نه څه وخت شته او نه څه تعداد دا اعتکاف هر وخت کی کیږی د امام صاحب په نزد هر څوک چې هر څو ورځی وغواړی کولی ئی شی لیکن د یوی ورځی باید کم نه وی.

د اعتکاف هدف مقصد د اعتکاف دا دی چې د روژی په مبارکه میاشت کی د شب قدر د شپي په لاس راوړل دی او که دا شپه ونه لیدل شی دا ټوله شپه په عبادت ورته حسابیری دا طریقه خاص د الله ﷻ ذکر کی مشغولیدل دی. د اعتکاف لپاره غوره ځایونه ۱ مکه معظمه ۲ مدینه منوره ده ۳ بیت المقدس دی ۴ جامع جوماتونه دی ۵ خپل محلی جوماتونه دی.

مسئله معتکف ته اجازت نشته چې بی ضرورت نه د جومات نه ووځی نو د ضرورت

لپاره لکه د جواب چای ، اوداسه لپاره د خوراک چښاک لپاره چی څوک نلری بل دا چی د ده ضرورت جومات کی نه پوره کیده او څوک یی د ضرورت د پوره کیدو نه وه وتلای شی لیکن وخت به نه تیروی عاجل به بیرته ځی (رواه دور مختار و شامی)

مسئله که څوک جومات کی ناست وی او هلته د جمعی لمونځ نه کیده د جمعی لمانځه لپاره بل جومات ته تلای شی لیکن وخت به ډیر نه تیروی او نه به ډیر وختی ووزی د زوال پس به ور روانیږی که هلته جومات کی لږ غونډی حصار شو فرق نلری اعتکاف ئی نه ماتیری کوشش به کوی چی ژر جومات ته بیرته راشی (رواه در وژد)

مسئله که موذن اعتکاف وه او د اذان جای بیرون وه کولای شی چی بیرون د اذان جای ته ورشی (رواه مبسوط)

مسئله په اعتکاف کی چوپ ناسته مکروه ده خپله ژبه به ئی د خیر په خبرو سره تلاوت د کلام ربی ، احادیثو ، تهلیل ، درود شریف استغفار ، قصص الانبیا ، حکایت صالحین ، وغیره وغیره باندی باید خپله ژبه خوځوی او لمده ئی وساتی (رواه فتاوه ودودیه)

د ضرورت مطابق کولای شی چی دنیوی خبری هم وکړی او که د خرید فروش ضرورت ورته پیدا شو هغه هم کولای شی لیکن هغه شی جومات ته راوړای نشی خوړل څکل او ویده کیدل ورته شته (رواه در ورد)

مسئله که بنځی د لس ورځو اعتکاف پر ځان لازم وکانه (یعنی نذر ئی ومانه) نو دا به اول خپل خاوند نه اجازت وغوړی بیا به اعتکاف شی او که دا اعتکاف موده کی ورته حیض شروع شه نو مجبوره ده چی کله پاکه شوه نو بیا به د سر نه خپلی لس ورځی پوره کوی.

یادونه که معتکف چاته کنخل وکړی یا ئی جنک وکړو بد ئی وکړو لیکن اعتکاف ئی نه ماتیری (رواه در ورد)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی د شب قدر شپه په ۲۱ ، ۲۳ ، ۲۵ ، ۲۷ ، ۲۹ شپه د روزی مبارکی میاشت پلاس راوړی نو دا کولای شی چی د اعتکاف په ناسته کی راوړی او که چیرته میاشت ۲۹ ورځی وی نو بیا ئی کولای شی چی په ۲۰ ، ۲۲ ، ۲۴ ، ۲۶ ، ۲۸ شپه کی د اعتکاف په ناسته کی پلاس راوړی .

خپله نبی کریم ص مهربانی کړیده چی د شب برات (شب قدر) په شپه د میاشتی په ۱۵ مه شپه کی دالله تعالی عام رحمت د مخلوق وخواه متوجی وی .

اتم باب

د زکات بيان

زکات د اسلام د پنځو ارکانو نه څلورم رکن دی چې دا رکن د روژې مبارکې د میاشتي فرض کیدو نه مخکې د هجرت په دوهم کال زکات پر مسلمانانو فرض شوی دی چې دا فرضیت به د قیامت پورې باقی وی چې د زکات د ورکولو تائید الله ﷺ په خپل کلام کې ۳۲ ځایه د لمانځه سره یوځای ذکر کړی ده. زکات عبادت مالي ده که څوک ئی ادا نکړی قیامت کې ورته سخت عذابونه الله ﷺ مقرر کړی دی منکر کافر دی

حدیث شریف: نبي کریم ص مهرباني کړی ده فرمائي چې چاته الله ﷺ مال او دولت ورکړی وی او د هغه مال زکات دی ورنکړی نو د قیامت په ورځ به دغه مال او دولت ورته یوکنجی مار شی او په غاړه کې به ئی پروت وی او ورته وائی به چې زه ستا هغه مال او دولت یم چې تا ورنه ذکات ادا کړی نه ده (رواه بخاری شریف)

حدیث شریف: یوه ورځ نبي کریم ص مکه معظمه کې د حطیم شریف خوا کې قرار درلوده یو شخص ورته راغی وویل چې د فلانی ټول مالونه د سمندر موجونو تبا کړی نو نبي کریم ص ورته وفرمایل چې کوم مالونه سمندر او نور طوفانونه تبا کوی علت او موجه ئی د زکات نه ورکول دی دا ځکه چې په کراتو مراتو د الله ﷺ د احکامو او د نبي کریم ص د ارشاداتو تاکید کیری چې تاسو خپل مالونه په زکات سره حفاظت کړی او د خپلو بیمارانو علاج په صدقه سره وکړی او د بلاکانو دفعه په دعاکانو سره وکړی (رواه کنز)

حدیث شریف: نبي کریم ص فرمایلی چې څوک حرام مال کټی په خرڅولو کې هیڅ برکت نه وی او که صدقه د حرام مال نه ورکوی صدقه ئی قبوله نده او که په میراث ئی پریردی نو ځانته ئی د دوزخ لپاره توشه برابره کړه.

حدیث شریف: نبي کریم ص فرمایلی چې څوک د چا یوه لویشت مځکه په ظلم سره تصرف کړی د قیامت په ورځ به هغه مځکه د اور طوق جوړپیری غاړه کې به ورته واچول شی (رواه مشکوة)

حدیث شریف: فرمائي چې څوک ذکات ادا نکړی هغه کامل مسلمان نه دی هر څومره

چی نور عملونه وکړی فایده نه لری (رواه ترغیب)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی کوم قوم زکات ورنکړی الله ﷻ هغوی په قهطی مبتلا کوی (رواه فی الترغیب وکنز)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی کومه زنانه چی د خپلو غاړه کیو زکات ورنه کړی د قیامت په ورځ به ئی د اور غاړکی په غاړه وی او څوک چی د خپلو کوتو زکات ورنکړی همداسی د خپلو لښتیو زکات ورنکړی په قیامت کی به ئی د اور لښتی په غور وی (رواه ابو داود)

حضرت مولانا تهانوی رح فرمائی چی اعمال پر دوه قسمه دی چی یو ئی عبادت بدنی ده لکه لمونځ، ذکر او عبادت دوهم ئی عبادت مالی دی لکه زکات ورکول او صدقه ورکول دی بیا په دی ټولو عباداتو کی اوله درجه عبادت لمونځ دی دوهمه درجه عبادت زکات او صدقه ده ځکه چی الله تعالی په خپل کلام کی ۳۲ ځایه د زکات ذکر کړی ده.

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی تاسو چاته پدی غرض شی مه ورکوی چی د هغه نه زیاته بدله وغواړی د الله ﷻ په لاره خرچه کوی او خرچه کوونکی باید کوشش وکړی چی چاته څه شی ورکړی نو اخیستونکی نه باید هیڅ بدله ونه غواړی یا د هغه د شکرانکی امید وکړی.

علما کرامو لیکلی چی نیکی پر دری شیانو کامله کیږی ۱ دا چی خپله نیکی ډیره کمه وکښي وواښی چی ما هیڅ ندی کړی ۲ دا چی کله ئی د نیکو خیال راشی نو په کولو ئی باید تلوار وکړی هسی نه چی د کولو خیال بیرته بدل نشی ۳ دا چی نیکی به مخفی صورت سره کوی د ریاکاری او شهرت نه ځان ساتل بلکول ضروری دی.

زکات پر څو قسمه دی :- زکات پر ۶ قسمه ده ۱ د ځناورو زکات ۲ د سرو او سپینو زکات دی ۳ د تجارت د مال زکات دی ۴ د کاز او معدن زکات دی ۵ د پیداوارو زکات دی ۶ صدقه فطر دی

په پورته شپږ قسم زکات کی څلورو مذاهبو متفقاً علیه سیوا د معدن چی د حنفيانو په نزد په عوض د زکات خمس یعنی پنځمه حصه واجب دی

مسئله که چا بل ته قرض ورکړ نو په قرض کی زکات نشته د نور مال چی نصاب ته ورسیده او کال پری تیر شی نو زکات پری واجب شو (رواه قاضی خان)

مسئله د زکات مال چی څومره زیات وی د هغه نه (څلویښتمه) حصه زکات ورکول کیږی

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۵۵

مثلاً يوه شخص ۲۰۰ روپۍ لري پدې کې به پنځه روپۍ زکات ورکوي خلاصه چې په سلوکې به دوه نيمې روپۍ زکات ورکوي او په څلويښتو روپو کې به يوه روپۍ زکات ورکوي که په اداکولو کې بلا عزره تاخير راغی او دوهم کال پري تير شو نو دا شخص سخت کنهاکار شو توبه به باسي او که دوهم کال هم پري پوره تير شوی وی نو بايد د دووکلونو زکات اداکړي (رواه قاضي خان)

مسئله د زکات په اداکولو کې نيت ضروري ده کله چې زکات فقير او مسکين ته ورکوي نو په نيت د زکات به ئی ورکوي بی له نيت به زکات نه اداکوي او ده سره پخوا د اداکولو نه نيت زړه کې وی (رواه شرح البدایه)

مسئله که مستحق ته ئی په نيت د زکات ورکړو او ظاهره ئی د قرض يا انعام نوم پري کيښوده نو زکات ئی اداکيري او که ئی ماشومانو ته په نامه د اختر مبارکي ورکړي او د ده نيت د زکات وه دلته ئی هم زکات آداسو (رواه دورمختار و شامي)

مسئله زکات ، عشر ، خراج ، صدقه فطر ، نذر او کفاره کې قيمت ورکول هم جائز دی ليکن د قرباني وخت کې د قرباني قيمت ورکول جواز نلري (رواه شرح تنوير و دمختار)

مسئله د زکات پيسی ټولی يوه فقير او مسکين ته ورکول مکروه دی زکات ورکول اداکيري ليکن بهتره داسی ده چې دومره مقدار زکات فقير ته ورکړل شی چې د هغه ضرورت پري رفعه شی (رواه دورمختار و شامي)

مسئله چا چې پدې نيت چې راځه زه به فقير په کور کې کيښوم زکات به می اداشی دا خبره غلطه ده پدې ئی زکات نه اداکيري يا دا چې ډوډی تياره کړی چې زه به فقيران راوړم دا هم غلطه ده نو زکات ئی نه اداکيري او که چيري ئی طعام فقيرانو ته ورکړو يعنی هغه ئی مالکان وکرځول يا ئی جامی واخيستی هغوی ته ئی ورکړی او هغه ئی قبض کړی داسی حالت کې زکات اداکيري (رواه شرح تنوير و شامي)

مسئله که څوک د زکات واجب کيدو مخکې مړ شی او زکات ئی ادا نشو کړای نو د هغه د ترکي به زکات نه ورکوي او که ئی وصيت کړی وی نو بيا به د هغه د مال دريمي حصی نه زيات ورکړی او که چيري دريمي حصی نه ئی زکات زيات وی نو لدی مال نه ئی نشی ورکولای او که ميراث خواره پري راضي وه بيا ئی کولای شی (رواه دورمختار)

مسئله نفلی صدقه ورکول هغه وخت مستحب دی چې د ده مال د خپل کور د ضرورت نه زيات وی او که نه وی نو بيا صدقه ورکول ورته مکروه ده همداسی د خپل مال تول

صدقه کول هم مکروه دی او که چیری د ده او د ده د بال بچ یقین او صبر توکل ئی وه او
خه تکلیف سره نه مخامخ کیده بیا فرق نلری بیا داسی حالت کی ورته صدقه ورکول بهتره
ده (رواه شامی)

زکات پر چا فرض دی

هغه مسلما چی عاقل او بالغ وی او مالک د نصاب وی د خپل احتیاج نه پیسی زیاتی
ولری نو په هغه زکات فرض عین دی منکرئی کافر دی د قیامت به ورخ ورته سخت
عذابونه مقرر دی په لیونی او نابالغ باندی زکات فرض نه دی (رواه دورمختار و ردمختار)
مسئله د سپینو زرو زکات چی نصاب دوه پنخوس نیمی تولی ته ورسیری او د سرو زرو بیا
اووه نیمی تولی دی نو چا سره چی د اصلی احتیاج نه سوا کم د کمه په پورته مقدار سپین
زریا سره زر وی او ملکیت ئی ولری د هرکال په تیریدو سره به زکات پری واجب دی
مجبور او مکلف دی چی د هرکال په اخرکی په پورته پیمانہ خپل زکات ورکړی (رد
مختار)

مسئله د سرو زرو او سپینو زرو کالی لوښی وغیره باندی چی هغه استعمالوی زکات پری
شته زکات به ئی حمتی ورکوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله فرض ئی کره په یوه زمانه کی د سرو زرو نیمه توله په ۳۰ روپی ده او سپین زر توله
په یوه نیمه روپی ده د یوه سپری سره زر حاجت اصلی نه سوا پنخه روپی وی او نیمه توله
سره زر چی کال پری تیر شوی وی نو زکات پری واجب شو دا ځکه چی نیمه توله سره زر
په دیرش روپی دی او په دیرش روپی سپین زر پنخه څلوینست تولی کیږی او د پنخو روپو
اووه نیم تولی نو د دلته تولی دوه پنخوس نیمی تولو ته ورسیده نو دا د زکات نصاب دی
(رواه شرح تنویر)

مسئله که چا خپل کورونه په کرایه ورکول نو دا په تجارت کی داخل ندی زکات پری
نشته همدارنکه که دیکونه ، پتلی او نور شیان ئی واخیستلی او په کرایه چلول دا هم
سوداگری نه ده نو پدی هم زکات نشته په همدی شکل په لاریو او موټرو هم زکات نشته
خلاصه پدی چی څوک چی په کرایه کوم شی چلوی په هغو زکات نشته البته کوم کرایه چی
جمعه کرای شی هغه د نصاب حد ته ورسیری نو بیا زکات پری شته (رواه منیه و قاضی
خان)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۵۷

مسئله کوم مال چې څوک سوداګري پري کوي (تجارت) کوي دلته ئي که د خپل ضرورت لپاره څه پري اخیستی وي نو زکات پري نشته او بيا ئي د خرڅولو اراده وکړه بيا هم زکات پري نشته البته چې وروسته له خرڅلاو نه که کال پري تيريري نو بيا زکات پري شته (رواه شرحه هدايه)

د قارون قصه

په سورت القصص کې او په اتمه رکوع کې د قارون قصه داسې راغلي ده چې قارون د موسی ع د تره ځوی وه او په بنی اسرائیلو کې یو غټ سرمایه دار وه چې د ده د خزانو کنجیانی (کیلی کانی) به ئي یوه قوی شخص پورته کولای نشوی حضرت موسی ع د الله ﷺ د حکم په اساس ورته وفرماییل چې دومره تکبر مه کوه او د الله ﷺ حکم ته غاړه کېرده په خپل مال دولت مه نازیکه د اخرت لپاره ډیر تلاش کوه داځکه چې الله ﷺ تاته هر څه او فریمانه درکړي دي او الله ﷺ تاسره ډیر احسان کړي دي نافرمانی مه کوه او دنیا که فساد مه خپروه ځکه چې الله ﷺ فساد نه خوښوي قارون علیه لعنت ځواب ورکړو چې د ما څه شتمنی ده دا ما خپله په خپل کمال او خواریو باندې پیدا کړي نو دا مال او دولت ماته چا غیبی نه دي را کړي او نه چا احسان راسره کړي د قارون پدی ځواب الله (ج) ډیر په غوصه شو ولی چې دی بی دینه د پخوانیو امتونو نه هم عبرت وانه خیست چې هغوی د ده غوندې سرکشی کړي وه چې ټول تبا شول د جهنم کندی ته وغورځیدل. موسی ع بیا ورته پیشنهاد وکړو چې الله ﷺ حکم کړي چې باید د خپلی هستی او مال ذکات ورکړي قارون تکراراً بیا د زکات ورکولو نه بلکول انکار وکړو خپلو طرفدارانو او خلکو ته ئي اعلان وکړو چې پر مونږه او تاسو باندې موسی ع دا مال او دولت فیروزو نلري غواړي چې د مونږه په څه ظریعه مال او دولت حاصل کړي نور ټول حکمونه ئي مونږه عملی کړي لیکن دا حکم ئي نه عملی کوو راځي چې موسی ع ته یوه لاره جوړه کړو او خپل ځانونه ورنه بیغمه کړو ټولو ورسره ومنله قارون ورته وویل چې ما یوه بدکاره ښځه پوه کړي او هر څه می ورسره منلی دي هغه به په موسی ع تهمت ولکوي اول به ئي بدنام او خلکو ته په درواغو رسوا کړو وروسته به ئي د ټول قوم مخکی په جزا د اعمالو ورسوو هغه وه چې موسی ع بیا ورته وویل چې ای قارونه د الله ﷺ حکم ومنه او خپلو مالونو زکات وباسه قارون ورته وویل چې ای موسی ع ته تل ماته وائی چې د الله ﷺ حکم ومنه داسې وکړه چې ته سبا

ته يا بله ورځ د ټولو بني اسرائيلو مشران راوغواړه ټولو ته د الله ﷻ حکم بيان کړه چې ټول ئي ومنو موسی ع د ده دا خبره هم ومنله بله ورځ ئي ټول بني اسرائيل راوغوښتل موسی ع ممبر ته خيری د الله ﷻ حکمونه ئي چې څه بني اسرائيلو ته بيان کړي کله چې حضرت موسی ع د الله ﷻ د حکمونو په بيان شروع وکړه او ورته وئې ويل چې ای خلکو د الله ﷻ عبادت کوی د هغه سره هيڅوک شریک مه جوړوی د صله رحمی او نور حکمونه ئي ورته بيان کړل دا ئي هم ورته وويل چې کوم شخص ښځه ولری او هغه زنا وکړي باید رجم یعنی سنکسار شی په عين وعظ دوی ورته وويل ولوکه ته هم یی او دا کار وکړي باید سنکسار شی موسی ع ورته وفرمایل بلی هوکه ما نه د زنا فعل صادر شی هم باید زه سنکسار شم دی وخت قارون ښځی ته وائی چې جکه شه حال ووايه ښځه پورته کيږي الله ﷻ د بدکاری ښځی ژبه په حق چلولو جاری کوی په فصاحت اعلان کوی چې ای موسی ع ته بلکول پاک معصوم او سپیڅلی شخص یی او په حقه پیغمبر ئي قارون او ملکری ئي ټول په خیانت کی تا سره روان دی غواړی چې تاته توتیه جوړه او تا پکښی راکیر کړی د دی ښځی پدی اقرار سره اکثره بني اسرائيل مسلمان شول او خپله موسی ع الله ﷻ ته په سجده لوړی د الله ﷻ شکرانکی اداکوی چې الله ﷻ له دی بدبختی نه ورته نجات ورکړو په همدی سجده کی د الله ﷻ د خوا نه په حضرت موسی وحیه راغله ورته وئې وفرمایل چې ای موسی ع نن ورځ می درته د ځمکی اختیار درکړی ده هر څه امر چې پر ځمکی کوی درته تابع داره ده کله چې موسی ع سر پورته کوی ځمکی ته حکم کوی چې قارون سره د ټولو ملکرو ټول ونیسه او تیر ئي کړه ځمکی دفعتاً قارون ملکری ئي سره د مال او دولت سره ئي خپلی خپتی حواله کړه د ځمکی د تیرولو حالت کی ټولو موسی ع ته ډیر عزرونه او زاری وکړی لیکن حضرت موسی ع د یوه عذر او زاری ونه منلی ټول ئي غرق کړل د قارون د غرقیدو وروسته د الله ﷻ د خوا نه بله وحیه راغلی ورته وئې فرمایل چې ای موسی ع که چیری قارون خپله یا د ده هر ملکری چې یوه هم ماته رجوع کړی وای او له ما نه ئي مدد او کمک غوښتی وای نو ما به دوی ټولو ته نجات ورکړی وای دا چې دوی ټولو د خپل امید او توجو ما نه واپروله او ستا خواته ئي متوجی کړه ځکه تبا او برباد شول (رواه فضائل صدقات و فضائل اعمال)

د زکات مسحقين څوک دی

د زکات مستحقين مسکين يا فقير مسکين دی. مسکين هغه اشخاص دی چې د یوی ورځی کزاري نه بل څه ورسره نه وی.

فقير هغه دی چې څه مال ورسره وی لیکن د پس انداز څه حصه پکی نه وی (رواه شرح تنوير)

مسئله که د چا سره زری يا دوه زره روپی نقدی وی او هغه ئی د ضرورت نه زیاتی وی نور څه نه وی ورسره قرضدار هم وی کله ئی چې قرض اداکړو بیا ده سره دومره روپی پاتی شوی چې نصاب ئی پوره کاوه نو زکات به ئی ورکړی او که ئی نصاب نه پوره کاوه نو زکات پری نشته همداسی یو سړی د کوره ووت په لاره کی غلو پیسی ورنه غلا کړی یا بل څه مصیبت ورته پېښ شو تر کوره ورسره خرچه نه وه داسی شخص زکات اخیستلای شی ولو که دولت مند هم دی (رواه هندیه)

مسئله د زکات په پیسو باندي جومات، مسافرخانه، پل وغیره په تعمیر کی مصرف کول یا د مړی تکفین او تجهیز لکول درست نه دی زکات پری نه اداکیري دا ځکه چې تملیک د فقير پکښی نه راځي داځکه چې د زکات پیسی به حتمی فقير قبض کوی (رواه فتاوه عالمکیر)

مسئله خپل مزدور او چاکر او نوکر ته زکات ورکول کیري چې هغه مستحق وی لیکن په تنخوا کی ئی ورته مجرا کولای نشی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله خپل اصول او فروع ته زکات ورکول جواز نلری زکات ورکوونکی خپل پلار نیکه مور انا چې د مور خوانه وی زکات نشی ورکولای همدارنکه خاوند خپلی بنځی ته او بنځه خپل خاوند ته زکات نشی ورکولای لیکن علاوه له دینه نورو نسبتی رشته دارانو ته ئی ورکولای شی کوم چې مسحق د زکات وی لکه خور ورور وراړه خورزه تره ماما ترور وغیره (رواه هندیه و ردمختار)

مسئله میری، پلندر، برکتی، رضاعی مور او پلار، رضاعی ځوی او لور ته د زکات ورکول جواز نلری باید داسی اشخاصو ته زکات ورنه کړی (رواه هندیه و شامی)

مسئله لیونی نابالغ ته چې اهل د قبض نه وی زکات ورکول ورته جواز نلری لیکن د هغوی ولی ته بیا زکات ورکول کیري چې هغه د ولی یا نابالغ واکدار وی (رواه دورمختار و شامی)

د څارویو زکات

کله چې سائمه څاروی نصاب ته ورسیده او یو کال پری تیر شو نو پر هغوی زکات واجب دی سائمه څاروی هغه څاروی دی چې دکال په اکثره حصه کی په خپله څری او په کور کی ولاړ نه وی. چې واشه او کپاه کور ته نه راوړل کیږی او که چیری ئی نیم کال بیرون څرکاوه او نیم کال ئی کور کی ولاړ وه کیا وغیره ئی کور ته ورته راوړل که ئی هغه په قیمت راوړه یا بی قیمتته نو داسی څاروی سائمه نه دی. بل دا چې کوم څاروی د شیدو لپاره ساتی یا ئی د نسل لپاره یا ئی د څرخولو یا ئی لپاره د بار وړلو لپاره یا ئی د سورلی لپاره ساتلی وی یا ئی د حلالولو لپاره د چاغښت لپاره ساتلی وی نو دا قسم مال سائمه کیدای نشی نو زکات هم پری نشته.

او که د تجارت لپاره وه سوايم نندی داسی حالت کی به د تجارت زکات ورکوی همدارنکه اوبنان کاومیشی غواوی پسونه وزی او نور داسی څاروی په سائمو کی حسابیری لیکن دشتی څاروی په سائمو کی نه حسابیری (رواه هندیه)

د وزو او پسو زکات

که وزی او پسونه د څلویښتو نه کم وی زکات پری نشته نو کله چې څلویښتو ته ورسیده تر ۱۲۰ وزو او پسو به ۱ پسه یا یوه وزه زکات ورکوی یو سلو شل ۱۲۰ نه تر ۲۰۰ چی ورسیدل نو بیا به تر ۳۹۹ پوری ۳ زکات ورکوی په ۴۰۰ کی به بیا ۴ زکات ورکوی همدارنکه به ئی په ترتیب سره به په سلو کی یو یو زکات ورکوی (رواه دورمختار و شامی)

د غوا او میخو زکات

غواکانی او میخی که ۳۰ نه که کمی وی نو زکات پری نشته کله چې ۳۰ شوی نو بیا به یو کلن خوسی زکات ورکوی بیا کله چې غواکانی او میخی ۴۰ ته ورسیده نو تر ۵۹ پوری به د غوا یا د میخی ۲ کلن بچی زکات ورکوی بیا کله چې ۶۰ ته ورسیده نو بیا به دوه یوه نیم کلن بچی زکات ورکوی همدارنکه به په هر ۳۰ دانو کی یو کلن بچی او په هر ۴۰ دانو کی یو دوه کلن بچی زکات ورکوی (رواه دورمختار و دمختار)

د عشر بيان او مسائل ئي

مسئله د آبي يا باراني ځمکي چي اوبه ئي د ويالي يا نهر نه وي نو پدي ځمکه عشر شته او خپل عشر به ځمکي نه لسمه حصه ورکوي او که چيري د هغي ځمکي اوبه چي هر هېت نه وي بيا ئي په قيمت ورته اخلي نو بيا د داسي ځمکي عشر شلمه حصه ورکول کيږي همداسي د باغ حکم هم دي (رواه شرح تنوير)

مسئله د ميوه داري ځمکي نه هم د ميوي نه عشر ورکول کيږي همدارنگه که ځمکه کي ميوي داني وي يا ترکاري وي با قاعده عشر ورنه ورکول کيږي (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله کور يا حويلي کي د چا ترکاري ، ميوي داري ونې يا نور شي وي عشر پري نشته (رواه دورمختار و در مختار)

مسئله عشر د ځمکي په مالک کيږي ليکن بعضي علما کرام فرمائي چي څوک په خپله د حاصل خاوند وي هغه که د ځمکي خاوند وي يا دهقان وي نو په دواړو عشر واجب دي (رواه شرح تنوير)

د صدقي فطر بيان

په چا چي زکات واجب وي او که نه وي ليکن صدقه فطر پدي واجب دي خپله او د بچو صدقه فطر به ورکوي

مسئله د خپل پلار، مور، بي بي د بالغ ځوي يا د لور پر ده صدقه ورکول واجب ندي که دوي فقير يا مالدار وي نو خپله به صدقه فطر ورکوي او اداکول ئي پري واجب دي (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله په هغه بڼه چي صدقه فطر واجب وي نو صرف خپله صدقه به ورکوي (رواه رد مختار)

مسئله د اختر د لمانځه مخکي د صدقه فطر ورکول بهتر دي که د مجبوريت د وجي وروسته ورکړي فرق نه لري (رواه دورمختار و شامي)

مسئله په صدقه فطر کي غنم ، اوربشي ، اوږه ، جوار چيني يا داسي نور يا ئي قيمت چي هغه د غنمو د قيمت يا پيمانه وي ورکول کيږي (رواه شامي و هنديه)

مسئله د صدقي فطر اندازه خورد کم يو چارک يا پنځلس خورده او صدقه فطر د کيلو په

حساب ۱ کیلو او ۶۴۱ کرامه یا ۱۶۴۱ کرامه ورکول کیری (رواه هدایه و علامه شامی)
مسئله په زکات کی فقیران دی یعنی زکات فقیرانو او مسکینانو ته ورکول کیری صدقه
فطر هم خوارانو فقیرانو او مسکینانو ته ورکول کیری (رواه دورمختار ، و رد مختار)
مسئله په صدقه فطر کی د جنس په عوض د هغه قیمت ورکول هم واجب دی لیکن د
جنس ورکول بهتر دی (رواه شامی)

نهم باب

د ځنکدن د حالت بيان

کله چې انسان بلخصوص مسلمان له دینا رحلت کوی نو سنت طریقه دا ده چې ځنکدن وخت کی به د هغه شخص مخ نبی اړخ قبلی خواته وگرځوی لیکن مخکی باید دی راستن ته برابر اچولی وی ځنی وائی چې ستونی ستخ به ئی خملوی پښي به قبلی ته وغزوی سر لاندی به څه شی ورته کیږدی چې د اسمانه یعنی پورته کتلو نه بچ شی مخ کی باید خملولشوی وی داسی حالت په اړخ اړول او را اړه ول ئی تکلیف ورکاوه په خپل حال به ئی پریږدی کله ئی چې ساه اخیستل ژر ژر شروع شول پښی ئی سستی شوی د دریدو نه ودریدی پوزه ئی ککه شوه او د دواړو غوړو او کیږی د وینستانو د شنکیدو ترمنځ ئی هغه ځایونه کښیناستل نو دا علامت د ځنکدن دی دفعتاً به ورته په نرم اواز د کلمی شریفی تلقین ورته شروع کړی ویونکی به خپله کلمه شریفه (لااله الاالله محمد رسول الله) لولی چې د ده ورته فکر شی او دی ئی هم ولولی لیکن نه به ورته وائی چې کلمه ووايه دا چې د ځنکدن حالت سخت دی چې بل څه ئی د خولی نه ونه وزی یا انکار ونه کړی.

د کلمی شریفی د تلقین نه مقصد دا ده چې ځنکدن کی د ده ژبه په کلمه د شهادت جاری شی که چیرې ئی یو ځلی کلمه شریفه وویل کفایت کوی تلقین کوونکی به نور د کلمی تلقین بندوی ولی مراد حاصل شوکه ئی وروسته د کلمی شریفی ویلو ئی خبری وکړی نو تلقین کوونکی بیا ورته د کلمی شریفی تلقین شروع کړی بیا به سورت یاسین پری شروع کړی دا ځکه چې د سورت یاسین په لوستلو ځنکدن اسانه کیږی او که چیرې خدانخاسته د ځنکدن حالت چا نه د خولی نه د کفر خبره وځي نو بد به پری نه وایو داسی به وایو چې د ځنکدن حالت کی د ځنکدن د شخص نه عقل ئی پر ځای نه وی ځکه دا خبره ورنه ووتله نو دا معاف دی الله ﷻ د عفوه ورته وکړی (رواه دورمختار و بحر رائق)

مسئله د سا وتلو وروسته به د مړی اندامونه برابر کړی شی سترکی به ئی پټي شی زنه به ئی وتړل شی د دواړو پښو کوتی به ئی وتړل شی او که سترکی ئی نه پټیدی په قراه قراه به ورته پټي شی پدی حالت کی به بسم الله وعلی ملة رسول الله به وائی نور به مړی باندى تر

غسل ورکولو د قرانکریم لوستل مکروه دی کله ئی مری و غزاوه نو څه خوشبوئی به پری ولکول شی پدی وخت کی که څوک جنوب وی یا ښځه د حیض او نفاس حالت کی وی نو هغه به ورنه وځي بیا ئی څومره چی د وس پوره وی نو د مری تکفین او تجهیز په چالاکی وکړی دا ورته بهتره خبره ده (رواه فتاوه هندیه و شامی)

مجاهد رحمت الله فرمائی چی کله سپری د مرک حالت ته نږدی شی دی حالت کی ورته د مجلس یاران او ملکرو صورتونه مخی ته ورته راشی نو که د مجلس ملکری ئی صالح او نیک خلک وی هغه ورته راشی او که چیری د مجلس ملکری ئی فاجر او فاسق وی هغه به ئی مخی ته راشی دا اوس د مونږه قضاوت پوری اړه لری چی کوم ملکری بهتره دی.

حضرت سوفیان رح فرمائی چی کله ملک الموت د انسان زړه د مرک حالت کی مسحه کړی دی وخت کی دی د خلکو پیژندکلی نه بلکول خلاص شی ژبه ئی بنده شی دنیوی ټول شیان هیرکړی فرمائی چی پداسی حالت کی که انسان د مرک په نشه سپور نوی نو د ځنکدن د سختی د وجی به په ناستو خلکو توره وچلوی بعضی روایاتو کی راځی چی کوم وخت سا حلق ته راشی نو په دغه وخت شیطان ابلیس د ده د کمراه کولو ډیر کوشش کوی چی انسان کمراه کړی او خطا ئی باسی.

حضرت جنید رحمت الله کله چی وفات کیده چا ورته کلمه شریفه لا اله الا الله تلقین کوله د مبارک ورته وویل چی ما دا کلمه مخکی یاده کړی او دا مبارک لفظ می هیرکړی ندی چی اوس ئی تانه یاد کړم فعلاً الحمدل لله دا می وظیفه ده او ژبه می پری روانه ده. بل ځای کی یوه جلیل القدره صحابی فرمایلی چی ماته یوه عابد وویل چی یو سپری بصره کی وفات کیده خلکو به ورته کلمه شریفه د (لا اله الا الله) تلقین کوله او د ده پر ژبه به لس لس روپی او دا هم په لس لس روپی د ژبی وتله.

حضرت موسی ع کله چی وفات شو الله ﷻ ورنه وپوښتل چی د مرک حالت دی څنکه وه؟ بیان ئی وکړه نو موسی ع ورته وویل چی یا الله ﷻ ته بهتره هر څه عالم یی لیکن ما خپله د ځنکدن حالت پر ځان داسی احساس کړو چی څنکه یو سپری ژوندی مرغه په اور د کبابولو لپاره اړه وی او را اړوی چی هغه نه مری نه ئی سا وزی او نه الوتلی شی او نه په بله طریقه ځانته نجات ورکولی شی او هغه په اور کبابیری

په یو بل روایت کی د ځنکدن حالت داسی بیان کړی لکه څنکه چی ژوندی چلی

(وزه) په ژوند د پوسته کوی يا د پوسته کيری

حديث شريف: نبي کریم ص فرمايلي چي د ځنکدن د حالت مشکل داسي دی لکه ځنکه چي انسان په خپل بدن باندی ۳۰۰ توري داسي خوړلي وی چي د هري توري پرهر ئی پر بدن پوره شکاری نو دی ۳۰۰ تورو د زخمونو درد بدن ته او د ځنکدن سختی درد يوشان وی (الحديث)

حديث شريف: د نبي کریم ص ارشاد مبارک دی فرمائي چي ای خلکو تاسو د مرگ نه مخکي د خپلو کناھونو توبه وباسي او په نیکو اعمالو تلوار وکړي هسي نه چي په بل کار مصروف شي او توبه درنه پاتي شي الله ﷻ سره خپل زړه وتړي خپله ژبه په ذکر عادت کړي او خپله صدقه مستحقينو ته خفيه ورکړي (رواه فضائل اعمال)

يو بزرگ فرمائي چي دا د تعجب ځای دی چي څوک پدي يقين ولري چي مرگ شته او هر وخت راتلونکی دی نو ولی بيا دی په لږ غوندي شادي کی خوشحالی کوي بل د تعجب ځای دا دی چي څوک پدي يقين ولري چي دوزخ حق دی حشر ئی معلوم ندي نو بيا ولی په خبره دی خاندی

بل د تعجب ځای دا دی چي څوک تل د دنيا انقلاب ويني نو بيا ولی دنیوی خبرو باندی مطمئن کيری او ژوند ته نور هم شکلا ورکوي

بل د تعجب ځای دا دی چي څوک پدي يقين ولري چي تقدير حق دی څه چي ورته مقرر وی هغه به ويني نو بيا ولی مصيبتونه اوچتوي

يوه ورځ حضرت بي بي عائشه رض نبي کریم ص نه پوښتنه وکړه چي ای د الله ﷻ رسوله ص چي بي د شهادت نه بل څوک له شهيدانو سره داخلیدای شي او د شهادت درجي وړای شي نبي کریم ص ورته وفرمايل چي څوک يوه شپه او يوه ورځ کی سل واری مرگ ياد کړي نو هغه شخص د شهيدانو دله کی شامل دی (رواه فضائل صدقات)

حديث شريف: نبي کریم ص فرمايلي چي تاسو مرگ ډير ډير يادوي ځکه چي دا عمل ستاسو کناھونه لري کوي او د دنيا سره بي رغبتی پيدا کوي (رواه فضائل اعمال)

د مړي د لمبولو د طريقي مسائل

مسئله مړی ته د لمبولو مستحبه طریقه داسی ده ۱ به تخته راوپه شی لږ غوندي خوشبوئي به ولکوي شی مړی به پری ځملول شی جامی به ئی په قراره وباسی په فرضو به ئی پرده تر

زنکنو به ئی پټ کړی. که ماشوم وی نو بیا ورته د پردی اچول ضرورت نشته بی د غسل ورکوونکی او کمک کونکی نه بل څوک نه وی (رواه عالم کیر و شامی)

مسئله مری ته په غسل ورکولو غسل ورکوونکی باید خلته پلاس کړی اول به استنجا ورکړی اول به استنجا په لوتو ورکړی وروسته به ئی په اوبو استنجا ورکړی په استنجا ورکولو کی به اوبه په پرده اچوی لاندی به استنجا ورکړی بیا به د استنجا خلته لری کوی بیا به ئی دواړه لاسونه تر مړوند پوری دری کرته ومینځی بیا به ئی خوله دری واری ومینځی حتی شونډو لاندی به ئی اوبه ور ورسوی او کوتی به پری ووهی بیا به ئی پوزه دری کرته ومینځی بیا به ئی مخ دری کرته ومینځی بیا به ئی دواړه لاسونه تر څنکلو پوری دری دری واری ومینځی بیا به ی د سر مسحه وکړی. بیا به ئی دواړه پښی تر بجلکو پوری دری دری واری ومینځی اول به بنی لاس او بنی پښه بیا به چپ مینځی که چیری مری جنوب وه یا ښځه په حیض او نفاس کی وه نو عالمان فرمائی چی د چهار اندام اودس وروسته به د مری سر او ژیره په صابون یا بل شی ومینځی چی صفا شی پدی شرط چی سر ئی ویښتان ولری بیا به مری په کین اړخ ځملوی په شیر کرمه اوبو به چی عود یا بیری پانی پکښی جوش شوی وی نو دری واری به د سر نه تر پښو پوری واچوی چی ټول بدن ته ئی اوبه ورسیری. بیا به ئی په تخته شاتخته ځملوی د سر نه تر پښو پوری به دری کرته اوبه پری واچوی چی ټول لوند شی بیا به ئی په بنی اړخ ځملوی د سر نه په پښو پوری دری کرته اوبه پری واچوی چی ټول لوند شی بیا به غسل ورکوونکی مری لبر غوندی ناستی ته برابر کړی که څه شی خپته کی وی چی هغه خارج شی

کله چی مری اول کی پر تخته ږدی د سر حصه ئی د پښو د خوانه لبر غوندی پورته وی کله چی پر تخته غسل ورکړای شو بیا به ئی اول په بنی طرف وروسته به سر وروسته په چپ طرف تر پښو پوری د عودو او کافورو اوبه پری واچوی بیا به ئی په یوه پاکه ټوپه وچ کړی مری ته داسی غسل ورکول یو سنت طریقه ده (رواه دورمختار و ردمختار و فتاوه هندیه)

نوبت د ضرورت وخت کی چی د مری د سر نه تر پښو پوری اوبه واچول شی او ټول بدن ئی وبهیری او لوند شی داسی حالت کی فرض ادا شول

مسئله د مری ویښتان تراش کول د نوکانو اخیستل او د ویښتانو کومنځول مکروه دی (رواه ردمختار و شامی)

مسئله غاسل به بلکول د مری عیبو ته نظر نه کوی او نه به ئی افشا کوی او که چیری مری

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۶۷

ته ئې خپل او خپلوان غسل ورکړي دا ورته بهتره ده او مړي ته بايد صالح خلک غسل ورکړي (رواه دورمختار)

مسئله ښځې ته د خاوند غسل ورکول جواز نلري او که خاوند مړ شي ښځه ئې غسل ورکولای شي دا ځکه چې د خاوند په مرک سره نکاح نه فسخه کيږي (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله که ښځه مړه شوه غسل ورکولو ته ئې نه بله ښځه وه او نه ئې بل محرم وه نو بيا به غير سړي خلته پلاس کوي تيمم به ورکوي ليکن کوري به نه ورته سترگي به ئې پټوي (رواه قاضي خان)

مسئله که د مړي صرف سر پيداشو نو غسل ورته نشته او که بدن ئې پيدا شو او نيم نه زيات وه سر ئې ورسره وه غسل به ورکړي دفن به ئې کړي او که چيري نيم بدن ئې پوره وه نيم نه کم نه وه او سر ئې ورسره وه غسل به ورکوي دفن به ئې کړي (رواه بحر رائق)

مسئله يوځای کې لاشونه ډير وه د مسلمان او کافر فرق نه کيده داسې حالت کې به ټولو ته غسل ورکړي کفن به هم ورکړي او په يوه هديره کې به ئې ښخ کړي (رواه شامی)

مسئله کوم وخت چې مړي نابالغ وه هغه که نر وي يا ښځه وي هر يو غسل ورکولای شي (رواه شامی)

مړي ته د کفن ورکولو طريقه او مسائل

مړي ته غسل ورکول په ژونديو باندي فرض کفائي ده (رواه شرح تنوير و شامی).

مسئله نارينه لپاره مسنونه کفن دري زړوکی دی ۱ ايزار ۲ قميص ۳ او لفافه ده ۱ ايزار (دوهم خادر) دا د سر نه تر پښو پوري ده.

۲ قميص د مړي نه تر قدم پوري چې دا تکه په بر شکول کيږي دومره وشکول شي چې سر د مړي پکښې ننوزي

۳ لفافه دا د ايزار لږ غوندي اوږده ده دا د دی لپاره اوږد نيسي چې مړي ټول پکښې تاو شي د سر او پښو خواوي ئې وټرل شي (رواه دورمختار)

مسئله او د ښځي لپاره بيا مسنونه کفن پنځه زړوکی دی چې دري ئې د مردانه په شکل دی څلورم ئې سینه بند دی او پنځم ئې خمار (ټکري) دی چې شرعي دري کزه وي (رواه بحر شامی و دورمختار)

نارینه ته د کفن ورکولو طریقه: ۱ به په کټ یا غولی لفافه وغوړول شی ۲ د پاسه ئی بیا ایزار وغوړول شی ۳ بیا به د قمیص نیمه حصه پری وغوړول شی نیمه حصه به ئی سر خوا ته ټوله کیردی کله ئی چی مړی په صافی وچ کړو د تختی نه به ئی په قراره پورته کړی پکښی دی خملوی اول به ئی سر په قمیص کی ورنه نباسی لمن به ئی په سینه تر زنکنو پوری وغوړوی د غسل پرده به ورنه ټوله کړی دوهم به د ایزار چپه خوا وروسته به ئی ښی خوا پری راټوله کړی. بیا به د لفافی چپه خوا وروسته شی خوا پری راټوله کړی د لفافی سر خواته او پښو خوا ته به ئی وتری (رواه شامی و دورمختار)

ښخی ته د کفن ورکولو طریقه: ۱ به لفافه په کټ یا غولی وغوړول شی ۲ د پاسه به ئی ایزار وغوړول شی د ایزار د پاسه ۳ به د قمیص نیمه حصه وغوړول شی او بله نیمه حصه به ئی سر خواته ټوله پیریدی ۴ د قمیص پر سر به د تخرک په استقامت سینه بند واچول شی مړی به پکښی کینودل شی نو پدی وخت کی به د مړی کوخی دوه حصی کړی یوه حصه به ئی د قمیص د پاسه د سینی ښی خوا ته او بله حصه ئی د سینی چپی خوا ته اوږدی واچول شی بیا به ټکری د هغه پر مخ او ویښتانو باندی وغوړوی لیکن نه دی تری او نه دی کلوله کوی نو بیا به ئی په ترتیب سره اول د ایزار چپه خوا وروسته ئی ښی خوا پری راواړوی سینه بند به ټکری نه پس او ایزار نه مخکی تړل هم جواز لری او که د ټول کفن د پاسه ئی وټاره هم جواز لری (رواه دورمختار شامی و بحر)

مسئله نا بالغ متوفی ته کفن د بالغ په شکل کفن ورکول کیږی البته چی د هغه موافق وی او که چیری واره وی نو هلك ته دوه یو ایزار او بل خادر ورکول کیږی او که نجلی وه نو هغی لپاره دری جامی وی او که دوه جامی وی فرق نلری (رواه عالمکیر و شامی)

مسئله که د انسان یو اندام یا نیم بدن بی له سره پیداشو نو کفن نه ورکول کیږی یوه ټوټه کی به ئی تاو کړی شیخ به ئی کړی او که بدن ئی نیم نه زیات وه یا پوره نیم وه او سر ئی ورسره وه نو بیا به پوره کفن ورکوی (رواه شامی)

مسئله که په قبر کی مړی پیداشو او خراب شوی نه وه که تازه وه کفن به ورکړی وروسته به ئی ښخ کړی (رواه شامی)

مسئله د کفن لپاره سپین تار والا کفن غوره ده هغه که نوی وی یا مینخل شوی وی د وړیو او خرمنی کفن مکروه دی همداسی د ښخی لپاره ورینمین کفن جواز لری نارینه ته مکروه ده (دورمختار و شامی)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۶۹

مسئله نارینه ته که دری ټوټې کفن نه وه دوه ټوټې هم ورته جواز لری چی هغه یو ایزار وی او یوه لفافه کفایت کوی له دی نه کم مکروه دی (رواه دورمختار و ردمختار)
مسئله که د ښځی لپاره پنځه کفنه نه وه نو دری ټوټې هم ورته کفایت کوی چی یو به ایزار وی یوه به لفافه وی او دریم به ټکری وی ورته کفایت کوی (رواه کنز الد قائق)

د شهید احکام او مسائل

شهید پر دوه قسمه دی چی یو دنیوی او اخروی شهید دی او بل صرف د آخرت شهید دی نو دنیوی و اخروی شهید ته غسل نه ورکول کیږی با قاعده به کفن هم نه ورکول کیږی چی اخروی ثواب ئی ډیر دی نو بی غسله او بی کفنه به دفن کیږی دوهم قسم شهید حکم بیا د نورو مرو غوندی دی غسل او کفن دواړه ورکول کیږی چی آخرت کی ورته ثواب شته.
اول قسم شهید ته : کامل شهید ویل کیږی چی د هغه لپاره ۷ شرطونه دی ۱ اسلام دی کافر نه شهید کیږی ۲ چی عاقل وی ۳ چی بالغ وی که وړوکی وی نو هغه په اول قسم شهادت کی شامل دی ۴ هغه چی په پاکی کی شهید شی جنابت کی نه وی یا ښځه په حیض او نفاس کی نه وی ۵ هغه دی چی بی کناه ووژل شی یا وسوزول شی یا ئی اوبه غرق کړی نو څوک چی په شرعی جرم کی ووژل شی هغه شهید نه دی غسل وغیره ورکول کیږی. ۶ دا چی کله یو مسلمان بل مسلمان بغیر آله جارحه وواژه او مړ ئی کړو یا ئی په آله جارحه سره سهواً وواژه یا څوک مړ ومونده شه پداسی حالت کی په قاتل باندی مالی عوض واجب دی بلکه قصاص نه واجبیږی پدی باندی غسل وغیره شته ۷ شرط ئی دا ده کوم شخص چی په آله جارحه یا غیر آله جارحه مړ شو نو دا هم اول قسم شهادت کی شامل نه دی او که چیری چا د خپل نفس بال بچ یا د بل مسلمان دفاع حالت کی ووژل شو نو دا کامل شهید دی (رواه شامی)

مسئله که څوک د الله ﷻ لاره کی شهید شو مزکوره شرائط پکښی نه وی نو دا هم شهید دی خو صرف دا شهید د آخرت دی یعنی ثواب موعود ورته نشته لیکن د دنیا احکام به ئی د نورو مرو غوندی ورباندی جاری کیږی یعنی هغه ته به غسل او کفن با قاعده ورکول کیږی (رواه دورمختار شامی و بحر رائق)

مسئله که څوک د حربی کافرانو یا د باغیانو یا ډاکوانو د لاسه قتل شو او په جنک پیداشو او اثر د قتل پری وه دا شرط نشته چی په آله جارحه وژل شوی وی بلکه هغوی په

تيكو ويشتلی وی په قتل ئی رسولی وی پداسی شخص باندي د شهيد تول احكام جاری کيږی (رواه بحر رائق و شامی)

د قبر د حالت بيان او مسائل

حديث شريف: نبی کریم ص فرمایلی چی قبر د جنت د باغو نه یو باغ دی یا د دوزخ د کندو نه یوه کنده ده بیا حضرت عثمان رض فرمایلی چی قبر د آخرت د منزلو نه لمړی منزل دی چا چی پدی منزل کی نجات حاصل کړو نو د ټولو منزلو کی ورته نجات دی او که پدی منزل کی پاتی راغی نور نو ټولو منزلو کی پاتی دی. بیا ئی د نبی کریم ص ارشاد وفرمایه چی ما بل منظر د قبر نه زیات د ویری او وحشت والا بل منظر ندی لیدلی داځکه چی قبر هره ورځ اعلان کوی چی زه دی نا اشنائی کوریم د خاورو چنجیو او ځناورو کوریم نو دلته څه درسره راوړی خالی مه راځی.

نو هر کله چی یو کامل مومن قبر کی کینودل شی قبر ورته وواځی چی ستا راتلل ماته ډیر خوښ دی داځکه چی دنیا کی ستا کرځیدل پر مخکه باندي ماته ډیر خوښ وه نو اوس به ئی مکافات وویښی بیا به ورته قبر دومره فراج شی چی څومره ئی د سترکو نظر راځی د جنت دروازی ورته خلاصی شی د جنت پر نعمتو ئی سترکی یخی شی او که کوم بدبخته فاسق او فاجر په قبر کی کینودل شی نو قبر ورته وای چی ستا راتلل دلته سپیره او نامبارک دی کله چی ته دنیا کی ځما په سینه په کبر بغض او بدبختی کرځیدی اوس ماته حواله شوی د خپل حالت او بدبختی عکس العمل به وینی نو مخکه د یوی خوا نه او بلی خوا نه ورباندي راشی دومره ئی کلک ونیسی چی پوښتی ئی لکه د دواړو لاسونو کوتی یو بل سره ځنځیر کړای شی.

وروسته ۹۹ اژدهاران ورباندي حواله شی نو هغه ماران به ئی تر قیامته پوری چیچی نبی کریم ص فرمایلی چی لدی مارانو کی یو مار دنیا ته راپوه کړی تر قیامته به هغه مخکه واښه شنه نه کړی

حديث شريف: نبی کریم ص فرمایلی چی د قبر د عذاب بچ کولو لپاره بهترین عمل د الله ﷻ ذکر دی او له دی نه بهترینه وسیله بلکول نشته (رواه ترمذی و ابن ماجه)
او په یوه روایت کی راغلی چی د شپی لخوا نه د تبارک الذی سورت لوستل د قبر د عذاب لپاره بهترینه وسیله ده حضرت ابن عمر رض فرمائی چی یوه ورځ نبی کریم ص ځما

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۷۱

اوره ونيوله راته ئې وفرمايل چې دنيا کې د مسافر غوندې ژوند اختيار کړه دنيا کې داسې فکر کوه چې په لاره روان يم خامخا به زه دا سفر ختموم او سحر کې به د ماښام انتظار باس م حتمی به د آينده لپاره د خپل مرض د صحت توشه برابروی.

هغه د صحت توشه به ستا د آينده مرض دوا کړځي بايد ژوند کې د مرګ نه مخکې توشه برابره کړي (رواه مشکوة)

په حديث شريف: کې راغلي چې قبر کې اولد متيازو مطالبه کيږي دا ځکه چې صحراکشت کې اکثره خلک د متيازو د څاخکو ته فکر نه کوي چې تل جامو او بدن ته الوزی پدی وجه د قبر عذاب د متيازو څاخکو نه پيدا کيږي

حضرت بي بي عايشی رض يوه ورځ نبی کریم ص ته وويل چې ای د الله ﷻ رسوله ته چې هره ورځ د قبر د عذاب نه فنا غواړي څه وجه ده؟ نبی کریم ص ورته وفرمايل چې ای بي بي ماته دا خطر ده که زه چيږي د قبر عذاب درته ووايم نو تاسو به خپل مړي د قبر د ويري او خوف نه څخه نکړي که نه نو ما به دعا کړي وه د قبر عذاب به می ښودلی وه (رواه فضائل اعمال و فضائل صدقات)

حديث شريف: نبی کریم ص فرمايلي چې که چيږي و حسی حیواناتو ته چې ځناور وی دومره د مرګ حالت معلومات وشي لکه چې تاسو ته معلومات درکړ شوی دی نو ځناور به د مرګ د ويري هري خواته خواره واره شي يو به هم ونه ليدل شي (رواه احیاء)

حديث شريف: نبی کریم ص مهرباني کړي چې مړي قبر کې داسې وی لکه څنګه چې يو سپرې او بو غرق کړي وی او هغه هري خوا ته لاس او پښې اچوي چې خپل ځان د غرقيدو نه بچ کړي ډير د احتياج حالت کې وی همدارنګه مړي هم قبر کې د خپل پلار مور ورونو او دوستانو او مسلمانانو دعا ته او صدقې ته منتظر وی داځکه چې دعا او صدقه مړي ته د دنيا او مافيا نه بهتره ده

فضائل صدقات کې راغلي چې د يوه بزرګ ورور مړ شو د هغه تکفين او تجهيز ئې وکړو قبر کې ئې دفن کړو څو ورځي وروسته خپل ورور په خوب کې ويني ورور نه پوښتنه کوي چې تر نن ورځي څه حال درباني تير شوی ما ته د قبر حالت بيان کړه وائی چې ورور راته وويل چې زه کله تاسو دفن کړم او تاسو رانه روان شوی پدی وخت کې ځما خواته د اور يو هييت ناکه شغله راروانه وه پدی وخت دوستانو نه يو شخص ځما حق کې د مغفرت دعا وکړه الله ﷻ هغه خطرناکه د اور شغله ئې رانه بچ کړه (رواه فضائل صدقات)

په يوه حديث شريف كې راغلي چې په قبر كې د مړي اوويلا چغې ئي يو انسانان او بل پيريان ئي نه اورى نور ټول ساه لرونكي حيوانات ئي اورى (رواه فضائل اعمال)

د دعا كولو طريقه او مسائل ئي

څوك چې دعا كوي د قبلدو او نه قبلدو چاته پته نه لكيري دا چې الله ﷻ ډير مهربان غفور او رحيم ذات دى نوكله چې يو بنده په اخلاص او صداقت د الله ﷻ دربار ته خپل لاسونه اوچت كړي بلخصوص په عاجزي سره خپل حاجت وغواړي در صورت چې د الله ﷻ خزاني ټولي ډكي دى او كمې پكې نشته نو خامخا به الله ﷻ د خپل بنده دعا قبلوي لكه چې يو بزرگ فرمائي

ثابت بنياني رح فرمائي چې كله دعا كې ځما ويستان ودريري زړه مې په قرار شي سترگو نه مې اوښكي رواني شي پوهيرم چې الله تعالى ځما دعا قبوله كړي ده (رواه فضائل صدقات)

حديث شريف: نبي كريم ص فرمايلي چې دعا كې د الله ﷻ غوښتنه ضروري ده ۱ دعا د آخرت لپاره غټه زخيره ده ۲ په دعا كانو د دنپوي د بلا كانو مخ نيوي كيږي ۳ دعا سپري نه د مصيبتونو مخه نيسي ۴ دعا سره د استغفار ذكر كې د الله ﷻ نه د مغفرت اميدونه ډير دى بايد تل په د فرض واجب سنت او نفلي لمونځونو وروسته همداسي تلاوت كې دعا وكړه شي

حديث شريف: د حضرت ابوهريره رض نه روات دى فرمائي چې د دري كسانو دعا قبليري ۱ د روژه دار دعا د روژه ماتي وخت كې ۲ د عادل پادشاه يا امير دعا ۳ د مظلوم دعا ده چې د مظلوم دعا الله ﷻ د ويځو نه پورته اوچتوي د اسمان دروازي ورته خلاصوي او د الله ﷻ د خوانه ارشاد وشي چې ځما د قسم وي زه به ستا مدد كوم اكر كه څه وخت وغواړي هم

حديث شريف: نبي كريم ص فرمايلي چې تاسو خپلو اولادونو، خادمانو، او نورو ته خيري مه كوي خصوص د رمضان مياشت كې داځكه كه قبولي شي بيا به آرمان كوي چې كاشكي ما دا بد نوای كړي او صبر مې كړي وای

حديث شريف: نبي كريم ص فرمائي چې د رمضان مياشت كې په هره شپه او ورځ كې د الله ﷻ د خوانه د دوزخ قيديان ازاد شي او هر مومن لپاره هره شپه او ورځ د دعا د

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۷۳

قبلیدو امکانات ډیر وی په یوه روایت کې راغلی چې الله ﷻ په رمضان کې د عرش په فرشتو باندې حکم وکړی چې خپل عبادتونه تاسو پریردی د روژه دار دعا ته امین ووائی چې د رمضان میاشت کې د بنده دعا ته د الله ﷻ په حکم باندې فرشتی امین ووائی نو په قبلیدو کې د داسې دعا هیڅ شک نشته (رواه فی الترغیب)

حدیث شریف: په حدیث شریف کې راغلی چې الله ﷻ د حشر په ورځ خپل بنده راغواړی ورته ووائی چې ای بنده ما تا ته د دعا کولو حکم کړی وه تا ما نه دعا وغوښته؟ داځکه ما تا ته د دعا د قبلیدو وعده هم درکړې وه بنده ووائی هو ما دعا کړې دی نو الله ﷻ به ورته ووائی چې تا ماته کومه دعا کړې ده ما هغه قبوله کړې ده یوه می هم بی قبلیدو نه ده پریښی ولی چې تا مانه فلانی دعا غوښتی وه چې فلانی تکلیف رانه لری کړه هغه می درته دنیا کی پوره کړه چې تا د فلانی غم د لری کولو دعا دی کړې ما د هغه مقابل کی فلانی اجر او ثواب درکړی لیکن ته ئی په اثر پوه نه ئی

نبی کریم ص فرمایلی چې د هری دعا د قبلیدو اثرات به یکا یک بنده ته وشي نو هلته بیا بنده ارمان کوی وائی به چې زه که پوهیدی ما به تل د الله ﷻ دربار ته دعاکانی ډیری کولی نو اوس به زه دلته د هغو دعاکانو په مکافاتو او اجرانو برخوردار وای افسوس به ډیر کوی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې د الله تعالی رضا د مور او پلار په رضا کی ده او مور پلار نارضایت د الله تعالی په نارضایت کی ده
فایده که د چا مور او پلار ورنه خفه مړه شوی نو د هغوی د نارضایت او خفه والی د تکافو لپاره باید هغوی ته ډیری دعاکانی او صدقی وکوی دا شخص به الله ﷻ فرمانبرداره اولادو کی حساب کړی (رواه فضائل صدقات)

د سوال کولو مسائل

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چې ما پیریان او انسان د دی لپاره پیدا کړی چې ځما عبادت او بندکی وکړی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې څوک ځانته د سوال دروازی خلاصه کړی نو الله ﷻ پر ده باندې په دنیا او آخرت کی د فقر دروازی خلاصی کړی او هر څوک چې د الله ﷻ په خاطر د ورکړی دروازه خلاصه کړی نو الله ﷻ پر ده باندې د نیا او آخرت د

خير او برکت دروازی خلاصی کړی.

حضرت وهب رض د الله ﷺ ارشاد نقل کوی فرمائی چی کله بنده پر ما باندي توکل وکړی که چیری د ځمکی او اسمانونو ټول شيان یوځای شی دی شخص ته دوکه جوړه کړی نو زه به ده ته لاره وباسم.

قصه یوه بزرگ فرمائی چی زه او ملکری می په غره کی اوسیدو دواړو خپل عبادت کاوه ملکری می خپله کزاره په وشوکوله او ځما لپاره الله ﷺ یوه هوسی مقرره کړی وه هغی به ماته شیدی راکولی نو ملکری مانه لږ غوندی لری اوسیده یوه ورځ ملکری راغی ماته ئی وویل چی دلته یوه قافله ولاړه ده راځه چی ورشو کوندی څه راکړی نو دلته به ئی راوړو ما ورسره نه منله لیکن ملکری می شله شو زه ئی مجبور کړم دواړه لاړو هلته ورسیدو هغوی یو څه راکړل بیرته راغلو نو ما په خپل ځای کی ډیر انتظار وکړو چی هوسی به راشی ماته به شیدی راوړی لیکن د هوسی درک معلوم نشو وجه ئی دا شوه چی ما د الله ﷺ د انعاماتو نعمت د تجارانو په هدیه د لاسه ورکړو نو دا اسپره توب او اشتبا د مونږه وه چی د الله ﷺ د توکل نه مو خپل ځان غافله کړو. دا بزرگ فرمائی چی پدی کی د مونږه دری شيان کناه وه ۱ کوم توکل چی مونږه اختیار کړی وه د هغه نه مو خپل ځان غافله کړو ۲ طمع ه وه چی کوم روزی الله ﷺ راته مقرره کړی وه په هغه مو قناعت ونه کړلو ۳ کوم خوراک چی مونږه د تجارانو نه راوړی وه هغه ناپاک وه د هغه په وجه الله ﷺ د پاک طعام نه محروم کړو (رواه فضائل صدقات)

حضرت ابوهریره رض نه روایت دی فرمائی چی کوم شخص د مال د ډیروالی لپاره سوال کوی نو دا شخص اصل کی د دوزخ سکروتي ځان لپاره غواړی اوس ئی خوښه لږ غواړی او که ډیری (رواه فضائل صدقات)

حدیث شریف: نبي کریم ص فرمائی چی سوال صرف دری کسانو لپاره جواز لری ۱ د هغه شخص لپاره چی د چا بوج یعنی تاوان ئی په غاړه اخیستی وی نو تر هغه وخته چی دا تاوان پوره کړی ورته جواز لری ۲ هغه چاته چی مصیبت لکه سیلاب طوفان اور یا بل آفت پیښ شوی وی او ټول څه ورنه تبا شوی وی نو کله ئی چی خپل احتیاج پوره شو سوال به بس کوی ۳ هغه شخص چی تل وړی وی او په ده دری کسان د فقر شاهدی ورکړی چی دا سړی وړی دی نو دی به دومره سوال کوی چی کزاره ئی پری وشي (رواه فضائل صدقات)

حدیث شریف: د نبي کریم ص ارشاد دی چی دوه کسانو ته سوال جواز نلری ۱ هغه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۷۵

غني ته چې هر څه ولری ۲ د قوی تندرست شخص لپاره چې کار کولای شی سوال ورته جواز نلری.

یحیی بن معاذ رح فرمائی چې د دنیا کتلو لپاره عالم د علم نه او حکیم د حکمت نه بلکول خپل ځان محروموی.

حضرت سعید رحمت الله فرمائی چې کله یو عالم د دنیا دار دروازه کی ودریږی نو دا عالم یو لوی غل دی (فضائل اعمال)

حضرت ابن عمر رض فرمائی چې نبی کریم ص فرمایلی چې سوال کی اسرار مه کوی څوک چې په اسرار څه اخلی هغه کی هیڅ برکت نه وی (رواه ترغیب)

حضرت ابوهریره رض نه روایت دی فرمائی چې نبی کریم ص فرمایلی چې الله تعالی کوم شخص ته د چا د خوانه څه شی ورکوی نو هغه دی اخلی ولوکه ورنه غوښتی ئی هم نه وی دا ځکه چې د الله تعالی د خوانه د ده لپاره روزی ده چې د هغه شخص پواسطه ورلیږل شوی ده (رواه فضائل صدقات)

د بخل باره کی مسائل

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چې تاسی اکاه اوسی چې شیطان مو د فقر او احتیاج نه ویروی او تاسو ته ناکاره وعدی (بخل) مشوری درکوی.

دا چې الله تعالی تاسو ته په خرچه کولو کی وعده د کناهنو د معافی درکړی ده داځکه چې الله ﷻ سره هر څه شته او ورکولای ئی هم شی پدی آیات شریف کی دوی اشاری د شیطان خواته شوی یوه د شیطان وعده فقر کی او بله ئی د بدو خبرو حکم کول دی درته وائی مال مه خرچوه ساته ئی د بلی ورځی خرچی لپاره نو تاسو دوکه نشی ځکه چې الله تعالی تاسو ته د رزق د زیات والی وعده درکړی ده او همداسی ئی د کناهنو د مغفرت وعده درکړی ده.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې الله تعالی چاته مال ورکړی او د هغه زکات او صدقه ورنه کړی نو هغه مال د قیامت په ورځ ورته یو کنجی مار جوړ شی چې د زهر د تیزوالی د وجی نه د هغه مار پر سر یو ویښته هم نه وی نو دا به ورته غاړه کی واچول شی ورته وائی به چې زه ستا هغه مال یم او ستا هغه خزانه کوره چې اوس تانه څه جوړوم او څه در پینوم (رواه بخاری)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې کله یو مسلمان ورور ته چې هغه ضرورت ولری او دی کمک ورسره ونه کړی او په هغه ضرورت کی ورته څه بی عزتی واقع شی نو پدی شخص الله ﷺ خپل کمک او امداد ټولی دروازی بندی کړی (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف: نبی کریم فرمایلی چې څوک خپله خپته مړه کړی او کاونډي ئی وری وی دا شخص مومن کیدای نشی.

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷺ هغه اشخاص چې زړه کی خپل ځان لوی کښی او په خپله ژبه فخر کوی خپله هم بخل کوی او بل هم بخل ته تشویق کوی او څه چې الله تعالی ده ته ورکړی هغه پټوی الله ﷺ فرمائی چې ما د ده لپاره د بی عزتی عذاب تیار کړی دی. یوه ورځ نبی کریم ص ته چا سوال وکړو چې ماته څه راکړه نبی کریم ص ورته وویل چې ما سره څه نشته سوالکړ ورته وویل چې کمیس دی راکړه چې ستا په غاړه کی دی نو نبی کریم ص دفعتاً خپل کمیس وویست سوالکړ ته ئی ورکړو همداسی پورته آیات کی لیکلی چې تاسو نه بخل ډیر وکړی او نه ډیر زیاتی وکړی بلکه میانه روی اختیار کړی داځکه چې په میانه روی کی فقر پر چا نه راځی.

حدیث شریف: که څوک غواړی چې د قیامت په ورځ ځما مقام جک وی او جکه درجه ولرم نو بیا دی شخص لپاره پکار دی چې څوک پده ظلم وکړی بیا دی عفو ورته وکړی او څوک چې ده ته څه تحفه او بخشش ورنه کړی او دی ورسره احسان وکړی او څوک چې د سره تعلق پری کوی او دی ورسره تعلق ساتی (رواه فضائل صدقات)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې الله تعالی دا څلور قسم اشخاص نه جنت ته داخلوی او نه به د هغوی د جنت نعمتونه نصیب کړی ۱ هغه شخص چې تل شراب خوری ۲ هغه شخص چې سود خوری ۳ هغه شخص چې د یتیم مال په ناحقه خوری ۴ هغه شخص چې د مور او پلار نافرمانی کوی (رواه دورمنشور)

حدیث شریف: د حضرت ابوبکر صدیق رض نه روایت دی چې نبی کریم ص فرمایلی چې جنت ته ۱ چل باز (دوکه باز) ۲ بخیل سپری ۳ هغه شخص چې صدقه ورکړی بیا ئی یادوی نو داسی کسان هیڅ وخت جنت ته داخلیدای نشی (رواه ترمذی او مشکوٰه).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې سخی شخص الله ﷺ ته نږدی دی جنت ته نږدی دی خلکو ته نږدی دی او دوزخ نه لری دی.

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۷۷

بخيل شخص الله ﷻ نه لری دی جنت نه لری دی خلکو نه لری دی او دوزخ ته نږدی دی.

بیشکه چی جاهل سخی الله تعالی ته د عابد بخیل نه زیات محبوب دی. امام غزالی رح فرمائی چی یوه ورځ حضرت یحیی ع شیطان نه پوښتنه وکړه چی تاته زیات محبوب څوک دی شیطان ورته وویل چی ماته ټولو نه محبوب شخص بخیل مومن دی او د ټولو نه زیات نفرت می فاسق سخی نه دی داځکه چی بخیل نه زه مطمئن یم ولی چی هغه د خپل بخل پواسطه دوزخ ته خود بخوده روان دی زه هر وخت د فاسق سخی په فکر کی یم چی چیرته هغه ته الله تعالی د سخاوت په ظریعه معافی ونه کړی (رواه احیا) حدیث شریف : د حضرت عمر رض نه روایت دی چی نبی کریم ص فرمایلی چی څوک (غله) راوړی او په خلکو ئی خوری هغه ته الله ﷻ روزی ورکوی او څوک ئی چی ساتی هغه لعنتی دی (رواه کنز فی المشکوة)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی مومن ندی هغه کس چی دی ئی په مړه خیته خوری او د دروازی کاونډی ئی وری وی (رواه بیهقی فی الشعب کنز فی المشکوة)

لسم باب

د نکاح مسائل او بیان ئی

د نکاح کول نفلی عبادت نه بهتر دی داځکه چی مسلمان بدکاری نه محفوظ ساتی تهذیب د اخلاقو پری راځي همداسی د اولاد سلسله پری جاری کیږی چی دا ورته صدقه جاریه ده. بل داچی بنځه هم د فتنی نه پری بچ کیږی او داسی نوری ډیری فایدی په نکاح کولو کی شته. بل دا چی نبی کریم ص فرمایلی چی نکاح ځما سنت موکد طریقہ ده څوک سنتو نه انکار کوی هغه ځما نه نده (ابن ماجه)

مسئله دنیا ټوله استعمالیدونکی شی دی نو د دنیا ټولو شیانو کی بڼه او بهتر شی نیکه او صالحه بنځه ده یعنی صالحه او نیکه بنځه د سپری لپاره د دنیا او اخرت لوی نعمت دی (رواه مسلم شریف)

مسئله نکاح د داسی بنځی سره چی هغه د مینی وی اولاد راوړونکی وی نبی کریم ص فرمائی چی زه ستاسو په ډیروالی فخرکوم (ابو داود نسائی)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی کوم وخت بچی د مور د حمل نه ناتکمیله ولویږی نو د قیامت په ورځ به هغه د خپل خدای ج سره جکړه کوی نو کله ئی چی مور او پلار دوزخ ته لاړ شی نو دا طفل ډیری زاری کوی چی یا الله ﷻ ته مهربان ذات ئی نو ځما سفارش د مور او پلار په حصه کی قبول کړه نو الله ﷻ ورته وفرمائی چی ای کچه او نامکمل طفله خپل رب سره جکړه کوونکیه څه خپل مور او پلار دوزخ نه وباسه او جنت ته ئی بوزه (رواه ابن ماجه)

د نکاح ټرلو طریقہ

نکاح صرف په دوه خبرو سره ټرل کیږی مثلاً یو سپری د کواهانو مخکی بل ته ووائی چی ما خپله لور تاته په نکاح درکړه او هغه ووائی چی ما قبوله کړه نو بس نکاح وشوه لیکن ضروری خبره دا ده چی د هغی لور نوم به ورته اخلی چی فلانی لور می (رواه دورمختار و ردمختار)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۷۹

مسئله شاهدانو ته د دغې ښځې معلوم والی او تمیز شرط دی چې هغه ئی ووينی یا ئی خبری واورى او که دا په غیاب کې وه کواهانو پیژندله نوم ئی واخیست یا ئی د پلار نوم واخیست یا ئی د پلار نوم د پیژندنې نه وه د هغه د نیکه نوم ئی واخیست هم بهتره خبره ده (رواه در ورد بحر رائق)

مسئله د نکاح د تړلو طریقه داسی ده اول به خطبه لولی ولی چی دا یوه مستحبه طریقه ده او په خطبه کې خاصو الفاظو ته ضرورته نشته نو هغه چی نبی کریم ص بهتره طریقه ده لکه (الحمد لله نحمده و نستعینه و نستغفره و نومنو به و نتوکل علیه ونعوذ بالله من شرر انفسنا و من سیات اعمالنا من یهدده الله فلامضل له و من یضلله فلا هادی له ط و اشهدان لاله الا الله وحده لاشریک له و اشهد ان محمد واعبدہ ورسوله) نو بیا به دا آیات شریف لولی (یاایهاالناس اتقو ربکم الذی خلقکم و من نفس واحده و خلق منها زوجها و بث منهما رجال کثیر و نساءً و اتقوالله الذی تسائلون به و الا رحام ط ان الله کان علیکم رقیباً ط یاایهاالذین امنو اتقوالله حق تقاته و الا تموتن الا و انتم مسلمون ط یا ایهاالذین امنو اتقوالله و قولو قول شدید ط یصلح الکم اعمالکم و یغفر لکم ذنوبکم و من یتع الله ورسوله فقد فاز فوز عظیماً) د خطبې وروسته به ولی یا وکیل ووائی چی تا فلانی لور فلانی په عوض د دومره روپو مهر کی دی هلک ته په نکاح شرعی محمدی سره ورکړه؟ هغه به ووائی چی ما ورکړیده بیا به خاوند ته ووائی چی تا د فلانی لور فلانی ته په عوض د دومره روپو مهر کی په نکاح شرعی محمدی سره قبوله کړی ده هغه به ووائی چی ما قبوله کړی ده نو بس نکاح ئی وشوه.

او که نکاح کیدونکی ښځه خپله حاضره وه یا کیدونکی خاوند غائب وه یا دواړه غائب وه نکاح ئی ولایتاً یا وکالتاً کیده یا دواړه خپله حاضر وه او نکاح ئی خپله وتړله نو په ایجاب قبول کی هم همدا الفاظ ویل کیږی (رواه در ورد)

مسئله هلک او انجلی دواړه بالغ وه او دوی خپله نکاح خپله تړلی شی که ښځی د شاهدانو مخکی وویل چی ما ځان تاته په نکاح درکړو او سړی وویل چی ما قبوله کړی نو نکاح وشوه درست او صحیح خبره ده (رواه دورمختار و شامی)

چا سره چی نکاح حرامه ده

لکه خپل اصل سره خپل فرعی سره نکاح حرامه ده یعنی چی مور نیا او د پلار د طرف نه وی او که د مور د طرفته وی دُبره پوری او لور د لور لور د لور یعنی نوسی کپوسی تر اخره پوری همداسی خور خوزه وریره د پلار خور د مور خور نو دا ټول په سپری حرام دی نکاح ئی نه کیږی (هدایه و دورمختار)

مسئله یو د نسب د رشتی په وجه او بل د تی د رویدلو په وجه ښځه پر سپری حرامه ده ځنکه چی د دو نسبی خویندو جمعه جواز نلری همدارنکه د رضاعی خویندو جمعه هم جواز نلری (رواه بحر رائق)

مسئله یوه ښځه چی د چا په نکاح کی وی نو بل سره ئی نکاح جائزه نده همدارنکه د ښځی خاوند مړ شو او عدت د وفات ئی تیر نه وه نو د بل سپری سره ئی نکاح نه کیږی همدارنکه که خاوند ئی خپله ښځه طلاقه کړه او دهغی عدت تیر شوی نه وی د بل شخص سره ئی نکاح نه کیږی (رواه عالمکیر)

مسئله څوک چی څلور ښځی ولری هغه ته پنځمه نکاح نه کیږی او که پدی څلوروکی ئی یوه طلاقه کړه او عدت ئی تیر شو بیا کولای شی پنځمی ښځی سره نکاح وکړی (رواه هدایه دارالمتقی)

مسئله د مسلمانی ښځی نکاح سیوا د بل مسلمان سره د بل مذهب لرونکی سره نکاح نه کیږی هغه که مشرک وی یا اهل د کتاب وی د مسلمان سپری نکاح د کتابی ښځی سره کیږی جواز لری (دورمختار و ردمختار)

مسئله کوم هلک چی چا د ځوی په ځای نیولی وی هغه واقعی ځوی کیدای نشی نو که هغه مړ شی ښځه ئی ورنه پاتی شوه هغه ئی نکاح کولی شی لیکن کوم وخت ئی چی عدت تیر شی (رواه عالم کیر)

مسئله که خدانخاسته په زنا سره د چا لور پیدا شوه هغی سره ئی هم نکاح نه کیږی همدارنکه د ښځی ځوی ئی وه د زنا نه د هغه سره نکاح نه کیږی (بحر رائق)

مسئله د خپل پلار برکتی سره نکاح کولای شی همدارنکه پلار د خپل ځوی برکتی سره هم نکاح کولای شی (دورمختار و شامی)

مسئله چا د خپلی خواښی سره که زنا وکړه د دی خواښی لور همیش لپاره پر ده حرامه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۸۱

شوه او که په شهوت خپلی خواښی ته لاس وروړی هم پری حرامه شوه همداسی که سړی خپلی نکور سره زنا وکړی نکور ئی تل لپاره پر ځوی حرامه شوه (دورمختار و ردمختار) مسئله که یوه سړی خپلی خښینی (د ښځی خور) سره زنا وکړه د خپلی ښځی حراموالی پکښی نه رازی لیکن صرف د کناه خبره بله ده او خپلی کناه جزایه کالی (رواه شرح تنویر)

په نکاح کی د ولی بیان

د هلک او انجلی د نکاح کولو او د نه کولو چی چاته اختیار ورکړ شوی وی نو هغه ته ولی ویل کیږی ولی عاقله بالغه ښځه په نکاح مجبورولای نشی هغه خپله عام تام اختیار لری بهتره دا ده چی هغه خپل واک ولی ته ورکړی داځکه چی د ښځی خپله نکاح کول یو قسم بی شرمی او بی حیائی ده ورته او د نابالغ اختیار ولی ته چی هغه په نکاح کی کفالت وکوی اودی ئی مجبور کولای هم نشی لیکن عاقل بالغ او ازاد مسلمان لپاره د مسلمانانو نابالغ، لیونی او مرئی وی ولی کیدای نشی نو په ترتیب سره یعنی پلاری چی هغه نه وی نو نیکه ئی او که هغه نه وی نو غور نیکه ئی او که پدی سلسله کی څوک نه وی سکه ورور ئی او که دا نه وی ناسکه ورور ئی که دا نه وی وراره ئی او که داهم نه وی خواهرزاده ئی او که دانه وی خپل تره ئی او که دانه وی د تره ځوی او که دا نه وی نو د خپل د خوانه او که د پلار د خوانه څوک نږدی قریب ونه لری نو له نږدی دستانو چی هر یو ورته نږدی وی ولی نیولای شی.

د بییانو برابری

که یوه شخص دوه ښځی درلودی نو خاوند به هغوی ته مساوی په خوراک پوشاک او شپه تیږولو کی او نورو ټولو شیانو کی عدالت ساتی چی دا برابری او رویه یوه واجب طریقہ ده.

لیکن په جماع کی برابری ضرور نه ده بلکه هغه مستحبه طریقہ ده لیکن بله به بلکول جماع نه نه محرومول همدارنکه په محبت کی هم برابری ضرور نه ده داځکه چی مینه د زړه کار دی اما د شپی تیږولو کی برابری ضرور ده داسی به نکوی چی یوی ته به ماښام ورځی او بلی ته به ماخستن ورځی داسی به نکوی کنهکاریږی لیکن که د ورځی یوی سره ډیر کینی او بلی سره کم کینی باک نلری نه کنهکاریږی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی شوک دوه بنځی لری او دی پکښی برابری نکوی د قیامت په ورځ به په یوه ډډه پریوتی وی او همدارنکه که د چا دری یا څلور بنځی په ټولو یو حکم دی په کونډه کی په پیغله کی همدارنکه چی پخوا ئی واده کړی وی یا ئی وروسته واده کړی وی په ټولو کی یوشان حکم دی (رواه دورمختار)

د مهر بیان او مسائل ئی

په شریعت کی مهر کم د کمه باید لس شرعی درهم وی د زیات لپاره حد نشته لیکن ډیر زیات هم نه وی کولای شی چی پنځه درهمه تعین کړی بهتره دا ده چی لس درهمه نه کم نه وی که چیری بنځی د خاوند سره صحبت نه وی کړی او نه ئی خلوت او دا ئی طلاقه کړه نو ورته نیم مهر ورکول کیږی (پنځه درهمه) (رواه فتح)

مسئله که په نکاح کی د مهر تعین ونه شو پدی نکاح نه کیږی او که ئی وویل چی مهر نشته نو بیا نکاح ئی درست ده (عالمکیر)

مسئله که ئی نکاح پته کړی وه کواهان پکښی نه وه یا دا چی بنځه د بل د طلاق په عدت کی وه او عدت ئی نه وه تیر شوی او ده په نکاح کړی وه جماع ئی ورسره کړی وه یا ئی نه وه کړی نو هر یو کولای شی نکاح فسخه کړی (بحر رائق در ورد)

مسئله مهر څومره چی ژر ورکړی شی بهتره ده نیټه پکښی نه وی که ئی خاوند ادا کړی نه وی او بنځی ورنه وغوښته خپل ځانته ئی د جماع وغیره شیانو ته نه پریښوده یا ئی چیری په سفر بووله او دا ورسره نه تله دلته بنځه حق لری چی حق ئی اداسی او که ئی حق اداسوی وی بیا بنځه حق نلری (رواه بحر در ورد)

مسئله که په نکاح کی مهر تعین شوی نه وی وروسته بنځه او خاوند دواړو خپله رضا مهر تعین کړو دلته به مهر مثل نه ورکوی او که ئی جماع ورسره کړی وی یو د هغه نه مړ شو بیا چی څومره په خپله رضا مقروی صحی ده (رواه عالم کیر)

مسئله که بنځی په خوښه خپل مهر خاوند ته معاف کړو که هغه ټول وی یا کم وی بنځه بیا حق نلری چی خاوند نه ئی وغواړی او که ئی بنځی معاف کیدو ته مجبوره کړی وی او دا معاف کیدو ته حاضره نه وه نو دا معاف کیدای نشی بنځه ئی ورنه اخیستلای شی خاوند ته واجب دی چی ورثی کړی (رواه شامی)

مسئله که چا د چا لور غوښته او پخوانی څه پیسی ورکړی وی لور ئی ورنه کړه هغه

خپلې پيسې بيرته اخستلای شي (رواه شرح تنوير و ردمختار)

د کفارو د نکاح باره کې

د کافرانو خپل د منځي نکاح شريعت جواز ورکوي که دواړو ايمان يوځای راوړ نکاح ئی باقي ده او که دواړه محرم وه مثلاً مجوسی وه خپله لور ئی په نکاح کړی وه یا ئی دوه خویندی په نکاح کړی وی یا ئی پنځه ښځی کړی وی دلته ټولو حالاتوکی به اول به د جدائی حکم ورکړل شي لور به پری طلاقه شي دوو خویندوکی به یوه پری طلاقه شي همداسی پنځمه ښځه به هم پری طلاقه شي (رواه شرح البدایه دورمختار و ردمختار)

مسئله که خاوند او ښځه کافران او غیر کتابی وه یو تری مسلمان شو بل ته به اسلام پیش کړی کی ئی اسلام راوړ نکاح باقي ده او که ايمان رانه ووړ قاضی کولای شي نکاح ئی فسخه کړی (رواه دورمختار و ردمختار)

د تی ورکولو بیان او مسائل

که مالدار سپری خپل بچی ته دائی ونیسی کولای شي وئی نیسی هغه که ښځی ته ورکاوه یا ئی نه ورکاوه. که دا ئی پیدانکړه یا دا چی سپری غریب وه اجوره ئی نشو ورکولای نو بیا مجبوره ده چی بچی ته تی ورکړی. لیکن ښځه د بل شخص بچی ته د خاوند بی اجازی نه تی نشی ورکولای ورته مکروه ده او که بچی ته د هلاکت خطر وه بیا د خاوند اجازت ته ضرورت نشته (رواه شرح تنوير)

مسئله د تی ورکولو موده چی څومره وی لکه چی دوه نیم کاله ورته تعین شوی دی لدی نه زیات هره ښځه چی وی بچی ته تی به ډیر نه ورکوی او که ئی موده پوره نه وه بچی خوراک کاوه بیا فرق نه لری (رواه شرح البدایه و بحر رائق)

مسئله یوی وړی نجلی ته د زید ښځی تی ورکړو نو دا نجلی په زید پلار ئی او نیکه ئی همدارنکه د زید په ځوی نوسی او کپوسی حرامه شوه همدارنکه د زید د بلی ښځی پر ځوی هم حرامه نکاح ئی نه کیری (رواه هدایه)

مسئله که یوه هلک او انجلی یوځای یوی ښځی نه ورکوټوالی کی تی رودلی وی نو دوی دواړه سره خور او ورور شول نکاح ئی نه کیری همداسی که هر بچی د هری ښځی نه تی وروی هغه ئی مور شوه او د ښځی خاوند ئی پلار شو او د دوی اولادونه ئی د ده رضاعی

ورونه او خویندی شوی نو د دوی یو د بل سره نکاح نه کیږي (رواه شرح تنویر و رد مختار)

مسئله نسیم او وسیم دواړه وروڼه دی د نسیم یوه رضاعی خور ده هغه په نسیم حرامه ده او په وسیم نه ده حرامه نکاح کولای شی (هدایه)

مسئله د بچی کیایي ته چی د چا پی لاری که هغه لږ وی یا ډیری بچی وڅکل یا ئی و خوری بچی د بنځي په سینه ایښی وی یا ئی نه وی ایښی ولو که په حلق کی ورڅخولی هم وی د رضاعت سبب ئی ثابت شو (رواه بحر رائق دورمختار)

مسئله کومی بنځی خپلی پی د اوبو یا اوږو سره کډی کړی په کوم بچی ئی و خوری یا ئی وڅکلی نو دلته د پیو مقدار شرط نه ده لږ وی یا ډیری نو بچی بنځي ته اولاد شو او بنځه د بچی مور شوه که اوبه په پیو ډیری وی بیا حرمت نه راځي (شرحه تنویر)

مسئله که دواړو ماشومانو د یوی وزی او یا یوی غوانه شودی و خوری دلته رضاعی خوروالی او د ورور والی نه راځی (شرح تنویر)

مسئله که سپری د خپلی بنځی تی وروده پدی سره څه نه کیږي لیکن کناه ده د رشتو حرمت هم پکښی نه رازی (شرح تنویر)

مسئله د یوی باکری نجلی چی د ۹ کلو وی په سینه ئی پی راغلی او کوم هلک ته ئی ورکړی پدی کی حرمت راځي همدارنکه طفل د مړی بنځي پی ئی تیری شوی دا هم د حرمت حکم لری (رواه قاضی خان و هندیه)

د طلاق مسائل او بیان ئی

طلاق د هغه خاوند واقع کیږي چی هغه عاقل او بالغ وی او دی خپله بنځه طلاقه کړی د نابالغ او لیونی په طلاق بنځه نه طلاقیری که په خوب کی چا خپله بنځه طلاقه کړه طلاق نه واقع کیږي.

مسئله که بنځی ته خپل خاوند دری طلاقه یا څلور یا پنځه طلاقه ورکړه دلته صرف په دری صلاحه د بنځی طلاق واقع کیږي لیکن د مینځي بیا د دوه طلاقه نه زیات طلاقونه نشته همداسی بنځه خپل خاوند ته طلاق نشی ورکولای داځکه چی طلاق د خاوند حق دی (رواه هدایه)

مسئله طلاق پر ۳ قسمه ده یو رجعی بل بائن او دریم مغلظ دی نو که چا بنځي ته رجعی طلاق ورکړی وه یو وه او که دوه او بیا هغه پینځیمانه شو نو دی کولی شی چی په

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۸۵

عدت کې ښځې ته رجعت وکړې نو نوی نکاح تر ټولو ته ضرورت نشته او که چيرې په عدت کې خاوند ورته رجوع ونه کړه داسې حالت کې نکاح ئې ماتيرې بې نکاح بيا ورته رجوع نشي کولای او که چيرې ئې طلاق بائن ورکړو هغه يو يا دوه طلاقه وه نو بيا دا شخص دی ښځې ته رجعت کولی نشي نه په عدت کې او نه پس د عدت نه او که ئې بيا نکاح ورسره وتړله او ښځه ورسره خوبه وه نکاح ئې تړلی شي که عدت ئې تير وي يا تير نه وي. او که ئې طلاق مغلظ ورکړې وي داسې حالت کې بيا نه ورته رجوع کولی شي او نه ورسره بې تحليله نکاح تړلی شي داځکه چې ده ورته پر درې طلاقه وركړې ده (رواه شرح الهدايه)

مسئله که چا په صريح لفظ طلاق واچاوه مثلاً ښځې ته وويل چې ماته طلاقه کړې يا ئې وويل چې ځما ښځه پر ما طلاقه ده نو په دې وينا ئې طلاق واقع شو که ئې نيت وه يا نه وه او که ئې قصداً ويلي وي يا ئې په ټوکه ويلي وه نو طلاق ئې واقع شو (البته رجعي طلاق) او که دوه ځلې وويل چې ته طلاق ئې او يا ئې ورته وويل چې ته په دوه طلاقه طلاقه ئې نو دلته هم دوه طلاقه واقع شول او که ئې پر درې لفظو وويل چې ته طلاق ئې نو دلته مغلظ طلاق واقع شو.

مسئله که خاوند ښځې ته وويل چې څه طلاقه ئې دلته يو طلاق رجعي واقع شو (شرح التنوير ردمختار)

مسئله زید ښځې ته وويل چې ای یا او طلاقی یا زه طلاقه شه دلته هم رجعی واقع شو (شرح التنوير ردمختار)

مسئله که چا ښځې ته وويل چې ته طلاقه ئې ته طلاقه ئې او ته طلاقه ئې دلته درې طلاقه واقع شول (مغلظ) طلاق شو.

مسئله که د خاوند غرض د ښځې ویرول وه او ښځې ته درې طلاقه ذکر کړل او په زړه کې ئې دوهم او دریم طلاق نه وه نو دلته ورته يو طلاق واقع شو (رواه شرح تنوير و ردمختار)

مسئله په خط لیرلو سره هم طلاق واقع کيږي لکه څنکه چې زید خپلې ښځې ته طلاق نامه ولیږي نو طلاق ئې واقع شو که ئې زړه وي يا ئې زړه نه وي نو طلاق ئې واقع شو (رواه خلاصه ، هندیه)

مسئله که چا ښځې ته وويل چې طلاق به دی درکړم نو پدی نه طلاقيري او که چيرې

وويل چي تا فلاني کار وکړ نو ته پر ما طلاقه ئي بيا هغي هغه کار وکړو نو دابنځه ورباندې طلاقه شوه (رواه تنقيح حامديه)

يادونه طلاق ورکول پر دوه قسمه دي يو صريح ده او بل کنائي طلاق ده. صريح طلاق هغه ته وائي چي په ښکاره لفظ سره ئي طلاقه کړي مثلاً لکه چي ووائي ته طلاقه ئي يا ووائي چي ځما ښځه طلاقه ده يا ورته ووائي ته ما طلاقه کړي او داسي نور. کنائي طلاق هغه ته وائي چي په مجمل لفظ سره طلاق ورکړي يعني داسي لفظ ورته استعمال کړي چي هغه نه د طلاق مراد اخيستي شي او بله معني هم ورته اخيستي شي مثلاً ووائي چي ته ما جدا کړي نو دا د نکاح د جداوالي معني هم ورکوي او دا معني هم ورکوي چي ته مي کورکي جدا کړي دلته معلومه شي چي د ته طلاق په کومه خبره کي راځي (رواه فتاوه ودوديه)

يادونه دلته پورته جداوالي کي دري حالته موجود دي (۱) حالت د رضا ۲) حالت د غصي ۳) حالت د مذاکري د طلاق دي)

مسئله که په طلاق رجعي کي خاوند په عدت کي د هغي سره جماع وکړه يا ئي ښکل کړه يا ئي په شهوت سره لاس ور وړي يا ئي اندام محفوصه ته په شهوت وکتل نو دا هم رجعييت دي رجوع ئي وشوه (هدايه)

مسئله که د يوي ښځي د طلاق د عدت موده دري حيضه وه نو که ئي د دريم حيض موده لس ورځي وشوه د حيض موده ئي ختميري نو خاوند ورته رجعييت نشي کولاي (رواه هدايه)

يوولسم باب

د ښځي باره کې خو شرعي خبری

۱ يوه مسلماننه نيکه او اصيله ښځي تل خپل پنځه وخته لمونځ په خپل وخت سره کوی اکثره وخت په تلاوت کې مصروفه وی وخت ناوخته خپل ذکر کوی تل د خپل کور او اولادونو خدمت کې لکياوی.

مسلماننه او اصيله ښځه تل د خپل خاوند خيال ساتی د کور ټولو غړو سره په نيکه رویه ، لطف خوش د مشرانو احترام او د کشرانو سره د شفقت خيال ساتی .

۳ مسلماننه ښځه تل د ايمان ، تقوا او اخلاقو خبری کوی خپله تقوا او پرهيزکاری د آخرت لپاره لويه وسيله کني د خپل کوره د خاوند په اجازه په ساده لباس وزی او خبری خپل کور کې او د کور بیرون په ارامه لهجه سره کوی.

۴ حدیث شریف : کومه ښځه چی مړه شی او له دی نه میره ناراضه وی جنت ته هغه ښځه داخليدای نشی (رواه ابن ماجه)

۵ حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی د جنت لپاره بهترينه وسيله خاوند ده که هغه ورنه راضی وه ځای ئی جنت دی او که ورنه ناراضه وی نو د ښځي ځای دوزخ دی (رواه ابن ماجه)

۶ حدیث شریف : يوه ورځ نبی کریم ص عیدکاه ته روان وه يوه ډله ښځی ئی ولیدی ورته وئی فرمایلی چی تاسو صدقه ډیره کوی او د خپل خاوند خيال ډیر ساتی او نيکه رویه ورسره کوی داځکه چی ما ډیری ښځی دوزخ کی ولیدی. ښځو عرض وکړو چی ای د الله ﷻ رسوله څه وجه وه؟ نبی کریم ص ورته وویل چی زنانه تل لعنت وائی لمونځونه په خپل وخت سره نه کوی خبری او غیبت ډیر کوی او د خپلو خاوندانو سره بد چلن کوی او ورنه ناشکری کوی (رواه مشکوة)

د یوی مسلمانی او نیکی ښځی سره د الله ﷻ وعده

۱ نیکه او مسلمانان ښځه د (۷۰) ویانو درجه لری. ۲ هغه ۵۰۰ کاله مخکی د خپل خاوند نه جنت ته داخلیری او د خپل خاوند د پزیرائی او استقبال ته ولاړه وی ۲ نیکه ښځه جنت کی د (۷۰) حورو سر داره وی او د (۷۰) حورو حسن لری ۴ کله چی د نیکی او اصلی ښځی نه خاوند راضی وی الله ﷻ ورته قیامت کی اختیار ورکوی چی د جنت ۸ دروازو کی په کومه ئی چی خوښه وی داخلیدای شی ۵ کومه ښځه چی د خپل بچی لپاره ناراحتی او بیداری زغمی الله ﷻ ورته د ۱۲ کلونو د عبادت اجر او ثواب ورکوی ۶ د حاملی ښځی ورځ په روژه او شپه ئی په عبادت الله ﷻ ورته حسابوی ۷ ښځی ته د ماشوم پیداکیدو وخت د هر رک د درد مقابل کی د یوه حج ثواب عملنامه کی ورته لیکي ۸ کومه ښځه چی د خپل کور کار په بسم الله شروع کوی فرشتی داسی ښځی ته د مغفرت دعاکانی کوی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی که چیری دا څلور شیان چاته میلاوشی لکه ۱ شکر کوونکی زړه دی ۲ مشقت برداشت کوونکی بدن ۳ ذکر کوونکی زړه او ژبه ۴ هغه ښځه چی تل د خپل خاوند پر زړه او طبیعت چلن کوی او تل د خپل خاوند زړه ساتی او د کور ژوند خاوند سره په مینه او محبت سره تیره کړی نو الله ﷻ ورته د دنیا او اخرت خوبائی نصیب کړی (رواه فضائل اعمال)

د ښځی د بدرفتاری وعیدونه (عذابونه)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی دنیا کی دوه فتنی دی چی یوه فتنه د مال ده او دوهمه فتنه د ښځو ده چی سړی د تباهی کندي ته غورځوی (الحدیث)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی ځوانی د لیونتوب یوه حصه ده او ښځی د شیطان پری دی چی سړی ورباندی تری او د تباهی خوا ته ئی حواله کوی (الحدیث)

حدیث شریف: بل ځای ئی فرمایلی چی یوه بدکاره او بده ښځه د زرو بدو سړو نه بده او خطرناکه ده

حدیث شریف: د ښځی لمونځ روژه او نور عبادت د سر نه یوه لویشت پورته نه ځی تر څو چی خاوند ورنه راضی نه شی

حدیث شریف: کومه ښځه چی خپل خاوند سره بد چلن کوی فرشتی ورباندی لعنت

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۸۹

وای ورتې وای ای بدبخته دا خو تا سره شو ورځی میلمه دی دا دی ولی ناراضه کړو ځان د بدبخته کړو

حدیث شریف: کومه ښځه چې پردی شخص ته او کوم سړی چې نا محرمی ښځی ته کوری الله ﷻ ورباندی لعنت وائی

حدیث شریف: یوه نااهله او بده ښځه خپل ځان سره څلورکسان لکه (پلار، خاوند، ورور، ځوی) دوزخ ته کشاکشی او که چیری دی څلورو اشخاصو د اصلاح کی ورتې نصیحت کړی وی بیا نو دوی خلاص دی

حدیث شریف: د ښځی اواز هم لکه څنکه چې د دی بدن ستر دی اواز ئی هم ستر دی باید په ضرورت کی نامحرم سره په لوړ اواز او جرئت سوال او جواب وکړی او د هغه طمع به شکوی

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې که چیری بی له الله ﷻ نه بل چاته سجده کیدای نو ما به ښځی ته امر کړی وی چې خاوند ته سجده وکړی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې د قیامت په ورځ به اول د لمانځه او وروسته به ټولو اعمالو نه مخکی د ښځی نه د خپل خاوند پوښتنه کیری چې تا څه رویه ورسره کړی ده.

حدیث شریف: نبی کریم ص مهربانی کړی ده چې کومه ښځه نامحرمه خلکو ته کوری او پرده نه کوی تل نری جامی اغوندی سینکار نورو ته کوی د پردو خلکو توجو ځانته راړوی نو داسی ښځی بلکول جنت ته داخلیدای نشی حتی د جنت بوی به هم حس نکړی.

حدیث شریف: نبی کریم ص مهربانی کړی چې کومه ښځه د خاوند د اجازی پرته د کوره وځی یا دا چې فرار وکړی د داسی ښځی لمونځ روژه او نور عبادت د الله ﷻ دربار کی قبول ندی.

د ښځې په هکله نوری مسئلې

د مسلماني ښځې ټول بدن ستر دی نامحرم کس ته حتی چی مخ هم نه شکاره کوی حتی چی د سر ویښتان او نوکان ئی شوک ونه کوری.

مسئله کومه ښځه چی خپله منکوحه ئی وی یا ئی شرعی مینځه وی جماع حلاله او د بدن هر ځای ته ئی نظر کولای شی ولو که فرج ته ئی کتلای شی لیکن دا چی فرج ته کتل د سترکو دید کموی او هیږه سپری ته راوولی کتل ئی لازم نه دی (دورمختار و شامی)

مسئله همدارنکه مسلماننه ښځه د بلی مسلماني ښځې هر ځای ته نظر کولای شی غیر د (نامه لاندی تر زنکو پوری) همداسی مسلماني نیکی ښځې د بدکاری نه ځان ساتل پکار دی چی هغه بیا نورو سرو ته د سپری پرده ښکاره کوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله د ښځې محرم سپری ته لکه پلار تره ورور ماما وغیره چی نکاح نه ورسره کیږی نو د دی مخ سر سینه مت او پنډې ښکاره کول جواز شته لیکن کیډې ورنو او شاته ئی کتل منعه دی چی د شهوت خطر په پکی راځی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله نامحرمی ښځې سره کور کی یا بیرون د کور ناسته ولاړه او ملاسته حرام قطعی ده ولو که کټونه ئی جدا جدا هم وی (رواه دورمختار)

مسئله همداسی د ځوانی خوانی سره هم خور سره لور سره په تنهئې کوټه کی بی د عذره ملاسته شه نه ده ځکه د فتنی خطر ده.

مسئله په شرعی عذر کی لکه د ښځې مټ وغیره زخم وی ډاکتر صرف ورت کتلای شی بی ضرورته لاس وروپای نشی همدارنکه قاضی هم د ضرورت په وخت د ښځې مخ ته کتلای شی لیکن مسحه کولای ئی نشی بل دا چی شوک د کومی ښځې د نکاح طلب وکړی صرف هغه ښځه کتلای شی لیکن نیت ئی د سنت طریقی وی نه د شهوت په طریقه مسحه کولای ئی هم نشی (رواه شرح تنویر و شامی)

دولسم باب

متفرقه مسئله

د قسم خوړولو بيان

قسم خوړل پر دري قسم دی ۱ غموس ۲ لغوه ۳ او منعقد قسم دی ۱ غموس قسم هغه قسم خوړلو ته وائی چې په يوه تير شوی کار باندی په درواغو قسم وخورى لکه زید پرون نه وه راغلی اوس دی ووائی چې قسم دی زه پرون راغلی وم یا ئی د چا نه شی وړی وه او اوس وائی چې قسم دی ما ندی وړی نو په غموس قسم باندی کفارہ نشته بلکه توبه به باسی.

۲ لغوه قسم هغه قسم خوړولو ته وائی چې په تير شوی شی قسم وخورى او دی پدی فکر کوی چې زه دا خبره کوم لیکن واقعیت هسی نه وی مثلاً زید خیال یا فکر کی ده چې عمر پرون راغلی وه نو دی قسم خوری چې وائی قسم دی عمر پرون راغلی وه لیکن هغه نه وه راغلی نو دی قسم ته لغوه قسم وائی پدی قسم کی نه ورته کفارہ شته او نه ورته کناه شته لیکن باید داسی قسم نور ونه خوری.

۳ منعقدہ قسم هغه قسم خوړلو ته وائی چې په يوه راتلونکی کار باندی قسم وخورى او وائی چې زه به فلانی کار وکړم یا ووائی چې قسم ده زه به فلانی کار ونه کړم چې کوری د کولو کار ئی ونه کړو او چې ویلی وه چې زه به ئی ونه کړم او ده هغه کار وکړو او خپل قسم ئی مات کړلو نو په داسی قسم خوړولو باندی کفارہ شته (رواه هدایه بحررائق او طحاوی).

د قسم خوړلو کفارہ

څوک چې قسم وخورى او بیا هغه مات کړی اول دا ده چې خپل غلام به ازادوی دوهم دا ده چې لس مسکینانو ته به دوه وخته په ماره نست ډوډی ورکوی یا به د مړولو پرځای د خوراک قیمت ورکوی لکه د روژی کفارہ چې ورکوی یا به لس مسکینانو ته جامی ورکوی هغه داسی جامی چې ټول بدن ئی پری پټ شی لکه څادر یا اورد کمیس او که چیری

مسکين وه جامی او ډوډی ئی ورکولای نشوه نو بیا به پی در پی دری روژی نیسی که ئی دا روژی یوه یوه جدا و نیوله کفارہ ئی نه ادا کیری او که بنځه وه دی دری روژو کی ورته حیض راغی دا به هم کله چی پاکه شوه بیا به پی در پی دری روژی ونیسی (رواه شرح تنویر دورمختار و ردمختار)

دا چی قسم ماتول عام دی که ئی قصدا مات کړو یا ئی جبرا مات کړو که ئی په هیره مات کړو او که په خطائی سره نو د ټولو قسم ماتولو حکم یو دی حتمی به کفارہ ورکوی (رواه در ورد و هندیه)

د قسم الفاظ او مسائل ئی

که چا وویل چی قسم می دی په خدای پاک وی یا قسم می په خدای پاک ده یا قسم خورم په خدای پاک سره یا می دی قسم په خدای پاک وی یا ووائی قسم می د وی د الله ﷻ په عزت او جلال یا د خدای پاک په لوئی می دی قسم وی یا خدای ج حاضر او حضور دی یا خدای پاک شاهد دی یا ئی د خدای پاک نوم وانه خیست او ویی وویل قسم می دی وی یا په قسم سره وایم یا قسم می دی وی چی دا کار به ونکړم دا ټول قسمونه شول کفارہ به ئی ورکوی او که چیری چا قسم په قرانکریم وخورځنی عالمان وائی چی پدی قسم نه راځی او ځنی عالمان بیا وائی چی قسم پدی راځی ځکه چی عرف ونه کرځی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله که چا وویل چی ما که فلانی کار وکړو په ما دی غضب د خدای پاک وی یا ووائی چی زه به غل یم زه به شرابی یم زه دا یم زه به دا یم دا قسم نه کیری او که ئی داسی وویل چی که فلانکی کار می ونکړو زه به مسلمان نه یم زه به کافر یم زه به یهودی یم یا دی زه کافر دنیا نه تیر شم رسول ص نه به بیزار یم یا قرانکریم نه به بیزاریم او داسی نور ټول وینا قسم کی راځی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله د خدای پاک نه سوا په بل چا باندی قسم نشته که چا وویل چی په رسول الله ص می دی قسم وی په کعبه می دی قسم وی په ځوانی می دی قسم وی د بچو په سر می دی قسم وی فلانی بابا می د ووهی دا قسمونه نه دی که چا وکړه نو کفارہ پری نشته لیکن کناهکار دی (رواه هدایه)

مسئله که چا وویل چی حلال دی پر ما حرام وی زه به دا کارونه ونه کړم یا ئی وویل پر

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۹۳

ما دی حرام حلال وی که می دا کار ونه کړو بیا هسی ونه شی یا ئی وویل چی دا کومی روپی د ما سره دی دا په ما حرامی دی بیا ئی هغه خرچی کړی دلته د قسم کفاره پری واجب شوه (رواه فتح القدير)

مسئله که چا قسم سره متصل انشالله وویل مثلا ووائی چی قسم پر خدای ج دی چی دا کار به وکړم انشالله نو دا قسم ندی (رواه شرح التنوير)

مسئله که چا قسم وکړو چی زه به لمونځ ونه کړم یا به د مور او پلار سر خبری ونه کړم یا به نن زه غلا کوم او داسی په بله کناه خبره ئی قسم وکړو قسم ئی وشو خو ماتول ئی پری واجب دی ضرور به دا قسم ماتوی او کفاره ئی ورکړی که نه نو ورته ډیره کناه دی نور دی داسی قسم نه کوی (رواه شرح تنوير)

د حد مسائل

مسئله که چا زنا وکړه او په هغه ثبوت شوه نو که هغه محسن (نکاح والا) وه نو رجم کیږی به په یوه میدان کی به سنکساریری او که غیر محسن وه نو هغه لپاره سل ډری دی وهل کیږی به. محسن هغه ته وائی چی هغه ازاد مسلمان عاقل او بالغ وی په نکاح صحی سره ئی صحبت کړی وی همدارنکه د ښځی حکم دی چی هغه خاوند سره صحبت کړی وی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که چا لواطت وکړو هغه لپاره بیا تعزیر دی هغه نو د امام خوښه چی دیوال پری غورځوی او که ئی د بامه راخطا کوی کمر پری رااړوی یا ئی اوچت سرچپه ځوړندوی په اور ئی سوزوی په دورو ئی وهی او که بله جزا ورکوی هغه د ده خوښه ده نو یا به ئی زندان ته اچوی چی هلته مړ شی یا به هلته توبه وباسی او که ئی عادت وه باید هغه قتل شی سیاستن (رواه دورمختار و شامی)

مسئله د شراب څکللو لپاره که هغه ازاد وه نو ۸۰ ډری به وهل کیږی او که مریی وه هغه به ۴۰ ډری وهل کیږی (رواه مجمع الانهار)

مسئله که محسن سپری وه یا ښځه وه نو زید ورته د زنا کنخل وکړی او پری ثابته شوه نو قاضی به زید ۸۰ ډری ووھی او که زید مریی وه نو قاضی به ورته ۴۰ ډری جزا ورکړی (رواه شرح تنوير)

مسئله که چا یو بل ته وویل چی زانی هغه ورته وویل چی ته زانی ئی دلته په دواړو حد

جاری شو هر یو ئی چی مطالبه وکړی دواړه به جزاکالی (رواه دورمختار)
مسئله که چا یو بل ته وویل چی حرامی یا ئی د پلار نوم ورته واخیسته چی ته د هغه
خوی ئی حال دا چی د هغه مور محسنه وه نو په داسی شخص حد د قذف جاری کیږی
(رواه هدایه و مختار)

مسئله که چا مسلمان ته وویل چی فاسقه فاجزه کافره خبیثه یا ئی وویل چی غله پدی
شخص تعزیر شته او که ئی ورته وویل چی خره یا خنزیره تعزیر ورته نشته بهتره خبره دا ده
که ویونکی شه سپری یا امام وه نو تعزیر ورته شته او که عامی وه نو ورته نشته تعزیر (رواه
هدایه)

مسئله که عاقل بالغ کم د کمه سل روپی (درهمه) غلا کړی یا ئی داسی شی غلا کړو
چی د هغه سل درهم قیمت وه او یا ئی د یوه محفوظ جای ته چی هلته د غلا امکان نه وه
د هغه شخص لپاره حد دا دی یا به لاس ئی غوڅ شی لیکن د پیو غوښی میوی قرانکریم
مرغی ماهی وغیره ئی چی غلا کړی وی حد ورته نشته (رواه هدایه)

د مرتد د حکم مسائل

خدانخاسته که مسلمان مرتد شو یعنی د اسلام نه واوښت او کافر شو نو حکم ئی دا ده
چی دری ورخی به هغه بندی خانه کی واچول شی اسلام به ورته پیش کړی که مسلمان شو
خو بهتره ده او که مسلمان نه شو نو بیا به هغه قتل کړی شی او که ښځه مرتده شوه د هغی
لپاره بیا قتل نشته نو تر هغه وخته به دا بندی وي چی تر څو ئی ایمان نه وی راوړی
همدارنکه که هر نارینه یا ښځه د اسلام نه اوړی او کفر کلمه هغه وائی د هغوی تیر شوی
اعمال او عبادتونه ئی چی څه کړی وه هغه ټول ضایع شوی یعنی د هغوی نکاح ماته شوه
که ئی حج کړی وه ضایع شول بیا ئی که توبه وویستله بیرته به ټول نوی کوی (رواه مجمع
الانهار)

مسئله که خاوند مرتد شو نکاح ئی فی الحال ماته شوه که ئی بیرته اسلام راوړ بیا به
نکاح تازه کړی او که ښځه مرتده شوه د بلخ د علما کرامو په وینا چی نکاح ئی نه ماتیری
بلکه څو ورخی به قیدیری تر څو ایمان راوړی (رواه خلاصة الفتوا)

مسئله که چا په خپل اختیار د کفر کلمه وویل اکر که په ټوکه یا خندا سره وی نو دی
بلکول کافر شو مسلمان باید حالاتو نه بلکول ځان وساتی که ښځه خاوند ته ووائی چی ته

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۹۵

څه خدای ئی چی د زړه په حال پوهیږی هغه جواب ورکړی چی زه خدای یم نو پدی کافر شه او که چا وویل چی ای د خدای ج دومره قدرت نشته چی دا کار وکړی او ده ورته وویل چی هو نشته نو دوی کافر شوه.

که چا کناه کوله بل ورته وویل چی ته د خدای ج نه نه بیریري هغه جواب ورکړ چی هو نو دی کافر شه که چا وویل چی ما داسی کار کړی دی چی خدای پاک تری خبر ندی او یا چا وویل چی که خدای تعالی راته ووايي چی دا کار وکړه نو زه به ئی ونه کړم یا ئی وویل چی جبرئیل ع رانازل شی او هغه شاهی ورکړی هم به ئی ونه منم یا ئی د کافر څه کار خوښ شو ده وویل چی زه دی هم داسی وای یا ئی ځوی مړ شو وویل چی خدایه تا زه لیدلی یم پر ما د ولی ظلم وکړو یا د الله ﷻ او د هغه د نبی ص تحقیر وکړی یا ئی د دین اهانت وکړو په دی ټولو باندی دی کفر ته داخلیری (رواه خلاصه و هندیه)

مسئله که د مسلمان زړه کی داسی خبره تیره شوه او هغه ئی پر ژبه وویل نو دی پری کافر شه او که هغه ته بده ښکاره شوه او خپله ژبه ئی پری نشوای خوړولی نو پدی کافر کیږی نه بلکه دا ښه ایمان دی (رواه خلاصه الفتوا)

د لقطی (د میندلو) بیان

که چا یو شی پیدا کړو او یقین ئی وه چی زه د دی شی څښتن پیدا کوم او ورکولی ئی شم نو هغه شی دی اوچت کړی بیا ئی که اوچت نکړو نو کناه نه لری او که ئی یقین وه که دا شی بل څوک جک کړی هغه به ئی د خپل ځان کړی څښتن ته به ئی ونه رسوی نو جکول د هغه شی ورته واجب دی لیکن د ځان لپاره نه بلکه د خپل څښتن لپاره ئی نو دی ته لقطی وائی.

د لقطی حکم دا دی چی اعلان به ضرور کوی په هغه ځای او د هغه ځای شاوخوا کی دا به ووايي چی ما شی موندلی دی نخه د ووايي که چا ئی نخه وویل نو ورکول به ئی البته په ضمانت سره. او که چا شاهدان درلودل نو شی به بی ضمانته جبراً ورکوی او که څو ورځی تیری شوی څښتن ئی پیدانشو طمعه ئی وشلیده که هغه شی د خوراک وه لکه میوه یا نور غذائی شی او هغه خرابیده فقیر ته به ئی خیرات ورکړی او که خپل غریب وه خپله به ئی وخورى یا به کار ورنه واخلى (رواه دالمنتقى و درمختار)

مسئله که ساتل شوی مرغی لکه باز طوطی خارو وغیره چا پیدا کړو یقین وه چی دا به د

چا وی نو اعلان ورته واجب دی همدارنکه د ساتل شوی هوسی حکم هم دی (رواه عالمکیر)

مسئله که په باغ کی د ونی نه میوه راوغورخیده هغی جکول او خوړل حرام دی او که میوه داسی وه که چا پوښتنه نه کوله او مالک ئی بد نه کڼل خوړل ئی فرق نه لری (رواه هندیه)

مسئله که زید د چا حق په زور او ظلم اخیستی وه بیا حقدار مړ شو بیا زید هغی وارث ته ورکړو نو زمه ئی خلاصه شوه او کوم ظلم او زور ئی چی پری کړی مقابل کی به دعا د خیر ورته وکړی توبه به باسی استغفار به کوی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله او که په زید د چا قرض وه هغه مړ شو میراث خور ئی هم نه وه یا ئی نه پیژانده او نا امیده شو نو دی د دی د هغه حق د خپل مال نه ورته خیرات کړی او د هغو خوا ته دی صدقه کړی نو داسی حال کی اخروی مطالبی ته ئی خلاصی شو (رواه دورمختار و رد مختار)

د مفقود بیان

که زید مفقود وه بلکول ئی د مړی او ژوند پته ونه لکیده نو قاضی به د هغه مال ته څوک مقرر کړی چی د هغه د مال حفاظت وکړی لیکن اختیار به ئی محدود وی د زید د ښځی او بیچو نفقه به د زید د مال نه ورکوی او نور مال ئی که د خرابیدو نه وی نو ضایع کوی به ئی نه هغه به نه خرڅوی محفوظ به ئی ساتی که چیری د زید د پیدایښ نه تر اخره ۹۰ کاله تیر شول پیدانشو قاضی به د مرک حکم پری کوی مال به ئی میراث خوارو ته تسلیموی ښځه ئی کولای شی بل چا سره نکاح وکړی (رواه هدایه دورمختار و رد مختار)

د وقف بیان

خپل جایداد مخکه باغ وغیره د خدای پاک په لاره کی فقیرانو مسکینانو او غریبانو باندی چی د ده خپل مالکیت وی پیر ثواب لری که وقف کوونکی مړ شی او د ده دی وقف شوی مال نه ترکومه وخته چی فقیران مسکینان او غریبان ورنه فایده اخلی ثواب ئی ورپسی رسیری (رواه هندیه)

مسئله کوم شی چی وقف شوی وی هغه د چا مملوک نه کرځی هغه نه څوک خرڅولی

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۹۷

شي نه ئي حبه کولی شي او نه ئي ميراث کولی شي هغه شي نه به کار اخلي ولي چي هغه وقف شوی دی (رواه اشبا)

مسئله که د جومات څه شي پاتي شي څوک هغه کورته وړای نشي جومات لپاره به تل ساتل کيږي يا دا چي هغه به خرڅيږي قيمت به ئي په جومات کي مصرف کوي (رواه دورمختار و شامي)

مسئله که جومات وران شو کنډواله وگرځيده هغه بيا هم جومات دی بلکه هغه تر قيامته جومات دی (رواه شامي و بحررائق)

د ښکار بيان

کوم حيوان چي په ډاږو يا په پنځو شکار کوي او هغه قابل د تعليم وي نجس العين نه وي لکه منزري يا خنزير پدي باندی شکار جائز ندي ځکه چي دا قابل د تعليم هم نه دی ليکن په سپي باز او باشه باندی شکار جواز لري داځکه چي دا شيان تعليمی دی د تعليم نه مقصد دا دی چي شکاری سپي ته ووايي ورشه رائي وپه سپي ځي هغه ورته ثابت راوړي همدارنکه باز د شکاری په قومنده ځي هغه شي ورته راوړي که چيري دا شکار سپي يا باز زخمی کړي وي يا ئي د زخم پواسطه مړ راوړ نو دا شکار حلال دی او که چيري سپي څه ورنه خوړلي وي نو بيا دا شکار حرام دی او که باز څه ورنه خوړلي وي هغه حلال دی (رواه دورمختار و شامي)

مسئله په باز وغيره له په ژوندی حيوان سره تعليم ورکول مکروه دی (رواه شرح تنوير)
مسئله کوم وخت چي ښکاري غشي په ښکار پسي په بسم الله پريښوده د هغه نه زخم شو او دې زخم نه هغه ښکار مړ شو هغه حلال دی همدارنکه حکم د هر شي چي هغه تيره وي ويينه بهوي (رواه شامي)

کوم حيوان حلال او کوم حيوان حرام دی منزري ليوه کيدړه شادو سپي پيشو وغيره چي دا ټول په ډاږو يا پنځوماتي کوي دا ټول حرام دی همدارنکه باشه باتور باز وغيره دا هم حرام دی او کوم حيوان چي په طبيعت کي ورته خبيث قبيح ويل شوی دی لکه منکک چرمخکی کربوري مار چنکښه مچي سپره ورره دا ټول حرام دی ليکن ميخه غوا پسه وزه هوسي سوي وغيره دا ټول حلال دی همداسي کوتره زرکه تنزري او مړه رز وغيره دا هم ټول حلال دی (رواه هنديه در ورد)

په دریائی حیواناتو کې صرف یو ماهی حلال دی ولوکه دا ماهی په نجسو اوبو کې هم وی لیکن حلال وی نوکه چیری ماهی اوبو کې مړ شی بیا هغه اوبه راپورته کړی هغه حرام دی خوړل ئی جواز نلری (رواه هدایه و شرح تنویر)

مسئله بی له ماهی نه د اوبو ټول حیوانات حرام دی خوړل ئی جواز نلری (رواه هدایه)

مسئله ماهی او ملخ بی له ذبحی نه حلال دی لدی نه سوا بل حیوان بی له ذبحی نه حلال نه دی او کومه کورنی چرکه چی کرخی راکرخی او پلپت شیان خوری هغه باید دری ورخی وساتل شی بیا ئی حلال کړی بی له دی نه خوړل مکروه دی (رواه شرح تنویر)

د ذبحی بیان

د ذبحی طریقه داسی ده چی کله چاره د حیوان په مری کیردی نو حتمی به بسم الله اکبر ووائی او چاره به پری راکش کړی ترخو د هغه حیوان څلور رکونه لکه ۱ حلقوم ۲ مری چی خوراکی شیان پری کیدی ته داخلیری ۳ باقی دوه شا رکونه چی د وینی جریان پری کیری چی یو ئی یوه طرفته او بل ئی بل طرف ته دی او د دی ترمینځ حلقوم وی او مری دا ټول څلور شیان شول پری کړل شی او که پدی کی دری شیان پری شول هم صحی ده ذبحه ئی او که چیری دوه شیان ئی پری شی هغه صحی نه دی (رواه هدایه وردمختار)

مسئله کوم وخت چی چا د ذبحی وخت کی قصد بسم الله ترک کړه ووئی نه ویل نو دا مال حرام شو خوړلی ئی نشی او که هیر شول مال ئی بی بسم الله حلال کړو صحی ده غوشه ئی خوړلی شی (رواه هدایه)

مسئله که چا دوه وزی پرله پسی ذبحه کړی نو ده یو واری بسم الله اکبر وویل چاره ئی پر دواړو راکش کړه په یوه ذبحه ئی دواړه ذبحه کړی صحیح ده حلاله شوه (رواه شرح تنویر)

مسئله د مسلمان د لاسه ذبحه هر وخت حلاله ده هغه که نر وی یا بنځه بالغ وی یا نابالغ وی شرط دا ده چی ذبحه ئی با قاعده وی (رواه شرح تنویر)

مسئله د وزی پسه غوا او میخی چی حلال مال وی ذبحه ئی سنت طریقه ده او نحر ئی مکروه ده او اوښ چی حلالوی نو نحر ئی سنت طریقه ده او ذبحه ئی مکروه ده.

نحر دی ته وائی چی د مری په کوزه برخه کی مذکوره رکونه با قاعده پری کړل شی همداسی د وزی غوا غویی او میخی څملول ذبحه کی سنت دی حیوان سا وتلو مخکی

پری پوستول وغیره مکروه دی (رواه کنز الدقائق در در وبحر)
مسئله ذبحه به د غاړی د غوتی نه کښته وی که ئی د غوتی نه پورته ذبحه وکړه ذبحه
درسته نه ده پدی کی اختلاف شته لیکن بعضی کتابوکی بیا راغلی چی د دری یا څلورو
رکونو قطعه کول چی وشول حقه خبره ده ذبحه ئی وشوه که نه وه نو ونه شوه (رواه در،
مخر، شامی)

د قربانی بیان او مسائل

په کومه اندازه چی نصاب د صدقی فطر واجب کرخی نو قربانی هم پری واجب کرخی
هغه که نر وی یا ښځه وی قربانی به خپل وخت کی پری واجب ده او که د هومره نصاب
مالک نه وی نو قربانی پری نشته د قربانی په کولو کی اجر او ثوابونه ډیر دی په مسافر هم
قربانی واجب نه ده که ئی وکړه بهتره ده (رواه دورمختار)
مسئله که غنی د قربانی ورځوکی مړ شو قربانی وجوب ئی غاړی نه وغورځیده (رواه
هدایه در ورد)

مسئله د قربانی ورځی د لوی اختر د میاشتی په ۱۰-۱۱-۱۲ تاریخ تعیین شوی دی اخری
ورځ ئی ۱۲ تاریخ د لمر پریوتو پوری دی نور نو د قربانی وخت ختمیږی قربانی د اختر
لمانځه مخکی جائز ندی او په اطراف کی چی هلته د اختر لمونځ نه کیږی د صبا ختو
وروسته جواز لری چی وئی کړی د شیپ قربانی ورته مکروه ده داځکه چی ذبحه کی څه
شی واقع نشی احتیاط پکښی ضروری دی (رواه شرح تنویر)

مسئله وزه پسه کپ کپه غویی غوا میخه او سنډا او اوبښ نه سوا د بل حیوان قربانی ئی نه
کیږی وزه پسه د یو کال نه کم وی قربانی نه کیږی همداسی که غوا غویی میخه سنډا چی د
دوه کالو نه کم وی قربانی ئی نه کیږی همداسی اوبښ او اوبښه چی د پنځو کلو نه کمه وی
قربانی نه کیږی (رواه دورمختار و شامی)

نوټ: پسه کپ او وزه که د شیپرو میاشو وی او هغه یوکلن غونډی معلومیده قربانی پری
کیږی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله وزه پسه او کپ صرف یو سږی قربانی کولی شی اکر که ډیر غټ او چاغ هم وی
همداسی بیا به غوا غوائی میخه سنډا او اوبښ کی بیا اوه کسان کولای شی شریک شی
جواز لری او غوښه ئی باید ۷ حصی شی مساوی تقسیم شی که یو پکښی ناراضه شی د

تولو قربانی خرابیږي (رواه عالمکیر و شرح تنویر)

مسئله کوم څاروی چی په دواړو سترکو ږوند وی یا په یوه سترکه ږوند وی یا ئی د یوی سترکی نیم لیدی یا نظر کم کړی وی یا ئی یو غور یا ئی لکی پری شوی وی یا نیم هم پری شوی نو قربانی د داسی حیوان نه کیږی همدارنکه که د کوم څاروی یوه پښه کوډه وی یا پښه نشی لکولای یا ئی لکوی لیکن زور پری نشی کولای د داسی څاروی قربانی جواز نلری او که ئی پښی ورسره مدد کاوه او کوډ کوډ پری تلو نه بیا خیردی کیږی (رواه هندیه)

مسئله د هغه څاروی چی غاښونه ئی بلکول نه وی او که پاتی غاښونه ئی د غورځول شوو نه زیات وی نو قربانی کیږی همداسی د هغه څاروی چی پیدایښ نه ئی غورونه نه وه قربانی جایزه نه ده او که وه خو واره وه نو بیا کیږی (رواه دورمختار)

او کوم حیوان چی مادر زاتی شکر نه وی قربانی ئی کیږی او که وه خو هغه مات شوی وه نو هم قربانی ئی کیږی او که بلکول د بیخه مات شوی وی نو بیا نه کیږی.

او کوم څاروی چی مرکونی وی دومره ډنکر وی چی هډوکوکی مغز پاتی نه وی نو قربانی ئی نه کیږی او که چیری ډیر کمزوری نه وه بیا فرق نه لری همدارنکه د مریض حیوان چی مرض ئی معلوم وی جواز نلری (رواه هندیه)

مسئله که ئی د قربانی لپاره مال واخیست وروسته عیب پکښی پیداشو قربانی ئی نه کیده که سړی غنی وه بل مال به اخلی قربانی کوی به ئی او که فقیر وی نو قربانی کولای ئی شی (رواه دورمختار)

مسئله بکر غائب وه په سفر کی وه چا ورته د هغه بی اجازی قربانی وکړه قربانی ئی بلکول نه کیږی او کوم کسان ئی چی شریکان دی د هغوی هم نه کیږی (رواه تاتارخانیه)

مسئله که د زید قربانی قصاب ورته ذبحه کوله او ده ورسره د مددکولو پخاطر پر چږی لاس ایښی وه دلته پر دواړو د بسم الله ویل واجب دی (رواه قاضی خان)

مسئله د قربانی غوښه به دری حصی کیږی یوه حصه به خیرات کړی یوه حصه به خپلوانو ته ورکړی او بله حصه به خپله اخلی د قربانی پوستکی به خیرات کوی یا به خرڅوی د هغه پیسی به خیرات کړی (رواه بدایع الزایع در ورد)

مسئله که وزه یا غوا بلاربه وختله د هغی قربانی کیږی که بچی ورنه ژوندی ووت هغه به هم ذبحه کړی غوښه به ئی توله خیرات کړی شریکان به ئی نه خوری او که ئی وخوړه بیا د هومره قیمت خیرات کړی (رواه در ورد)

د خوراک او څښاک بيان

خورل او څښل پر درې قسمه دی فرض مباح او حرام.

۱ دومره خورل او څښل چې بنده ورنه د مرک نه بچ شي او خپل لمونځ ولاړی وکړی نو دا خورل او څښل پری فرض دی تر مړیدو پوری خوراک او څښاک بیا ورته مباح دی او لدی زیات خوراک ورته بیا حرام دی. لیکن که سبا ته روژه وه روژې لپاره ئی ځان تکړه کاوه یا د میلمه لپاره ئی خواړه لکيا وه خیردی فرق نه لری (رواه دورمختار و شامی) مسئله د خوراک شروع کی به اول خپل لاسونه وینځی چی دا یوه سنت طریقه ده بیا به د خوراک په شروع کی بسم الله و علا برکت الله ویل او په اخر کی الحمد لله ویل سنت طریقه ده.

په شروع کی د بسم الله ویل او په اخر کی د الحمد لله ویل په زوره ویل ضروری ده چی نورو ته تلقین ده چی نورو ته یاد شی هغوی ئی هم ووائی (رواه دورمختار و شامی) مسئله د اضطرار حالت کی حرام هم سړی ته حلالیږی لیکن په قدر د ضرورت مثلا څوک د تندی مړ کیده سوا د شرابو نه بل څه نه پیدا کیده یقین ئی وه چی تنده می پری ماتیری مرک نه بچ کیرم خو صرف دومره به څښی چی مرک نه پری بچ شی همدارنکه د لوری نه هلاک کیده بی د خنزیر د غوښی هلته بل څه نه وه لیکن دومره د خنزیر غوښه خورلای شی چی د مرک نه پری بچ شی همدارنکه که د لوری مړ کیده د بل چا مال وه هغه بی اجازی دومره خوری شی چی د مرک نه پری بچ شی (رواه هدایه و دورمختار)

د نیشی شیانو بیان

شراب بلکول حرام دی او نجس هم دی ولو که یوه قطره هم وی د شرابو ساتل کورکی خرید فروش ئی شرعا ناروا دی.

شراب په لغت کی د هر شی څښلو ته وائی دلته ورنه مراد نشه او شراب دی که شراب سرکه شول نو دا سرکه پاکه ده خورل ئی جواز لری ځکه چی حقیقت ئی بدل شو او د شرابو سرکه جوړول جواز لری مکروه ندی (رواه هدایه و دورمختار)

مسئله د شرابو نه جدا کوم شی چی هغه نشه راوړی لکه بهنک افیم چرس وغیره حکم ئی دا ده چی دا شیان ټول نجس ندی دا چی نشه راولی خورل ئی حرام دی ولو که یوه

زره هم وی لیکن د ضرورت وخت کی جواز لری لیکن په قدر د ضرورت (رواه دورمختار و شامی)

د زرو او ورینمو بیان

د سرو زرو او سپینو زرو په لوبنی کی خوړل حرام دی د زرو قاشقه سلانی قلم مشوانی ناستی چوکی وغیره دا ټول منعه دی هم مردانه او هم ښځی لپاره لیکن د ښځی لپاره د سرو او سپینو زرو استعمال د کانپو په ظریعه جواز لری (رواه دورمختار و شامی)

مسئله د دوا لپاره د زرو ورق وغیره خوړل خوزیدونکی غاښ د سپینو زرو په تار مضبوطول جواز لری همدارنکه د سرو پوزه جوړول د ضرورت وخت جواز لری (رواه دورمختار و شامی)

مسئله د پادشاه ملک او قاضی لپاره د ضرورت لپاره د سپینو زرو کوته جواز لری خو د یوه مثقال نه زیاته نه وی بعضی دا سنت کښی لیکن د بل چا لپاره منعه دی

مسئله په کوته کی خپل نوم نقش کول د خدای پاک نوم او داسی نور جواز لری ځکه چی د نبی کریم په کوته کی نقش د (محمد الرسول الله ص) نوم نقش وه (رواه دورمختار و شامی)

د بدن د صفائی بیان

د نوکانو اخیستل د سر د ویښتانو تراش کول د تخرک او نامه لاندی ویښتان لری کول یا د نارینه لپاره د سر ویښتان تراش کول د بریتو سنت اخستیل په هره جمعه کی یو وار مستحبه طریقه ده که په جمعه کی نه وی اقل باید پنځلس ورځو کی حتمی یو واری وی او د څلوېښت ورځو ئی اړول مکروه تحریمی دی (رواه دورمختار ، شامی عالم کیر)

مسئله نارینه لپاره د سر ویښتان پریښودل او یا ئی تراش کول یا ماشین کول ئی ورته سنت طریقه ده د انگریزانو غوندی سر جوړول مشابهت دی د انگریزانو سره د ککری تراش هم فرق نه لری د ښځی لپاره د سر ویښتان ماشین کول یا تراش کول یا قیچی کول حرام دی په حدیث کی لعنت پری ویل شوی همداسی که ښځه نارینه غوندی ځان جوړ کړی یا نارینه ښځی غوندی دا ټول حرام دی (رواه دورمختار و شافی)

مسئله د ننکی ویخته لری کول جواز لری یعنی خط جوړولی شی همدارنکه وری زونه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۲۰۳

هم اخستلای شی لیکن د هجراکانو (بدکارو) سره ئی مشابهت ونه شی (رواه تاتار و خانیه)

مسئله د بریتو خیریل بعضی بدعت بولی او بعضی ئی سنت بولی پدی طریقه د قیچی کول چی د بره شوندی د بره غاری سره برابری شی سنت دی او که بریت د دواړو ډډو نه پاتی وی فرق نه لری (در و رد)

مسئله د زیری تراش او پری کول منعه دی البته که د یوه موتی ئی زیره اوږده وه د یو موتی نه که زیاته وه پری کولای ئی شی د چلکار (لاندی شوندی لاندی وږه زیره) د خوا او شا وینسته لری کول علماو بدعت ویلی دی

فایده شیخ عبدالحق محدث دهلوی د مشکوة شریف په شرحه کی فارسی ژبه کی داسی ویلی دی لکه حلق کردن لحيه حرام است / و روش / افرنج و هنوز وغير هم است و گذاشتن به قدر قبضه واجب است و انکه ان را سنت کويند به معنی طریقه ملوک در دین است یا به جهت انکه سبوت ان به سنت است.

ترجمعه د زیری خرییل حرام دی دا طریقه د فرنکیانو یهودیان وغیره وه په قدر د قبضی ئی پریښودل واجب دی ځکه چی په حدیث شریف کی راغلی چی امر ئی واجبو سره دلالت کوی ولو که بعضی احادیث ئی په سنتو باندی تصدیق کوی (رواه اشعة المعاد باب السواک کتاب طهارت ۱۲۸)

مسئله د زینت پواسطه د سپینو وینستانو ویستل مکروه دی د مجاهد لپاره د دشمن روعب اچولو په خاطر مستحبه طریقه همدارنکه ورته اوږده وینستان پری شودل هم مستحبه طریقه ده (رواه در ورد)

مسئله د تخرک د وینستانو تراش کول فرق نلری لیکن ویستل ئی بهتر دی همدارنکه د نامه لاندی وینستان به نارینه تراش کوی او زناڼه به ئی په کوتو شکوی باسی یا به ئی په نوسی باسی تراش کول ورته جواز نلری ویستل یا شکول ئی سنت طریقه ده (رواه رد مختار و شرح تنویر)

مسئله نوکان باید په ترتیب لری کړل شی لکه اول به د ښی لاس د مسواک کوتی نه شروع کړی په غچه کوتو به ئی ختموی بیا به ئی د چپ لاس غچی کوتی نه شروع کړی په غچه کوتو به ئی ختموی په اخر کی به د شی لاس غچه کوتو نوک اخلی د پښو د کوتو د ښی پښی د غچی کوتی نه به ئی شروع کوی په ترتیب به ځی د چپی پښی په غچه کوتو به ئی

ختموی.

د نوکانو پری کول په غاښو باندی مکروه دی همدارنکه په جنابت کی هم د ویښتانو خریل او د نوکانو اخستل وغیره مکروه دی (رواه در ورد)

د غیبت بیان

مسلمان ته غیبت کول حرام دی دا په کلام ربی ثبوت شوی ده او غیبت دی ته وائی چی د یو مسلمان ورور ناکاره خبره بیانوی که هغه ئی واورى بده پری ولکیری دی ته غیبت وائی که چیری هغه خبره په هغه کی بیا نه وی دا یو بهتان دی چی پری ولکاوه.

تنه: غیبت کول کناه کبیره ده د قیامت په ورځ به د غیبت کوونکی نیکی غیبت کړل شوی ته ورکیری مسئله د بعضی کسانو غیبت جواز لری لکه ۱ یو سپری لمونځ اودس کوی او روژه نیسی لیکن خلکو ته په لاس یا ژبه ضرر رسوی نو د هغه غیبت بل ته جواز لری پدی خاطر چی د ده په په تظاهر دوکه نشی بل دا چی پادشا باندی بد ویل چی ده ته ئی زجر ورکړی وی جواز لری.

۲ یو سپری په ښکاره ناجائزه کارونه کوی د داسی شخص ناجائزه کارونه ښکاره کول جواز لری بلکه ثواب لری او که هغه ئی په پټه کول نو بیا به ئی ښکاره کوی.

۳ زید خیانت کر سپری دی بکر د عمر نه مشوره غوښته چی زه د زید سره معامله کوم نو عمر به هغه واقعیت وائی دا هم ښه خبره ده.

۴ اعتقاد چی د شریعت نه خلاف وی مبتدیع وی د هغه حال نه بل اکاه کول جائز دی.

۵ حاکم ته فریاد کول چی فلانی ورسره بدکړی دی پدی کی هم بدی نشته (رواه در

ورد)

مسئله د مجهول سپری غیبت جواز لری چی بل پری پوه نشی لیکن که پوه شه ویونکی

نوم واخیست دا غیبت شو (رواه در ورد)

د سلام اداکولو بیان

د سلام اداکول سنت موکد دی او جواب ورکول سلام ته واجب طریقه ده سلام به په لبر

په زوزه اچول شی چی بل ئی واورى او که سپری کوڼ وه باید د ژبی او شونډو خوزولو ئی

پوه کړی (رواه در ورد)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۲۰۵

مسئله چا سلام پر يوه جماعت واچاوه نو يو شخص به جواب د سلام ورکوي (رواه در ورد)

مسئله که چا وويل چي په زيد عطا سلام وايه پدي شخص د سلام رسول واجب شول که زيد ته سلام ورسیده ده ته هم جواب واجب دی.

مسئله تلونکی به په ناست سور به په پياده سلام اچوي وروکي به په لوی سلام اچوي او لږ به ئي په ډيرو اچوي.

مسئله داسي غايو کي چي خوک خطبه وائي په لمانځه ولاړ وي تلاوت کوي اذان يا اقامت کوي طعام خوري خوک په بولوناست وي اودس کوونکي باندي په ديني تدريس ناست وي اجنبي ښځو باندي په فسق فجر خوک ناست وي وغيره باندي سلام اچول ښه ندي.

د ستر بيان او مسائل

د نامه لاندې تر زنکنو پوري عورت دی نور د سپري هر ځای ته نظر کول جواز لري. همدارنکه د ښځي هر ځای ته نظر کول د بلي ښځي لپاره جواز لري سوا د نامه لاندې تر زنکنو پوري ليکن مسلماننه ښځه به د بدکاری ښځي نه ځان ساتي ځکه بدکاره ښځه د سپرو سره د هغي حال بيانوي فتنه ورنه جوړيږي همدارنکه د کافري ښځي حيثيت د مسلماني ښځي لپاره د اجنبي نارينه لري (رواه دورمختار)

مسئله کومه ښځه چي د سپري محرمه وي يعنی د هغي نکاح تل ورسره حرامه وي په نسبت سره يا سبب سره د هغي مخ سيني مټ او پڼډي ته نظر کولای شي ليکن کيدی شا او اورنو ته ئي نظر نه شي کولای (رواه دورمختار)

مسئله کومه ښځه چي د سپري منکوحه وي يا ئي مينځه وي جماع ورسره کولای شي هر ځای بلکه اندام مخصوصه ته کتلای شي ليکن اندام مخصوصه ته کتل د سترکو ديد کموي او هيره سپري ته راوولي (رواه دورمختار و شامي)

مسئله اکر که د ښځي مخ عورت نه دی بلکه علما کرامو د فتنی د پيدا کيدو د وجی فتوا ورکړي ده او د نامحرمو ته ئي د مخ شکاره کول منعه ضرور کڼلی ده بلکه د ښځي يو ويښته هم نامحرم ته جواز نلري چي وئي ويني پدي وجه ئي د سر د کمځولو ويخته او د نوکانو د ښځولو حکم کړي چي نامحرم ئي ونه ويني او نظر ئي پري ونه لکيږي همدارنکه د هر

ريشته دار لکه د تره ځوی د ماما ځوی د ترور ځوی د عمه ځوی وغيره چی د هغی ورسره نکاح خیری ستر او پرده ورته ضروری ده.

همدارنکه د بنځی د خاوند کوم رشته دار سوا د پلار او نیکه نه نور ټولو نه پرده ضروری ده.

مسئله په حدیث شریف کی راغلی چی د داسی کسانو کورته تک او راتک ناسته ولاړه کی د فتنی خطر په ډیره لیدل کیږی او لیدل شویدی.

همداسی د خصی ایزک او مخصن ته هم پرده د بنځی ضروری ده او هغه بنځه چی بوچی وی د هغی لاس او مخ بڼکاره کول فرق نه لري (رواه دورمختار و رد)

مسئله په شرعی عذر کی مثلا د بنځی مټ زخم وه ډاکټر صرف هغه لیدلی شی او ضرورت کی لاس وروړل هم شی همدارنکه قاضی کولای شی چی د ضرورت وخت ورته وکوری مسحه کولای ئی نشی همدارنکه که څوک کومه بنځی سره غواړی نکاح وکړی صرف کتلائی ئی شی لیکن په سنت طریقه نه د شهوت د وجی نه همدارنکه دا ئی کولای شی چی د ضرورت وخت د بنځی اندام مخصوصه کتلائی شی لاس وړ داخل کولای هم شی (رواه شرح تنویر)

د رشوت اخستلو بیان

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی په رشوت ورکونکی او رشوت اخستونکی الله ﷻ لعنت ویلی دی بل ځای بیا نبی کریم ص فرمایلی چی رشوت ورکونکی او اخستونکی واره دوزخیان دی.

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی کوم قوم کی سود رواج وی الله ﷻ په هغوی قهطی راولی او کوم قوم کی چی رشوت رواج وی هغوی کی تل د بنمن لخوانه ویره وی.

په حدیث شریف : کی بیا راغلی چی څوک د چا سپارش کوی او پدی سپارش کی ده ته څه رسیری بیا هغه دی قبول کړی نو دا شخص د دوزخ یوه دروازه کی داخل شو (رواه مشکوة)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ به د سپری خپل اندامونه کواهی ورکوی لکه چا چی په سترکو څه لیدلی وی په غورو ئی اوریدلی وی په لاس ئی څه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۲۰۷

کړې وی په پشو ورغلی وی په ژبه ئی څه ویلی وی همدارنګه ټول اندام به شهادت ورکوی هلته بیا انکار او بهانی بلکول فايده نلری.

حدیث شریف: په حدیث شریف راغلی چی څوک تل سبحان الله الحمدالله و الله اکبر یا نور تسییحات وائی نو دا تسییحات به د قیامت په ورځ د ده اندامو ته قوت ورکوی او پردی شخص به کواهی ورکوی (رواه مشکوة او مسلم)

جنيات خو قسمه دی

دنيا کی دری قسم جنیات موجود دی ۱ د مار لړم او چینچو په شکل ۲ هوائی جنیات دی چی هوا کی ځی او راځی ۳ هغه جنیات دی چی د انسانانو غوندي حساب کتاب ثواب او عذاب کی شامل دی.

اول چی د مار لړم او چینچو غوندي دی هغوی مغزونه لری لیکن نه پوهیږی سترکی لری وینی نه او غورونه لری اوری نه.

دوهم د انسان په شکل دی لیکن روحونه ئی د شیطان په شکل دی.

دریم قسم د فرشتو په شکل دی هغه بیا جنتی هم دی.

حضرت یحیی ع ابلیس ته وویل چی د انسان باره کی څه خیال لری ابلیس ورته وویل او انسان ئی په دری قسمه ورته معرفی کړو.

۱ استغفار کوونکی / مونږه غواړو چی دوکه ئی کړو بیا هغه توبه وباسی د مونږه خواری عبث کړی.

۲ یو قسم ماشوم غونده / دا قسم مونږه ژر تیر باسو لاس مو پری بردی هر څه پری کولای شو.

۳ تقوا داره انسان / هغه تاسو غوندي دی څومره چی پری خپل وس وکړو هغه کمراه کولای نشو.

د سکندر کبیر یا ذوالقونین قصه

مجاهد رحمت الله فرمائی چی د ځمکی پر مخ څلور پادشاهان تیر شوی چی په ټول جهان ئی پادشاهی کړی ده چی په هغوی کی دوه مسلمانان وه لکه حضرت سلیمان ع او ذوالقرنین وه او په کفارو کی یو ئی نمرود وه او بل بخت نصر وه.

پنځم حضرت امام مهدي صاحب ده چي اخره زمانه كي به دنيا ته ظهور كوي په ټولو به حاكميت پيداكوي.

يادونه د ذوالقرنين په نبوت كي اختلاف دي د ذوالقرنين اصلي نوم سكندر وه چي پلار ئي د نجوم لوي عالم وه ده يوه شپه خپلي ښځي ته وويل چي هغه ستوري فلاني ځاي ته راغي نو ما به وينښ كوي اوس زه ډير ستري يم بيديرم كله چي هغه ستوري فلاني ځاي ته راغي زه او ته به جماع وكړو نو الله ﷻ به ما او تاته يو داسي ځوي راكړي چي هغه به تر آخري زماني ژوندي وي دي وخت كي د ده دا خبره ترور ئي شاته ولاړه وه وائي وريده كله چي د سكندر پلار ویده شو نو د ښځي ئي هغه خبره د ياده ووتله ليكن دا چي ترور ئي چي هغه ستوري ته متوجي وه هغه ستوري چي هغه ځاي ته راغي دي خپل خاوند جك كړو جماع ئي ورسره وكړه حامله شوه د هغي ځوي چي پيداشو نو نوم ئي خضرع پري كينبوده. كله چي د سكندر مور اسمان ته وكتل كوري چي هغه ستوري چي خاوند وظيفه وركړي وه هغه ستوري د هغه ځايه تير شوي وه خاوند ورته وويل چي ولي دي وينښ نكړم ښځي ورته وويل چي ما ته حيا راغله جرئت رانه لاړه بيا ئي ورته وويل چي دا واري فكر ونيسه كه چيري دا بل فلاني ستوري فلاني ځاي ته راغي ما به حتمي وينسوي نو ښځي هسي وكړو خاوند ئي وينښ كړو جماع ئي چي وكړه الله ﷻ ورته ذوالقرنين ځوي وركړو. ليكن دا چي د سنكدر پلار چي د نجوم علم پواسطه ئي د هغه ستوري د حكمت باره كي ۴۰ كاله انتظار ويستلي وه په دي اميد چي پدي شپه به زه كورداري كوم ما ته به الله ﷻ خضرع غوندي ځوي راكړي او هغه به تر قيامته ژوندي وي ليكن ښځي ئي دا اميد ورته د خاورو سره خاوري كړلو (رواه حيات الحيوان)

د تعليم ادا ب

په تعليم كي دري شيان ډير ضرور دي چي د تعليم په شروع بايد وويل شي لكه ۱ د تعليم فضيلت ۲ د تعليم مقصد ۳ د تعليم ادا ب دي.

۱ د تعليم مقصد / دا ده چي مونږه د ښو اعمالو په قيمت او فضيلت پوه شو او د بدو اعمالو په ضرر او نقصان باندي ځانونه پوه كړو زمونږ او ستاسو زړونه د الله تعالي د كلام پاك او د نبی کریم ص د احاديثو نه اثر واخلي او په زړونو كې مو پوره د دين غوښتنه، شوق او استعداد پيداشي

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۲۰۹

۲ د تعليم فضيلتونه / د تعليم فضيلتونه بې شماره دى دلته به دوه يا درى فضيلتونه ذکر کړو لکه

الف / حديث شريف: دى نبى كريم ص فرمايلى تاسو چى کله د جنت په باغچو تيريرى نو په هغه کى وخرى صحابه کرامو عرض وکړو چى اى د الله ﷻ رسوله د جنت باغچى څه شى دى نبى كريم ص ورته وفرمايل چى د جنت باغچى د علم مجلسونه دى
ب / حديث شريف: نبى كريم ص بل ځاى فرمايلى دى چى د يوى دينى خبرى اوريدل بهتر دى د يو کال عبادت نه

ج / حديث شريف: يوه ورځ نبى كريم ص د ذکر او تعليم پر دوه حلقو تيريده وئى فرمايل چى دا دواړه د خير کارونه دى ليکن د تعليم کار غوره ده دى مبارک پکښى کناست
د / حديث شريف: يوه ورځ نبى كريم ص ابوذر غفارى ته وفرمايل چى سبا لار شه ته يو ايات د قرانکريم زده کړه نو دا تا ته د سلو رکعتو نفلو نه بهتر دى او که يو باب د علم دى زده کړو دا درته د زرو رکعتو نفلو نه درته بهتره دى.

۳ د تعليم ادا ب / کله چى د تعليم حلقه کښيناستو اول بايد اودس ولرو په اوداسه کينو خوشبوئى ولکوو د قاعدى په شکل کينو د تعليم د حلقى ادا ب مراعات کړو.
متکلم ته غور ونيسو او خبرى په غور واورو چپ کينو په تعليم کى سوال ونه کړو يو د بل شاته کينو کله چى متکلم د الله ﷻ نوم اخلى بايد جل جلاله ووايو او که د نبى كريم ص نوم واخلى درود شريف يا صلى الله عليه وسلم ووايو او که د صحابه کرامو نوم اخلى رضى الله عنه او که د امامانو محدينو علما کرامو يا مشائخو نوم واخستل کيرى رحمة الله عليه او که د ازواج مطهراتو نوم اخستل کيرى رضى الله عنها به وايو .

د مشورى بيان

په مشوره کى هره ټولنه مطابق د خپل مسلک او خپل هدف لپاره مشوره کوى په مشوره کى هم درى شيان ضرورى دى ۱ د مشورى مقصد ۲ د مشورى فضيلت ۳ او د مشورى ادا ب دى.

۱ د مشورى مقصد مثلاً د دين په باره کى نيکه مشوره کوو چى د دين په احکامو څنکه خپل ځان پوه کړو څنکه ئى بل ته ورسوو تر څو د دين احکام او د شريعت محمدى طريقى پر خپل ځان کور ماحول او ټولنه کى عملى کړو.

۲ د مشوری فضیلتونہ مشورہ ہم پہ ہر کار کی ډیر فضیلتونہ لری لکه ۱ اللہ تعالیٰ مشورہ کول د نیکو بندہ کانو صفت کھلی دی لکه (وامرهم شورا بینهم) یعنی د دوی کار پہ مشورہ سرہ وی بل خای نبی کریم ص ته اللہ ﷺ فرمائی چی د خپلو صحابہ کرامو سرہ مشورہ کوی (وشاورهم فی الامر)

فایده د مشوری فایده دا ده چی په خلکو کی مینه محبت او الفت پیدا کوی امیر او مامورین د شیطان د شر نه محفوظ وی هر ملگری دین کی فکرمن جو پیری که مشورہ کی خه خبره راخی یو په بل ملامتی نه راخی.

۳ د مشوری اداب په مشوری کی د هر یوه شخص مقصد باید د اللہ ﷻ رضا وی په مشوری کینی اول باید امیر و ټاکل شی هغه به د هر یوه رایه اخلی اخر کی به کومه غوره مشورہ چی لازم بولی هغه به ټاکی دوهم هر ملگری نه به رایه اخلی دریم د مشوری موضوع به معلوموی خلورم د هر ملگری رایه به استقبالوی پنخم امیر چی د چا رایه وانه خیسته یا ئی د هغه په رایه نظر ورنه کرو هغه باید خفه نشی شیرم افراد به خپله رایه اسرار نکوی اوم یو د بل رایه به نه رد کوی اتم د امیر رایه کی د اللہ ﷻ او د هغه رسول نافرمانی نه وی نهم که چیری خوک د مشوری ماتول غواړی باید د ټولو مشورہ ماته شی.

د دولس اوصولو عملی کول

پر خلورو کارو باندی باید ځان عادت کرو لکه ۱ په تکبیر اولی باندی ۲ په ذکر باندی ۳ په تهجدو باندی ۴ د امیر په اطاعت باندی
پر خلورو کارونو عادت باید په قدر د حاجت وکړو ۱ د خوراک کول ۲ د خوب کول ۳ خبری کول ۴ او د جومات نه بیرون وتل
دا خلور کارو ته باید بلکول ونه کرو لکه ۱ سوال کول ۲ طمعی کول ۳ اسراف کول ۴ او د چا شی بی اجازی اخستل

کرام الکاتبین

اللہ ﷻ د هر بنده لپاره دوه فرشتی په نامه د کرام الکاتبین مقرر کړی دی چی یوه ئی په ښی اوږه قرار لری کله چی بنده نیک عمل وکړی دفعتاً ئی هغه خپل دفتر کی لیکي دفعتاً ئی لیکي

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۲۱۱

بله په چپه اوږه قرار لری نو کله چی بنده بد عمل انجام کړی نو دا مهربانه فرشته د بنده دا بد عمل د ورځی تر اخره نه لیکي پدی خاطر که دا بنده توبه وباسی بل د الله ﷻ رحم او کرم دی چی په خپل کلام کی فرمایلی چی د بنده د یوه نیک عمل بدله کی لس چنده نیکی درکوم او د یوه بد عمل بدله یو په یو ده

کرام الکاتبین د بنده د نیکو اعمالو او بدو اعمالو نه یو لوی دفتر جوړوی د قیامت په ورځ به د غاړکی په شکل غاړه کی پروت وی د هر ښه عمل لکه د لمانځه روژی صدقی او نورو ښو ښو عملونو همدارنکه د بدو اعمالو لکه غیبت زنا وغیره هر یو ځان ځان ته یوه یوه پاڼه ورته لکه د امیل غوندي غاړه کی پروت وی د حشر په میدان به د هر عمل ځواب ورکوی او د بدن هر غړی به پری شاهی ورکوی انکار به هم کولای نشی (ومن الله التوفیق)

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**